

הדסה ברלינסקי לבית רבינוביץ .

2011-1912

בין ירושלים לכפר גלעדי

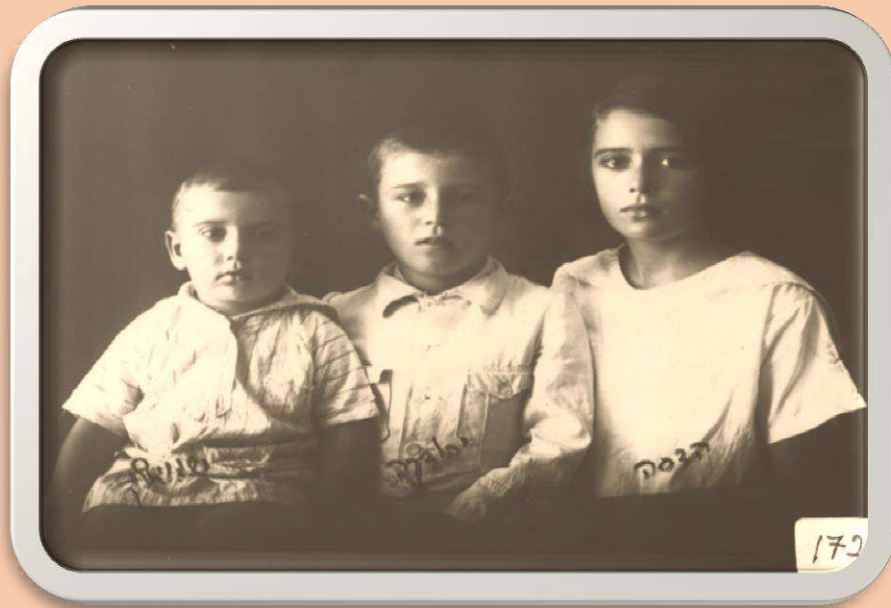
יומנים

ערכו והביאו לדפוס-בתיה ומיכה כרמון

ירושלים דצמבר 2018

הדסה ברלינסקי לבית רבינוביץ 2011-1912 בין ירושלים לכפר גלעדי - יומנים וזכרונות

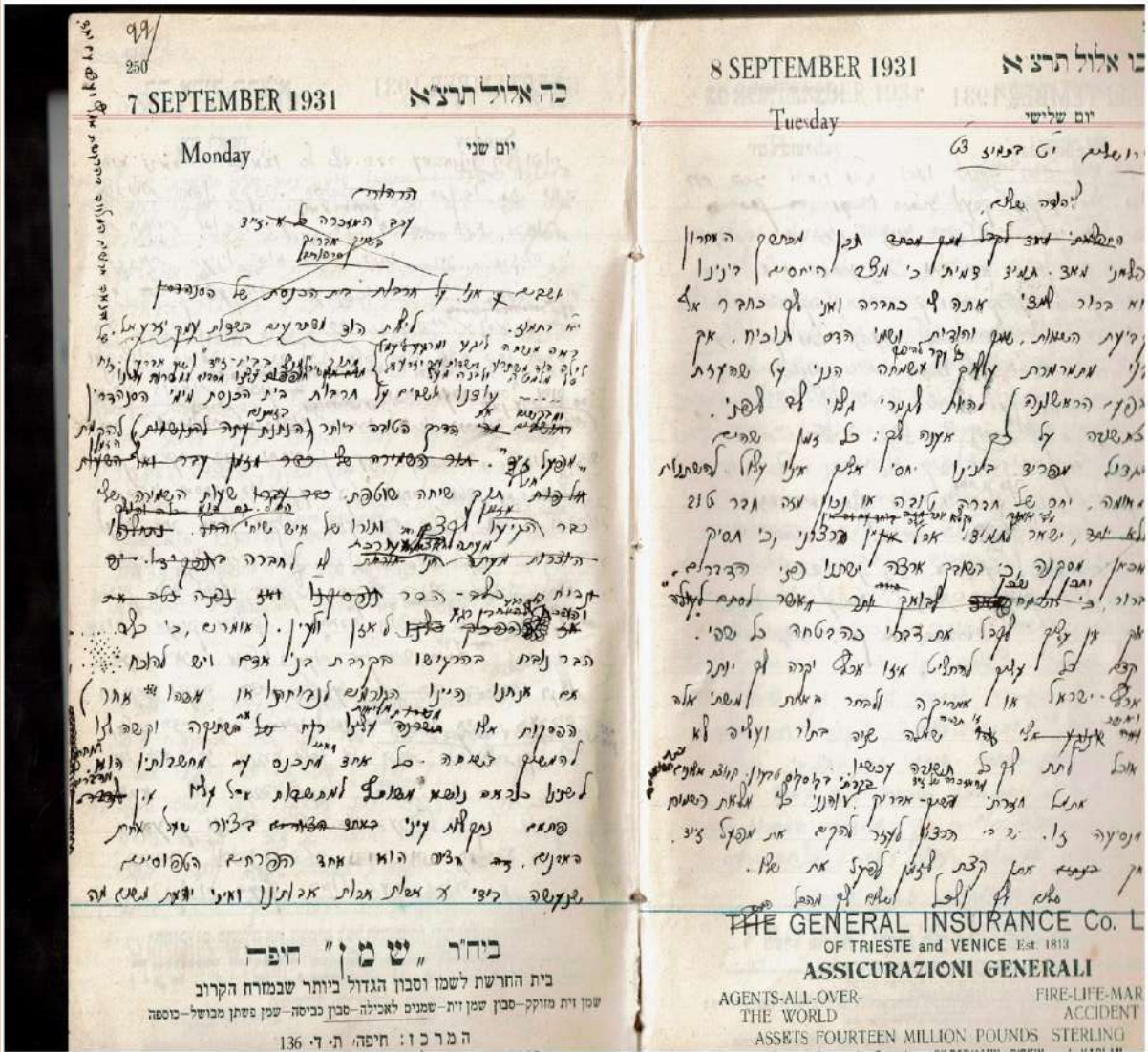
מוקדש באהבה לכל בני המשפחה
ולכל אהבי ארץ ישראל.

הרסה ואחיה יהודקה ושמואליק

הכינו וערכו בתיה ומיכה כרמון

	תזכר	העניינים	
שנים	נושאים	עמודים	
2011-1912	הקדמה וקיצור תולדות חיים	1	
1927-1924	יומן ילדות	15	
1929-1927	בית ספר תיכוני למסחר	25	
1933-1930	לאחר סיום הלימודים בתיכון	29	
1933-1930	מכתבים מאותה התקופה מבנות הדוד הדסה בקר והדסה גלעדי	38	
	מכתבים מכוכבת זייד	50	
1933	חנות בתל אביב	54	
	מכתבים מעקיבא להדסה לתל אביב	60	
1935-1934	מורה ומדריכה באלכסנדריה	62	
	מכתבים מעקיבא ומשמואליק לאלכסנדריה	75	
1936	פריס-מכתבים מעקיבא	91	
1938-1937	מחברתי בכפר גלעדי	95	
1939-1938	בירושלים (רצח זייד, פעילות ב"הגנה")	150	
1941-1939	שוב כפר גלעדי	225	
1941	עוזבת את הקיבוץ. הקמת משפחה	280	
	מכתבים להדסה -יהודקה מתקופות שונות. ומכתבים להדסה מתקופת כפר גלעדי-עקיבא ושמואליק	295	
1944-1929	פעילות ב"הגנה"	323	
	פעילויות וסיכומים	333	

אחד מדפי היומנים שכתבה הדסה.

נכתבו בדרך כלל ביומנים שנתיים ריקים

הקדמה

לאחר פטירתה של אמא מצאתי מתחת למיטתה כמה יומנים מימי ילדותה ועד תחילת שנות הארבעים.

קלסרים עם מכתבים שקבלה ראיתי כבר שנים קודם לכן.

היומנים הכילו בין היתר טיוטות של מכתבים שכתבה-שלא תמיד יש התאמה בין תאריכם העברי והתאריך הלועזי.

תקופה ארוכה התלבטתי .

האם להדפיס יומנים אלה? האם הדפסתם תהיה משום חדירה לפרטיות?

אלא שההבהרות שנתנה בתוך היומנים עצמם הבהירו כי אמא רצתה שחומר זה ייקרא.

לקחתי על עצמי את המשימה, אומנם קיצרתי וצנזרתי מעט אולם הקורא יכול לחדור לחייה הגועשים של ילדה שהתבגרה להיות נערה וצעירה. מוכשרת, טובת לב, עקשנית אידיאליסטית ומסורה בצורה שלא תאמן לבני משפחתה, לארצה ולבני עמה.

לא כל היומנים נשמרו: (ואולי כלל לא נכתבו) . את החסר השתדלתי להשלים בעזרת מכתבים שהתקבלו וכן תמונות .

המכתבים והיומנים אינם שופכים אור על חייהם ואישיותם של בני המשפחה בלבד כי אם גם על התקופה הסוערת כל כך בתולדות הישוב.

את היומן התחילה הדסה לכתוב מאז הייתה בת 12 .

מתקופת בית הספר התיכון נותרו מזכרות אך לא יומן מסודר.

החומר המקיף ביותר הוא מאז המעבר לכפר גלעדי.

הצלחתי ליצור רציפות כאשר שיבצתי הרבה מכתבים שקבלה ותמונות.

רבים מהמכתבים המובאים כאן הם מכתביו של האב הדואג עקיבא.

את מכתביה של האמא – רבקה- הכתובים אידיש לא צרפתי מאחר ונדרשה עבודת תרגום מקיפה.

הרשיתי לעצמי לעשות זאת לאחר שווידאתי שרובם כוללים דרישות שלום מפה ומשם עם פירוט השמות ולא עניינים אחרים..

אמא, סבתא רבקה עם הנכד הראשון עוזי ברלינסקי. את מכתביה הרבים לא הבאתי מכיוון שדרשו עבודת תרגום וכולם היו למעשה אוסף של דרישות שלום מבני ולבני בני המשפחה והמכרים.

מובאים כאן מכתבי בנות דודותיה אחיה, חברותיה ובמיוחד חברתה הטובה שמחה הררי שמכתביה שופכים אור על החיים באלכסנדריה. לפני מספר ימים הצלחתי ליצור קשר עם אילנה שגיא שהיא ביתם של בני הזוג מרים ושלמה ערב אף הם מורים -חברים מאלכסנדריה. שלחתי לה תמונות הוריה המצויות ברשותנו ואף היא שלחה אלי מספר תמונות שלא היו מוכרות לי. באחת מהן מופיעה אמא. ברור לי שהעבודה אינה מושלמת אך השתדלתי לשפוך מעט אור על הדסה על המשפחה ועל התקופה. אני בטוחה שבני המשפחה המורחבת ימצאו בכך עניין. הספר מסתיים כאשר עוזי בנה הבכור הגיע לגיל שנתיים בערך. הדסה כתבה בהתרגשות ובהתלהבות על התפתחותו וחוכמותיו. את אלה סיכמתי בחוברת שהוצאתי לזכרו אשר מופיעה באתר "הכרמוניה": (עוזי ברלינסקי ז"ל ילדות ונערות)

<http://http://carmonia.net/uzi.pdf>

קיצור תולדות חיים

הדסה ברלינסקי (לבית רבינוביץ)

עקיבא ורבקה רבינוביץ-הוריה של הדסה

הדסה ברלינסקי, בתם של רבקה לבית בקר ועקיבא רבינוביץ, נולדה בירושלים בחנוכה תרע"ב, 1912. חייה שזורים ונטועים בשורשי משפחתה הענפה והציונית שהגיעה בתחילת המאה העשרים מוילנה שבליטא לארץ ישראל.

משפחת אמה-רבקה לבית בקר

סבתא רבא של הדסה, מצד אימה, הודס מלץ, ילידת וילקומיר, נישאה למשה מלץ והתגוררה בוויילנה. הודס (הדסה) התאלמנה בגיל צעיר והתפרנסה מבית מלאכה לתפירה.

להודס נולדו שני ילדים: רייזה ושכנא-כלב. בנה היגר לארצות הברית ובנה שם את משפחתו, ביתה רייזה נישאה בוילקומיר. בעלה מנחם-מנדל כאביו, בער דב בקר, עסק בעבודות צביעה וסיוד וגם בהיבטים האומנותיים של המקצוע. רייזה ומנחם מנדל עברו לוויילנה. מצבם הכלכלי השתפר כאשר מנחם מנדל עבד במקצועו אצל הגרף פרצ'בסקי ורייזה טיפלה בילדים ועסקה בתפירה. מנחם מנדל היה אדם דתי עם זאת הייתה לו גם השכלה כללית.

לרייזה ומנחם מנדל בקר נולדו 7 ילדים. שלושה בנים וארבע בנות. סיפור חייהם של ילדי בקר נשזר בעשייה הציונית של ימי העלייה השנייה. הראשון שעלה לארץ היה האח הבכור משה.

דב בער בקר (ברל הג'ינג'י) אביו של אברהם מנחם מנדל
למטה -רייזה ומנחם מנדל בקר

בתחילה הוא ניהל חווה חקלאית בערטוף (הרטוב) ולימים התיישב בראשון
לציון.

ניסן בקר הוסמך לרבנות בגיל 17 ונפטר ממחלת השחפת בגיל 20 בוילנה
קייילה-זלאטה עלתה לארץ ונישאה לישראל גלעדי (פוטרברויט) מקאלאראשי
ממקימי ארגון 'השומר'. ישראל גלעדי נפטר ממחלה ב 1918 בן 32 במותו.
ציפורה (פייגה-אטל) בקר נישאה בארץ לאלכסנדר זייד, גם הוא מראשי

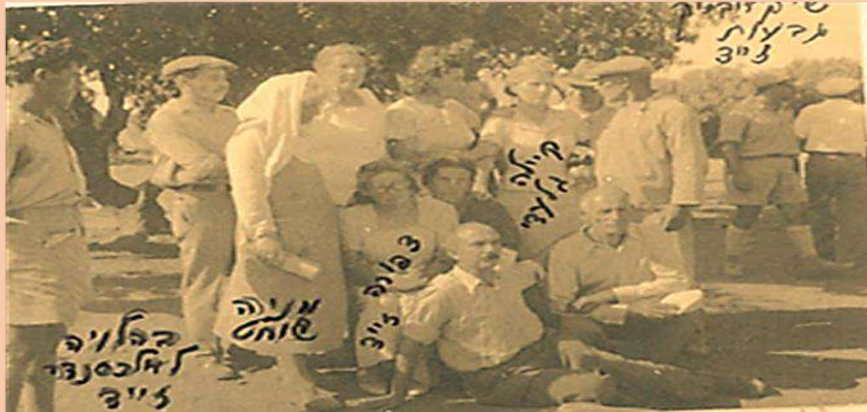
תמונות משפחתיות הכוללות את האחיות לבית בקר, עקיבא רבינוביץ, חלק מילדיהם של האח משה ואחיותיו וחלק מן הנכדים

ציירה הדסה בגיל 95 את הסבא והסבתא שלה

קיילה, אסתר ורבקה

לאחר הלוויתו של אלכסנדר זייד

'השומר'. להם נולדו 4 ילדים, אלכסנדר זייד נרצח ע"י ערבים בשנת 1938. רבקה נישאה לעקיבא רבינוביץ ולהם נולדו שלושה ילדים הדסה יהודה ושמואל. אסתר (חיה) נישאה למאיר קוזלובסקי ולהם נולדו 3 ילדים. שניהם היו חברים בארגון "השומר" ובנם אפרים (פמה) היה הילד הראשון של כפר גלעדי האח הצעיר דוד בקר היגר לארצות הברית.

בני המשפחה היו מאד קשורים האחד לשני. שלוש מהנכדות (בתו של משה בתה של רבקה ובתה של אסתר נקראו על שם הסבתא רבא הודס-הדסה)

רבקה בקר, אימה של הדסה נמשכה למלאכת התפירה מילדותה המוקדמת בוויילנה. רבקה הייתה היחידה מאחיה שנותרה בירושלים כדי שתוכל לסייע להורים הקשישים בירושלים ניהלה בית מלאכה וחות לתפירת מחוכים ולבני נשים מנחם מנדל המשיך לעבוד בירושלים במקצועו כסייד. רייזה עסקה בעזרה לאביונים.

שניהם נפטרו זו אחר זה בביתם של רבקה ועקיבא בירושלים בשנת 1927 ונקברו בהר הזיתים.

מנחם מנדל ועוזריו הסיידים

משפחת האב עקיבא רבינוביץ

עקיבא עלה לארץ ישראל בשנת 1908 מוילנה. שורשיו מהעיירה איישישוק. סבו ר' לייזר וילקנסקי הדיין. שימש שם כדיין 51 שנים עד שעלה ארצה ועבר להתגורר עם בנו פרופ' יצחק אלעזרי וולקני בבן-שמן.

ר' לייזר הדיין-סבו של עקיבא

רבקה, בתו של ר' לייזר נישאה לשמואל רבינוביץ אביו של עקיבא. שמואל רבינוביץ היה רב. אשר שימש בן היתר כמזכירו של "החפץ חיים". רבי לייזר הדיין, אביה של רבקה, נישא בשנית לאחר מות אשתו ובניו מנישואים אלה היו מראשי הישוב והעלייה השניה. יצחק היה מנהיג ומדען, מאיר היה סופר ואיש ציבור, מרדכי היה מדען מוכשר. כולם הגיעו לארץ ישראל בתחילת המאה העשרים. עקיבא היה בנם הבכור של שמואל ורבקה רבינוביץ, אחריו אליקים אשר עלה לארץ למד ב"בצלאל" והיגר לפריס, בנה משפחה ונספה בשואה, אימו של עקיבא - רבקה, האחות רחל והאח אהרון נספו בשואה. האח הצעיר נפתלי עלה ארצה ונפטר בקיבוץ גבעת ברנר.

**גפתי, אחיו הצעיר של עקיבא עם אשתו חנה ובתם הבכור אביבה
לימים לוחמת פלמ"ח חברת קיבוץ כברי, והמדענית הראשית של רשות
שמורות הטבע**

עקיבא ורבקה היו חברים עוד מנערוותם בוילנה. עקיבא היה בין חברי הועד הראשון של "פועלי ציון" בוילנה יחד עם רחל ינאית בן צבי. עקיבא עלה לארץ ישראל בשנת 1908 ועבד בבן שמן אצל דודו בני משפחת וילקנסקי-וולקני. בשנת 1910 הגיעה רבקה והשניים נישאו. החתונה התקיימה בבית דודו של עקיבא, יצחק וילקנסקי ביפו. השיאם הרב קוק שהיה אז רבה של יפו. יוסף חיים ברנר נכח בחתונה זו ואף נשא דרשה. המשפחה ניהלה חנות ברחוב יפו בירושלים מול בנין העירייה ואחר כך העבירו החנות ל"בניין סנסור" שברחוב בן יהודה. הם התגוררו בכמה וכמה מקומות בירושלים עד שהצליחו לבנות בית קטן בשכונת רחביה בו התגוררה הדסה עד לפטירתה. עקיבא ורבקה עברו בתחילת שנות החמישים להתגורר לצד בניהם יודק'ה ושמואליק בקיבוץ כפר גלעדי.

**אנשי "פועלי ציון" בשנת 1906 בוילנה ביניהם עקיבא רבינוביץ, רבקה בקר (לימים אשתו)
וקיילה בקר לימים גלעדי אחותה של רבקה**

מנחם מנדל המשיך לעבוד כצבעי וכסייד והשתתף (בין היתר) בצביעת "הארמון" בשכונת הבוכרים. רייזה ומנחם מנדל נפטרו בירושלים בשנת 1927 ונקברו בהר הזיתים. הדסה עצמה חיה בכפר גלעדי (לסירוגין) בשנים 1937-1941 רוב בני המשפחה, לבית בקר, נקברו בחלקת "השומר" בבית הקברות בתל חי.

הדסה ברלינסקי לבית רבינוביץ

ילדי משפחת רבינוביץ מימין לשמאל: הדסה, יהודה, שמואל

הדסה ברלינסקי נולדה בירושלים בחנוכה תרע"ג, היא ואחיה יהודה (יהודק'ה) שנולד שנה וחצי אחריה, נולדו כאשר ההורים גרו ליד הקונסוליה הצרפתית ליד מגרש הרוסים בירושלים. בהמשך עברו כמה וכמה דירות עד אשר בנו את הבית במגרש שרכשו ברחוב אלחריזי 28. אחיה שמואל (שמואליק) נולד כאשר הדסה הייתה בת תשע. מצבם הכלכלי של ההורים מעולם לא היה טוב. בעת מאורעות שנות העשרים הגיעו לביתם כל קרובי המשפחה מהגליל. המשפחה גרה אז עם הוריה של רבקה סבא וסבתא של הדסה- רייזה ומנחם מנדל בקר.

הדסה למדה בית ספר לבנות 'למל' והייתה תלמידה טובה ושקדנית. בהמשך למדה ב"גימנסיה הריאלית" בירושלים. שם נמשכו הלימודים 3 שנים בלבד ואכן הדסה סיימה את לימודיה וקבלה תעודת בגרות בשנת 1929 כאשר הייתה בת 17 בלבד.

קשרי משפחה קרובים היו עם הדודים ובני הדודים. זמן רב בילתה הדסה עם המשפחות שהתגוררו בכפר גלעדי, בראשון לציון, בעטרות ובגבעתיים.

המפגשים המשפחתיים, הטיולים והבילויים עם בני הדודים היוו חלק משמעותי בחייה ובהווייתה.

לאחר מאורעות תל חי המשפחה התקבצה בירושלים בבית משפחת רבינוביץ ועם הסבא והסבתא.

לילדים נתפרו בגדים חגיגיים והם צולמו למזכרת.

מימין לשמאל הדסה רבינוביץ, הדודה אסתר קוזלובסקי (בקר), הדסה גלעדי, לאה זלסקי (בקר), בתו של הדוד משה. כוכבת זייד, יהודה רבינוביץ, הדוד דוד בקר, נחמן גלעדי, גיורא זייד.

לאחר סיום לימודיה השתלבה הדסה בעבודה בחנות של הוריה. במקביל הייתה פעילה בארגון 'ההגנה' והייתה תקופה מסוימת מפקדת הבנות בירושלים.. בשנת 1933 ניסתה את כוחה בפתיחת חנות בתל אביב על מנת לסייע להוריה. בשנים 1934 - 1935 שהתה הדסה כשנה בעיר אלכסנדריה שבמצרים בשליחות של הנחלת השפה העברית ועבודה בתנועת הנוער "החלוץ".

לאחר מכן בילתה הדסה כחודשיים אצל הדוד אליקים, אחי אביה, בפריס. בשנים 1937 עד 1941 (לסירוגין) שהתה הדסה בקבוץ כפר גלעדי. הוריה לא שמחו על כך. אולם בדיעבד גם הם לימים עברו לכפר גלעדי (בו התגוררו שני בניהם עם משפחותיהם) וחיו שם עוד שנים רבות.

בתקופה בה הייתה הדסה בכפר גלעדי היא התגוררה בחדרן של דודתה האלמנה קיילה גלעדי. והאלמנה טובה פורטוגלי, ועבדה כמדריכה מעולה לנשק, גננת, מורה לעברית ולמתמטיקה, תופרת לבני נשים וכן בגן הירק.

בשנת 1940 הכירה בירושלים את נפתלי ברלינסקי שעלה מפולין כחבר בהכשרת החלוץ בשנת 1930. נפתלי עבד במפעלי ים המלח ולאחר מכן התגייס למשטרת היישובים העבריים ושמם כנוטר משנת 1936 במשך 10 שנים. עם נישואיה לנפתלי חזרה הדסה לירושלים. הזוג התגורר ברחוב עובדיה 9/א בשכונת כרם אברהם עימם התגוררו אחיו ואחותו של נפתלי.
<http://carmonia.net/berlinsky/berlinsky.pdf>
הספר "סבא נפתלי והברלינסקים".

עוזי בנם של הדסה ונפתלי נולד ב 1942 כחצי שנה אחרי כן עברה המשפחה הצעירה להתגורר ברחוב אלחריזי 28 באחד מחדרי הדירה האחורית של הבית כאשר הוריה של הדסה בחדר השני. בדירה בת שלושת החדרים הקדמית גרה בשכירות משפחת מנצל - ההורים ושני ילדיהם תרצה ואהוד. (אהוד, לימים הארכיאולוג אהוד נצר).

כמה שנים אחרי כן נולדה בתיה ויהודקה דודה הקים צריפון על המרפסת האחורית. נפתלי בעלה של הדסה ואביה של בתיה עבר לעבוד בסוכנות היהודית במדור לחיפוש קרובים. עקיבא ורבקה סגרו את החנות. בזמן ההפוגה הראשונה במלחמת השחרור עזבה משפחת מנצל את הדירה, ומשפחת ברלינסקי עוברת להתגורר בדירת שלושת החדרים הקדמית. בתחילת שנות החמישים התחילה הדסה לעבוד בארכיב של משרד ראש הממשלה בו התמידה בעבודה עד צאתה לגמלאות. העבודה הייתה בתנאים קשים ובעבודה ידנית בלבד. הדסה חשה שליחות של ממש בעבודתה ואף קשרה קשרים עם עובדי המשרד והייתה פעילה בוועד- העובדים. בד בבד גידלה את שני ילדיה עוזי ובתיה.

רבקה אימה נפטרה בשנת 1972 ואביה עקיבא בשנת 1979. שניהם נקברו בבית הקברות בתל חי. בעלה של הדסה נפטר באופן פתאומי בשנת 1974. הדסה המשיכה בעבודתה והתנחמה בילדיה ונכדיה. בשנת 1978 פרשה מעבודתה.

לבנה עוזי נולדו שלוש בנות ולביתה בתיה-כרמון נולדו שישה ילדים. בעשרים השנים האחרונות עד פטירתה ב 2011 עסקה הדסה בטיפול הנכדים, התנדבויות שונות וכן עסקה בתחביב הפיסול. בשנים האחרונות לחייה נעזרה בעובדת פיליפינית. בשנים אלה עסקה רבות בארגון האלבום המשפחתי הגדול הכולל תמונות מכתבים ומסמכים המנציחים את תולדות המשפחה והתקופה.

הדסה הלכה לעולמה, באוקטובר 2011 כשהיא בת 99 שנים.

**בית עקיבא ורבקה רבינוביץ ברחוב אלחריזי 28
עם טבלת הזיכרון עליו.
"בית רבקה ועקיבא רבינוביץ נבנה בשנת 1932
ירושלים - כפר גלעדי".**

יומן ילדות

משנת 1924

(הדסה בת 12 לומדת בבית הספר "למל")

בית הספר "למל"

בית הספר "למל" הוא בית ספר שהוקם בירושלים בשנת 1856 על ידי משפחת למל האמידה מאוסטריה במטרה לעזור לתושבי "היישוב הישן" בירושלים. בית הספר הוקם בתחילה ברובע היהודי בעיר העתיקה, אך עבר למבנה קבע בשכונת זיכרון משה בשנת 1903.

בעקבות כיבוש ארץ ישראל בידי הבריטים הועבר בית-הספר להנהלת ההסתדרות הציונית. בית הספר כלל אז כיתות יסודיות ועל-יסודיות. בשנת 1930 היה בית ספר "למל" הגדול שבבתי הספר העממיים בירושלים ולמדו בו כ-550 תלמידים.

ג בכסלו תרפ"ה (30.11.24) הדסה בת 12

מכיוון שהטיל עלי המורה להראות לתלמידות כיתתי כיצד לסדר את השמות והקווים שבדברי הימים לכן הייתי מוכרחה לשבת בהפסקות ולהקריא או להכתיב כל מה שהוטל עלי.

ד בכסלו

היום בקשה ממני ח"ס שאשלים בינה ובין ד ועוד שאלה אם תוכל לבוא אלינו ולעשות את השעורים הדבר להשלים ביניהם עשה עלי רשם גדול וכמעט כל אותו היום חשבתי כיצד להביא את השלום ביניהם.

ט בכסלו

ח"ס שאלה ממני אם תוכל לבוא אלינו במוצאי שבת ולהמשיך לראות את הסדר בדברי הימים. אני עניתי לה תכף כן.

על ליבי עלה הרעיון כי עכשיו מצאתי שעת כושר להשלים..

במוצאי שבת אני אלך לד' וכשח"ס תבוא, אחי ישלח אותה לד ושם כשאשמע שהיא הולכת אני אתחבא ואז תהיה מוכרחה ד' להתחיל לדבר איתה.

למעלה : כתה א' בבית ספר למל הדסה יושבת- שורה שניה מלמטה, ראשונה מימין

למטה: סוף כתה ו' הדסה שורה שניה מלמטה, שנייה משמאל.

יא כסלו מוצאי שבת 28/11/25

עיצבון פתאומי

יושבת אני עתה ומכינה את השעורים אצל ד והנה הגיעה לאזני קול ח"ס. אני תכף נכנסתי לחדר השני וד' יצאה אליה ד' כנראה שכחה את כוונתי והיא אמרה לה שהלכתי. אני בשמעי במסתרי כי כבר החלו הדיבורים ניסיתי לצאת החוצה והנה ד נכנסת ונותנת לי דחיפה לתוך החדר באומרה כי אמרה לה שאני הלכתי. באותו הרגע לא ידעתי מה לעשות אילו היה נפתח בור לפניי הייתי נכנסת לתוכו. כדי לא להרגיש בבושה שצפויה לי לבוא.

ח"ס שעמדה בחוץ עם אחותה ראו כנראה אותי והם התחילו לבייש אותי כי לא יפה עשיתי בהתחבאי מפניהם.

אני לא ידעתי מה לעשות באותו הרגע והנה נכנסה אחות ד' והיא עוד הוסיפה לי מלח על הפצעים.

סוף סוף עזבה ח"ס עם אחותה והלכו הביתה אחרי זמן מה, אחרי בושה וכלימה, הלכה גם אחות ד.

נשארתי לבדי עם ד והתחלנו להתייעץ איך להצדיק את עצמנו. לבסוף החלטנו ללכת אל ח"ס ולבקש סליחתה.

שתינו התגנבנו מהחדר ונלך אל ח"ס במקרה לא מצאנו אותה והוכרחנו לשוב הביתה בלילה לא יכולתי לעצום עין מפני העיצבון הפתאומי.

יט כסלו

היום אמר לנו המורה כי נלך לטיל למנזר רוסי עתיק הנקרא דרדוזים. (לא מוכר לי)

אחר אשר תאר לנו המורה את יפי המקום ועד כמה שיעניין אותנו הטיול הזה נפשי חשקה מאד ללכת ובדמיוני תיארתי כבר את יום המחרת כשאני הולכת עם הילקוט על השכם בין תלמידות כיתתי מתקרבת למינזר המוקף חומה גבוהה וארוכה.

אך הנה נשמע צלצול הפעמון וטיולי נפסק ובמקום זה אספתי את ספריי והלכתי הביתה.

בבית כרגיל לא היה שום איש. את מפתח הדלת מצאתי באותה פינה נסתרה. וכך נכנסתי.

הצצתי דרך החלון והנה אחי הולכים, זה מהגן וזה מבית הספר.

חיכיתי לבואם כדי שנוכל לאכול יחד לאחר רגעים מספר כבר ישב אחי הקטן על ברכיי ואני האכלתי.

האכילה נגמרה ולאחר סדרי את הבית ישבתי להכין את השעורים.

לבי מלא תקוות לקראת הלילה כשאבי ואמי ישובו והם ירשו לי ללכת.

השעות חולפות ונעלמות השעון כבר צלצל את השעה השמינית. אחיי כבר שוכבים על מיטתם ישנים ואני מחכה לבוא הוריי אך הנה גם עפעפי נסגרים, כנראה שלא אספיק כבר לבקש רשות לטייל.

כ' כסלו

אני עומדת עתה לפני אמא ומבקשת ממנה כי אלך לטייל. היא אינה מרשה לי ללכת כל תחנוניי אינם מועילים.

השעון עושה את שלו כבר איחרתי את הזמן. אולצתי להישאר בבית. ליבי כואב עלי מאד אבל מה לעשות?

כה כסלו.

היום הוא היום הראשון לחנוכה.

כולנו, הוריי, אני, ואחיי הלכנו לזקנתי להשתתף יחד בחג הזה.

החדר היה מלא אור ושמחה. נרות השבת דלקו וגם הנר הראשון של חנוכה.

אני התיישבתי לשולחן ליד סבא. כולם גם הם ישבו ליד השולחן. בני הבית התחילו לשוחח על דבר חנוכה. ואני יושבת ומאזינה וקולטת כל הגה היוצא מפיהם.

על ליבי עולה רעיון: אילו היה נעשה כיום נס ושכנינו היו מכירים שארץ ישראל שייכת ליהודים וביום בהיר אחד היו כולם עוזבים את הארץ ומשאירים אותה לנו. -כי אז מה טוב היה. כל היהודים היו באים לארץ מפרים אותה ומשיבים אותה להיות כבימי קדם. -כבימי דוד ושלמה.

אך הנה התעוררתי מהרעיון הזה וראיתי את ההווה ולאט לאט התרחקתי מההווה לעבר.

הגעתי לימי המלחמה. לרעב שהייה בארץ עת -כשאני ואחי הקטן היינו מרוחקים מהורינו-נסיעתנו אני עם אחי הקטן יחד עם זקנתי ואמי והיותנו יום ולילה בתחנת המשטרה.

ושוב התעוררתי גם מהרעיון הזה והשוויתי את ההווה לעבר. ראיתי עד כמה הוא הולך וטוב ולבי התמלא תקוות לעתיד.

יחד אתם שבתי הביתה.

בבית הלכתי תכף לישון כי השעה הייתה כבר מאוחרת.

א בטבת.

מחר בלילה יהיה נשף של חנוכה שיסודר בין הכתות הגבוהות של בית ספרי.

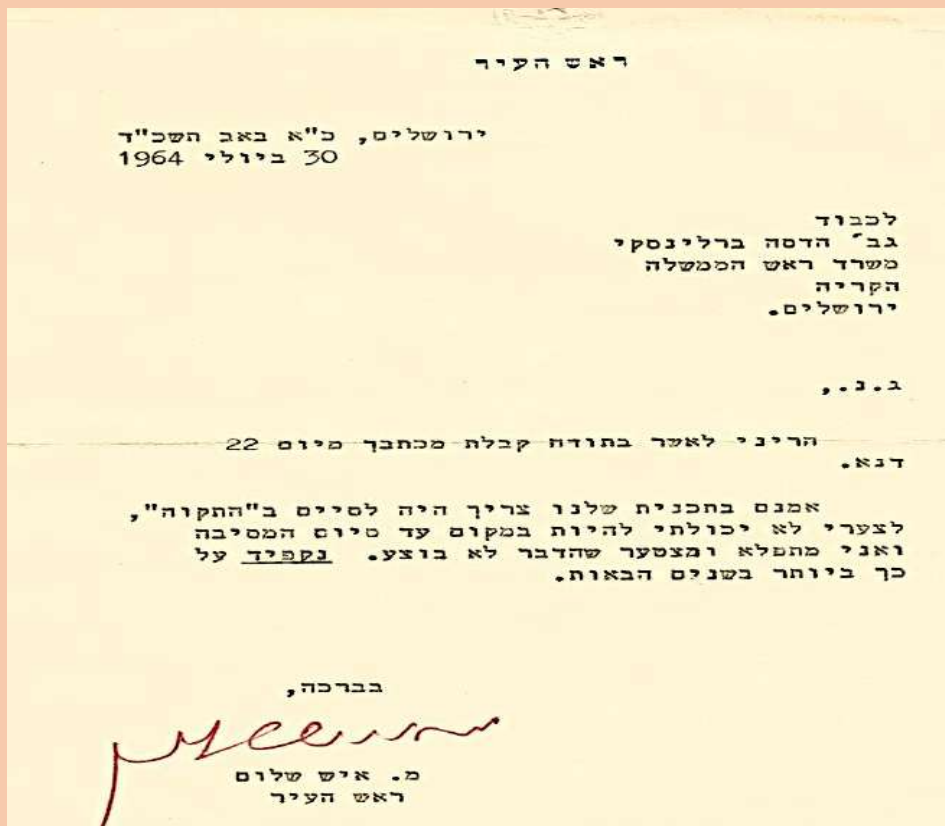
אני מחכה בכיליון עיניים ליום המחרת..

ב' טבת.

הולכת אני עתה בין ד' וס' לנשף.

קרני השמש האחרונות עוד הפיצו את אורן ובחוץ היה אויר נחמד.
 שלשתנו התחלנו לשוחח על דבר הנשף ועוברים אנו מעניין לעניין.
 הנה כבר בית הספר לפנינו הנה תלמידות כיתתנו, הנה ילדות מהמחזור שעבר.
 ס' הולכת לבנות כתתה אני עם ד' הולכות לבנות כיתתנו. שאלתי את הילדות אם הן
 הזמינו את המחזור שעבר והתשובה הייתה לא.
 אני עם ד המשכנו את דרכנו לחצר כדי להזמין אותן..
 בינתיים צלצל הפעמון ושורות שורות של ילדות עלו לאולם.
 כולן התיישבו וחכו לעליית המסך,
 המורה ציווה לשיר וכולם נתנו פיהם בשירי חנוכה.
 נשמע צלצול פעמון והמסך הורם כולם נתנו עיניהם לבמה החזיונות נגמרו .
 נכנסנו שוב לאולם ועתה החלו ריקודים הם נמשכו כשעתיים.
 אחר כך כולם עמדו ושרו "התקווה" וליבי התמלא רוגז כשראיתי ילדות מפריעות
 בשעה ששרנו את ה"אנגמון" (המנון) שלנו.
 בהיותי ברוגז הזה משכה אותי ד' ביד ונשוב הביתה.

הדסה
 נשאה
 קנאית
 להמנון
 כל
 השנים.
 כאשר לא
 הושמע
 ההמנון
 בטכס
 שערכה
 העירה
 לבוגרי
 בתי הספר
 הדסה
 מיהרה
 לכתוב
 לראש
 העיר.

ועוד-ליד מיטתה הוא היה תלוי עד לרגעיה האחרונים .

ה' טבת

המצב בזמן האחרון קשה בבית. אבא ואמא מתאוננים כי אין מרוויחים עתה אפילו בשביל לאכול.

אני מצטערת מאד על הדבר הזה אבל מה ביכולתי לעשות?

ח' טבת.

השעורים מרובים ולי אין זמן לעשותם זה אוכל פשוט את ליבי.

י"ג טבת.

ד' אמרה לי היום כי באה להם ידיעה מהרופא שאביה מוכרח לנסוע לוינה להתרפא. לבי התמלא צער וחמלה עד אשר לא יכולתי להוציא הגה מפי.

י"ד טבת.

היום נסע אביה של ד' לכן היא לא באה לבית הספר.

אני מתארת את מצב ביתם עתה.

י"ז בטבת

היום בקש ממני המזכיר כי אביא שכר לימוד.

בבואי הביתה אמרתי את זה לאבא.

הוא אמר לי כי הוא בעצמו היה מביא שכר לימוד אבל מה לעשות אין מרוויחים כסף.

באותו רגע בלי מחשבה קללתי את הכסף.

כ' טבת

המורה אמרה לנו היום כי בעוד שבוע יתחילו ללמד את כיתתנו לבשל. לבי נתמלא שמחה לבשורה הזאת.

כ"ה טבת.

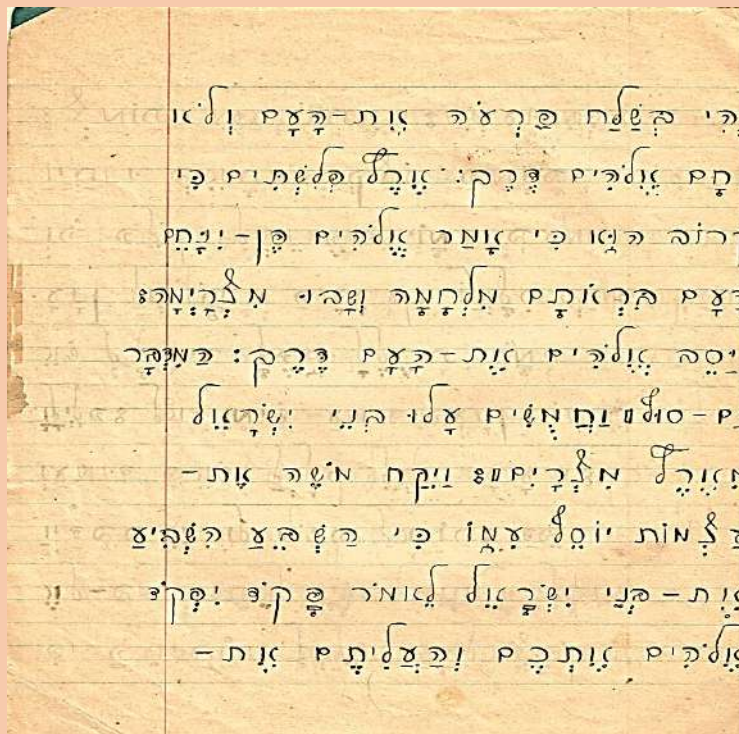
היום הרצה לנו אדון דבוסיס על דבר קישוטיהם של הפראים. דבר זה משך את תשומת לבי וכל השומעים.

כ"ו טבת

היום כתבנו חיבור על דבר ההרצאה שהייתה אתמול ראיתי את פני המורה שמחים בראותו כי כולם הבינו את דבריו וכי אנחנו כותבות בתשומת לב גדולה.

כ"ח טבת

היום השיב לנו המורה את החיבורים שכתבנו על דבר ההרצאה.
לשמחתי ולשמחת כל המחלקה כל החיבורים הצליחו הדבר עשה עלי רושם טוב
ומשונה כי הפעם הראשונה קורה לי שכל הכתה תצליח.

מחברת תורה

א' בשבט

שבת שזו כמו שהייתה לי שלא תהיה יותר.
קמתי ראשונה וראיתי שפני כל אחד מבני ביתנו אדומים שלא כרגיל.
חשבתי כי השינה השפיעה על אודם הלחיים אך טעה טעיתי.
כולם קבלו חום חזק.
ליבי נפל בקרבי אחר שכל אחד מדד חומו.
ואז אמרתי בליבי להתחזק ולעזור עד כמה שאני יכולה.
אפשר לתאר איזו שבת הייתה לי.

הדסה מציירת את ביאליק בגיל 11

ב' שבט.

היום בשובי מבית הספר אמרתי
לסור אל סבתי.

בבואי לשם היא פגשה אותי ובקשה
ממני כי אקריא לה מכתב שנתנה לי.

איני יודעת מאיזו סיבה שבתי
הביתה מבלי לקרוא לה את המכתב.

לאחר כמה דקות בבית באה אלינו

אחותה הקטנה של ד' ואמרה כי זקנתי קוראת אותי.

הלכתי לזקנתי כשהגעתי לשם מצאתי את הדלת נעולה.

נגשתי אל בית ד לראות אם שם היא נמצאת דפקתי על הדלת ואמה של ד' יצאה
ואמרה שהיא נמצאת אצלם.

.....כשנכנסתי ראיתי את זקנתי שוכבת על המיטה ופניה חיוורים.

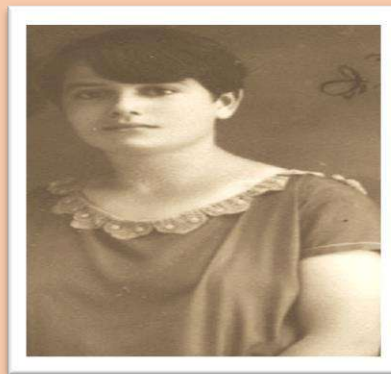
שאלתיה לסיבת הדבר והיא הגידה לי לאט לאט כי היא נפלה וקבלה מכה חזקה
ברגל ועתה היא רוצה לשכב במיטתה.

החלטתי לאחוז בידה ולהובילה הביתה אך זקנתי אמרה לי כי היא אינה יכולה אפילו
להזיז את הרגל.....היא בקשה שאשלח את אימי אליה כי היא תדע באיזה אופן
להכניסה הביתה.

שבתי הביתה ובמילים קצרות בלי להבהילה אמרתי לאמי כי תלך לזקנתי.

עתה נשארתי לבדי עם אחיי בבית עד שעה מאוחרת..... ד' באה להכין את
השעורים ואימי עדיין לא שבה. השעון כבר צלצל עשר ד' הלכה ואמי עדיין לא שבה
אמרתי בלבי לשכב לישון ולשכח מהכל.

הדסה

תעודת הסיום בית הספר "למל"

ד' אדר

היום יום סגריר וקר ומסיבה שרק היום קמתי ממחלתי - נשארתי בבית. אחרי גמרי את עבודות הבית עלה על דעתי לרשום ביומן כל מה שקרה לי עד כמה שאני זוכרת במשך החודש הזה.

מקרה אחד שהוא חרוט היטב על לוחות לבי הוא היום שהורי שבו בשעה מאוחרת מהחנות מרוגזים שהאוכל לא היה מוכן כדבעי.

אבי שפניו הביעו אז רוגז גדול נכנס למטבח ובראותו כי הבשר עוד היה קשה הוציא עלי את כל רוגזו.

רציתי לבאר לו כי לא באשמתי הדבר וכי הקצב נתן לי בשר מסוג לא טוב-אך לא יכלתי.

השעה הייתה מאוחרת עליתי על מיטתי.

בלבי התקבצו דמעות שלא יכולתי להוציאם ושכבתי כך עם עיניים פקוחות ובאזניים קשובות לכל הגה היוצא מפי הוריי.

הוריי עברו משיחה לשיחה והגיעו שוב לדבר אודותיי באומרם שהמצב קשה והם לא יוכלו לשולחי ללמוד הלאה.

שמעתי את כל מה שדברו והדמעות שהצטברו בליבי התחילו לאט לאט לצאת משם אל העיניים ומהעיניים אל הכר.

ואז התחילו להתרוצץ בי כל מיני מחשבות האם לא אמשיך ללמוד? אפרד מהחברות? אלך לעבודה? כל המחשבות לא נתנו לי מנוח.

ואז חשבתי על בחינות הגמר. על חלוקת התעודות. על התעודה הטובה שאני מראה להוריי. כשהם חוזרים בלילה ועל אבי המחייך ואומר שמאחר והצטיינתי הוא יפעל וישתדל בכל האמצעים לכך שאמשיך ללמוד.

ובמחשבה טובה זו נרדמתי.

תרפ"ז – "בית ספר תיכוני למסחר גמנסיה ריאלית" (מרץ 1927) הדסה בת 14 ורבע

סיימה תרפ"ט (1929)

מנהל בית הספר ד"ר שלמה (זלמן אהרן) שור

עלה לארץ בשנת תר"ס (1910).

עשרים שנה עסק בהוראה: בסמינר למורים הכללי; בסמינר למורים של "המזרחי".
בשנת תרע"ט (1919) יסד שעורים למסחר שנתפתחו תחת ידו והיו ל"בית ספר
למסחר" - שנקראה אחר בשם הגימנסיה הריאלית.

בשנת 1925 יסד את הגימנסיה הריאלית בירושלים

בית הספר שכן בבניין שבין רחוב הלל לרחוב המלך ג'ורג'

(אינו קיים היום)

עבר לחיפה וקיבל עליו את הנהלת בית הספר "נצח ישראל". לבו היה מלא תכניות
לשכלול בית הספר, וקו ממנו לגדולות.

ממפקדי ההגנה בירושלים,

היו בו תכונות יקרות בלתי שכיחות של אדם ומורה. היה שקט בהוראה ומעולם לא יכול
תלמיד להוציאו מכליו. התלמידים ידעו את ישרו ואת צדקתו וקבלו את דינו עליהם
באהבה. מעולם

לא נכשל במקצוע שהורה. ועל אלה היה ענותן וצנוע, והיה דרכו להצניע מעשיו ומדותיו.
גם בתור מורה וגם בתור מנהל עבד בלי הרף. תמיד היה מוכן לעזור.

נפטר בחיפה, כ"ו אב תר"ץ (20.8.1930)

בית ספר תיכוני למסחר גמנסיה ריאלית (מנסה כסחריה) ירושלים

שנת תרפ"ט. בחינת נסר בהגהלת פנקסים

ב 1/1/29 היה מצבו של הקבלון של לוי בירושלים כדלקמן:

אמק	900.-
קפה	15.-
סכנות הצף, סכבש וכלים	1275.-
חובעים	580.7
חובעים	360.-

הצעתו לעיריית ירושלים למלילת כביש בסהיר לא"י - 250.00 נהקבלה, העבודה התחילה ב 1/1/29 ונוסרה ב 30/3/29 ובעולותיו בסך החקונה הזאת היו:

קנייה אבנים בטומנים	200.-
השלום לפועלים ולכספיהם	120.-
קנייה זמן בחקפה	550.-
קנייה כלי עבודה בחקפה	75.-
השילוחים לחובעים	250.7
השילוחים חובעים	230.-
קנייה נספ, ספן וכו' וכו'	45.-
השילוחים ליהודים	30.-
השילוחים עבוד סקים לעירייה ולמכילה	140.-
קנייה ספן	25.-
קנייה חול בטומנים	25.-
מכירת סנהל הפנקסים	30.-
הוצאות ירושלים	120.-
הוצאות טומנים	308.-
הוצאות טונות	45.-
נספו לאמק החסלים של העירייה	2200.-
השלוח שכו דירה בעד המשרד	40.-

לפתח את החשבונות ביום 1/1/29, לרכד את הפעולות הנ"ל, להעביר את סעיפי
המאזן ביום 30/3/29 ולערוך את המאזן באירוף השבון סלילת הכביש
והפטר נריות.

הערה: לא נשא כל סוף - הפחתת הטכנות והכלים כלם: 20%

שאלון אחד מבחינות הגמר

המסמך...
 הישגים...
 המסמך...
 הישגים...
 המסמך...
 הישגים...

המסמך...
 הישגים...
 המסמך...
 הישגים...
 המסמך...
 הישגים...

הדסה מתכוננת לבחינות בהיסטוריה- עורכת סיכומים

הערה	הציון	המקצע
	100	הנדן
	100	דרכון
	100	ספרות
	100	סגנון
	100	אנגלית
	100	דרכון
	100	ישיבות
	100	הנהלת פרקים
	100	חשבון ספרות
	100	תורת המספר
	100	הספרות
	100	תורת ההסתברות
	100	אלגברה
	100	תורה
	100	כשרה
	100	ספרות
	100	מספרות
	100	סגנון
	100	תוכנית הלימודים
	100	הסתברות
	100	תוכנית חשבון
	100	עברית
	100	אנגלית
	100	דרכון
	100	ציפיות
	100	תוכנית תורה

בית הספר התיכון למסחר

רשימת הציונים

של בתלמידי רפ"ג

תלמיד הכתה ה' פיוסן

של בית הספר התיכוני למסחר בירושלים.

דומן ה' שנת הרפ"ג

אדר ב

זאת בדיוק שנה שזנחתי את המחברת הזו הרבה שאלות התעוררו בקרבי אז. הרבה שאלות נפתרו כבר השאלה שהעסיקה אותי ימים ולילות מה אעשה כשאגמור את בית הספר חלפה נעלמה כאילו לא עלתה על דעתי כלל..

אני לומדת עכשיו בבית ספר תיכוני למסחר ומתחילה לשאול שאלות ממין חדש. מחכה לימים שיבוא הפתרון גם עליהן..

זה יומיים שנפלתי למשכב ולצערי איני יכולה לבקר בבית הספר.

פתרתי שאלות רבות באלגברה ובליבי התמלאו רגשי ניצחון על שהצלחתי לפתרם. גמרתי לקרוא את הספר "ממעמקים" של אוסקר ווילד. כתבתי עליו תקציר והנה הוא.....

היום בבקר התחלתי לקרוא את "מבין הערפל" של יחיאל יוסף לבונטין אני כל כך מרוגשה ומתפעלת ממנו. כתבתי גם עליו תקציר.

מהחלק שקראתי רשמתי את המילים שאיני יודעת, את פירושם והפתגמים והמשלים שמצאו חן בעיני.

כשלא היה לי כבר מקום על הניר נזכרתי שהייתה לי מחברת ששמשה לי בתור יומן. ירדתי בלאט ממיטתי וברגלים רועדות נגשתי אל הארון ואוציאה.

כמובן שהתעניינתי לדעת מה כתוב בה ובכל השאלות שנשאלו אצלי.

אז החלטתי להתחיל שוב בכתיבת יומן, ולרשום בו את כל הדברים שיעניינו אותי. הלילה הולך וקרוב עוד מעט ידליקו את נרות השבת.

אני ממהרת להעביר לכאן את התקציר שכתבתי על פיסת הניר עד עתה.

ההמשך יבוא ביום ראשון וכאן מובאים הפתגמים והמשלים.

סיום בית הספר תרפ"ט

התלמידים: אלחנני, טריגודה, אלקלעי, רוקח, ויגוליק, אלחנטי, כלב, אלבוים,

ורדית, חיון, זיצר, שיריזלי, טרכטנברג, שם טוב,

אפל, שצקס, הרלינג, וולנסקי, הררית, אזולאי, מוטס, שור, רוזין,
שילוני, אזרניצקי, פייגלין, מזרחי, אלבוחר, רבינוביץ, סופר, אברמזון, מרגלית, פסח,
לוי, זיו, לוי אדלר.

בין המורים: טהון, יפה, אמירה, שפאן, שלם, מני ועוד

לאחר סיום הלימודים בתיכון

הדסה כבר חברת "הגנה". מומלץ לקרוא במקביל את זכרונותיה מפעילותה בארגון המופיעים בפרק נפרד.

יום ראשון 4 למאי תר"צ (1930)

(לא ברור אם הייתה הפסקה בכתיבה או שמא לא נשמר חלק מהיומן בכל מקרה תקופת בית הספר התיכון אינה מתועדת)

טוב יותר היה אילו הייתי מתחילה לסדר רשומות אלה ב 1 במאי.

פשוט מאד היה מה לכתוב על המשמר בעיר.

אנחנו התכוננו לגיוס וכו' אבל היות ולא היה לי זמן לכתוב- אף על פי שב 1- למאי אין עובדים-החלטתי להתחיל מהיום..

חוץ מסדר הים הרגיל היינו סידור הבית בישול וכו'-כתבתי מכתב להדסה (בת דודתה) בערב המשכתי לקרוא עם אסתר (ויגוליק) את "המהפכה הצרפתית".

בערך בשמונה בערב הפסקנו את הקריאה ויצאנו לרחוב.

מסרתי את הפילים של הדסה לפיתוח.

אחרי שנפרדתי מאסתר פגשתי בצביה ש. (שילוני-חברה לכיתה) שוחחנו על הא ועל דא ולבסוף החלטנו להיפגש למחרת ב 10 ולהירשם אצל המורה לאנגלית.

יום שני 5 למאי

ב 10 בבקר באו אלי צביה, בתיה, ואשר והלכנו להירשם אצל המורה לאנגלית.

בשובי הביתה פגשתי את עיונה ולפי דבריה יצא שאסתר קבלה הודעה על שעור התעמלות שיהיה היום.

חזרתי לבית אסתר בקשתי ממנה שתוסיף את שמי קבענו שעה לקריאת הספר ואחרי הלצות אחדות חזרתי הביתה.

בשבע וחצי כשישבתי עם אסתר באו עיונה ופנינה.

שמענו מהן בדיחות ובמצב רוח מבודח הן נפרדו מאיתנו.

יום שלישי 6 למאי (?)

היום יש לנו כביסה בחנות באמת גועל נפש מילא יום אחד ומתפטרים לחודש ימים.

ראיתי את מטילדה שאלתי אותה מה שלומה "משעממים החיים היא ענתה לי"

נמאס לשמוע תשובה זו השגורה בפי כולם.

מתי אשמע ממך תשובה יותר משמחת? "כשיהיה יותר שמח"
נגמרה השיחה על רגל אחת.

בערב לא באה אסתר כנראה קרה משהו לקרובה הזקנה שלה .
רציתי לדעת מה קרה אבל החלטתי להתאפק עד מחר.

יום רביעי 7 למאי

חצי יום של שעמום ובטול . אחר הצהרים הלכתי למרכז מסחרי ומשם לתופרת.
פגשתי בשמחה והיא נלוותה אלי .

כנסנו לצלם אך התמונות לא היו גמורות.....
אצל התופרת ישבנו כשלוש שעות ופטפטנו.

אסתר באה אלי בערב ולא הייתי אני מצטערת , אבל גם לא אשמה כל כך .

בלילה הלכנו לשמע-נוע נדהמת ישבתי לפני יצירת פלאים זו של האדם . בשעת
ההצגה נדמה כאילו זו הצגת תיאטרון.....אין מילים להביע את
ההתפעלות.

מי יודע אולי בעוד איזה שנים יגיע המדע למדרגה כזו שיצירה זו תהייה כאין וכאפס
נגדה אבל לעת עתה זה נהדר .

קבלנו מכתב מאסתרקה (אסתר קוזלובסקי אחות אמא) שבו היא מברכת אותנו בחג
שמח.

מי יודע כמה שבועות היה מונח מכתב זה בכיס וזאת על פי הלכלוך שהיה על גבי
המעטפה.

יום חמישי 8 למאי

היום אבא נסע לתל- אביב ומסיבה זו הוכרחתי להישאר כל היום בבית וממילא לא
קרה שום מקרה יוצא בן הכלל.

יום שישי 9 למאי.

עבודות עד בלי סוף אני עייפה מאד .

אבא והדודה בלהה (בלהה בקר מראשון לציון אשת הדוד משה) באו.

בשעה 9 בערך באו אלי שמחה ואסתר ויצאנו לטייל.

בדרך נספחו אלינו יעקב, אהרון ויצחק.

סבבנו על יד המצלבה, רחביה וכו' היה ליל ירח יפה. אויר צח ומשיב רוח.
השתפכנו בכל מיני סרנדות ובשעה 12 חזרנו הביתה.

יום שבת 10 למאי.

יום לוחט כתנור, רוח קדים -חמסין- נשבה כל היום, היינו סגורים בבית. בשעה 4 יצאו כולם לטייל.

אני נשארתי בבית לקרוא בספר האנגלי.

בחמש וחצי בערך הלכתי אל שמחה ואחרי כחצי שעה התחילה פרשה של הליכה אל קרפ, אל אסתר, אל בלהה מרגלית, אל רבקה, אל צביה ומשם לבית שמחה. כדאי לציין שאת אף אחת לא מצאנו בבית.

יעקב כנראה כועס הוא לא בא לטייל כנראה שזה עוד מהשבת שעברה.

מתתיהו ואבישלום בחורים ראשונים שלומדים בסמינר בבית הכרם הלכו איתנו אל מנוחה קפלן בבצלאל. הייתה שבת מזופתת בערך.

יום ראשון 11 למאי

היום התחלתי ללמוד אנגלית אבל לא הרגשתי שום הנאה.....היה חם נורא. מהמורה הלכתי אל אסתר וקבענו שבשש היא תבוא אלי.

בשבע באו אסתר, עיונה ויונה ודחינו את הפגישה למחרת.

יום שני 12 למאי.

אחרי 4 ימים של הפסקה התחלנו עוד פעם לקרוא בספרו של קרופוטקין אני הייתי במצב רוח מזופת. אסתר לא נתנה לי להמשיך את הקריאה ויצאנו לטייל. שוחחנו על דברים שקורים בחיים- ואסתר ניסתה ללא הצלחה להוציא ממני את הרוח המזופתת.

נגשתי אל קרפ ולקחתי את התמונות -נפגשנו עם בנות רבות מהכיתה -ודבר זה עורר בנו שיחה על היחסים בין תלמידי הכתה.

אנחנו מתרחקים ולא מוצאים נושאים לשיחה.

בדרך דברנו עם לימונציק על קרופוטקין על חלומות וכו'.

יום שישי 17 למאי.

יום ראשון אחרי ל"ג בעומר והמדורה.

בזמן האחרון התחלתי לפשפש במעשיי באופיי ובדעותיי.

דבר כזה עוד לא קרה לי בכל ימי חיי ואולי אין פלא בדבר סוף סוף רק עכשיו מלאו לי 18 שנה לאמור ביקורת עצמית הייתה אצלי עוד לפני איזה שנים, אבל לא באופן עמוק כל כך ומקיף ולא באופן מיוחד.

אם מקרה שהרגיז אותי נעשה על ידי טעותו של אחר או שלי הייתי נותנת ביקורת לעצמי. לא כן עכשיו.

עתה כאילו לקחתי על עצמי נושא לכתיבה "מה אני" - וכמו שעד עכשיו הייתי מבקרת את מעשיי, אני נותנת לעצמי דיווח על אופיי ודעותיי.

לברר את הטוב ולבער את הרע. מי ייתן והדבר יצליח בידי.

אמשיך מחר.

יום שני 16 ביוני

מדוע הפסקתי את כתיבתי עד עכשיו? וכי לא היו דברים שראויים להירשם? כן. בתחילה באמת לא היו לכן הזנחתי את זה ואחר כך כשהיו דחיתי מיום ליום והתרשלתי במקצת בקיצור לא כתבתי..

עכשיו יש ברצוני להזכיר את הפגישה הספרותית שהייתה אתמול. השיחה על הנושא "דרישתנו מהחברה".

אני חושבת שכבר לא אענה על השאלה מפני שאני רוצה להכין את השעור באנגלית.

יום שני 7 ליולי

היום החליפו לנו את המפקדת שרה בדינה (מפקדת ב"הגנה " דינה עץ הדר -קלעי) אני מצטערת על זאת אני כל כך אתגעגע לשרה מפני שאני כל כך אוהבת אותה למרות שאיני יודעת מדוע.

אני זוכרת שהחליפו את רחל (כנראה רחל דבוסיס) בשרה. אז גם כן הצטערתי מאד אבל לא כמו עכשיו. אולי בגלל שהתרגלנו לשרה זמן יותר רב.

הרושם הראשוני שעשתה עלי שרה היה לא כל כך טוב אולם תיכף בשעור השני הרגשתי שאני נקשרת יותר ויותר לשרה לא באופן פרטי אלא בתור מפקדת יכול להיות שגם עם דינה אתקשר אך אהבתי לשרה תמיד תישאר.

יום רביעי 11 לאוגוסט.

היום לא קרה דבר יוצא מן הכלל חוץ מהשעור שקבלתי בעזרה -ראשונה שזה גם כן דבר רגיל.

אזכיר דברים אחדים שקרו במשך השבוע.

ביום השני הלכתי לקול-נוע (שמע-נוע לפנים) ובעתיד "שמע קולנו". הציגו "אין אמונה בנשים" בגרמנית.

אכתוב בקיצור את תוכן ההצגה..... אך נשמעות דפיקות על הדלת כנראה שזו אסתר לא אני כבר לא אוכל להמשיך את כתיבתי.

יום ראשון 17 לאוגוסט.

מורים ותלמידים חביבים

תלמידי המחזור השלישי קבלו ברכותי ליום סיום חוק לימודיכם בבית הספר.
(כתבה כמה משפטים רשמה למטה מת אדון שור.) כנראה בקשו אותה לברך את הבוגרים החדשים מה שלא יצא אל הפועל בגלל מותו של המנהל והמייסד .

יום ראשון שבוע אחרי שמחת תורה

סיפור ארוך ודמיוני

2/12/30

אסתר חביבה

אני שולחת לך גלויה זו כממלאת מקום בתמונתי.
מה שלומך ואיך מצב רוחך?
אמרתי לשמחה שאין להיבהל ממצבי רוח רעים. בשבועות הראשונים מסתגלים אל המצב.
אני מברכת אותך שהכל יהי בכי טוב.....

יום חמישי 18 דצמבר

אני שואפת בזמן האחרון לדעת וללמוד כל מה שאני יודעת נראה כאין וכאפס בעיניי.
אולי בא אלי רצון זה דווקא משום שאין לי אפשרות להתמסר ללימודים .
אני תמיד מאשימה את עצמי כי אני מבטלת הרבה שעות.
אני עכשיו בגיל של נערות, בחרות... בכל אופן צעירה אבל מה יש לי מזה יש בי התכונות הטבועות בצעירה,
רצון, מרדנות, שאיפה ליצירה, השתוקקות לחופש ושמחה -אך איני עושה דבר.
אולי יותר מדי אני שקטנית, ביישנית, אך מצד שני גאה מאד.

רוצה אני לארגן את החברות והחברים לסדר חוג ספרותי ואפילו נשפים. אבל
מפחדת להציע שמא אזכה בלעג מצד החברים.
לכן אני שותקת ובונה מגדלים באוויר. הכל נעשה אצלי בדמיון. אשתדל בכל כוחותיי
ורצוני לתקן חסרונותיי.

יום ראשון 4 ינואר 1931

ערב הבחירות לכנסת ישראל.

מצב של חגיגות והתרגשות ברחוב צעקות של בוז והידד מכל עבר.
בסביבות ראינוע ציון ועד רחוב ג'ורג' מלא הרחוב בשטיח של ניירות רבגוניים.
אוטומובילים ואופניים עם האותיות א (הפועל). אוטומובילים עם האותיות ג ו"ז
(הרביזיוניסטים) משוטטים ברחובות אנה ואנה.
פנסים עם אותן האותיות מתנוססים מכל עבר.
על יד ראינוע "ציון" על גג בית המלון "מרשק" תלויה תמונתו של ז'בוטינסקי. סביבה
אותיות הג' והיז'. מאחורי זה גג מלא עם בחורים ובחורות הקוראים "הידד" אחרי
הקריאה "יחי ז'בוטינסקי" ולעומתם עונים אחרים על יד קלוב הפועל "בוז".
הלכתי לשעור בעזרה ראשונה בזיכרון -משה פגשתי בהעיוניים, בשמחה, נחמני
וביונה לעיונים אמרתי שלא אצביע בעדם ואצביע ג' וגם אבי.....
נפרדתי מהם נכנסתי לשיעור שוב שואלים אותי במי אני בוחרת "אם לא תצביעי א
אעשה לך את המוות."
בחוץ רעש ומהומה "אפשר להשיג פה כרטיס בוחר " נשמע קול.
.....נראה מה יהיה מחר כשילכו לקלפי.

15 ינואר 1931

"חבל שלא עשיתי זאת קודם"-ציטטות מדברי לינקולן.....

מוצאי שבת יג שבט 31 ינואר 1931

**מכתב ברכה לאסתר הררי (אחותה של שמחה) העובדת באלכסנדריה לרגל
נשואיה.**

הנני מברכת אותך אסתר יקרה במזל טוב בחיי אושר והצלחה ובהתגשמות כל
שאיפותייך. תזכי עם יצחקך בחיר לבך לבנות בית עברי לאומי בביתנו הלאומי.

.....אין לך מושג עד כמה שמחה לקראת בשורתך
זו.....מתרגשת מהרעיון שבקרוב היא תהייה גיסה.

המאחלת לך מכל טוב הדסה

לכבוד אסתר הררי בית הספר של הקהילה היהודית אלכסנדריה מצרים

19 למרץ 1931

אסתר חביבה

איזה כוח מיוחד דוחף אותי לכתוב .

מעניין כי דבר זה קורה אצלי דווקא אחרי עמל של יום כשאני קוראת ספר
מעניין.....חשבתי לבקרך בפורים ולשוחח על עניינים שונים אך
לבסוף לא עלה הדבר בידי.

עם שמחה הררי וצביה שילוני -שתי חברות מהתיכון על גג החנות ברחוב
יפו 19

יום שישי 22 מאי 1931

12 בצהרים

.....תקף אותי מצב רוח עצוב יש ברצוני לכתוב אך על פי רוב מעלה עפרוני חרס.

גמרתי עכשיו לקרוא את החלק השני של "בחזרה" של א.מ.רימרק ויכול להיות כי זה הגורם למצב רוחי.

במצב רוח כזה אני שרויה לעיתים קרובות גם בלי ספר זה.

מדוע אינני שמחה עליזה מבלה כשאר החברות שלי וכיאות לבחורה צעירה כמוני שרק לפני שנה וחצי גמרה את חוק לימודיה?

נדמה לי שאני יודעת את הסיבה איני עוזרת לשום בן אדם .

אני מפסיקה מפני שאמא ואבא באו.

31 מאי 1931

מכתב שהכינה הדסה למפקדים על כך שנותנים להם הוראות סותרות להישמע למפקדים מסויימים ואחר כך לא להישמע להם .

על כך שלא נותנים בהם אמון.

מבקשים לדעת מה מתרחש.

כל זאת על רקע פרשת אברהם תהומי (להלן מתוך ה"ויקיפדיה")

(ראו הפרק העוסק בפעילותה של הדסה ב"הגנה" מכתב זה לא נשלח)

תהומי (על פי ויקיפדיה) (במקור זילברג) נולד באודסה בשנת 1903. עלה לארץ ישראל כחלוץ ועסק בסלילת כבישים. הצטרף לארגון "ההגנה", והיה ממפקדי ההגנה בירושלים. היסטוריונים הסיקו שהוא זה שירה למוות, בשליחות ההגנה, ב-30 ביוני 1924, בישראל דה האן, יהודי הולנדי, עורך דין במקצועו, שהצטרף לעדה החרדית, ונחשב לאויב מר של התנועה הציונית.

בשנת 1925 מונה לסגן מפקד מחוז ירושלים של ההגנה ולאחר מכן כמפקד המחוז. היה אקטיביסט בדעותיו וחלק על העמדה הפסיבית, לדעתו, של ההגנה במאורעות תרפ"ט. תהומי נחשד בקשרים עם התנועה הרוויזיוניסטית ובכוונות להשתלט על

ההגנה. תהומי זכה ליוקרה רבה בקרב מפקדי ההגנה בירושלים ועל-כן לא היה קל לראשי ההסתדרות להחליפו.

באביב 1931 יצא תהומי לארצות הברית לעסקים פרטיים. בהגיעו לפיראוס ביטל הקונסול האמריקאי את האשרה שלו מסיבות רפואיות. תהומי חזר ארצה וביקש לשוב לתפקיד מפקד מחוז ירושלים, אך בהיעדרו נתמנה מפקד חדש, אברהם איכר. הסירוב להחזיר את תהומי לתפקידו גרם לתסיסה בקרב מפקדי ההגנה במחוז, והם פרשו יחד אתו והקימו באפריל 1931 את ארגון ב'.

בשנת 1937, בניסיון לאחד את שני הארגונים, חזר להגנה, אך משציפיותיו מהאיחוד לא נתממשו פרש שוב מן ההגנה. מאותו חלק מארגון ב' שלא חזר ל"הגנה" קם ארגון האצ"ל

בתמונה -הודס מלך אימה של רייזה בקר- סבתה של הדסה -שעל שמה נקראו הדסה ועוד שלוש מבנות דודותיה

**מכתבים מאותה התקופה מבנות הדוד הדסה בקר (לימים
בוטקובסקי) והדסה גלעדי.**

**בתמונה - ארבע האחיות לבית בקר וחלק מילדיהן ומילדי האח משה הדסה
בקר עומדת -שורה אחרונה, שלישית מימין.**

מתחתיה (בשיער אסוף)-הדסה גלעדי

**הדסה בקר הייתה בתם של הדוד משה בקר ואשתו ביילה והדסה גלעדי הייתה
בתם של ישראל גלעדי, ממייסדי ארגון "השומר" (שעל שמו נקרא הקיבוץ "כפר
גלעדי") ואשתו קיילה לבית בקר, אחותה של רבקה.**

**המכתבים שנשמרו (ברובם) הם משנת 1930 אז למדו השתיים בבית הספר
החקלאי בנהלל בניהולה של חנה מייזל מחלוצות העלייה השנייה שבין היתר
הקימה את בית הספר וניהלה אותו.**

ארבע בנות דוד (גלעדי, רבינוביץ, בקר וקוזלובסקי)-נקראו "הדסה" על שמה של "הודס מלצר" אימה של הסבתא רייזה.

חמש בנות הדוד ליד קברו הטרי של עקיבא רבינוביץ

בבית הקברות בתל-חי. מימין לשמאל: הדסה אלוני, (קוזלובסקי), הדסה ברלינסקי (רבינוביץ), הדסה בוטקובסקי (בקר), הדסה גלעדי. כוכבת ריין (זייד).

נהלל (1930)

הדסלה יקירתי

גלויה-בית ספר חקלאי נהלל

רב תודות לך בעד מכתבך הנחמד. אילו ידעת כמה שמחתי כשקבלתי אותו וכמה את גורמת לי תענוג היית כותבת לי לעיתים יותר קרובות.

מה שלומך? מה שלום הדוד, והדודה? שמואליק ויודקה? אין לך מושג כמה אני מתגעגעת אליכם.

את זוכרת כמה נחמד היה בפסח כשהיינו כולנו יחד?.

אני מקווה לנסוע לחנוכה הביתה מפני שאני מתגעגעת נורא וזה תלוי בחנה מייזל (מייסדת ומנהלת בית הספר) אם היא תרשה לי.

אני עובדת, לומדת, ושמחה ובעיקר אני מתגעגעת מפני שאינני רגילה להיות בלי הבית ובפרט בלי שושנה'ה כשאני נזכרת בה אני פשוט מתפקעת (שושנה בקר לימים ליפמן, הייתה נכדתו הבכורה של משה. בתו של בן הדוד אליעזר)

.....אני שמחה מאד שיש לך חברה ושאת מבלה קצת.

נשיקות לכולם וד"ש מיוחדת ונשיקות לדודה אסתר'ה, להדסה ופמיק..(הדודה אסתר וילדיה הדסה ופמה (אפרים), התגוררו בירושלים למעלה משנתיים-לאחר שעזבו את כפר גלעדי).

באמצע שנת 1931 עברו להתגורר בישוב עטרות שם נולד הבן מנחם ובסוף 1933 עברו לשכונת בורוכוב למקום שנקרא אחר כך על שמם גבעת קוזלובסקי)

באהבה הדסקה בקר

משפחת משה בקר דודה של הדסה הדסה עומדת ראשונה מימין

נהלל

הדסלה יקרה

אני כבר בנהלל וגם הדסה גלעדי כאן ואנחנו בחדר אחד וטוב לנו מאד.
אני עובדת במשתלות פרחים והדסה בעצי פרי. מה את חושבת לעשות עכשיו
כשסיימת את בית הספר?
אני מחכה לתמונתך שהבטחת לי לשלוח. ד"ש מהדסה גלעדי. היא עובדת עכשיו.
מבת דודתך, אוהבתך, הדסה בקר.
הכתובת שלי היא "כפר חקלאי לצעירות נהלל על יד חיפה, בשביל הדסה בקר"

ראשון לציון

דודה אסתרקה יקרה

אני מבקשת מאד שתשלחי לי את הניירות בשביל חברתי שרוצה להיכנס לבית ספר
לאחיות תשתדלי כמה שיותר מהר.....
בבית אין חדש כולם דורשים בשלומך.
שלך באהבה
הדסה בקר
אני מחכה לתשובתך המהירה

הדסה יקירתי

אני מתפלאה עליך שאינך כותבת.....אני מקווה לתשובתך ותמונתך..

הדסקה יקירתי

נהלל.

.....צריך לנסות להיות קצת יותר גלויות אחת לשניה מובן שרק אם זה
רצונך ואז אדע לסדר סגנון חדש למכתביי.

אני עובדת עכשיו במאפיה, עבודה די קשה אבל אחראית ומעניינת....אני חיה על
עבודה, שעורים ובעיקר קורספונדנציה ענקית. כל חבריי שלמדו איתי בגימנסיה- נסעו
לבלגיה ללמוד והם כולם כותבים לי. הם נמצאים בערים שונות שם.
חבר אחד לומד בבירות.

ואני צריכה לענות לכולם.....שכחתי לברכך ליום הולדתך ה-18 גם לי מלאו
17 -אנחנו כבר בחורות שלמות.....הדסל'ה יש לי אליך בקשה
גדולה אם לא קשה לך. לשלוח לי חגורת גרביים. אבל אם זה קצת קשה אפילו -אל
תשלחי.....

האם יש לך חברים שמבקרים אותך ואת אותם?

כתבי לי יקרה מהכל כי זה מעניין אותי .

.....שלום לך והרבה נשיקות מאוהבתך המתגעגעת אליך נורא.

שלך, הדסקה.

ד"ש לך מהדסקה השנייה היא כל הזמן עובדת ברפת

נהלל 11/3/30

הדסקה יקירת.

.....יש לי באמת לכתוב ולספר לך הרבה- אבל אילו ידעת כמה קשה לי להביע
בכתב.

את יודעת הדסקה? טוב לי כאן, ולא חסר לי כלום. רק דבר אחד חסר- החברים
הטובים שהיו לי בראשון. אע"פ שהם לא שם עכשיו כי אם בבליגיה.

אני מרגישה את חסרונם באופן נוראי. אני מקבלת מהם מכתבים לעיתים קרובות
מאד אבל זה לא מספיק.....

כמה רציתי להיפגש אתך ולדבר אתך על הכל. כל מה שהצטבר במשך הזמן.

יש לי לספר לך דבר מה ואני מתביישת. בטח תצחקי ממני.

במכתב לא אכתוב.....

אני עוד עובדת בחדר האוכל.....

נשיקות בלי סוף מהרוצה לראותך נורא ואוהבתך תמיד.

הדסקה

עני לי מהר.

במכתב נוסף מנהלל, 1930

הדסה יקירתי ,

אני כבר בריאה לגמרי עובדת ולומדת ושמחה רק רוצה כבר לראותך נורא.
אני מודה לך מאד בעד החגורה.....מה נשמע אצלך איך בכלל ובפרט? אני מחכה
למכתב ארוך ממך מלא תוכן וחדשות.

עכשיו אכתוב בנוגע למחלתי יש לי מלריה והאפנדיציט מגורה אצלי. אני נשמרת
שהעבודה לא תשפיע לרעה.

עוד מעט יתחיל הקיץ יחדלו הלימודים, ורק נעבוד.

תארי לעצמך, קמים בארבע בבוקר, עובדים עד שבע, אוכלים ושוב עובדים .
אני שמחה ומרוצה מבית הספר, נפלא כאן.

יש לנו הרצאות מעניינות גם התלמידות מכינות בעצמן הרצאות. מעניינות.

.....הרבה נשיות .

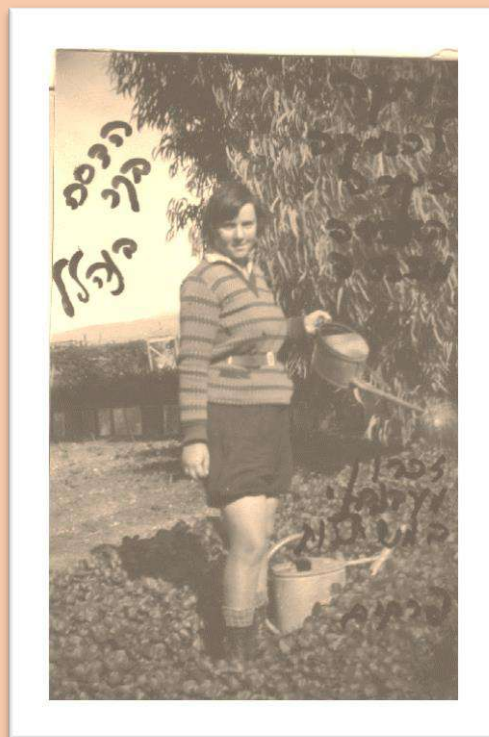
ד"ש לכולם ,

שלך באהבה -המחכה לתשובתך,

הדסקה .

ד"ש מהדסקה, אני שולחת לך פילם שאני מצולמת.

עשי לי תמונות אחדות ותשלחי את הפילם בחזרה -מפני שכאן אין צלם

יום א' נהלל

הדסקה יקירתי.

ראשית אבקש סליחתך על שאחרתי כה בתשובה.

אם אפרט לך הסיבות מובטחני שלא תאשימיני.

ראשית קדחתי ושנית אני עובדת במטבח .

זו עבודה שנכנסים בארבע בבוקר ואין כוח אפילו להתרחץ.

אני הסתגלתי יפה מאד לעבודה.

אני מתגעגעת מאד הביתה אך מקבלת כל שבוע כשלושה ארבעה מכתבים מהבית וזה מנחמני קצת.

אין לך מושג כמה שמחתי לקבל את מכתבך ותמונתך והתגאיתי בפני כולם איזו בת דודה נחמדה יש לי .

כל הבנות אמרו שאני צריכה להרגיש נגדך אבל גם אני מתגאה בך .

כתבי לי הדס'ה אם את מטיילת אם יש לך חברה מעניינת.

עד מתי תהיי כלואה על כך בבית ? צריכים גם להרגיש קצת את ימי הילדות -או יותר נכון כבר ימי הנערות-ולא לשבת יום ולילה בבית .

שמעי לעצת בת דודה יותר קטנה אבל אוהבת אותך.

מה נשמע בכלל בירושלים? אני והדסה היינו אתמול בשיך אבריק .שלחו עגלה לקחת אותנו ובילינו שם את כל השבת יפה מאד .

בערב חזרנו הביתה.

גיורא כבר נכנס למקווה- ישראל, כוכבת בבן -שמן ויפתח ויוחנן ילמדו בכפר- יהושע.
(ילדי משפחת זייד)

מה אכתוב עוד אני עובדת במטבח עוד שבועיים ואחר כך בפלחה. אני שבעת רצון מאד, יש לנו מורים טובים מאד .

לאנטומיה ופיזיולוגיה יש לנו מורה מצוין.

לולא הגעגועים הביתה היה כאן הכל נחמד אבל אני משתדלת להתרגל ומתנחמת במכתבים שאני מקבלת.

אני מקווה שתכתבי לי לעיתים קרובות מפני שזה משנה את מצב הרוח לטובה.

מה שלום כולם?. נשקי אותם בשמי.

וגם לך הדסה נשיקות רבות אוהבתך המתגעגעת אליך ומנשקת אותך.

הדסה בקר.

שלום דודה אסתרקה יקרה (כתבה הדסה גלעדי)

באמת אני חזיר שלא עניתי לך עד עתה.

תודה לפחות בעד השמלות היפות ששלחת לי, אך לא בי האשם .

כאשר נתקבלו השמלות בבית הייתי אני בנהלל ועד שאמל"ה שלחה לי אותן עבר זמן רב.

עכשיו אחרי קבלי אותן -אני מודה לך מאד . השמלה הכחולה בפרט יפה נורא. היא מונחת בדיוק על הגוף.

השנייה גם כן טובה ויפה.

מה שלומך ?שלום קוזלובסקי והילדים? אתם חושבים להישאר בירושלים? מסרי שלום לכולם ותודה לך עוד הפעם שלך הדסה (גלעדי)

שלום לכם יקירי (כתבה הדסה גלעדי לרבקה ועקיבא רבינוביץ)

כידוע לכם נמצאות שתי ההדסות בבית ספר לצעירות בנהלל ורצוי היה שגם הדסה השלישית תהיה אתנו.

אך כנראה שזה אף פעם לא יהיה.

אני עובדת ברפת, נכנסתי באופן קבוע לחצי שנה .

אתם בטח תצחקו, אבל אני מוצאת שאין עבודה יותר מעניינת מזו.

מה שלומכם ואיך מתנהלים העניינים? החושבת הדסה להמשיך ללמוד או לעבוד? כתבו הכל ובעיקר הדסה. שתכתוב.

שלום, שלום לכם.

שלכם הדסקה הקטנה.

נהלל

הדסקה יקרה 25/3/30

תארי לך את שמחתי בקבלי את מכתבך אבל מה יצא לי שאת לא תהיי?.

אנחנו צריכות להיפגש ולשוחח .

"פגישת הבנות דודות"- כמו שאני והדסקה קוראות לזה.....

אני עובדת עכשיו במטבח תארי לעצמך לפני פסח במטבח. לנקות, לסייד, ולשפשף.

אבל "מעליש" (אין דבר), בעוד שבועיים וחצי פסח ואז אסע הביתה ונתראה ויהיה מצוין .

אינני בטוחה שהדסקה תקבל חופש מפני שהיא עובדת ברפת ואני מסופקת שתהייה בחורה שתחליף אותה.

אין לך מושג כמה היא רוצה לנסוע לכפר גלעדי לפסח.

אנחנו תמיד מבלות את זמננו יחד ומצטערות שבת דודתנו השלישית אינה אתנו.

ובאמת בואי הנה לבית הספר נהיה שלוש "הדסות" וזה יהיה נחמד

.....שלום לך ונשיקות לכל אחד.

שלך ,

באהבה הדסקה

קייילה גלעדי וילדיה הדסה ונחמן למטה -הדסה גלעדי

הדסה בוטקובסקי ובנה נתי

אסתר ומאיר קוזלובסקי וביתם הקטנה הדסה

**בני משפחת בקר ליד ביתם בראשון לציון הדסה בקר שלישית מימין.
ראשונה משמאל- הדסה רבינוביץ שהגיעה לביקור.**

הדסה קוזלובסקי (לימים אלוני) ואחיה הצעיר מנחמק'ה

9/5/1930 (מהדסה בקר)

אני עוד עובדת במטבח ומקווה שאחרי שבת אצא לעבוד בחוץ.
אין לך מושג כמה אני שמחה לעבוד בחוץ. נהיים כל כך רעננים ומלאי מרץ.
.....אני מרגישה עצמי בעבודה כאיש בביתו הפרטי. רק חבל שאיני בטוחה בכווני
אחרי בית ספר.
נחכה ונראה.....בזמן האחרון בשבתות אני רוכבת על סוסים וזה גורם
לי נחת רוח יוצאת מן הכלל.....
איך בזמן האחרון מצבך החברותי ? עם מי את נפגשת ובכלל אין לך הפרעה בבית?
מה מאד רציתי לבוא קצת לירושלים. אני תקווה שכאשר אקבל בקיץ חופשה -אבוא
גם לירושלים.
ביחס למה שנדמה לך שהדסק'ה הקטנה ואני לא כל כך בידידות הינך טועה.
מלבד זאת שהיא עסוקה כל הזמן ברפת..
אנחנו כאן שלישיה שתי ההדסות וילדה נחמדה בשם יהודית.

נהלל

הדסקה יקירתי.

אנחנו כל כך עייפים מהעבודה ומהלמודים שאין
כל משיכה אפילו להתלבש.

את מכירה אותי שאהבתי לטייל, ולבלות, ולשמוח...נהפכתי לאחרת. אני מרגישה
עצמי בתור בן אדם שאחראי על כל מעשה.

ככה זה .....משתנים, גדלים.

קבלי את תמונתי.....

נשיקות לכולם, נשיקות מיוחדות לאסתר ולילדים.

משלך באהבה,

הדסקה

הדסליה יקירתי.

מאד שמחתי לשמוע מה שאת מחזיקה בסוד.

גם אני כמוך אך יום יבוא שזה יהיה גלוי לכל.

אני רוצה להיפגש ולדבר הרבה....

מאז שאני בבית -הספר נהפכתי לאדם בוגר....

כשיזדמן לך להיות בחיפה אוכל אפילו לקחתך לנהלל.

השתדלי לבוא, אני מחכה לכל מכתב ממך בכיליון עיניים.

קשה לי לבטא עצמי בכתב.

מה עם אסתרקה האם היא עוברת לקוזלובסקי?.

כן הדסה, גדלים ומתחילים להבין ולהרגיש.

אני מוכרחה להפסיק מצלצלים לעבודה.

מאוהבתך והרוצה נורא לראותך,

שלך באהבה ובמסירות,

הדסקה

עני לי מהר.

מכתבים מכוכבת זייד בתם של ציפורה (לבית בקר) ואלכסנדר זייד שנת 1932 כוכבת לומדת בבן-שמן והצטיינה שם בעיקר בספורט וריקודי-עם

כפר הנוער בן-שמן הוקם בשנת 1927 מתוך מטרה להנחיל לילדים ולנוער ערכי ציונות, עבודת האדמה והערכת בני האדם. הראשונים שהתחנכו בכפר היו ילדים מקובנה. עם הזמן הצטרפו לכפר תלמידים חדשים מן הארץ ומחוצה לה.

כוכבת ויפתח זייד בשיח - אבריק

בן-שמן

שלום הדסה חביבה

מה נשמע אצלכם? מה שלום התופרות שחלו?

אצלנו הצליח מאד נשף פורים, השתתפנו גם בתל-אביב בקרנבל.
קבלנו את הפרס השני.

כמו כן, בכפר, סדרנו נשף יפה מאד ובעל תוכן עשיר.

היו אצלנו בזמן האחרון בחינות בגידול עופות עוד לא נתנו לנו את התשובות.
אני עובדת כעת בנטיעות.

כעת זמן ה"מכביה" אז באים הרבה אורחים לבקר כאן.

אנחנו יוצאים לטיול הגדול אחרי פסח לעמק ולעבר הירדן.

מחר בטח נטייל טיול קבוצה לסביבות יהודה.....

אני מזכירה ששכחתם לשלוח לי מה שבקשת.

שלום, שלך כוכבת.

דרשי בשלום כולם.

מכתב מבן שמן, 1932

שלום הדסה חביבה

אני רוצה לכתוב לך כמה מילים ושתעני לי אם זה אפשרי.
החזיות שתפרת לי קטנות עלי ברוב זזה מפריע מאד.
אני חושבת לבוא בשבוע הבא אליכם. אני צריכה לדעת כמה ימי חופש לבקש.
אני כל כך עסוקה כל היום.
בבוקר בלימודים ואחר כך עד הערב עובדת.
אני רוצה שמיד תעני לי.
דרשי בשלום רבקה שלי (רבקה הדודה אמה של הדסה) והשאר.
לפי כמה ימים קבלתי מכתב מהבית. הכל בסדר ובשדות שנת ברכה.

שלום הדסה חביבה

התכוננתי השבת לבוא אליך אבל פתאום אמרו לי שלא אוכל לנסוע כי מתחילים
השבת ללמד את הריקודים העממיים בשביל הכינוס ולאף אחד מהמשתתפים אסור
לנסוע.

(הכוונה ל"כינוס הפועל" שהיה אירוע ספורט לאומי ובינלאומי שהיה נערך אחת
לארבע שנים בשנת 1932 נערך הכינוס השני).

עוד שלושה שבועות אנחנו מטיילים לסוריה אצלי עוד לא מסודרת תעודת-הלידה
בזמן האחרון אני מרגישה לא טוב. הלילה לא ישנתי ורעדתי ובבוקר הרגשתי טוב
מאד. אני אלך היום לרופאה אפילו שהדבר הכי גרוע זה ללכת לרופאה.

מה נשמע אצלך? בשבוע שעבר היינו בנשף של מקווה.....הנשף היה מוצלח
מאד. היה ספורט כמעט כל היום וגם התחרויות בין בן-שמן ומקווה.

תעני לי מיד.

בת דודתך כוכבת

שיח אבריק

אני מודה שמתוך רשלנות לא ענינו לך ולא מתוך כוונה רעה. ההיפך- אין יום שלא
מזכירים אותך.

את החדשות בטח יהודה כתב לך.

חלקו כבר את המגרשים. את החושה הישנה תקנו והעמידו עליה עוד קומה. צריכים
עוד לגמור את התקרה.

הבית הזה יעזור לנו מאד פשוט חלק מהמלון יעבור לשם אין יום שאין לנו אורחים
המצב הגיע לידי כך שאין לנו איפה להשכיב אותם.

על האוכל כבר לא נדבר.

זה היום השלישי שישנים אצלנו ארבעה שוטרים בקשר לסכסוך שהיה בשבת
אזבדאת.

היו הרבה שוטרים ואנגלים ששמרו שלא תהיה קטטה בין הערבים והיהודים.

האדמה היא של הקרן הקיימת.

לעת עתה לא הם ולא אנחנו חורשים. יש ערבי אחד הרוג והרבה פצועים.

אני התחלתי לתת שעורים בהתעמלות בכפר -יהושע. בקרוב גם אתן בנהלל אבל
אצטרך ללמוד הרבה אני צריכה ללמוד חצי שנה במקום טוב.

אני גם לומדת לבד מספרים שיש לי..

שלום רב,

שלך כוכבת

שלום הדסה

(מכתב מאחיה של כוכבת-גיורא זייד)

הפעם שורה על כולנו רוח הכתיבה ואנחנו מציפים אותך במכתבים.

בימים אלה קבלו היהודים את אדמת חארטיה שערב אל זבידאת (בני השבט הגיעו
מהנגב לצפון בתקופת המנדט הבריטי יושבו בשנות ה-60 בישוב בסמת-טבעון)
יושבים עליה. הייתה התנגשות בין המשטרה וערבים. המשטרה נאלצה לירות ונהרג
ערבי הערבים הפסיקו להתקיף.

בדרך כלל בארץ זה מעשה של הערבים. הם עולים על אדמות של יהודים וטוענים שזה שלהם. אם לארבעה אחים יש חלקת אדמה אז כל אחד מוכר את החלקה לחברה אחרת וכל אחד מקבל את מחירה ובסוף באה האחות מתחילה לעדור וטוענת שזה שלה.....

מול היער לאורך הכביש נטעו יער אורנים .

בדבר ספרים בשביל ילדים אני מציע לך למשל את "ילקוט תל חי" "ואנשי בראשית." (הדסה מתעניינת בספרי קריאה לילדים כי באותה התקופה חברתה הקרובה שמחה הררי כבר מלמדת בביה"ס של הקהילה היהודית באלכסנדריה. והדסה מתכתבת עם תלמידיה. "אנשי בראשית" הספר שכתב אליעזר שמאלי על מש' זייד)

גיורא זייד

חנות בתל אביב -1933

(כתבה הדסה) אבא שכר חנות קטנה ברחוב לילנבלום 22 בתל-אביב ואני הייתי אמורה להתחיל לעבוד במקצוע החגורות. זאת הייתה העזה גדולה כי מימי לא תפרתי חגורה .

לילנבלום 22-היום

אך ההורים סמכו עלי כי גדלתי בחנות מיום היוולדי. אני הזעתי במשך חצי שנה. עזרה לי אחת הבנות שעבדה בחנות ומשפחתה עברה לגור בתל -אביב היא עבדה איתי מחמש וחצי עד שבע וחצי בבוקר אחר כך הלכה למקום עבודתה ובשבע עד תשע בערב שוב עבדה איתי. אחר כך הלכנו שתינו לטייל .

יום אחד באה אמא לראות איך אני חיה. הלכנו לישון בחדרי ברחוב רש"י בדירת הזמרת ברכה צפירה ובעלה נחום נרדי.

למחרת קמתי להתקלח. היה קלקול בדוד המים רציתי לתקנו ואז נפלתי ורגלי נפגעה.

7/6/33

שלום לכם חביבים.

יש לי החזיות של וירה (ורה דיסלר האחיינית של ביילה בקר) שאני תופרת .

אתמול הייתה שרה וילקנסקי עברתי כבר לחדר החדש גם הארון כבר בחדר.

שרה וילקנסקי דודתו של עקיבא

26/6/33

מה נשמע עם שלט ועם בד כדי לכסות את הויטרינה?
אצלי כמעט אין חדש בת-שוע (ידידים מראשון לציון) באה למדוד, הייתי ברחובות
ומדדתי חגורה לחנה לדעתי אין הזמנות חדשות בגלל החום החזק.
רבתי קצת עם השכן הוא משתדל להציק לי אני עונה לו שאת כל התלונות יפנה לבעל
הבית.
האם התעניינתם בקשר לחדר ברחוב בלפור? מקווה להיות בירושלים בעוד שבוע
וחצי.

תמוז 1933 תל אביב.

שלום רב לך רחל מאד חביבה

אני מצטערת שלא יכולתי לסור אליך ביום השבת.
רחל, מה עם ההעברה שלי? (העברת כתובת לתל אביב לצורך פעילות ה"הגנה")
הישנן איזה סיבות המעכבות זאת?
יעקב (יעקב פת) אמר לי שיסדר ומאז עבר כבר שבוע.
מסרי שלום לכולם.

11/7/33

אמא אבא שמואליק היקרים.

ד"ש כבר קבלתם השבוע מקוזלובסקי, ממשה (הדוד משה בקר) ומזייד.

עכשיו אכתוב לכם קצת מהחנות.

קבלתי כמה הזמנות

אחת המזמינות הייתה כל כך מרוצה שאמרה שתתן את הכתובת שלנו לרופא בקופת חולים.

מה שנחוץ לי בחנות זו תלמידה שתדע קצת לתפור.

תל אביב 26/7/33

מכתב לשמחה.

.....פה חם מאד מאד. אני יושבת כל בזמן במחנק שטופת זיעה . תמיד

נרדמת כי תמיד אני בדפיציט שינה קשה מאד מאד עד אפיסת כוחות .

אך לירושלים לא אסכים לחזור.

25/8/33

(הדסה כותבת מכתב עבור זייד)

לכב' האד' גרנובסקי חבר הדירקטורים של הקרן הקיימת .

נודע לי היום מפי הח' ברל כצנלסון כי הנך נוסע לחו"ל אודה מאד על תשלום משכרותיי וכי מעתה לא יהיו עיכובים יותר בתשלומים

תל אביב 25/8/33

יקרים ואהובים מאד,

אתמול עשיתי מאזן . בשני החודשים שהחנות פתוחה היו 20 הזמנות ותיקונים מצב לא טוב שיש לקוות שיוטב.....קבלתם בטח ד"ש ממני מקוזלובסקי ומזמירה.

השבת אהיה בירושלים ואז נוכל לדבר בפרוטרוט על הכל.

יהודה אמר שהפעם הוא לא יסע כי יש להם נשף במקווה והוא יבוא רק כשיקבלו חופש. מה מצב הלימודים של שמואליק האם עבר כחה התהיינה לו בחינות?.

כתבו לי אם יש בדעתכם להזמין אצל המדפיס מעטפות וחשבונות.

שלכם באהבה רבה, להתראות בשבת

לכבוד קורסים לכתיבה במכונה "תועלת"

מודיעה שעברה לתל אביב לא השתתפה בשעורים זה שלושה חודשים ואינה חייבת דבר ההיפך הוא הנכון.

במכתב אחר מ-1931

מזמינה מניו יורק את החוברת the corset and underwear review

אוגוסט 1933

שלום לכם אמא ואבא יקרים מאד..

.....קבלתי היום תיקון קצת קשה .

האישה לקחה את הכתובת והבטיחה לשלוח הרבה קונים מנס ציונה.

.....יש לקוות שהמצב יוטב במשך הזמן.

הדוד משה מראשון היה אצלי ומסר ששמואליק שמח מאד. כתבו לי אם אבא חושב לבוא ד"ש לעטרות, לאפל, לשמחה לרחל וכו'

ספק הסחורה (בדים, עצמות) נקרא בועז.

יום רביעי

מכרתי את חגורת הגומי ב 51 גא"י, חגורה קטנה ב-12 גא"י, קבלתי הזמנות ל-7 חזיות עגולות ועוד שתיים .

את הכל צריך לגמור עד יום ראשון אני מרגישה עכשיו טוב מאד.

הסיבה אולי שנחתי ואכלתי במסעדה.

במה ששייך לחדר- איני יודעת אם אוכל להישאר עוד שבועיים כי ברכה צפירה נסעה, ושמעתי שמוכרים את הבניין.

אולי לשלוח את שמואליק בחזרה הביתה כדי שיעזור לכם מכיוון שרחל איננה אם קשה אין צורך שאבא יבוא אני אסתדר בעצמי

יום רביעי

את המכתב הקודם כתבתי לכם בשעה 12 ועכשיו כבר ערב עוד מעט ואסגור את החנות.

.....יש לי עוד דבר שעליי לספר.

אחר הצהריים הרגשתי שהרגל התנפחה לי. נגשתי אל ד"ר בנימיני והוא הוריד את הפלסטר ואמר שעלי לשכב יומיים ולא להוריד את הרגל. איני יודעת מה לעשות מחר יבואו לקבל הזמנות ויבואו גם למדידות..

אני חושבת לבוא לחנות ולהחזיק עד כמה שאפשר את הרגל למעלה.

בשבת לשכב כל היום ולמחרת לגשת אליו.

בכל אופן אין צורך שתבואו.

יום רביעי תל אביב

שלום רב לך יודקה חביבי.

.....אם תוכל לבוא, בוא בבקשה .

הרופא אמר לי לשכב יומיים ולא להזיז את הרגל,

היא התנפחה לי מאד כנראה דלקת ואני לא אוכל לעשות זאת -כי ישנן עבודות ואני מוכרחה להימצא בחנות .

אם תוכל לבוא תוכל לעזור לי.

אם לא תוכל כתוב לי את הסיבה.

קבלתי היום מכתב מהבית רחל מרגישה לא טוב והיא נוסעת לחיפה.

שמואליק נמצא בראשון.

אבא רצה לבוא לתל אביב ביחס לחדר אך כבר לא יוכל לבוא.

ירושלם, יום ראשון (נסעה לירושלים להתאושש)

זה היום השני שאני שוכבת הנפיחות ירדה כולה אך יש עוד כמה מקומות כואבים. בקשר לחדר צריך להעביר את החפצים שלי לדיסלר אני אלון ואוכל שם ארוחת בוקר עד שאמצא חדר כל זאת תמורת תשלום כי אחרת לא אוכל להימצא אצלם.

מה שלום שמואליק? אמא אמרה שלפי מה שדברת עם המורה שלו הוא צריך לחזור עכשיו לירושלים.

האם ראית את יהודה?

מה נשמע עם הבחינות שלו?

מה עם העבודות בחנות?

עכשיו קצת חדשות מירושלים.

קבלתי מכתב לא ארוך מבני הדודים באמריקה מכתב עם חדשות לא כל כך משמחות.

זה כבר אמסור בעל פה.(במכתב הם מספרים על המשבר הכלכלי שהרס אותם כלכלית)

כאן יש הרבה עבודה, אמא לא יודעת מתי היא תספיק את הכל.
בנוגע לחדר אם בלומה תהיה בחדר תוכל להשתמש במפתח השני שלה הוא מתאים.
אם לא, תבקש מברכה צפירה את המפתח לחדר האמבטיה גם הוא מתאים.
ד"ש מאסתר קוזלובסקי והילדים. מנחמק'ה כבר כמעט בריא לגמרי.
להתראות.
בתך הדסה

מכתב מיהודקה

27/3/33

להורי, אחותי ואחי.

היקרים.

אתם בטח דואגים לי על זה שיותר משבוע לא כתבתי הסיבה שלא היה לי זמן.
במוצ"ש חזרתי למקווה וחיכיתי כל הזמן לאמא והדסה והן לא באו.
הנשף עבר בהצלחה רבה....אני נסעתי עם עוד 5 חברה לכפר יונה...אנחנו עובדים
כאן קשה מאד.

אני עובד כאן 10 שעות ביום ומקבל 25 גא"י ליום.. בלילה באים אוטומובילים עם
שתילים וצריך לפרק אותם בעד זה מקבלים מחיר של שעה וחצי. זאת אומרת 30
גא"י ליום.

חוץ מזה השבוע קבלנו עבודה בחפירת תעלות להנחת צינורות מים.....באופן כזה
אין לנו כמעט מנוחה.

ההוצאות שלנו הן רק עבור האוכל. לשינה הסתדרנו ב"משרד" בניין יפה
וטוב....העבודות הן השקאה ונטיעה כל הזמן בטוריה ביד.

דרישת שלום לכולם.

הכתובת שלי על המעטפה.

בנכם ואחיכם

יהודה ר.

עקיבא -מכתבים להדסה בתל אביב

21/5/33

שלום לך הדסה חביבה

היום היינו אצל לאה סדומסקי, שמענו שיש חדר ברחוב יהודה הלוי בבית שגרה עדה סגל אחותה. כדאי להחליף, מפני המרחק והדרך הקשה אפשר גם שהחדר הוא יותר בזול.....אצלנו אין חדשות קבלנו מכתב מלונדון עם חצי לירה מהקרוב של דיסלר בשביל הרבי. הוא דורש בשלומך.

יש כבר בית ספר צריך להשתדל ששמואליק יחזור הביתה.

שלום לך הדסה יקרה

את מכתבך קבלנו היום לפי המצב את יודעת שצריך סוף סוף להתפטר מהחנות.....(וכאן נותן לה עצות איך להשכיר את החנות מבלי להפסיד)

.....

הדסה יקרה.

באתי בערב ומצאתי מהפכה שלמה ואורחים לרוב. קוזלובסקי בא עם פמה בגלל כאב בטן וחשש לאפנדציט.. יהודה בא וגם אורח בלתי צפוי, עמנואל מראשון בא לנשף ריקודים ב"גרנד קפה"..

את יכולה לתאר מה שהיה בבית ועוד סדומסקי באו לבקש כרים.....

את הפתקא בקשר להשכרת החנות צריך להשאיר כל הזמן אנחנו צריכים גומי לבן תקני אצל בועז ותשלחי ב"אגד". צריך לכתוב על החבילה מתי היא יוצאת מתל אביב זה נחוץ לנו מאד.

אומרים "כל דעביד רחמנא לטב עביד" -בלשון התלמוד.

ולא צריך להתרגז.

קבלנו גם ז'ורנאל מעניין מאמריקה.

החלטנו עכשיו שאם לא יבוא קונה טוב אז לא נעזוב את החנות.

שלום אביך עקיבא

שלום הדסה מה שלומך? אני הלכתי היום לבר מצוה של סדומסקי וביליתי שם כשלוש שעות. דרישת שלום לראשון, לדיסלר ולשרה.....

אחיך שמואל רבינוביץ

שלום לך הדסה יקרה

אצלנו אין חדש פמה כבר בריא ונסע הביתה אפל
מרגיש קצת יותר טוב ויצא מכלל סכנה.

יהודה היה בשבת ומרגיש טוב מאד והיום בבקר השכם נסע חזרה.
אתמול היה בר מצווה וגם חופה של זמירה אני הייתי עד החופה שהייתה אצל הרב
פסחוביץ מ"התורה דעת" הדבר עלה בזול מאד.
אסתר באה מעטרות לבר מצווה וגם לבקור.

שלום לך הדסה

שוב עקיבא מדריך את הדסה איך לנהוג עם אלה הרוצים לשכור את החנות.
המחירים עולים מיום ליום ולא צריכים להיכנס לבהלה.

הדסה חוזרת לירושלים

תל אביב שנות השלושים

אלכסנדריה מצרים - הוראה בבית הספר של הקהילה היהודית ופעילות בסניף "החלוץ" 1935-1934

שמחה הררי היתה חברתה הקרובה של הדסה מימי בית הספר התיכון.

שמחה הררי

למטה - שמחה על גג בית הספר באלכסנדריה

אמה של שמחה - מזל, הייתה בת למשפחת אבישר שבניה דוד אבישר ועודד אבישר
נודעו כסופרים ומשוררים.

לאביה של שמחה היו קרובי משפחה ידועים במצרים .

שמחה הייתה נערה חברותית מלאת חיים, רגישה, חרוצה ומוכשרת שאהבה את הדסה אהבת נפש.

הוריה שלחו אותה עוד לפני סיום לימודיה התיכוניים לקהיר כנראה כדי להשתלב בחיים וללמוד שם.

היא חזרה, כנראה, ארצה כדי להיבחן בבחינות הבגרות ב"גמנסיה הריאלית" ומופיעה בתמונת המחזור של בית הספר שם מופיעה גם הדסה.

ב-1930 היא חוזרת לאלכסנדריה שם, כאמור, היו לה קרובי משפחה מרכזיים בקהילה- ומתחילה ללמד עברית בבית הספר של הקהילה. יותר מאוחר משתלבת בפעילות סניף "החלוץ" בעיר.

שמחה מתכתבת באופן אינטנסיבי עם הדסה והיא זו שאחראית לכך שבשנת 1934 מגיעה הדסה בעקבותיה ללמד משך שנה בבית הספר.

דווקא בשנה זו שמחה חוזרת לירושלים ייתכן ובגלל בעיות אישיות..

לא מצאתי כמעט חומר שנכתב על ידי הדסה על תקופה זו אך מכתביה של שמחה שופכים אור רב על התקופה.

הדסה לא שתפה אותי בזיכרונות על שמחה ולא ידוע לי אם חזרה ארצה ידוע. לי כי נישאה לבחור בשם צבי קרוק ונולדה להם בת בשם דליה.

לאחר שנתיים של לימודים ב"גמנסיה הריאלית", שנה לפני סיום הלימודים בקיץ 1928 עוזבת שמחה את בית הספר ונוסעת לדודה בקהיר כנראה כדי ללמוד צרפתית ולהכין עצמה ללימודים באוניברסיטה - כמו אחותה הגדולה אסתר. היא מתגוררת בבית דודה בקהיר הקרוב לבית המלך. החיים זולים וטובים.

הדסה לה חביבלה, יקרלה, נחמדלה. (קיצור קטעים מעניינים ממכתביה של שמחה)

הקטעים מתארים את חיי המורים באלכסנדריה ואת חייה של הדסה בהמשך.

במאי 1931 שמחה חוזרת לאלכסנדריה בתור מורה בהיכנסה לבית הספר נבהלה. בניין ענקי ארוך בן חמש קומות. המורות גרות בקומה החמישית. המסדרון כל כך ארוך שצריך חשמלית כדי לעבור אותו..

כולן קבלו אותה יפה.

יש לה 240 תלמידות. ברכה צפירה ונחום נרדי הופיעו בפני התלמידים.

היא מיד שולחת להדסה חיבורים של תלמידות היא מבקשת מהדסה לענות להן. מתעכבת במיוחד על התלמידה המיוחדת שרה חמאוי .

הבנות לא האמינו שאלה מכתבים מהארץ.

לקראת סוף השנה הקימו בחצר בית הספר אוהל ענקי, במה גדולה, שטיחים. היו תזמורות, מקהלות, היתה חלוקת פרסים על ידי כל נכבדי העיר, המלך, הקונסולים (האנגלי הצרפתי והאיטלקי), וכל הקהילה היהודית. על האוהל שמרו פרשים וחייילים מטעם הממשלה כדי לא לאפשר להמוני העיר להגיע.

הולכים להרצאות (הצהרת בלפור, אליעזר בן יהודה), את ראש השנה הנוצרי חוגגים כולם גם היהודים.

"המורות והמנהלת חיות כאילו בקומונה יש ראינוע ליד בית הספר ואנחנו רואות סרטים דרך החלון או הולכות למקומות אחרים".

איך משתלטים על הכיתה?- אני אומרת להיכנס לכיתה עומדת ליד הדלת דופקת וכולן אומרות: "בוקר טוב גבירתי שלום גבירתי" וכן הלאה. אני נכנסת ומסמנת שכולן צריכות לעמוד. כולן עומדות ומתפללות. אומרת להן לשבת וקוראת את השמות. ומתחיל רעש - אז אומרת להן "כולן תקבלנה אפס ומי שישב יפה יקבל נקודה טובה".

אני מתחילה בשיעור, קוראת להן ללוח לכתוב או לקרוא כשהן גומרות הן אומרות "תודה גבירתי אנחנו רוצות נקודה טובה". דבר משותף שיש לכולן שכולן רוצות לצאת אחת אומרת ששתתה שמן קיק, ועוד שטויות כאלה אבל בדרך כלל הצלחתי להשליט את הסדר בכתות ותקבלי חיבורים אחדים של תלמידות חרוצות. היו לנו ארבעה ימי חופש לשבועות - ישבתי בבית ותיקנתי 420 הכתבות.

בשבוע שעבר בחנתי שמונה כיתות בשבוע זה יש לי עוד בחינות ואני יושבת עד מאוחר בלילה.

ביום ראשון תהיה אצלנו חגיגה גדולה למאה ילדות שתהיינה בנות -מצווה ואני צריכה להכין אותן, ללמד אותן תפילות, ברכות ועוד. כולן לובשות תלבושת כלה נכנסות אחת אחת לבית הכנסת ודורשות בפני הרב הראשי והמנהלת.

בית בכנסת הוא ענקי ומלא המון אנשים.

ב-1/11/31 מודיעה שמחה שהרב הראשי מבקש שיסדרו לו מורה לעברית מהארץ היא מציעה להדסה לבוא.

ב-2/34 שוב פונה בהצעה וכותבת להדסה שתפנה בנושא אל הדוד שלה שנמצא בארץ. כותבת שבראשית השנה באו אביגדור ובן-אשר-שני אנשים בעלי מרץ וחובבי השפה העברית לייסד מועדון שיהיו בו אנשים שידברו אך ורק עברית.

הוחלט לבחור ועדה שתעסוק בנושא נבחרו תשעה איש ושמחה ביניהם -והם עוסקים בהרצאות, מסיבות ועוד כל זה מתפרסם בעיתונים.

בית הספר של הקהילה היהודית (מט"ח)

ילדי הקהילה היהודית באלכסנדריה רכשו את חינוכם בשלוש מסגרות עיקריות. בניהם של חסרי האמצעים למדו בבית הספר של הקהילה, אשר שירותיו הוענקו חינם. שפח ההוראה הייתה ערבית, ורמת הלימודים הייתה טובה בהשוואה לבתי ספר מצריים. בני מעמד הביניים שלחו את בניהם לבית הספר של אליאנס. תמורת שכר הלימוד הצנוע רכשו התלמידים השכלה רחבה, ורמת הלימודים הגבוהה אפשרה לרבים מבוגריו לעמוד בקלות יחסית בבחינות הבגרות. אולם מרבית יהודי אלכסנדריה העדיפו את בתי הספר הזרים שבעיר. שפת ההוראה הייתה צרפתית, ורמת הלימודים עמדה בקריטריונים אירופיים גבוהים.

מצד ימין של חזית בית הכנסת אליהו הנביא נמצא מבנה רחב מידות ו בקצהו כתובת בעברית ובערבית, ובה רשום 'בתי הספר של העדה היהודית'. במבנה זה על חמש קומותיו ועשרות חדרי התחנכו דורות של ילדי קהילת יהודי אלכסנדריה. בית הספר נחנך בשנת 1907 והוא הכיל גן ילדים, אגף ובו כיתות הלימוד לבנים.

בית הכנסת אליהו הנביא מימין עמד בית הספר בן חמש הקומות בו לימדה הדסה

אפריל 1934 נשיא ביה"ס שואל את שמחה אם היא מכירה מורה ואז כותבת שמחה להדסה "את צריכה לכתוב מיד, כתבי שאת יודעת עברית, אנגלית, צרפתית וקצת ערבית ושמסרת שעורים. תשלחי תמונה ותעודה"
הציעו בתחילה חמש לירות לחודש.

שמחה מבקשת שתקנה ספר ללימוד עברית עם תרגום לצרפתית ואולי גם ערבית- כי בעלה של המנהלת ביקש.

ב19/6/34 שמחה מפסיקה בחינה בכיתה וכותבת דחוף להדסה -מלמדת את הדסה איך לנהוג בקונסוליה המצרית כדי שתקבל דחוף את הויזה אין זמן

שמחה מודיעה כי ברגע זה נכנסה המנהלת שאלה "מה מרבינוביץ" ואמרה שאת צריבה לענות תיכף.

אפריל 34 הגיע מכתב מהדסה שמצא חן בעיני ההנהלה מבקשים תמונה ותעודה מציעים שש לירות לחודש ובעוד שנה-שבע שמחה מבקשת לא לספר להם שהיא באה רק לשנה "אל תסרבי הלא את עושה זאת כספורט. נותנים לך גם חדר חינום שעולה שלוש לירות לחודש. אוכל יעלה לך שלוש לירות, כך שתשארנה שלוש לירות. הוצאות נסיעה הם ישלמו. תוכלי גם לתת שעורים פרטיים " מציעה שבכל אופן תנסה לבקש שבע לירות ותעשה זאת מהר כי המנהלת נוסעת לאירופה.

יש חדר שמתפנה כי הבחורה מתחתנת "הדסה את צריכה לחשוב שזאת משכורת של תשע לירות עם החדר, סדרי מיד פספורט"

1934-הם יתנו את הוצאות הנסיעה לאסתר (אחותה של שמחה) יש שעורים פרטיים בארמון הברון רוטשילד לאשתו וביתו. הברוניות חושבות לבוא ארצה ולכן הן לומדות עברית. אסתר נכנסה לאוניברסיטה ללמוד פסיכולוגיה ופדגוגיה. בעלה יצחק מצייר.

הדסה מגיעה לאלכסנדריה לעבודה קשה ומאתגרת. הבנות נרתמות גם לעבודה של שליחות -פעילות בסניף של צעירי תנועת "החלוץ" באלכסנדריה .

היא שובה את לבבם של כמה צעירים יהודיים מקומיים ומתקרבת מאד למשפחה של ידידים שעזבו את הארץ בתקופת מלחמת העולם הראשונה מאחר וסרבו לקבל על עצמם את האזרחות העותמאנית.

המשפחה היא משפחת שלוסברג :פנחס שהיה רופא אמיד ואשתו ריה לבית גורליק, ובנם הקטן אריה. עם ריה התכתבה הדסה משך שנים. ריה הפכה לאשת סוד וחברה אהובה. הבן פרופ' אריה שלוסברג היה לימים גם הוא לרופא פסיכיאטר בכיר בארץ.

משפחת שלוסברג גורשה מאלכסנדריה בתקופת מבצע -סיני. הדסה איתרה אותם והמשיכה בקשר החם איתם עד מותם.

בתקופת מלחמת העולם השנייה שהו חיילים ארצישראליים שהיו מגויסים לצבא הבריטי באלכסנדריה והדסה שלחה את מי שהכירה לביתם של בני משפחת שלוסברג ראו כיצד מתאר אותם גדע שוחט בנם של ישראל ומניה במכתב להדסה.

זוג נוסף שהדסה התיידדה איתם מאד היו מרים לבית שושן ושלמה ערב מרים ירושלמית תלמידת "סמינר המזרחי" ושלמה יליד סג'רה משורר, מורה ומתרגם שנודע בתרגומו הנפלא לספר "נשים קטנות".

הם הכירו במצרים ונשאו שם.

ה'תש"ב

שני טולף

יום סיון פתח צ"ב

חבור

הילד והנחש

היו ביתה שיש טוחד הלך לצייד הוא זגה טות בנו הקטן
 במטה, והפלה. בא נחש במטה וכווצא להנוז. הפלה לטא ווצא
 כשי הנחש הרוז הילד, הוא הוז הנחש. ובפלא סיב מלה
 פמהאב הא וכוואה הפלה מלה דמ. הוא חשב
 פשה הפלה ברוז טות הנו. האב הרוז בפלה. האב
 בא החזר פשה היה בע וכוואה הנחש הרוז על הארץ.
 פאה מצוי מפני שפרטיו טות הפלה.

ברוך פורטלית

לע שנה ילדה טובה מאד
 ברוך 11 שנה,
 שמחה

שנה שלישית

קולנה מיניו

(27)

אלכסנדריה יום ט' סיון תרצ"א

לחבית' היקרה ^{פאננת} ~~מרים~~ ~~פרידל~~ שלום.
 מה מאושרת את הלסצק לאורצ'ני הקדש,
 וכמה אולי מתקן את בק שאת למצאת על אדמת אבת' לוי
 ונראה את בעל'ך הרה ל'בונה אשרי שם לאחאו עגור' החשמלאים
 לבד שו'גנו אשר החליבו אורצ'ני הפקרה והפכו אותה למאה
 זה כמה אלקים שלה, אולי' תואל' לא חגיבה לכתוב ל'
 מתחייט אורצ'ני. שמצת' על תל אביב שהיאן ציר של כולה
 יהודים יפסקה המדינית הוא רק עגלית. עם הצריח עם
 השיטלים כולל יהודים יבא בת' הכלסות האם שייכים רק
 ליהודים. שומצת' עם על אושבות עם פידסיים שצו בדים
 עם רק יהודים ועל שפית' עם הם צוושים, וצוושים וקוצרים
 בשירים עבריים. מה יפה לשמוע מיוחוק את צילצול שפת' לוי
 הקדשה יש ל', הרבה הרבה מאוד לשאל' עם שאלות על אורצ'ני
 אהל מקוצרו צמן אסתפק' בהם ואחפ' כשתביטו תאסור ל'
 את ככל בקה, ברשי' השלים אורצ'ני החגיבה

שלך אהובי קלני

הבסר' אני לא אחינת ליה כלום אהל אהיה ל'
 הילדות תצו וודע עדינית והול אחי ליה
 מלי אחנית וככל' ל' יתדה תכונה מלי.
 תדסה אני חשבת שאת תעני ליה. למה
 הילדות קת 27 שנה

שני חיבורים ששלחה שמחה להדסה בשנת 1931 של תלמידותיה בנות 11 ו 12 הדסה התכתבה עם הרבה תלמידות עוד לפני שהגיעה למצרים

מכתב אחד של הדסה שנוטר מאז-

אלכסנדריה 20/3/35

לתושבי שיך אבריק שלום רב,

תסלחו לי על אחור מכתבי יש כמה סיבות שגרמו לכך.

בקרב נתראה ואז אספר לכם הכל.

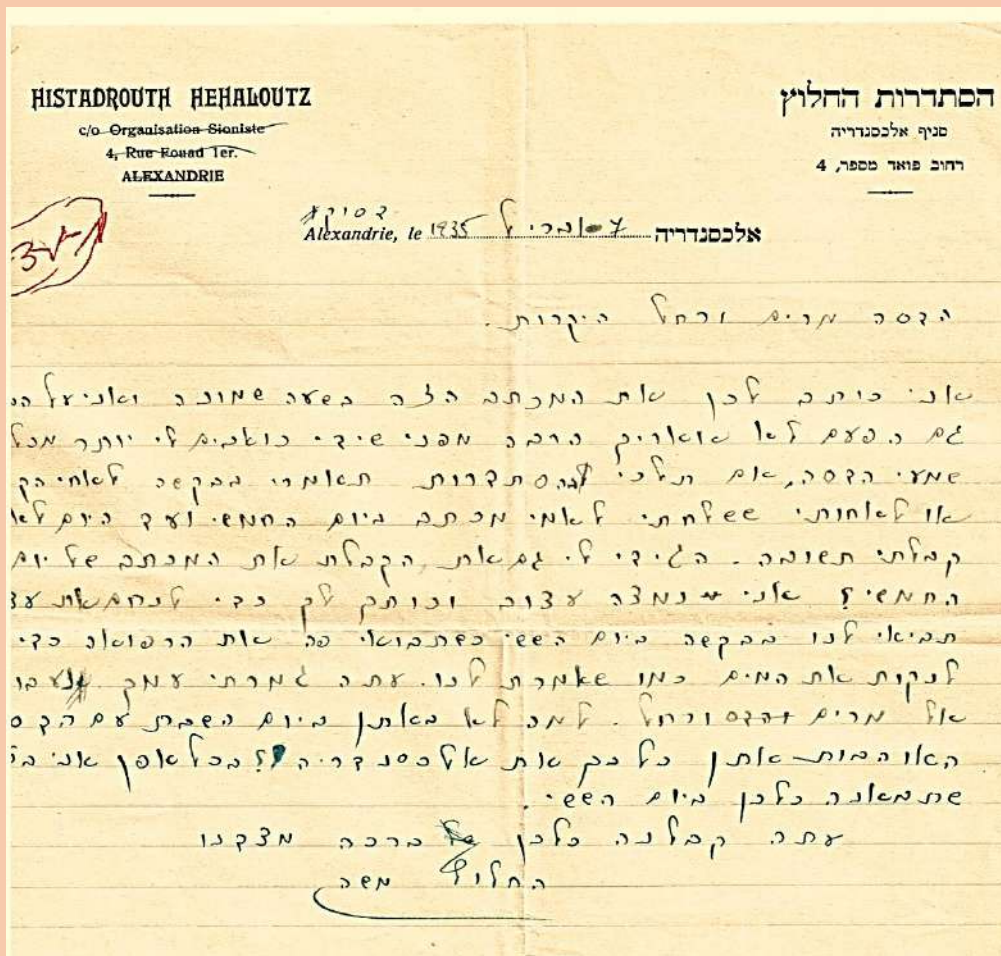
אני חוזרת עתה מפעולה של החלוצים. בעוד שבוע ימים יוצאים שמונה מהם להכשרה גופנית לאמור נוסעים לאחת החוות ששייכת ליהודי-לעבוד עבודת אדמה.

לו הייתם רואים אותם הערב בתלבושת "הנוער העובד" עם חולצת התכלת הזהה והשרוך האדום ועם מכנסים זהים-הייתם נמסים מרב נחת. בחשבכם שיש לנו בתוך אלכסנדריה גם יסוד כזה.

בימים האחרונים הייתי חופשיה לכבוד חג הפורים וסדרנו טיולים ארוכים ברגל ובנסיעה. שרנו כל הזמן ואני הרגשתי עצמי כאילו הייתי בארץ.....אני ממהרת כדי לבקש מכם ותשלחו לי בהקדם את הספרים שהבטחתם לי.

להתראות בארץ,

הדסה

אחד החלוצים מציף את המורות במכתבים

החלוץ" באלכסנדריה של מצרים

כן לעבודת המען. ההנה הדשה וקטנים פועלים יחסית במספר את החלוצים. הם ישתכרו בערך ימעה מילים ליום — שבר הפלחים יבאן — זאת שאר הכסף בדי הוצאות מהיום, תתן הכתרתות "החלוץ" המסומנת. מנהל ההנה העמיד לרשותו צדף בן שלושה חרדים, אולם ומסכה.

בדי באפיל בערך בעבודתה ל-12 האיש היוצאים לעבודה, האוניה היתה ארצו-ישראלית מסוג .

מנהל החלוץ הוא המשרה לעליה לא", עם ותקשרו עם, הקבוצ המאור הד" וישמשו לניהול של החלוץ האל-מנדוני שכולו התישבות בעזרת יהודי די מצרים. הצלחה הדבר עלולה להביא שנוצרים בחיי הנוער במצרים.

שלמה

אלכסנדריה.

יהודי מצרים גילו רגשות מופתית בשנת עליה החולצות במסעות. הם הצטיינו באסגות-המקאת שסודרו יבן בארזון הנועת לתום שהקמת אף את החוגים הפלתי-החלוצים. אלא שאפשר היה להציע, צהת-עבודת, זו מקורה בחדר בו יגיע בחשול האנטישמיות גם אליהם וישנו גם בלם. הפלתי-החוגים כזה קל היה מאד ל"צאנים צלופים" לעשות נפשות לרעיון הדבר החיוני והמשטר הצבאי, ואין צ"א אם הנועת הרמיוניסטית כבשה כאן עבודת, והנוער היה משהם באימרות מבוצצות על סדינה הודיע.

כמה צעירים ארצו-ישראלים היושבים במצרים נתעוררו להשתמש מהתלהבות הזאת להקמת אל הספילי הזאת, ע"י הניהול צביון- לצורת-הכסף לערבו-עבודת בין-הנוער כאן, וכן עוסקה בהאשנת אנורה, "צעירים פעילים", שפעלה ע"י הרצאות ושיעורים על נושאים יהודיים וערביים והשיחה בפעילות על החעמוה הצעקנית על החיכוך-החוגים.

הפעולה הביאה עם ליסוד סניף ל"החלוץ" באלכסנדריה של מצרים. הבר כי 9 חרדים נוסד, "החלוץ" ע"י בדי אשר. מיד נדעמי כ-70 הבר, ישראליות עבודתם זיהה הכשרה והקמת לא", נוסדו שעורים לעבודת פעמים בשבוע, ובכ" ערב נתקיימי ליחוד-החלוצים על נושאים ציונים והנועת, "החלוץ" בבר שך הזמן הצליחו המנדוכים לנהל את השיחות רק בעברית. אוניה ארצו-ישראלית מלבבת הכניסו המנוול לעבודת, הדסה הבינלביין, החל כולצקו יסורים שישי.

לאחר שנמצא שאקבוצה בשלה בדי לצאת לעבודה ממש, התחילו בסודך מסום עבודה להכשרה. למצא יהודי עשיר בשם גוסטב אגיון, שהסכים להצי סיק את החלוצים בהניהו אשר ברוסוק, למרחק 100 ק"מ מאלכסנדריה. החלוץ צים יכרו נתעול לשם ניקוח ואחר יוכני

הדסה רבינוביץ רחל סילצקי ומרים שושן פעילות ובעברית כתב המשורר והמתרגם שלמה ערב

מכתב מאלכסנדריה

תקצוב הקהלה

בחודש"ש ספח החקירה האספה הסתתית של הקהלה היהודית בעירנו, אשר התחלפו בה כל משלמי ה"עיר כח"ש) באחד סאולמי בית הספר לילי הלה.

הארון ארזון נזרר סגן הנשיא, הקי- ריא לפני הנאספים דו"ח שנתי שפורט של פעולות הקהלה, ראשונה הזכיר את יסודות העניינים במשך השנה, והקהל אשר דומם רגעים אחרים לכבוד את זכרו.

למרות המעבר החולר ומחפזי באי רץ מערים, אוסר הארון נזרר, שגרים עליו זה המחלה החכנסת, ירדו שכר דות הבתיים השייכים לקהלה, בכ"ו העי- בור שלטו עמר על הטוב ותשתתף כר- ניל כנרבותיו לטובת מוסדות החסד השונים של הקהלה, והנם ראויים לש- בת.

קהלתנו הוצגה בקונגרס העולמי של היהדות שהתקיים בנגד בחודש אוגוסט העבר — ע"י הארגונים: ארזון נ"ב נזרר והעו"ד פליקס מרואה.

בשעת השמעון של טבריה, פתחה הקהלה רשימת נרכות לעזרת הסובלים. הסך 110 לירות שנקאסו, נשלחו ע"ש נשיא העיריה בסמכיה לחקק לנגועים כלי הברזל נזרר ורת.

הפעולה היוותה חשובה שיש עלינו להבליט בשנה זו. היא כלי כפס יסוד המושפח, כסדר ידיריה"ה שהוקם על קר- קע קרן הקימת בעסק חפר, זהו פרי תרומת הכספים — שלשת עשר אלף לירות — שנאספו בחוג יחיד אלכסנר דרזיה לטובת פליטי גרמניה, בימים האחרונים הוחנה הנחת אבן היסוד של המושב בנובמות סקירי הממשלה האר- צישראלית, סנהלי המוסדות הרשמיים שלנו, יצירי קהלתנו הארזונים: ארזון נ"ב נזרר, יוסף ערר ואדוארד אגיון.

ועד הקהלה התעניין גם בהתפתחות הספורט בין צעירינו, וכדי לאפשר את נסיעתם לא"י לפחת חלק בהסכניה השי- ניה, הסנה הסהלה באיח סכום לסניף הסכני"ה בעירנו, שבראשו עומד הארון יעקב נזרר, סגן נשיא הכבוד של הס- בבי העולמין ועלינו לציין בשמחה כי צעירינו הצטיינו במשחקיהם.

בניו בית ירושלים, לשמחתנו נוכל להודיע כי הוחל כבר בנין בית יתר- מים של "אגיון", על הפרקע רכוש-הם הלה ב"שטנ"י, ובעוד הרשים אחרים אנו מקווים לחנך אותה, ובהורסנות זו עלינו להודות לתנדובים הארון והנברות

בניו בית ירושלים — סם הקהלה, לא פחות סל"ש אחת לשנה, המשלמים את הסם יש להם הזכות לכתור, ואותם ששלמו כבר שלש שנים רצופות — יכולים גם להכתור.

יעקב יצחק אגיון בשם כל בני הקהלה על נדיבות לבם לטובת היהודים העוברים.

בית חושב זרים יתפלא. הקהלה הרשתה לאגודת הנשים "ציון טוב" לבנות על פרקע שלה סמוך לבית המכתב ב"מקוב", את "המקום" שישמש מחסה לזרים והגולה, ובפרט יתחילו בבנין, סלכר, בית הוקנב, הנה שגוסר ע"י הנדיב המנוח אברהם עדה ביי, ושהר נך ברוב שאר זה בשנה.

— הרבה עובדות חשובים ועדבות של סכומים מסוימים נתקבלו בשנה העברה, ביצתם — בחור קרן קימת לטובת בני הספר של הקהלה, ומצגתם — לטובת בית החולים איתונו בעירנו ישגנת לפני שלש שנים, ועד היום נזר- שב הוא להיות טיובל, סכורד ופי- דרני סכר בני החולים בעירנו, וכסוד כן הוצאות הבית הן עצומות, ונזמלות לשאב ככר על תקצוב הקהלה — בזמן האחרון ע"י הצעתו של הארון רפאל טוריאלי נזרר הקהלה — נזרר הבים מעשירינו להחזיק סכום כבית החולים על השכונם בשלם 65 לירות הוצאות כלכלה כל סמה, ע"י ההצעה הזאת הוכנסו לרשות בית החולים 1700 ל"ש.

— עלינו לציין נ"ב איזו אנדרות הטובות שגוסרו בזמן האחרון לטובת סוכדות שונים, והן: א) כניף לאגודה העולמית של נשים ציוניות בשם "יר צ"י", ב) שוהרי האוניברסיטה הע- רית, ג) יסוד ועד לעזרת בית מדרש לרבנים בעיר רודס, שבראשו עומד האר- דון אלפרד טילמן, שלשה צעירים סבין הלמידי בני הספר של הקהלה נשלחו לרודס להשתלם ב"מגוריהם, ובקרוב נוסע הרביעי.

הנרעון עלה בשנה זו לכך 2542 ל"ש, פחות מאתים לירה כן הנרעון של השנה הקודמת.

הלוצי אלכסנדריה

ב"רואר היום" נזכר פעמים אחרות על ארזון קבוצת "ציונים פעילים" בעיר רנו המבקרים תמיד בחוגי הציונים ע"י התעוררות מצדם להשכלת יהודית ול- הרבות לאומית, והציונים הותיקים של נו עורר להם בזה לחנך את הנוער היר- הדי לעבודה הטובת באמצעות שעי- רים, בדבריו ימי ישראל וההיסטוריה הציונית ויש להביע תודה לנברות סרים מזוני תלמידה באוניברסיטת העבר בית בירושלים והארזון יושע שההנברו להם שעורים שה' פעמים בשבוע, הראי שונח בדבריו ימי ישראל והשני — בהיסטוריה הציונית.

שעורים אלה שניתנו כסדרם מיום הוסד הסכוצה פעלו את פעולתם היר- צויה, וכעשרים בחורים התארגנו ויכרזו להם אנדרת, "החלום" במסדה להכשיר את עצמם לעבודה חקלאית כדי לעבוד לארץ ישראל.

נמצא להם איש שכא לעזרתם, הוא הארון כ. בן אשר, כנהל סוכנות ה"לוידי סליפטיין סציר" בעירנו, אדם פעיל ולי- אומי ותיק, הארון הנח שתוא אחד סכברי ועד ההסתדרות הציונית וחבר במשרד העליה, הוא כסעם הרות החיה בנגללי הנועתנו באלכסנדריה, המסוד בכל לבו לטובתה.

ואל הארון כן אשר פנו גם בחור- רים הטובים שלנו לכוא לעזרתם, וצ- ריך להודות כי עוד פתח הראשונה נענה לסאל את סכוקשם, בהיות רעיון "ההלוציות" פרוכ סאר אל רוחו.

אחרי אשר הסתיר אותם בסתר כן ההורף בהכשרה רוחנית, לסוד היר- פת העפזית, ידעת סמה א", אלכסנר, סצנה סכוכר, וביהוד היו הסופרים העברים ים — צריך היו להשיג את העבודות, התקם להכשרה חקלאית, וע"י אישפתו יל כן אשר, הכסים הארון אדוארד אגיון כן נשיא הסם- ושרדל הלוצי בעירנו, ירדו היסב יאגיון א"י — לטובת שנים עשר צעירים, אחרי שנברקו ע"י רופא, יאחד כהחנות יסוד סכפר, ריסות, הרוח סאכסנדריה בעירים קילופטר, סנהה השתת הארון אדמונד טובי הוא ארם אהוד וסנקל עינו להדריכס וללמד רבו, הכתרים ורבים בבתי ירבים סנהה השתת הארון אדמונד טובי הוא מירדי הארץ, עובדים יסמנה שעות ביום ומתרגלים תמים הרבים, היו פני חים, את חרר האוכל שלהם קשמו בת- סנת הרעב, וחרר העם, אוסישקו, כרון סמכיה די חשטייה ונוו, השתת הסתתת בירבים היא צעירים, יש כרשותם ססדיה קנטה, ויום יום נשלחים להם העתונים הסמוסיים והאר- צי י"דאקים, הם מקווים כי בעוד הר- שים אחרים יהיו כבר מוכשרים לכבו- רת חקלאית ויבטו לעזרת לארץ.

ונחה כפוי טובה אם לא נזכיר בזה את יסבות השתתפים בפעולה זו רצון של כן אשר, והן: המרות העברית שלנו הנברות: מרים שושן, הדסה רבינוביץ ורחל סניצק, והספרות של ערב, יעזרו להשירם הרוחנית יל הלוציני, ראויים הם לתודה.

כן ציון מרין

החלקים הרלבנטיים הוגדלו בהמשך

ה'לוצי אלכסנדרית

ב"דואר היום" נזכר פעמים אחדות על ארגון קבוצת "ציונים פעילים" בעיר רנו הספקרים תמיד בחוגי הציונים ע"י התעוררות פזים להשכלת יהודית ול-הרכבת לאוסית. והציונים הותיקים שלנו עזרו להם בזה לחנך את הנוער היהודי לעבודה חובית באמצעות שני-רים, בדברי ימי ישראל וההיסטוריה הציונית. ויש להביע תודה לנברת פדים פוזני תלמידה באוניברסיטה העברית בירושלים והאדון ישועה שהתגברו להת שעורים שתי פעמים בשבוע, הראי שונח בדברי ימי ישראל והשני — בהיסטוריה הציונית.

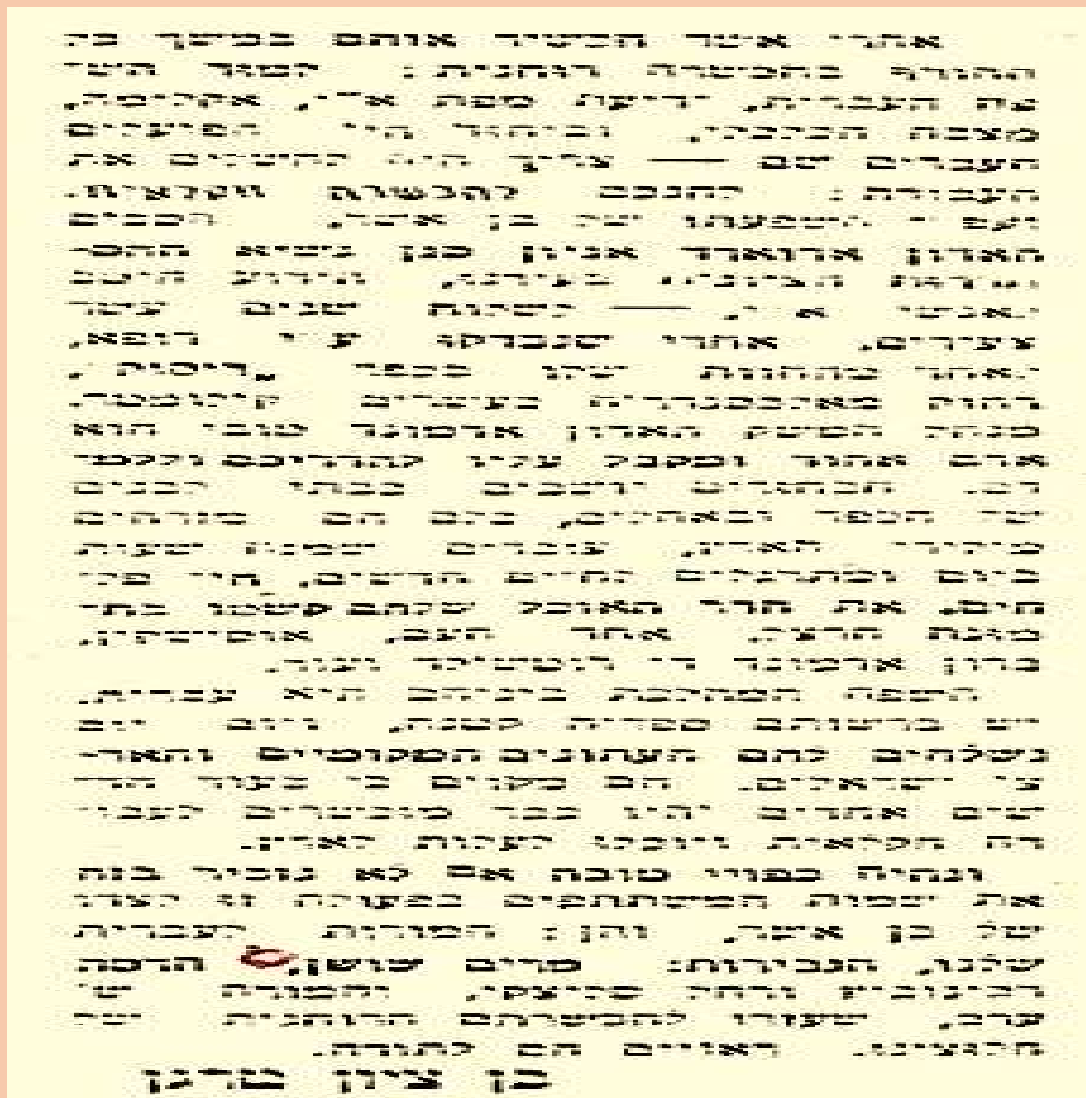
שעורים אלה שניתנו כסדרים פיום הוסד הקבוצה פעלו את פעולתם הר-צויה, וכעשרים בחורים התארגנו וייסדו להם אנדרת, "החלוצ" במטרה להנשיר את עצמם לעבודה חקלאית כדי לעבוד לארץ ישראל.

נמצא להם איש שבא לעזרתם, הוא האדון ס. בן אשר, פנהל סוכנות ה"לויך פליכסין סערו" בעירנו. אדם פעיל ול-אופי ותיכ. האדון הוח שהוא אחד סחברי ועד ההסתדרות הציונית וחבר במשרד העליה, הוא כפעם הרוח החיה בכללי תנועתנו באלכסנדרית, המסור בכל לבו לסוכתה.

ואל האדון בן אשר פנו גם הכתובים הטובים שלנו לכוא לעזרתם. וצ-דיך להודות כי עוד סהעת הראשונה נענה לסלא את סבוקשם, בהיות רעיון "החלוציות" פרוב סאר אל רוחו.

הכשרת צעירים לעליה לארץ ישראל במסגרת החלוצ

"דואר היום 8.5.1935"

**"ונהייה כפויי טובה אם לא נזכיר את שמות המשתתפים
בפעולה... והן המורות לעברית שלנו הגבירות מרים שושן, הדסה
רבינוביץ ורחל סילצקי והמורה שלמה ערב שעזרו להכשרתם
הרוחנית של חלוצינו .**

ראויים הם לתודה,

בן ציון טרגן"

טרגן מדפיס ומורה לעברית מירושלים הוזמן ב-1905 לאלכסנדריה כדי לסייע בהוצאה לאור של ספריהם של רבני מצרים. כשסיים את עבודתו ורצה לשוב לירושלים, שוכנע על ידי הרב הראשי לאלכסנדריה, הרב אליהו בכור חזן, להישאר בעיר כדי ללמד עברית בבית הספר של הקהילה, בשיטות הוראה מודרניות שיחליפו את שיטות ההוראה המסורתיות של ה"חדר". טרגן לקח על עצמו את התפקיד, והיה למורה הראשון במצרים שלימד בשיטה המודרנית של "עברית בעברית". טרגן חי באלכסנדריה בארבעת העשורים הבאים, ושב לירושלים בשנת 1946, מספר שנים לאחר שפרש מעבודתו החינוכית ולאחר שחינך כיתות רבות של תלמידים שהעברית המודרנית שגורה בפיהם.

ריה , ד"ר פנחס והבן אריה שלוסברג שאירחו את הדסה באלכסנדריה
ועמדו עמה בקשר קרוב.

מכתבים של עקיבא להדסה באלכסנדריה

ירושלים יום ב 12/11/34

שלום לך הדסה יקרה

את מכתבך קבלנו ואנו ממהרים לענות לך.

בבית הסתדרנו איכשהו.....יהודה בא משייח' אבריק בקשר עם
הנסיעה לחוץ לארץ. אנחנו חושבים שהנסיעה לא תצא לפועל מסיבת הקור השורר
עכשיו בפולניה.....ראיתי גם בעיתון שבאתונה קרה מקרה שהקונסול האנגלי
לקח פספורטים מנתיני ארץ ישראל שהתחתנו שמה עם צעירות לא נתן להן לחזור
כנראה שהממשלה יודעת על מסחר הנשים שמתנהל אצלנו. מטעם זה אני חושב שיש
לעזוב את התכנית של הטיול המסוכן הזה.....אני חושב
שמכל העניינים של צפורה לא יצא שום דבר קוזלובסקי ואסתר עם הילדים עברו ואין
אני יודע איך הסתדרו. בינתיים אני מקבל לעיתים קרובות מכתבים מהבנקים שהוא
לא משלם.....הייתי אצל קיילה בשבת עם יעקב גזלן
וחיה שרה חנקין והיא שמחה מאד. היום אני ויהודה תקנו את הגג, שמואליק ממשיך
לאכול במסעדה הקואופרטיבית.

אני שולח לך זיכרונות של ד"ר מזי"א.

איך האוכל? איך בכלל הבריאות?. אני חוזר שוב את צריכה לנצל את ההזדמנות
וללמוד צרפתית.....שמחה הייתה אצלנו היא מרגישה
עצמה לא טוב .

כולם דורשים בשלומך עקיבא

שלום לך הדסה חביבה 1/35...

יש לנו רושם שאת חושבת לבוא לפסח גם מרים כנראה חושבת לבוא טוב מאד תעשינה. את חג הפסח צריך לחוג בירושלים. איך הפנים אצלך? רחל קבלה מכתבך מאשה דורשת בשלומך.....אביך עקיבא אמא רוצה להוסיף.

שלום לך הדסה חביבה 6/1/35

את צריכה לכתוב כל שבוע נסעתי לשמחה היא אמרה שכל שבוע הייתה כותבת..... גם יהודה לא כותב ואמא התרגזה ובכתה.....גם משמואליק אין נחת במקרה נודע לנו שהוא לא נכנס לכתה אבקשך לקבוע יום בשבוע שתכתבי שלום, שלום אביך עקיבא

שלום הדסה חביבה

היה אצלנו רגעים אחדים גורליק קבלנו ממך ד"ש ואת תקבלי ד"ש יחד עם המכתב שלנו. העבודה בחנות חלשה מאד. פתחו הרבה חנויות חדשות והתחרות גדולה בכל פינה. אבל קשה עדיין להסתדר בלעדיה. באיזה יום תבואי? שמואליק נסע למכביה לקחו אותו לנגן בתזמורת על חשבון בית הספר. יהודה כותב לפעמים.....שלום, שלום. עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

19/5/35

אני כותב עכשיו מכתב לליטא ובכוח האינרציה כותב גם לך. אבשלום מראשון נוסע ללונדון ללמוד ובא אלינו להיפרד ב- 24 לחודש הוא יהיה באלכסנדריה. תהיה לכם הזדמנות להיפרד ולראות את העיר. הדסה גלעדי אצלנו אמא בעצמה הצטננה אבל צריכה לטפל בהדסה אני אומר לך שלפעמים אני רוצה לברוח מירושלים רק בגלל זה שלא נותנים מנוחה.

שלום לך הדסה יקרה.....אני לבדי בחנות היום.

חג שבועות היה קשה הפעם .
לאמא לא היה זמן לבשל ואכלנו במסעדה .שם כנראה קלקלה את הקיבה.
הדסה עדיין אצלנו והיא מטפלת באמא.
קבלנו אתמול מאחד מחבריו של יהודה ד"ש .שמואליק בריא ועצל כרגיל היום יש לו
חגיגה בקרן הקיימת ברחביה.
כתבי לנו איך עבר החג .עוד כמה זמן נשאר לך ללמד . דרישת שלום למרים שושן
אביך עקיבא
שמחה הייתה אצלנו חדשות אין אצלה מחפשת משרה . לאליקום כתבתי מכתב בנוגע
לנסיעתך . החום אצלנו נורא ישנם ימים שקשה לעבוד
אם את חושבת לשלוח את הלירה במכתב תכתבי את הכתובת בצורה ברורה רק
באותיות לטיניות כי לפעמים המכתב יכול לבוא לפקיד אנטישמי .

שלום לך הדסה יקירתנו.....

מרים שושן הייתה וספרנו לה הכל היא שמחה מאד .יהודה קבל מכתב בשיך אבריק
שעליו לבוא לתל אביב בקשר לנסיעתו לחוץ-לארץ אנחנו מתנגדים.
קבלנו מכתב מזייד הוא כותב לנו בקשר להתיישבותנו בשיך אבריק שאם אנחנו רוצים
בלב שלם לעזוב את העיר אז משקו משקנו בלי פרזות. אני מרגיש שהוא חושב את
זה בלב שלם אבל אנחנו רוצים לחשוב קצת.
עוד כמה מכתבים עם בקשות להקפיד על מכתבים.

ירושלים 1935, מכתב נוסף מתחילת השנה

שלום לך הדסה חביבה

היום קבלנו את המכתב עם הכסף והננו ממהרים לענות לך . אנחנו מצטערים מאד
שגרמנו לך צער חנים אבל מה לעשות ככה הם חיי בשר ודם.
הנה יהודה לא כתב מיום שעזב את ירושלים והדאגה לו גדולה. מובן שזה גורם לנו
צער מטעם אחר.
יודעים אנחנו שהוא בריא ונמצא בשיך אבריק וקבלנו דרישת שלום השבוע מציפורה
וזייד שהיו אצלנו שני ימים -אבל העובדה שבחור כזה יכול לעזוב את הבית ולא
להתעניין לדעת מה קורה בבית ומתייחס לדבר באדישות גמורה-מכאיב מאד.
מה לעשות קשה לשנות טבע ומתרגלים לזה לאט לאט.

לא כן מכתב ממך אנו יודעים שאת כותבת תמיד ופתאום עובר זמן ארוך ואין לנו ידיעה קשה מאד להשלים עם זה.

נעזוב קצת את העבר ונתחיל לשאול...איך משפיע האקלים הרטוב? איך הרגל? האם את משתמשת ברפואה של ד"ר רובי?.....אילו הן שאלות גשמיות ועכשיו קצת רוחניות -איך את מרגישה בכתה? איך היחס של התלמידות? איך המנהלת? איך את מתקדמת בצרפתית? אני רוצה לדעת אם יש לך תוכנית קבועה לכל יום או סתם מה שמזדמן.....

החלטנו להיכנס שוב לחנות.

באנו לידי הכרה שבשבילנו הדירה מיותרת קשה לנו לעבוד עם הפועלות שלנו יוצא שאנחנו בעצמנו צריכים להספיק את העבודה ואם אמא נשארת בבית אין שום אפשרות לעבוד.

יש עוד שאלה והיא שאלת האורחים הדירה שלנו מוצאת חן בעיניהם קיילה אצלנו שני חודשים וחושבת להיות עוד שני חודשים עכשיו תבוא הדסה של קיילה.

זה כבר שני חודשים שאני ישן עם שמואליק והחדר שלך תפוס על ידי אורחים בקיץ המצב יהיה עוד יותר קשה .

בכל אופן אין אנו נהנים מהדירה דעתי שנשאר בחנות עוד שנה ואחר כך נעזוב את ירושלים.

אל תזכירי במכתביך את נושא האורחים כדי שקיילה לא תראה.

שמואל לומד ומתכוון לכתוב לך מכתב

את הספרים אשלח מחר

שלום שלום אביך עקיבא.

שמואליק כותב להדסה הנמצאת במצרים

שמואליק אחיה הצעיר של הדסה שהדסה נטלה חלק מרכזי בטיפול בו ו"האשימה" אותו כל השנים שהייתה צריכה להפסיק פעילותה בצופים לאחר שהייתה מביאה אותו לפעולות.

ולא כל ילדה אז נבחרה להיות חברה בצופים.

שמואליק למד בבית הספר "תחכמוני" היה חבר פעיל בתזמורת בית הספר וכאשר הדסה הגיעה לכפר גלעדי ניצל כל הזדמנות להגיע אליה לכאורה כדי לשפר ידיעותיו באלגברה אולם יותר בגלל החברה והעבודה המעניינת.

**כשסיים לימודיו בתחמוני רשמו אותו ההורים, לאחר התלבטויות,
לבית הספר הטכני "מקס פיין" בתל אביב. כבר אז היה ברור
שזהו התחום המתאים לו ואשר בירושלים לא ימצא לו מקום
דומה.**

**בתקופת הלימודים התגורר בבית מש' הדודה אסתר קוזלובסקי.
כאן פרח מכל הבחינות גם פנימית וגם חיצונית. קשריו עם כפר
גלעדי התהדקו וכשהדסה עזבה את הקיבוץ נשאר שם שמואליק
הפך לאחד המובילים בקיבוץ והקים משפחה עניפה.**

בסוף שנות הארבעים הגיע לשם גם יהודקה.

**על שמואליק רבינוביץ אתר "כרמוניה" "שמואליק רבינוביץ אחיה של אמא סבתא
הדסה"**

<http://carmonia.net/files/rabinowitz-with-covers02.pdf>

שלום לך הדסה יקרה.....

את אמרת לי שאסדר יומן וכל יום אכתוב את הנעשה. אני שולח לך דפים אחדים
מיומני...תכתבי לי אם זה טוב ואם לא, תגידי לי מה צריך לתקן.

תדרשי בשלום כולם ואם יש עוד תמונות מהסביבה תשלחי לי

אחיק שמואל.

14/2/35

היום הוא היום הראשון שבו אני מתחיל לכתוב ביומני גשם חזק ירד כל היום.

היום הייתה לנו בחינה בתנ"ך יחזקאל מפרק א-כד .

המורה השיב את הבחינות בגיאוגרפיה וקבלתי טוב- מאד.

הייתה לי היום תזמורת והמורה נתן לנו תוים .

את השעורים שלי עשיתי בחנות...הגשם ממשיך לרדת.

היום בא המורה ללמד אותי אנגלית, אחרתי לשעה הראשונה אבל המורה לא היה.

מהיום תהיה לנו תזמורת 4 פעמים בשבוע. כדי להכין עוד שירים ל"מכביה".

משה נסע כבר בחזרה ברכבת. אמא ואבא וקייילה רוצים ללכת היום להצגה הייתה לנו בחינה בתלמוד.

15/2/35

הגשם ממשיך עוד לרדת יותר חזק -וקור חזק שורר בחוץ הבחינה באלגברה עברה בהצלחה. היום גירש המורה כמה תלמידים מפני שצעקו והפכו את הספסלים. מחר בחמש בערב צריך להיות "עונג שבת" והתזמורת שלנו תנגן .

קרעו את היומן היום לחצי והמורה לא יודע מי זה קרע.

17/2/35

הגשם הפסיק.

הייתה לנו בחינה בתנ"ך אני פתרתי את כל השאלות.

יהודה וגירא היו אצלנו אתמול ונסעו היום בבוקר. הם הביאו שני שתילים של תות איטלקי. אמא ספרה שאמרו לה שאפרויקה בעטרות ויכול להיות שקייילה תיסע מחר לראות אותו. בית הספר קבל מכתב מ"המכביה" והם מבקשים שתזמורת

"תחכמוני" תנגן בראש התהלוכה.

19/2/35

אבא בא בערב מתל -אביב צפורה נמצאת היום אצלנו. היום גרש המורה את כל הכתה מפני שלא הביאו חצאי גרושים...הייתה לנו תזמורת אחרי הצהרים...על יד החבר שלי התנפל משוגע על בחורה והתחיל לנשק אותה עד שבאו שוטרים ולקחו את המשוגע.

20/2/35

הגשם התחיל עוד הפעם. היום הייתה לנו עוד בחינה בתנך בספר יהושע .

משה מראשון (אחיה של רבקה)בא והוא ילון אצלנו.

בית הספר החליט שהתזמורת תנגן בתהלוכה בתל אביב.

כתבתי היום שני חיבורים - יום עבודה בעמק -ציון, ותהלוכת ט"ו בשבט .

אני רוצה לשלוח לך אותם.

שמואליק

להדסה. זאת דרישת שלום מאמא שאני מתרגם מז'רגון

אבא כבר כתב את הכל ואין לי יותר מה לכתוב אבל בכל זאת אני רוצה לשלוח לך
דרישת שלום אני מברכת אותך שתהיי בריאה. תכתבי תמיד מה שלום הרגל

מאמא

הדסה ושמואליק

804.

**מרים שושן ובעלה שלמה ערב עם הדסה
למעלה תמונות של שמחה הררי.**

**בהמשך תמונות לא מעטות של החלוצים שהדסה וחבריה עסקו בהכשרתם
לעליה לארץ - זאת בנוסף לעבודת ההוראה בבית - הספר.
התמונות הן מהאלבומים ששמרה וערכה הדסה.**

חניכים ומדריכים

760.

761.

762.

763.

764.

765.

766.

767.

768.

769.

770.

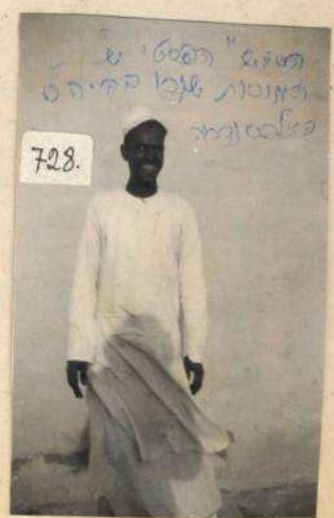

771.

באלכסנדריה.

הדסה, מרים שושן ושלמה ערב

את התמונה קבלתי מביתם של מרים ושלמה-אילנה שגיא לפני מספר ימים

מכתבים מעקיבא להדסה בפריס בעת שהותה אצל אליקים אחיו של עקיבא

בסוף שנת 1936 מפליגה הדסה באוניה "שמפוליון" לפריס אל דודה אליקים רבינוביץ אחיו של עקיבא.

אליקים עזב את הארץ יחד עם דוד בקר אחיה של רבקה כאשר שניהם הסתבכו בפרשיה קשה של ניסיון לרצח של ארוסה של אסתר בקר אחותה של רבקה אשר נטש אותה ונישא לבחורה אחרת (ראה באתר הכרמוניה "פרשת חייו הסוערת של הצייר דוד בקר") <http://carmonia.net/davidbekker2.html>

אליקים התיישב בפריס, נשא לאישה את רחל לבית הירשמן ילידת ירושלים ונולדו להם שני ילדים: בן ברנרד, שהפך להיות לימים רופא. ובת שנפטרה בילדותה.

הרעיון היה שהדסה תלמד בצרפת ותתגורר בבית הדוד.

אלא שאשתו של הדוד שהייתה שבורה בעקבות מות הבת לא הייתה ערוכה לאירוח ממושך והוחלט שהדסה תחזור ארצה.

נשמרו מספר מכתבים שכתבו ההורים לצרפת וכן מכתבים מבחורה תל אביבית בשם נעמי סוקולובסקי שהפליגה יחד עמה לצרפת באוניה.

סופו של אליקים היה טראגי בתקופת מלחמת העולם הוא נעצר על ידי הנאצים ונשלח לאושוויץ שם נרצח.

.....

שלום הדסה חביבה

16/10/36

היום קבלנו את מכתבך.....זה כבר שבוע ימים שבארץ נפסק הטרור
בארץ שקט.

היום שבת מ"מקווה ישראל" אבל את המנהל לא מצאתי הוא נמצא בירושלים.

אגב הייתי עם שמואליק בראשון לציון, הם כולם מתנגדים שהוא יכנס למקווה
....נעזב את זה לפעם אחרת. איך את מרגישה האם את מטיילת?

..יש לנו קצת עבודה אקצר הפעם כי ערב שבת ואנחנו ממהרים לסגור את החנות. אני
ממהר לפוסטה, האווירון מפליג מחר בבקר...

שומעים שגם בצרפת לא שקט.....איך בכלל בבית
אצלו.....איך את מדברת איתם?

שלום לך הדסה חביבה

.....השכרנו את החדר שלך בשלוש לירות א"י לשלוש
בחורות של "סמינר המזרחי". הן אוכלות בפנסיון מול ד"ר דוסטובסקי וגם מתקלחות
שמה, אצלנו רק מכינות שעורים וישנות.....קבלנו דרישת שלום
מיהודה על ידי חבר שלו גפיר.

שמואליק כנראה לא יכנס למקווה הם רוצים 60 לא"י מינימום.

הערבים והנוצרים מחרימים את היהודים וזה מפריע למסחר.

את החנות יכול להיות שנמסור אם יתנו לנו דמי מפתח.

מה שלום הבעיות בעור? איך משפיע האקלים בפריז?.....למה אליקים לא
כותב?.

אני שולח דרך דאר אוויר.

גם חברות דורשות בשלומך, אני מחכה למכתב מאלייקום.

ירושלים 2/10/36?

שלום לך הדסה חביבה

היום קבלנו ממך מכתב מביירות ואני רוצה להפתיעך במכתב על ידי דואר האוויר של

ק.ל.מ. ....אסתר גולדברג (וילקנסקי-דודה של עקיבא) מעבירה שמות של אנשים
קרובים בפריז שיוכלו לעזור להדסה להיקלט .

שלום מאמא ושמואליק .

יצחק וילקנסקי בדרך לארץ כן ספר לי מאיר. (אחיו של יצחק- שניהם דמויות מרכזיות ביישוב)

אביך עקיבא

ירושלים 26/10/36

שלום לך הדסה חביבה

אנו מצטערים שהגיעו הדברים לידי כך שאשת אליקים משמיעה לך פזמון כזה. אני דברתי איתך שאם לא תוכלי להיות אצל אליקים תשיגי לך חדר ואנחנו נשלח לך כסף כמה שאפשר. אנחנו רוצים שתוכלי ללמוד.

כתבי לנו כמה עולה הכל - חשוב מאד גם שתראי את התערוכה. אנחנו שולחים לך כסף כדי שתוכלי להסתדר בינתיים אבל אם את מחליטה שאת רוצה לחזור אל תתביישי מאליקים והוא יסדר לך כרטיס אונייה.

את יכולה לומר לאליקים שאם היית יודעת שיש בעיה לא היה עולה בדעתך לנסוע לפריז ואם את מרגישה שהדבר הכי טוב זה לחזור הביתה אז צריך לצפצף על התערוכה ועל פריז ועל כל העולם ולהתראות בקרוב.

אביך המקווה לראותך בקרוב

(מהצד השני מכתב לאליקים.)

הדסה חוזרת לארץ ישראל ביום חמישי י"ב כסלו תרצ"ז, 26.11.36 לחיפה באונייה "ז'אן לבורד".

אליקים דחה את הגעתו עד שכבר לא הייתה אפשרות להגיע.

משפחתו של אליקים - הבת נפטרה בילדותה, הבן, ברנרד, היה רופא בפריס

**ממשפחת אליקים שנרצח באושוויץ
הגיע הטלאי הזהוב.**

מחברתי בכפר גלעדי

20/4/37

יום שלישי

בארצי כל רגב פז

בארצי כל רגב רז

אין לי ארץ זולת זאת

את מולדת מה לי עוד

הצריף הראשון בכפר-גלעדי

לחיים חדשים.

לכאורה, זהו השם שהייתי צריכה להכתיר פרק חיי זה אך דומני כי לא חדשים בשבילי הם חיים אלה דומני כי אני מאז ומעולם בתוך קיבוץ נמצאת ואין כאן דבר אשר אמצא בו משום חידוש.

כשהתקרבתי אתמול עם האוטו לכפר גלעדי הרגשתי כי אני חוזרת הביתה כל קבוצת עצים קטנה, כל בקעה, כל גבע הכל היה כה מוכר וחביב, כאילו מקום מולדתי היה זה. כאילו שנים רבות עברו עלי כאן.

לתושבי שיך אבריק החביבים השלום והברכה.

אמש חזרתי לכפר גלעדי ובהחלטה להישאר כאן, מה לי לשבת בעיר ולחכות לעבודה בו בזמן שפה חסרות ידיים.....למה לי להסתובב ברחובות קריה ולנשום אבק בלול בריח בנזין שכאן יש לפני מרחב עם אויר צח ונקי.תאמרו מדוע דווקא כפר גלעדי - אומר לכם לאו דווקא, כי אם במקרה, ועוד גם איני בטוחה שדווקא כאן אשאר. על כל

פנים, החיים מסוג זה מצאו חן בעיניי והם לדעתי החיים המתאימים, החיים האידיאליים בארץ ישראל.

בשבעת ימי הפסח שהייתי כאן עבדתי יומיים בגן. השמש שלחה אלי קרניים רבות וחמות יתר מהמידה כמעט חשבה לצלותי ואני על אפה וחמתה המשכתי לעבוד כי בדעתי היה להתחרות בנסיכת חבש.

אך היא השמש יכלה לי. רגליי התנפחו, ונאלצתי לשבת כמה ימים בין ארבעה קירות ולעסוק בחוט ומחט.

עתה איני יראה יותר את השמש את זרועותיי ושוקיי אחשוף לפניה והיא רק לשזפן תוכל אך לא לנפחן ובקרוב לא יצטרך גיורא להתבייש בבת דודה לבנה.

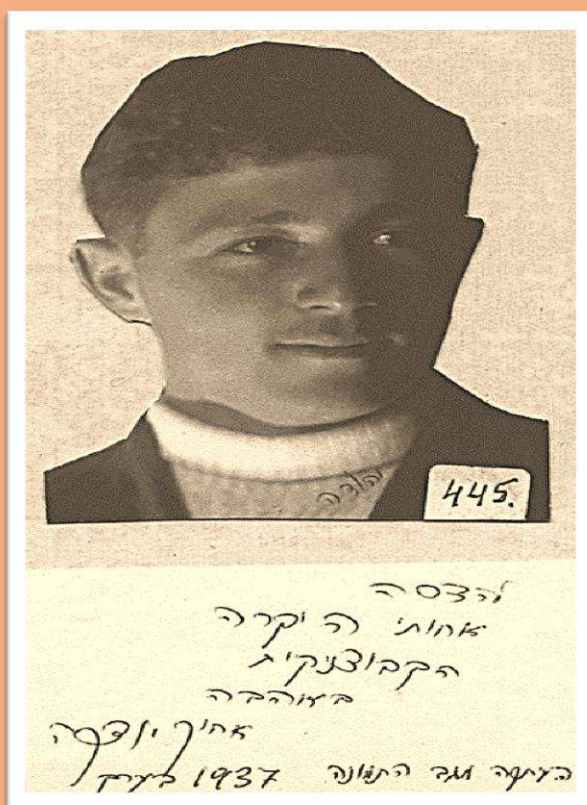
שעת הפסקת הצהרים הולכת וכלה עוד מעט ישמע קול הצפירה, לא של בית החרושת כמובן אלא של ברזל מכה בברזל., ועליי יהיה לחזור לעבודה.

עוד אמשיך לכתוב לכם ואתם ענו לי תמיד במהרה.

האם סילביה נסעה כבר? ויהודית -הקבלה כבר אזרחות? מה עושה עכשיו כוכבת? וגיורא, הממשיך עוד בתפקיד של שומר ישראל?, ויוסקה, מה דעתו "קשה להיות יהודי" או ההיפך?, ומשה הממשיך הוא עוד לעבוד בשיך אבריק? ומדוע נסע אייזיק? לא ארבה בשאלות, כתבו אתם מהכל, אמרו לפריץ שהתעניינתי בקשר לצלמוניה שלו עדיין אין לי תשובה ברורה .

דרשו בשלום כולם ,

שלכם הדסה.

הדסה מספרת במכתב לחברתה שמחה (שמופיע בהמשך) כיצד התגלגלה לכפר גלעדי

כידוע לך מצב העסקים בירושלים אינו מזהיר והנה נודע לי על ידי ציפורה דודתי כי אוכל לקבל איזו משרה בחיפה. מובן שהסכמתי אלא שדווקא באותו היום שהייתי צריכה לנסוע נתקבלה עבודה בחנות והייתי צריכה להישאר. כשהופעתי לאחר שבועיים בחיפה היה כבר מאוחר מדי. נסעתי משם לשיך אבריק ועבדתי במשק כעשרים יום.

חפירות בית שערם שליד שיח אבריק

לאחר זמן זה השתמשתי בהזדמנות שהייתה לי ונסעתי לפסח לכפר גלעדי והנה באתי סוף סוף בפעם הראשונה בימי חיי למקום שכה שאפתי לראותו שכל כך הרבה שמעתי מספרים אודותיו.

**יהודק'ה שהה ועבד תקופה ארוכה בשיח אבריק וחשב להתיישב שם
יפי המקום ממש שגעני יום יום לפני רדתי לגן הירק הייתי
עומדת זמן ארוך ומזינה עיניי יפה יפה מן המראות
הנהדרים ואחר כך ממשיכה ללכת כבתוך חלום.**

**החלטתי להישאר במקום כחברה, הרי בקיבוץ חשבתי
מתמיד להיות והנה עתה ההזדמנות.**

**אומנם האנשים שכאן רובם אינם עושים עליי רושם טוב
ביותר וישנם עוד כמה דברים שבעיני רוחי ראיתם כהרבה
יותר טובים...על זאת אספר לך במכתבים הבאים כי עתה
עליי לחזור לעבודה.**

יום רביעי 21/4

.....עדיין איני מכירה היטב את דרכי החינוך כאן ואיני יכולת להחליט מיהם האשמים בכך שבלב ילדה בת עשר ילידת הקיבוץ ובת לאם שחונכה בקיבוץ קינן הרעיון או הדעה של קניין פרטי ואי רצון בשום אופן לוותר עליו. רגילים לקרוא כאן כל נוסף בחדר "פרימוס" ואומרים שישנם פרימוסים שקטים וישנם רועשים אך יש שמוסיפים שכל פרימוס אם אין מדליקים אותו הוא שקט.....הבוקר נפצע באפו מאבן שזרק ערבי מעבל (עין אבל) - משה אירבך שנוהג לנגן בפסנתר.

שלום לכם יקרים (למשפחה)

שלשום לפנות ערב הגעתי לכפר גלעדי לפני זאת הייתי בחיפה ולנתי כמובן אצל יוכבדזון.(שרה יוכבדזון לבית וילקנסקי הייתה דודתו של עקיבא אביה של הדסה).

שרה ספרה לי ששבוע ימים לפני זאת הייתה אצלם צפורה ובקשה שיוכבדזון יסדר לי עבודה.

אז ענתה לה שרה: " אם זה היה בגדר האפשרות, הוא היה עושה זאת בלי המלצתה של צפורה".

מילא זה לגמרי לא אכפת לי יען כי כאן אני עובדת ושבעת רצון ומקווה שהרגשה זו גם תמשך. קיילה והדסה שמחו מאד מן המתנות שהבאתי שתיהן בריאות ועובדות קיילה בברינזה והדסה במכוורת.

נחמן עובד בחמרה...ומגדל זקן.

מה שלומכם? מה מצב העבודה מה אתך יהודקה מה כותב שמואליק מה שלום היד של קוזלובסקי?.

אתמול במקום להקשיב לקונצרט שנגן על העצבים הלכנו לחדרה של הדסה, אכלנו עוגות ושתינו בירה, זו הייתה מתנה של אדם שביקר בסוריה.

יהודקה שמעתי פרטים על העבודה שמציעים לך בדרום היא אינה מוצאת לגמרי חן בעיני.

כתבו הכל ממצב הרוח בקשר עם "הנביא מוסא" (חגיגות נבי מוסא)

מסרו שלום לכולם,

שלכם אוהבתכם

הדסה.

שלום לך נפתלי.(לא ברלינסקי)

רחל מסרה לי חבילה קטנה עבורך הייתי במטולה ושם נודע לי כי עזבת את המקום.

.....מאחר והאוטו לא יכול היה להתעכב אני שולחת מכתב על פי הכתובת הישנה ומשם יועבר לתעודתו. לחבילה אין ערך רב העוגה הספיקה כבר להתייבש.

ידידת אחותך

הדסה.

יום חמישי 22/4

שמחלה חביבה (חברתה של הדסה מבית הספר שמחה הררי שלימדה איתה בבית הספר היהודי באלכסנדריה)

....איני זוכרת מי למי חייב מכתב...אספר לך מעט ממעשיי.

כידוע לך מצב העסקים בירושלים אינו מזהיר והנה נודע לי על ידי ציפורה דודתי כי אוכל לקבל איזו משרה בחיפה.

מובן שהסכמתי אלא שדווקא באותו היום שהייתי צריכה לנסוע נתקבלה עבודה בחנות והייתי צריכה להישאר. כשהופעתי לאחר שבועיים בחיפה היה כבר מאוחר מדי. נסעתי משם לשיך אבריק ועבדתי במשק כעשרים יום.

לאחר זמן זה השתמשתי בהזדמנות שהייתה לי ונסעתי לפסח לכפר גלעדי והנה באתי סוף סוף בפעם הראשונה בימי חיי למקום שכה שאפתי לראותו שכל כך הרבה שמעתי מספרים אודותיו.

יפי המקום ממש שגעני יום יום לפני רדתי לגן הירק הייתי עומדת זמן ארוך ומזינה עיניי יפה יפה מן המראות הנהדרים ואחר כך ממשיכה ללכת כבתוך חלום.

החלטתי להישאר במקום כחברה, הרי בקיבוץ חשבתי מתמיד להיות והנה עתה ההזדמנות.

אומנם האנשים שכאן רובם אינם עושים עליי רושם טוב ביותר וישנם עוד כמה דברים שבעיני רוחי ראיתם כהרבה יותר טובים...על זאת אספר לך במכתבים הבאים כי עתה עליי לחזור לעבודה.

עני לי בהקדם וספרי לי מהכל (ביחס לצבי ועוד) מסרי שלום לכול, וד"ש מיוחד ל"החלוץ" ולחלוצים. -ממדריכת החלוצים המגשימה עתה במציאות מה שלימדה אותם אז בתיאוריה.

על אף ההערצה שיש לי אל פנינה בגלל כשרונותיה וידיעותיה הרבות לא אוכל לשמור על קשר עמה.

23/4

יום שישי יב באייר תרצ"ז

הבושה מהי? האם זה רגש שלילי או חיובי?...האם רגש זה נתון להשפעת החינוך? כיצד מתפתח רגש הבושה אצל הילד ומהן הסיבות לכך?.

הילד מיום הוולדו ועד גיל שנה בערך לא ידע בושה לדוגמא כשהילד נמצא בידי אמו ואיש זר רוצה לקחתו הוא מפנה ראשו הצידה אולי זה גם פחד לא רק בושה.. ילד בן שנה לא ישיר גם באזני אדם זר.

בגיל גדול יותר רגש הבושה מסתעף הילד מתחיל להתבייש לגלות את אבר מינו אך ברור שאילו כולם היו מסתובבים ערומים לא הייתה קיימת בעיה כזו. כלומר זוהי גם בעיה חינוכית.

עם התפתחות הילד רגש הבושה שלו הולך ומסתעף הוא מסתיר מעשים רעים מן המבוגרים אך מתגאה בהם בפני חבריו (הדסה מוסיפה רעיון של אינשטיין שכל המצאה ויצירה לא תקרום עור וגידים ללא דחף של גורם רציני).

יום שבת יג אייר.

.....איזה זיפת היה היום , כבר הגיע יום שבת ואפשר היה לבלות ולטייל קצת ואני הייתי צריכה להרגיש רע ולשכב כל היום .

איזה שלימזל אני.

יום ראשון יד אייר

כמה מתאים השם "מצב רוח" לתכנונו כמו רוח הוא משתנה.....

אתמול בערב עליתי לחדר הקריאה הסתכלתי קצת בתמונות של אדמס וטיילתי אחר כך עם הבחור שהסתכל עימי.

מצב רוחי תוקן.

יום שני ט"ו אייר

שלום לך יוכבד חביבה (יוכבד דוסטובסקי -קופרניק שכנתה של הדסה וחברתה ל "הגנה" בשנת 1939 החליפה הדסה אותה כמפקדת פלוגת הבנות)

זה שבוע ימים שאני נמצאת בכפר גלעדי ונדמה לי כי מאז ומעולם אני כאן.

....אין יום שאיני נתקלת בעובדה שמצערת ומצברחת אותי. הקבוצה היא בשבילי משהו אידיאלי חשבת למצוא בה את כל האנשים אידיאליסטים אך התאכזבתי.

הנני מוכרחה תמיד להגיע למסקנה כי מחומר אחד קורצו כל בני האדם ושאוילי דורות על גבי דורות יעברו עד שיצר לב האדם ישתנה.

מובן שהדבר גורם שאפול קצת ברוחי אך איני מתייאשת. כי אחרי הכל אלה הם החיים הרצויים כרגע בארץ ישראל וכאן סוללים את הדרך הקצרה והטובה ביותר למסלול הנכון. הנני שמחה שגם לי יהיה חלק בין הסוללים בכל כוחותיי אשתדל להגדיל חלקי.

מה נשמע בירושלים כיצד עוברים עליכם ימי "נבי מוסא"?

מסרי שלום לכולן כולן וכולם.

הואילי נא להזכיר לבן מנחם בקשר להעברה אהיה אסירת תודה לך מאד אם תעזרי להחיש את הוצאת הדבר אל הפועל. (העברת הכתובת כחברת "הגנה" לכפר

גלעדי)

שלום לכולם

שלך בידידות הדסה

ד"ש למשפחתך ולשרייברים מטובה פורטוגלי ומשפחתה ומבת עמי ובתה הן שאלוני למי אני כותבת וכשאמרת, בקשוני להוסיף גם בשמן ד"ש חמה.

יום שלישי ט"ז אייר

מצב רוחי די טוב היום אמש הייתי בשעור עס הדסה (הדסה גלעדי - בת דודתה) אחרי זה בשעור לערבית לבסוף הלכתי עם אותו הבחור להביא לי מיטה. ועוד משהו ריפא את מצב רוחי - המכתבים שקבלתי.

יום רביעי יז אייר

מצב רוחי משתפר, אני נקלטת יותר בחברה. אמש הייתה הרצאה על החינוך על ידי הלפרין ישבנו בחוץ לאור הלוקס והירח והיה נעים מאד.

..... ביחס ליהודה, דברתי עם קיילה
היא אומרת שאין כאן מה לייעץ מזמן היא כתבה לו שהוא יכול לבוא לכאן אלא
שכנראה שהוא אינו רוצה לעבוד.

עכשיו כאן העונה הבערת באו לעזרה כחמישים איש קוראים להם פה פזרניקעס על שם פאזאר - בערה. אולי היה בא ובוחן את עצמו קודם בתור פאזארניק.

אני מרגישה את עצמי יותר טוב כי אני מתחילה להכיר יותר את האנשים, עובדת קצת במחסן וקצת בחוץ.....הקבלתם כבר מכתב משמואליק. מה אתם חושבים לעשות עם הדירה? קיילה תכתוב לכם עוד מעט אני תקווה כי במכתב הבא אוכל לכתוב לכם דעה יותר מבוססת על כפר גלעדי.

היו בריאים ומאושרים מסרו שלום למשה למשפחת אפל וכו'

שלכם באהבה הדסה

כברת ארץ ירוקה (אמריקה ש.אש) כל אומה הבאה הנה מחפשת כאן את הנופים הדומים לנופי המכורה בעולם הישן כך התישבו היהודים ברחובות המזוהמים וההומים ביותר בחלקים העתיקים של הערים הגדולות.

יום חמישי יח אייר לג בעומר.

הימים בדרך כלל דומים אחד לשני, גמרתי עכשיו לקרוא את "אמריקה" וקבלתי לקריאה את קיצור כתבי א.ד. גורדון. נתן לי אותו אותו בחור שעדיין איני יודעת את שמו אע"פ שאנו נפגשים יום יום בחדר הקריאה ומשוחחים.

יום שישי יט אייר.

פנינה בחורה מוכשרת מאד אך יותר מדי מעריכה את זאת ומשקיפה על כולם מגבוה דומה היא בהרבה מובנים לאסתר ו. (מעניין אם הייתה פעם צופה) עושה היא מעשים טובים מתוך הכרה ולא מתוך רגש. אחרי הכל פנינה היא אדם גדול שנוצר בשביל גדולות. כששמעתי מספרת חלק מעברה היה נדמה לי כאילו הדבר נקרא מתוך ספר מתולדות גבורה.

הכרתי אתמול את יהודית חברתה נתקרבו קצת יותר. אשה רגשנית מעמיקה לחשוב, טובת לב וכולה רוך ועדנה.

שבת כ באייר 1 במאי.

פעם ראשונה בחיי שאני רואה יום זה כחג.

נעים היה לשבת ליד השולחנות ולשמוע את נאומיהם של החברים לשיר בציבור ולרקוד. נעים היה גם לעמוד במגרש ולהסתכל בהתעמלות של החברים.

זה הזכיר לי את ימי ביה"ס אבל הרגשתי גם יתמות כמו מישהי שנפלה מעולם אחר אומנם אני מכירה כבר כמה אנשים אך יש לי הרושם כאילו אף אחד אינו שם לב אלי ואיש אינו מעוניין לדבר איתי ובכן שוב מצב רוח. גם הפעם אני רוגזת על ביישנותי (ביישנות הדבר הכי גרוע בעולם זוהי חולשה, חוסר אומץ, ביטול ה"אני" בפני השני בקיצור קוץ)

ארוחת צהרים אכלנו תחת העצים זה הזכיר לי טיולים מט"ו בשבט או בל"ג בעומר שהיינו עורכים בבית הספר אבל חסרו לי חברים שישבו סביבי.

יום ראשון כא אייר

יום חמסין לוחט כתנור כל כך חם שאין חשק לעבוד ולא כל שכן לכתוב.

על כל פנים מצב רוחי הוא בכיוון עלייה. נכחתי אמש באסיפה הכללית אחרי זה הייתה חגיגה השתתפו ילדי בית הספר. היו שני ריקודים שלימדה שיר -שרה (אמו של המוסיקאי לימים אבנר -איתי):ריקוד החלוץ וריקוד השומר בהתחשב בתנאים המקומיים זה היה מוצלח מאד. היו גם דקלומים על ידי ג'וסניק ולבסוף "הורה" וכו'.

יום שני כב אייר

עלי להיות תמיד שמחה ושבעת רצון לשאוף לשיפורים אבל ביחד עם זאת להשלים עם המציאות.

אעבוד, אכתוב, אקרא, אטייל, ואם אפשר יהיה -ארקוד ואשמח שהרי עצם נוכחותי פה בארץ ישראל בקבוצה- צריכה לספקני.

יום שלישי כ"ג אייר.

לשמח"ה המאורסת שלום רב.

אין בפי די מילים כדי לאחל לך ולבחר לך את איחוליי..... במכתבי הקודם ספרתי לך מאורחותיי החדשים.....אני עובדת ושבעת רצון. לאט לאט נקלטת בחיים האלה וכמעט שאיני מרגישה כי חדשה אני כאן מובן שישנם כמה מנהגים שאני מתנגדת להם אך הרשות בידי לעשות כטוב בעיני. אילו הם דברים שאין מרות הקבוצה חלה עליהם. מכתבך ליגאל (אחיה של שמחה) עדיין אצלי אשלח לו בהקדם למזכירות הסמינר בבית -הכרם.

אבקשך מאד לעלות למש' שלוסברג (משפחת מכרים מאלכסנדריה) למסור להם ד"ש ולומר להם שאכתוב להם בקרוב שאני נמצאת בכפר גלעדי ושאיני מוצאת שאלה החיים האידיאליים ביותר עבור היהודים. בארץ ישראל מעניין איך הם מגיבים על כך.

שלום לכל המכרים באלכסנדריה ונשיקות רבות לך ומזל טוב.

באהבה הדסה.

יום רביעי כד אייר

אתמול חזרה הצפתית, הבחורה המשוגעת, ואני קבלתי על עצמי לטפל בה.

כל שגעונה בא על רקע מיני. זה מורגש מכל הבעת פנים ומכל תנועה שהיא עושה. היא עצמה אומרת כי שגעונה בא לה מתוך משיכה יתרה אל גברים.

התבוננתי יפה אליה וחשבתי מה הדבר הגורם לכל אחד היושב מן הצד להחליט כי חולת- רוח היא-גם אם לא ישמע אותה מדברת-ובכן זו התנהגותה עם גברים.

בכל אחד היא חייבת לגעת ושגעונה הוא שאינה מצליחה להתגבר על יצריה.

מכאן שכל האנשים חמי המזג שאינם שולטים לגמרי על רגשותיהם יש בהם מן השיגעון. אני שמחה מאד למרות שהדבר הוא לפעמים בעוכריי שיש לי כושר התגברות חזק על יצרים אלה.

שלום לכם יקרים וחביבים. (למשפחה)

.....אצלי הכל כרגיל חגגו כאו את האחד במאי ברוב פאר והדר עשו לכבוד זה קומזיצן (לאמור מסיבות שאוכלים דברים טובים).

אני מספיקה לקרוא ולכתוב קצת.

מה נשמע אצלכם מה חושב סוף סוף יהודה לעשות? מה כותב שמואליק?.

אני מצרפת מכתב מקיילה .

שלום לכולם

שלכם הדסה

"יחיד ורבים א.ד.גורדון"

הרעיון : צריך העובד לברר לעצמו מה הוא רוצה לעבוד ואחר לחיות או אעבוד אני ואחרים, (הכלל או הדורות הבאים) יחיו.

יום חמישי כה אייר.

למש' קוזלובסקי ולשמואליק

הנני נמצאת עכשיו בכפר גלעדי בטוחה אני שאם הייתם באים לכאן עכשיו הייתם חוזרים לכאן.

מה שלומכם מה עושה הדסק'ה, מה חושב לעשות פמה כשיסיים את הלימודים ומנחמקה האם הוא לומד בגן? ושמואליק גם אותך לא ראיתי זמן רב האם אתה שבע רצון מלימודיך?

מה שלום המשק וידו של קוזלובסקי, אשמח מאד אם תכתבו לי מכל המתרחש.

דש מקיילה הדסה ונחמן כולם עובדים ובריאם.

שלכם באהבה הדסה.

"יחיד ורבים" א ד גורדון

הבו לנו יחידים מתייאשים המשקיעים את ייאושם בבניין אז תראו מה יחידים מתייאשים יכולים לברוא בארץ ישראל"

יום שישי כו אייר (למשפחה)

מהי הסיבה שאיני מקבלת מאיש מכתבים

כולי מלאת דאגה.

שבת כז אייר.

טוב לי כשאני יושבת יחידה כותבת או קוראה. אני שואפת לדעת הרבה אך אפילו כשדבר קל ערך מתוסף לידיעותי מתעוררת בי הרגשת אושר.

יום ראשון כ"ח אייר.

הגיעו לכאן עולים בלתי ליגליים מפרס כמה תלאות עברו, כמה מכות וחבורות קבלו בדרכים. והנה כחושים וצנומים קרועים ובלויים הגיעו סוף סוף לארץ ישראל אך איש אינו שם לב אליהם, החוק אוסר לתת מחסה להאכיל תינוקות גוועים ברעב שהוריהם עברו על החוק וברחו מפני המוות. כל אחד עובר ולבו עובר על גדותיו מרב חמלה אך עליו לעצום עיניים.

הבאתי להם דבר מה לאכול ושכבו לישון מתחת לעצים. כשבאתי לקחת את הכלים לא הרגישו בי מרוב עייפותם העירו אותם וגרשום שילכו ליד הלולים "ישראל אנחנו ישראל", צעקו, "איפה רחוב גאולה בירושלים" את הגאולה הם מחפשים המסכנים.

יום תמים הסתובבו לבסוף אסרה אותם הממשלה ובשם החוק גרשום מן הארץ. - שתי משפחות צעירות עם תינוקות.....הלב רוגז ומתמרמר האין כאן גם אשמת היהודים? האם לא הייתה צריכה הסוכנות לעשות כאן משהו? ולהקציב סכום כסף עבור פליטים כאלה כדי להצילם מצפוני הגורל האכזרי?.

יקבלו נא הפקידים משכורות קטנות יותר והכסף ימצא.

הלכתי אתמול עם מאירקה לרעות את הצאן. נתנה לי ההזדמנות לראות את הטבע. למדתי במקצת את דרכי הכבשים והעיזים כיצד ילכו, כיצד יתפזרו, יתאספו, כיצד קופצים, כיצד רובצים וכו' וכו'.

יום שני כט אייר.

אמש היה נשף פרידה למגויסים מחברת החשמל בתל אביב.

נכון אמר חבר אחד שאפשר לחיות בקבוצה גם מבלי להיות אידיאליסט ולא מועטים הם החברים מסוג זה.

אבא כותב לי שגעועים תוקפים אותם מי ייתן ויכלו גם הם לבוא הנה אך מי יודע אם יסתגלו לחיים אלה.

יום שלישי א' סיון

אתמול היה אצלי יום שבו עבדתי בארבעה מקומות בלי הפסקה ולבסוף היה לי שעור בערבית הייתי עייפה מאד אך במצב רוח טוב למדי.

יום רביעי ב' סיון.

היום אני מתחילה בתפקיד חדש -גננת בגן ילדים. עדיין אינני יודעת בדיוק מה יהיה תפקידי...על כל פנים הנני שמחה לקראת השינוי. אני מתחילה להרגיש בחוסר זמן סימן טוב הוא.

בזמן האחרון התחלתי לקבל מכתבים ממכרים בירושלים מיוכבד מרחל סילצקי ואפילו מחנה סידס מובן שהקשר משמחני מאד.

היום אני ממלאת מקומה של בחורה שעובדת בגן הילדים העבודה די טובה ומעניינת לא אצטער אם אשאר בה לזמן ארוך יותר.

מה נשמע אצלכם.....

מסרו שלום לכולם וד"ש לכם מכפר גלעדי

באהבה הדסה.

בגן הילדים - הדסה עומדת שנייה מימין

יום חמישי ג' סיון

יש לי רצון רב לנסוע לשייך אבריק ולבקר בקורס המתקיים שם אך נדמה לי כי אעשה עוולה כלפי הקיבוץ אם אבצע זאת .

עלי לנסוע לחיפה בעניין החגורות שאני תופרת כאן אולי בהזדמנות זו אהיה בשייח אבריק.

ליהודקה ולכל שייח' אבריק שלום רב.

יהודקה.....

האם תוכל במידת האפשר לתת לי כמה פרטים נוספים על תוכנו ומהותו של הקורס? אולי תהיה לי בקרוב הזדמנות לנסוע לחיפה עם אוטו החלב ובדרך אגיע לשייח' אבריק.

בכפר גלעדי עונת הבערה ומסיבה זו באים לכאן פאזארניקעס לעזרה עבדתי כאן בשלושה ענפים אך לשדה טרם יצאתי .

חן חן לציפורה על מכתבה וד"ש חמה למשפחה, ליצחק (חנקין) למשה (יפה) ובכלל. על כוכבת אני כועסת במקצת שאפילו לא מסרה לי ד"ש במכתבה ליהודית. מהמחכה לתשובה מהירה.

הדסה

יום שישי ד סיון

ענדתי היום בבית החרושת לשימורים בתל- חי. ניקינו כל היום קופסאות מחלודה. העבודה הייתה די קשה בכל עת שהרגשתי שעמום או עייפות חשבתי על מיליוני האנשים העובדים בבתי החרושת וביניהם גם ילדים צעירים. מעין רגש של בושה התעורר בקרבי על הרגשות והתחושות האלה התוקפות אותי והתחלתי לעבוד ביתר מרץ וזריזות.

יום שבת ה סיון

עבדתי בבוקר בחדרי השינה לילדים אחרי זה נסעתי ל"תנור". אחרי ארוחת הצהרים הלכתי עם עכסה בתו של גד אביגדורוב שנרצח במצפה -לתל - חי. חזרנו, נחנו, קראנו, ושוב ארוחת ערב. לכאורה מלא וגדוש אך משעמם משעמם אין אף נפש עמה אוכל לשוחח מתוך קרבה. אולי עוד יבואו גם ימים טובים.

יום ראשון ו סיון חג השבועות.

אמש היה לנו קומזיץ לכבוד השניים שהתנדבו למשטרה- אברהם פורטוגלי ושיקו. דברו על החשיבות שבמפעלם זה אחרי הכל המשיכו לשיר ולנגן עד אחד ושלושים אחר חצות. הרגשתי עצמי קרובה כבר יותר אל האנשים ומצב רוחי היה עלי טוב בשלוש אחר הצהרים תהיה התערוכה של ילדי בית הספר נראה מה ילדו היום והערב.

יום שני ז סיון.

הבוקר בשעה 4 העירה אותי שומרת הלילה "הדסה קומי את עובדת היום במטבח". תמיד מקום העבודה הוא משום הפתעה עבורי. אמש שכבתי לישון בשעה מאוחרת, שנתי גם נדדה כי לא ידעתי באיזה ענף עבודה לבחור. ישנה גם בחדרנו אורחת עם בתה שהפריעה לא מעט. לרגע נשארתי שוכבת תחת סדיני ואז הופ, בקפיצה אחת ואני כבר מחוץ לפיז'מה ובתוך מכנסי העבודה והחולצה. סדיני המיטה מתקפלים כבהרף עין ועולים על הבריקדה של המזוודות. המזרן גם הוא מתקפל ועף אל המרפסת, אחריו מתקפלת המיטה ויוצאת אל אחורי הבית. המסרק מחליק קצת על השערות ואני כבר מאחורי הדלת וכבר במטבח מתחילה ברחיצת כלים ומקודם את הספלים והצלחות של שומרי הלילה.

בינתיים באים הרפתנים אחריהם הגננים והשעות חולפות ועוברות ואני נהפכת למכונה שיש לה שתי זרועות מושטות הנכנסות פעם אל תוך ברכת המים החמים מפשפשות שם משהו עולות למעלה עם כמה כלים ויורדות לתוך ברכת המים הקרים וכך חוזר חלילה. משהו אנושי בכל זאת עובד במכונה זו והוא שמפנה מדי פעם בפעם את הראש לצד החלון לראות אם הביאו עוד מלוכלכים ובעיקר אם הביאו ספלים כי ספלים הם דבר יקר ערך ויקר המציאות. רובם ככולם אינוולידיים-חסרי בדלי-אוזן סדוקים ושבורים ועל כן מתייחסים אליהם ביותר כבוד. מסתכלים עליהם כעל בעלי מום שחזרו מן המערכה.....אך הזמן קצר.....

הדסה אמרה לי היום בשעת הצהרים בחדר האוכל שאקבל קבוצה להדרכה. מעתה תתחיל בוודאי פרשה חדשה בחיי בכפר-גלעדי.....אראה מה יהיה הערב בסידור העבודה .

בחמש וחצי אגש גם לשעור הערבית שיינתן לשלוש הידעניות: פנינה, יהודית ואני השעורים הללו הם עדיין בחזקת כמוסים.

יום שלישי ח' סיון.

בהזדמנות הראשונה שאני מתפנה אני רצה מיד למחברת וכותבת בה ובלבד שיישאר לי איזשהו זכר מאותו היום .

יש ברצוני לעבוד בלי הפסקת צהרים בגלל סיבות שונות במיוחד כי אחרתי לקום.....מקום עבודתי היום הוא במחסן הגדול בתור מומחית לחגורות אחר כך אעבור לגן הילדים .

באתי לפני הארוחה לחדר בכדי לכתוב ולא להזניח.

יום רביעי ט סיון.

יקרים וחביבים (למשפחה)

קמתי היום קצת מוקדם ואני מנצלת זמן זה לכתיבה כדי שהמכתב יגיע לשבת.

קבלתי שלשום את מכתבכם ומכתבו של שמואליק .

ימים אחדים לפני זה קבלתי מכתב מיהודה ומציפורה הם מזמינים אותי לשיך אבריק כי עכשיו שמח אצלם איני יודעת אם כדאיים הטלטול וההוצאות..

לגבי יחסי לכפר גלעדי טרם החלטתי אם להתייחס למקום כאל מקום קבוע.

על כל פנים אני חושבת להישאר כאן מבלי לקבוע תאריכים.

יתכן מאד שאעבוד בגן הילדים, תוכניתי הקודמת הייתה לעבוד בגן הירק אך נוכחתי שקשה לי להימצא כל היום בשמש.

חוץ מזה עבדתי כבר יום אחד בגן הילדים והעבודה די מעניינת אותי יש לי הרי נטייה איזושהי לחינוך, וכאן אוכל לספקה.

נסדר גם אולי גינה קטנה מסביב לגן ויהיו לי שני הדברים גם יחד.

האם אמא נסעה לאסתרקה?

קיילה תמיד דנה בשאלה כיצד להצילה מן המצב שהיא מצויה בו.....כתבו מהכל מסרו שלום לכולם ד"ש לכם וגם משמחה שקבלתי ממנה מכתב.

באהבה הדסה

יום חמישי י' סיון

שיר-שרה דיברה איתי היום בקשר לגן. השבתי לה כי יש לי אומנם רצון לעבוד עם ילדים אך עדיין אין לי ניסיון ועלי להתנסות קודם כל משך זמן ידוע.

ועתה עלי לטוס למקלחת ותיכף לחזור לעבודה.

יום שישי יא סיון

עובדת אני כבר כמה ימים בגן הילדים ובדרך כלל שבעת רצון.

אך יחסן של שתי עובדות אלי קצת מרגיזני .....אולי הן רואות בי מתחרה מי יודע?

יום שבת יב' סיון

יעקב (יענקעל) זעל קיבל ליסנס לאוטו ובכן עושים קומזיץ.

באחת וחצי אחר חצות נוסעים לטייל באוטו.

דבר חשוב שכחתי התחלתי במסירת שעורים בכלים (נשק) פרשה חדשה בחיי כאן.

יום א י"ג סיון.

היום סימנתי את חפציי ואקבל תא במחסן לאט לאט מתיישבת יותר ויותר.

יום א י"ג סיון

שלום לכולכם (לשייך אבריק)

היום קבלה קיילה מכתב מציפורה ובו היא מתאוננת על שלא ענינו על מכתבה הקודם.....אני מתמצאת בכפר גלעדי כמעט כמו חברה, עובדת בגן הילדים ובוועדת החינוך דנו על זה שיכניסו אותי כמו גננת קבועה אלא שחוששים שאעזוב פתאום.

קיילה עובדת ומרגישה די טוב.

כתבו לי מכל הנשמע והמתרחש אצלכם .

יהודקה , כתוב לי ביתר פרוטרוט מה טיבו של קורס זה ,מהבית התאוננו שאיך כותב להם. מה היא הסיבה?

מסרו שלום לכולם

שלכם הדסה

רחל חביבה

קודם כל חן חן על מכתבך החביב.

ועתה בקיצור ממעשיי כאן.

תחת להיות גננת בגן הירק הנני גננת בגן הילדים הספקתי במשך חודש הימים שאני כאן לתפור חגורות בטן, לעבוד עם ילדי בית הספר בבית החרושת לשימורים, במטבח, במחסן ילדים ובמחסן הגדול אך בכל המקומות הייתי רק ממלאת מקום. אבל עכשיו גננו אותי לגמרי, גננת אחת עוזבת ורוצים שאשאר בתור קבועה.

אני מוצאת עניין בעבודה אמנם היא קשה ומעייפת עובדים עשר שעות ויותר ביום. אבל

מעליש, כדאי.

בקשר לעניין ההוא אם לא תקבלי תשובה תיגשי ליוכבד דוסטרובסקי הבחורה שהיינו אצלה ותדברי אתה.

ד"ש חמה לכולם.

בידידות הדסה.

יום ב י"ד סיון

יוכבד מאד חביבה

.....יותר ויותר אני חודרת לחיים הקיבוציים עובדת אני בתור גננת הציעו לי להישאר בגן בתור קבועה היות ואחת הגננות עוזבת יש ברצוני לעסוק בענף זה אך חוששני כי אתפטר. יש לי הרגשה כי העובדות שאינן גננות מסתכלות עליי מתוך טינה עצורה.....אולי יש כאן שנאת חנם שבאה מתוך קנאה.

לעומת זאת הגננת משתדלת לקרבני ולהנעים את זמני.

לפני שבוע ימים קבלתי את ההעברה (מ"ההגנה" מירושלים לכפר גלעדי) וכבר הספקתי למסור שני שעורים בתרגילי גדולים.

בדרך כלל הערבים הם חד גוניים אוכלים ארוחת ערב ומרב עייפות הולכים לישון. שני ערבים שונים עסוקים: בליל שבת שרים ורוקדים, ובמוצאי שבת אסיפה כללית, יש גם מועצות שונות אך אין לי עדיין חלק בהן.

עדיין לא הצלחתי ליצור כאן חוג חברים אינטימי לא אוכל לברר כרגע את הסיבה.

קבלתי מכתב מרחל סילצקי איתה הייתי בביתך במכתב היא מודיעה שטרם סודר העניין אודה על עזרתך.

שלום רב לכולם

ובידידות רבה הדסה

יום ג טו סיון

אני תקווה כי פסיה תחדל להסתכל עליי בעיני זעם אם המצב לא ישתנה עוד שבוע, אגש אליה ואבקש לדעת את הסיבה להתנהגותה.

שעורי- הערבית אף הם מכניסים תוכן לחיים ואולי גם יבוא זמן שאוכל לקרוא בעיתון ערבי . השעה מוקדמת כל היום לפניי אראה מה יביא לי זה.

יום ד טז סיון.

יקרים מאד (למשפחה)

קבלתי את מכתבכם אך הוא נשאר אצל קיילה ועדיין לא קראתי.....
מתחילת השבוע שעבר אני עובדת בגן ילדים, לילדים הסתגלתי תכף ומיד אך עם העובדות קצת יותר קשה.

אני תקווה כי הכל יסתדר בכי טוב.

לפני כמה ימים קבלתי עוד מכתב מציפורה ובו היא שואלת מדוע אני באה בקשתי שיסבירו לי מה החשיבות בבואי ואז אדע מה להחליט.

מה כותב שמואליק מה נשמע אצל אסתרקה הקבלתם מכתבים מאלייקום מנפתלי או מפולניה מה נשמע בחנות? היו בריאים ומסרו שלום לכולם כולם ד"ש לכם מן הגלעדים ומכל תושבי כפר גלעדי במיוחד מחנה פורטוגלי שבקרה כאן בשבת. שלכם אוהבתכם הדסה.

יקרים מאד (למש' שלוסברג באלכסנדריה)

הנני נמצאת בנקודה הצפונית ביותר בארצנו בקיבוץ שאליו נשאתי מאז את עיניי חמישה שבועות עברו מאז בואי אך לי נדמה כי חודשים ושנים כבר חלפו. הספקתי לעבוד כאן בענפי עבודה שונים זה למעלה משבוע אני עובדת בגן ילדים ויתכן כי אסכים לעבוד כאן כקבועה. בדרך כלל אני מאד שבעת רצון מחיי כאן הפרינציפ של החיים השיתופיים מוצא כן בעיניי.....אך עדיין לא הכל אידיאלי. עובדים כאן עשר אחת עשרה וגם שתיים עשרה שעות. יש לי די כוחות לעסוק קצת בעניינים רוחניים.

ועתה אמרו לי מה שלומו של כל אחד מכם? מה שלום פרדסכם השנה?.מקווה לקבל תשובה מהירה .

מסרו שלום לכל המכרים

שלכם באהבה הדסה

יום ה י"ז סיון

קבלתי היום פתקה מיהודה בה הוא קורא לי לבוא לשייח אבריק. אסע לשם ביום ראשון.

פסיה התחילה לדבר אלי ביתר רכות, מה קרה איני יודעת.

"משפט מות" שלום אש.

סטאון הנדון למוות מתקרב לאלוהים.

לפני מותו דמות אמו שעולה לפניו מסייעת לו בעת הוצאתו
להורג.....

יום ו יח סיון

תמיד נדמה לי שכל מה שאני עושה אינו מספיק. עתה שמעתי דעות עלי כי מאד
מרוצים מעבודתי. כל אחד מתעניין לדעת אם אשאר בכפר גלעדי כקבועה.

.....מצחיק, כאילו הייתי איזו גננת מדופלמת אולי אתקדם במשך הזמן
אקרא כמה ספרים, אתאמן בעבודה מעשית, אבל בינתיים מה ראו שעשוני אדם
חשוב כזה?

יום שבת י"ט סיון

יום שבת היום אך לי אין שבת.....כמה חם בחוץ.....הודפסו
ב"דבר לילדים" הרשמים שכתבתי לציפורה "בשמירה ובעבודה" טובה שאלה אותי
אם קראתי סיפור זה עניתי שכן ושאלתיה מה דעתה עליו היא אמרה לי שהינו כתוב
יפה בסגנון טוב ובעברית צחה גיליתי לה שזו אני הכותבת לציפורה ובליבי התפלאתי
על דעתה.....מיום שבגרתי חשבתי שאין לי בכלל סגנון על אף
שהציעו אותי לכתוב בעיתון בית הספר. רק בגיל 10-11 חשבתי שאהיה כותבת
סיפורים לילדים וגם הרביתי אז לכתוב "בדיות" שהמורה היה מסמנם להדפסה..
אנסה גם עתה את כוחי בכתיבת רשמים לילדים.

יום ראשון כ סיון

מחר אסע לשייח אבריק ועל כן אני עובדת היום במקום השבת שלי.
אתמול הסקתי שחושבים אותי לידענית בשפות ובציור מי הספיק לעשות לי פרסום
כזה?

אני מרגישה תמיד בבורות שבי תמיד נדמה לי שאיני יודעת די.
עלי להתכונן ולהתכונן כדי לא להרוס את הרושם הטוב.....

שייך אבריק יום שני כא סיון

עדיין איני יודעת לאיזו מטרה קראו לי לכאן.

ראיתי את החיילים שלנו מתאמנים.

ריח של מלחמה בכל מקום שפונים עוד שניים שלושה ימים אדע אם הנסיעה הייתה כדאית.

שייך אבריק יום שלישי כב סיון

אתמול לא הזדמן לי לכתוב אמש היה קומזיץ של קורפורלי הגפירים.

להדסקה.(גלעדי, כפר גלעדי)

יתכן שאאלץ להישאר עוד יום יומיים אבקשך למסור זאת לשיר-שרה את השעור לבחורות מתל חי אוכל להחזיר בשעורים הבאים. ד"ש משיך אבריק מסרי שלום לכולם.

חיפה יום חמישי כד סיון

יקרים ואהובים (למשפחה)

אתמול הייתי בשיח אבריק ראיתי כמובן את יהודה (אחיה) הוא שמח ומאושר וכולם שבעים רצון ממנו.

ביום שישי הם גומרים את הקורס ובמוצאי שבת יערכו נשף גם "הבימה" תציג.

דרכו אחרי זה עדיין אינה ברורה לו. עלי עוד לשוחח עימו.

אני קונה בחיפה בד לשתי חגורות ובשבת אהיה בנשף הגמר של החיילים העבריים.

איתי הכל כמקודם.....כל הקרובים בריאים ודורשים בשלומכם.

מסרו גם אתם שלום לכולם

שלכם באהבה, הדסה.

יום שישי כה סיון

נסעתי מחיפה לשייח אבריק. בלילה היה נשף של החילים, לא רע. רקדו, שרו, חזרנו, שתינו תה, שוחחתי והתלוצצתי על יד השולחן הרגשתי די טוב.

שייח אבריק יום שבת כ"ו, סיון

כל היום אורחים, אורחים ואורחים, ..בארוחת הצהרים אכלו אצלנו שלושה מהקורפורלים האנגלים והם יצאו מפסוטים.....

חיפה יום ראשון כז סיון

עוד מעט אסע הביתה לכפר -גלעדי. כן יש לי הרגשה שזהו כבר ביתי.

כפר גלעדי יום שני כח סיון

מצאתי שני מכתבים מאבא ועיתון מד"ר גורליק.

מכתב אבא קצת נדנד לי על הנשמה.

לדר גורליק שלום רב (אחיה של ריה שלוסברג מאלכסנדריה היה נירוכיורג בפריז)

אני מודה לך מאד בעד העיתון. נסעתי בשבוע שעבר לחיפה בהזדמנות זו בקרתי בשיך אבריק את משפחת הדודה והדוד זייד וכמו כן ראיתי את פלוגת החיילים העבריים שחנו לידם ויהודקה היה אחד המדריכים שלהם. חושבני כי ידוע לכם כי קיימים עכשיו קורסים של חודש ימים קורסים ליגליים מטעם הממשלה שהמדריכים הראשיים בהם הם קצינים אנגליים בהם מאמנים את הבחורים להיות לחיילים אחד מהקורסים היה בשיך אבריק ולכבוד הסיום ערכו נשף בו נכחו אחדים מחברי הסוכנות וכמה קצינים ומפקדים אנגליים.

המפקד הראשי האנגלי ריס היה מלא התפעלות והבטיח לקיים קורס נוסף.

אנו היהודים הרווחנו הרבה מן העניין הזה כי מעתה יהיו לנו אנשים שידעו לפעול בגלוי ולהגן על הנפש והרכוש.

.....ד"ש חמה לאמא ולכל מש' שלוסברג.

יום שלישי כט סיון

יקרים מאד. (למשפחה)

כשחזרתי לכפר גלעדי מצאתי מכתביכם ועיתון צרפתי ממצרים ששלח לי ד"ר גורליק.

.....יהודה יבוא בקרוב הביתה ויוסיף על הנעשה בשיח אבריק

בינתיים הוא נשאר לכמה ימים כדי לעזור לזייד. יצחק (הקר) בוודאי בקר אצלכם וסיפר מהכל. (יצחק הקר חברו מילדות של יהודקה היה סגן מפקד הפעולה של ספינת "ארי הים" ונהרג עם שאר כ"ג יורדי הסירה גם יהודקה היה אמור להשתתף בפעולה אבל נפצע פעמיים קודם לכן, ראה באתר הכרמוניה "יצחק הקר כ"ג יורדי הסירה")

<http://carmonia.net/pistol.pdf>

אני חושבת להישאר כאן כחברה אלא שנח לי להישאר בינתיים כאורחת.
קיילה נמצאת בטבריה בגלל האסון שקרה את חברי "הבימה".
מסרו שלום למשה למש' אפל וכו וכו'
אוהבתכם הדסה

יום רביעי ל סיון

הלוואי והייתה לי כאן חברה קרובה עמה אוכל לשוחח על כל שמתרחש בקרבי כי אז מאושר הייתי. ברצוני להגיש מועמדותי כי אז ארגיש עצמי יותר מסודרת אך קשה לי עדיין לעשות צעד זה.

יום חמישי א תמוז.

חליתי היום אני מקווה כי מחר אחזור לעבודה
כפר גלעדי שרויה במצב רוח מדוכא בגלל האסון שקרה את חברי "הבימה".
אביטל נהרג שלושה פצועים קשה והשאר פצועים באופן קל.
הדבר קרה בתאונת דרכים בטבריה לאחר שנסעו מהקומזיץ שהיה בכפר גלעדי. אני לא נוכחתי במסיבה כי הייתי בשיח אבריק ולא הייתי קרובה עם האנשים אך את אביטל אני זוכרת מעל הבמה מהמשחק "קשה להיות יהודי", אפשר היה להתאהב בו מראייה בלבד.....מספרים עליו שהיה גם בעל אופי כל כך טוב.
הישוב העברי שכל אחד מטובי בניו ו"הבימה" שכלה ונתייתמה.

יום שישי ב' תמוז (יום הולדתו של שמואליק)

יום זה חקוק יפה בזיכרוני בו נולד לי עוד אח במזל טוב.
אני עוד אז ילדונת קטנטונת הייתי אך בליבי חשבתי כי כבר גדולה הנני וכל משק הבית עלי יחול. הרבה הרבה זיכרונות עולים על לבי ויש ונדמה לי כי הרבה עשרות שנים עברו מאז.

חנל'ה חביבה (חנה סידס חברת ילדות)

.....בכפר גלעדי נמצאים עתה כחמישים מגויסים אם תוכלי לדחות את חופשתך כי אז תחזור כפר גלעדי למצבה הרגיל ותוכלי ליהנות בה.

אני עובדת כאן כגננת כרגע כולם חלו בשעלת כולם מקיאים ומלכלכים, חלשים ועצבניים.

מה עם בן אחיך? האם זו כבר החלטה סופית שלו לנסוע לחו"ל? הגידי לו בשמי כי לא יאה הדבר.

הוסיפי לכתוב לי חנה"ה מסרי שלום למשפחה ולמכרים -וד"ש לך מכפר גלעדי בידידות הדסה.

יום שבת ג תמוז

כל גופי אומר הבו לי מיטה לישון אשכב קצת, ארדם ועוד מעט ואחזור לעבודה

יום ראשון ד תמוז

טרם הצעתי מועמדות עלי לקיים החלטתי ולהמתין אולי יתבררו לי עוד דברים ואז דעתי תהיה מגובשת.

יום שלישי ו תמוז

קיילה והדסה חולות, בשעות החופשיות שלי אני מבקרת אותן.

יום רביעי ז תמוז

היום אני עובדת במחסן סדרו אותי שם כדי שאוכל לגמור לתפור את החגורות.

חביבים מאד. (למשפחה)

קיילה מרגישה את עצמה לא ביותר טוב, הייתה לה התקפה בטבריה כנראה שמקרה האסון השפיע עליה. גם להדסה היה חום.

האם יהודה נמצא כרגע בירושלים? קבלתם מכתב משמואליק? כיצד הוא מסתדר עם האלגברה שלו?

מה שלומכם מה נשמע בחנות? האם יהונתן אפל חזר כבר ומה שלומו, מסרו שלום לכולם וד"ש מהגלעדים.

יום חמישי ח תמוז

היום עבר כאתמול מצב רוחי היה דווקא טוב חבל שאין לי עכשיו הפסקת צהרים שאוכל לכתוב מבלי למהר.

יום שישי ט תמוז

מחכה אני לרגע בן אציג מועמדוטי כדי שהדבר יהיה גמור כבר לחלוטין.....

שושנה חביבה.

.....הכל היה יכול להסתדר בכי טוב לולא הקושי בשכון השורר כעת.
בחדרי יש כבר שש מיטות אם תציעי מועמדוטיך בעוד כמה חודשים לאחר שירחיבו
את המוסד קיילה ואני נמליץ עלייך כמובן.
את מכתבי הפסקתי באמצע כי אבא חלה והיה עליי לנסוע לירושלים. אבא מרגיש
יותר טוב ובעוד שבוע אחזור לשם.
אשמח מאד אם תתקיים חליפת מכתבים בינינו.
חזק ואמץ אורך רוח והכל יסתדר
נשיקות חמות לילדים
בידידות הדסה

יום שבת י תמוז

יהודה וגיורא באו לבקר שמחנו מאד .
יום אחד בילו כאן אחר כך טיילו לקלעת אל שקיף (הבופור) יחד עם ילדי בית הספר
חבל שעבדתי ולא יכולתי להשתתף אתם.

יום ראשון יא תמוז

אני נשארתי בכפר גלעדי וחסל. באספה הראשונה אציג מועמדוטי.....יש לי הרגשה כי
ארגיש כאן טוב על כל פנים לא יותר רע ממקום אחר.

יום ב' יב' תמוז.

.....הפתעה.....היום תכננתי את יום המנוחה שלי והנה בשעה חמש
מעירה אותי שפרה "אני חולה ועלייך להחליפני". מאד לא רציתי לקום אך מה
לעשות?

קמתי והלכתי ועתה הפסקת צהרים ועלי לנוח.

שלום יקרים.

קבלתי מכתבכם אשר צערני מאד.

השבוע אסע לירושלים ואכתוב ליהודה שיבוא תיכף ומיד הביתה

שלום לכולם מכולם

הדסה

בית חרושת לשימורים תל חי

שלום יהודק'ה

קבלתי מכתב מאבא שגבו נפגע בעת שעבד בגינה הוא עושה מסג' וחשמל ועליו לנסוע לים. שלחו לי כסף ובקשו שאבוא מיד ברור שאסע אך יש ברצוני שתגיע תיכף ומיד כדי שעד שאבוא יהיה כבר מישהו בבית.

מסור שלום לכולם וד"ש מכולם

הדסה.

יום ג יג תמוז

שבת לי היום ואומנם מאד הייתי זקוקה לה. עשיתי ניקוי יסודי בחדר, טפלתי בקיילה, מסרתי שיעור בכלים ושכבתי לישון.

יום ד יד תמוז

איני יודעת מתי תוכל נסיעתי לירושלים להסתדר. קשה ולא נעים, במיוחד שרק לפני זמן קצר הייתי בחיפה לרגל עניינים פרטיים. על כל פנים ביום הראשון עליי לנסוע.

יום ו ושבתי לא כתבתי אין פנאי

יום ראשון יח תמוז

נוסעת ירושלימה.

יום שני יט תמוז.

אני כבר בירושלים.

אבא מרגיש יותר טוב

ככל שניגלים בפניי מגרעותיהם של חברים כך הולכת אני ונקשרת יותר לכפר-גלעדי מה הסיבה לכך איני יודעת.

יום שלישי כ' תמוז

לדודה קיילה שלום רב,

אני יושבת עתה ועוסקת בחגורות מצב רוחי שקט יען כי זמנית היא תקופה זו.

אבא מרגיש יותר טוב אמא תיסע אולי מחר לאסתרקה שמואליק מסיים מחר את

שנת הלימודים.

מה שלומך ויתר החולים? מסרי להם הבראה והחלמה שלמה.

מסרי שלום לטובה ויהודית וכו'.

אמרי לטובה שעם אברהם עוד טרם נפגשתי יגאל (יגאל בקר בן דוד) נסע לראשון והוא יחזור בעוד יומיים.

בית הספר שלהם נמצא על הר- הצופים ולשמ קשה להגיע אני חושבת להזמין אלינו דרך הדואר.

הדבש ששלחה גב קלר נמסר לתעודתו ספרתי בבית שהיא מבשלת עבורך והם מודים לה.

היי בריאה ושלום לך ולכולם מכולם.

להתראות בקרוב

הדסה

ירושלים יום רביעי כח בתמוז

ערב חלוקת הארץ - שלום רב לך קיילה,

היום עודנו בארץ ישראל מחר אולי בחו"ל.

אתמול חשבתי כבר לחזור אך נאלצתי להישאר אוכל לנסוע רק ביום ראשון הבא.

שלשום הייתה אצלנו אסתרקה בקשר עם החובות. בקשר לעבודה בתל אביב חפשה-
אך לא מצאה. שמואליק חזר אתמול הוא כל כך גבה והתבגר עד שלא האמנתי
למראה עיניי נראה כמו בחור בן עשרים.

גם שמואל מראשון היה כאן מנסה לרדת מצרימה לנסות את מזלו.

אברהם פורטוגלי ביקר אצלנו פעמים אחדות, מה שלום המשפחה?.

משפחת צוקרמן מירושלים בקשה למסור ד"ש חמה לסגל ומשפחתו, להורים קלר
ולסי.

מסרי גם בשמי לכולם.....

ושלום מכל בני הבית.

שלך הדסה

ירושלים ג מנחם אב.

שלום יהודקה.

האם אתה עדיין בשייח אבריק ? באיזו ממלכה אתה שוכן
עברית ערבית או בריטית?.

ימים טובים יגיעו אליכם השומרים עם החלוקה, משרות הגונות וודאי תקבלו.

מה נשמע בשיך אבריק האם כוכבת נסעה כבר.

הרופא של הקיבוץ אמר שצריך לאחל מזל טוב ליהודית.

האם זה אותו אברהם איכר?

שמואליק חזר הביתה הוא עומד עכשיו ומפשפש בקרחתי הוא כל כך גבה והתבגר
כמעט ולא הכרתיו.

דש לך מלוליק מיצחק גיאת דומני, מהר- טוב ועוד רבים שיסלחו לי אם לא אפרט
שמותיהם.

ומסור שלום לכולם

שלום מהבית

הדסה

כפר גלעדי ח' מנחם אב
שלום יקרים. (למשפחה)

אחרי יום תמים של נסיעה הגענו סוף סוף.
לקבלת פנים כזו לא ציפיתי כאילו שנתיים לא הייתי .
הצגתי לפני כולם את אחי הקטן וכולם מצאוהו לנחמד מאד.
אתמול טיילתי עם שמואליק בכל הסביבה היינו בתל -חי, במכוורת, ירדנו לנטיעה
החדשה, נכנסנו לכרם הענבים שם כבדונו במוסקט
מובחר.....אגב התחלתי כבר את לימודי האלגברה
עם שמואליק.
בינתיים הכל בסדר שמואליק אוכל טוב אני תקווה שיהנה מן החופש.
מה נשמע בירושלים מחר תשעה באב הילכו אל הכותל המערבי?
קיילה הדסה ונחמן בריאים ועובדים. בדרך כלל אין מקרי קדחת חדשים.
שלום מכולם לכולם.
שמואליק גם יוסיף.

מנחם אב

לא הודפס, ספור אישי על קשר בין הדסה וחבר, סטודנט למשפטים שלמה אמון

יום שני יא אב

שלום לך שלמה.

החלטתי לאחר מלחמה נפשית לכתוב לך.....

איך עבר צום תשעה באב? בכפר גלעדי הכל כרגיל עובדים כל היום מסור שלום
ליצחקי ושלום לך מאחי שמואליק

הדסה

שלום לך יהודקה.

.....

מה שלום הזיידים....מתי תהייה בירושלים? יוסקה וודאי סיפר לך ששמואליק נמצא איתי כאן עובד בנפחיה ומנגן כל ערב בהרמוניקה שלו.

יש לו כאן חברים מירושלים מהמגויסים מ"המחנות העולים". ולומד קצת אלגברה עימי.

אני מאד עייפה היינו ארבעה חברה מכפר גלעדי והשתתפנו בקורס ששכיח היום, לילה אחד כמעט ולא ישנו. (כנראה קורס במסגרת "ההגנה")

מסור שלום לכולם מכולם.

הדסה.

עם ילדי כפר גלעדי

מימין להדסה בינה טחור לימים אשתו של יהודקה

יהודקה, ברצוני להוסיף, אבא סיפר לי שאסתרקה מבקשת ששמואליק יבוא אליה עד שפמה יחזור מבית ההבראה היא כנראה לא יודעת שהוא בכפר גלעדי והוא מתכונן לבחינה.

אולי אתה יכול לנסוע לזמן הזה ענה לי.

אחותך הדסה.

יום רביעי כ באב

יקרים מאד (למשפחה)

הפעם רציתי ששמואליק יכתוב לכם כדי להרגילו לכתוב הוא הסכים אך לא נראה לי שיצא אל הפועל.

הוא "מפסוט" מאד בכפר גלעדי, יש לו הרבה חברים מירושלים ומשכונת בורוכוב, יש לו הרמוניקה והכל בסדר. עובד בנפחיה גם בעבודות שעדיין לא למד בבית-הספר חוץ מזה לומד בכל יום קצת אלגברה.

קיילה מסרה לי עכשיו מכתב מריה שלוסברג.

אני שולחת לכם אך תשמרו לי אותו כי אני שומרת אותם.

קיילה נוסעת בימים אלה לירושלים היא מרגישה די טוב

מסרו שלום לכולם מכולם יתכן ששמואליק יכתוב הערב.

אחיה של שמחל"ה גם נמצא כאן כמגוייס.

יום שישי כב באב

ריה חביבה וכל בני משפחתה היקרים. (באלכסנדריה)

.....נכון מה שהינך כותבת לי שלא כל מה ששואפים מתגשם במציאות האם משום כך עלינו להשאיר את השאיפה בבחינת פרזות יפות ולא לנסות להגשים רק מפני אי ההצלחה של מאה אחוז? לו היית חיה כאן אפילו יומיים כי אז אחרת היית דוברת. לו היית מסתכלת על הטבע היפה.....ולו היית רואה כמה עמל וטורח משקיעים החברים ואת ההתלבטויות שלהם וכיצד רוצים לתקן, לו היית מכירה כאן מקרוב אנשים שעזבו עושר ואושר כדי לחיות חיים שיש בהם משום אידיאל.

ידוע לך שיש לי דעות משלי ואיש לא השפיע עלי .

ועתה לחיי היום יום שלי.

אני עובדת כאן כגננת בערבים אני נותנת שעורים בעברית וכן גם לומדת כמה דברים.

יש לנו הקראות, הרצאות ועוד גם עכשיו נמצאת אצלי רחל סילצקי-זו שהיתה מורה באלכסנדריה וכולה התפעלות. גם אחי הצעיר מבלה כאן את חופשתו.....חן חן על דאגתכם אך לשווא אתם דואגים.

ד"ש ממשפחתי לכולכם.

שלכם באהבה

הדסה

יום שבת ל' באב

שמחל"ה חביבה

.....
ובכן אתם נמצאים עתה בארץ ישראל.

לירושלים לא אוכל להגיע אולי תוכלו אתם לטייל קצת הרי יגאל גם כן נמצא כאן וגם שמואליק אחי אני עסוקה ביום ובלילה במיוחד בחודש האחרון בגלל השמועות האומרות כי הפעם מצפון תפתח הרעה. אך למה לי לבלבל לך את הראש בדברים אלה בירח הדבש שלך מוטב כי אומר: שאו ברכות לבביות נאמנות ליום נשואיכם או נכון יותר לחיי נשואיכם, נשיקות חמות לך וד"ש חמה חמה לצבי, להוריך ואחיותיך משמואליק, יגאל, ומרחל סילצקי היא קוראת עכשיו ספר ומנמנת במקצת.

באהבה הדסה

שלום לכם יקרים.(למשפחה)

שמואליק הבטיח לכתוב ולא קיים הבטחתו.

יהודה כתב שהוא בתל- אביב ומתכוון להגיע ירושלימה האם הוא וקיילה כבר הגיעו?

בכפר גלעדי הכל כרגיל השבוע באה אלי רחל סילצקי היא עוזרת לי בגן-הילדים.

שמואליק נהנה כאן מחייו יש לו חברים חברי "הנוער העובד" וטוב לו.

אלגברה היה יכול ללמוד הרבה יותר טוב לולא התעצל.

מה שלומכם האם מאשה (עובדת בחנות) ממשיכה בעבודה יש לכם ידיעות משמואל בקר? (בנו של הדוד משה).

מסרו שלום לכולם ד"ש מרחל סילצקי

שלכם באהבה הדסה.

יום ראשון א אלול.

לשלמה שלום רב.

משהו במכתבך מצאתי שאיני יודעת לשם מה בא למה באה ההתפארות הזו עקב הצלחתך בין הבחורות.

ועתה כדי לא להמשיך ולדבר באותו העניין אומר כי סלחתי לך ועמך הסליחה על כי חשבתי עליך רעה.

בכפר גלעדי עובדים יומם ולילה יומם בענף המקצועי, ולילה בעניינים שבירושלים קוראים להם ציבוריים- וכאן כל עבודות אלה נקראות תסוקים (מילה חדשה בעברית שעדיין לא נרשמה במילון).

כתבת לי כי ב-21 לאוגוסט תקבל חופש. אולי תבוא לבלותו כאן?

שמואליק אחי הקטן פועל מצוין, עובד ביום בנפחיה ומנעים במנגינותיו בלילה.....מסור שלום לירושלים וד"ש לך מכפר גלעדי.

להתראות הדסה.

יום ו ו באלול.

העובדות בגן הילדים מוזמנות לשיבה

ארבע מסודרות בעבודה יומית, אחת מחליפה .

גן הילדים הוא ענף ככל הענפים וגם הוא זקוק לשיבות בהן נועדות כל העובדות יחד.

הפעם הייתה המארגנת אשת הפיננס מיניסטר שהודיעה לאורחת השישית כי בעוד חמישה רגעים מתאספים בחדרה של א.

כעבור רבע שעה היו המוזמנות בחדר. כשהגיעה האורחת ושמעה את הקולות חשבה שאחרה אך בהכנסה עמדה על טעותה כי הרי לא תיתכן ישיבה תוך כדי שכיבה.

היא ראתה רגלים חשופות מורמות כלפי מעלה.

קיוותה לראות גם שני ראשים שהרי לא יתכן שיבואו לשיבה בלי ראש. מצד ימין נראה ראש בלי רגליים במקומן עמד ארגז עץ ממנו יצא צינור מפוחם המחובר לפרימוס, זהו המנגנון בו משתמשת הגננת הראשית לחימום רגליה כי הרופא צווה עליה לקבל אמבטיות חשמל וכדי להרגיז את רוטנברג היא משתמשת בחשמל שקדם לחשמל שלו שהוא כמבואר -פרימוס.

המשך יום ו ו באלול.

האורחת עייפו רגליה. בונה הצריף חזה זאת מראש וסדר מסביב אצטבות. אומנם צרות מלהכיל את כל רוחב גופה אך בשעת הדחק גם זו לטובה.

יום ד יא באלול.

ליקרים והחביבים שלום רב (למשפחה)

זה עתה קבלתי את מכתבה של קיילה ואת מכתבכם בצרופ התמונות ואני מודה לכם מאד.

את מכתבו של שמואליק בטח קבלתם.

אני רוצה לחזור לסדר הקודם ולשלוח מכתב מדי יום רביעי מבלי להתחשב במכתביו של שמואליק.

בכפר גלעדי החיים כרגיל אין מקרי קדחת חדשים. נחמן היה שבוע ימים מחוץ לבית וחיפש מחרשה, סוף סוף מצא אחת וחזר. הדסה טרם באה, טובה פורטוגלי נסעה לחופש בתל-אביב.

מסרו שלום לכולם ד"ש במיוחד מנחמן. **קיילה**, הוא ישן עכשיו במיטתך. מקבוצ'קה (ציפורי), מנתן ומחיה. גוטה ויהודית חרובית.

שמואליק אוכל עכשיו ארוחת ערב.

שלכם באהבה,

הדסה

חיפה יום חמישי יב באלול

אתמול באתי לחיפה בקשר לאיזו קניה.

ניצלתי את ההזדמנות והלכתי ל"הבימה" לראות את "השומרים" בדרך כלל המשחק הלהיב מאד את הקהל.....אני תקווה כי גם אתם תהיו בהצגה ותשפטו בעצמכם.

ליום השבת תבוא "הבימה" לכפר גלעדי נראה מה יהיה הרושם שם.

יתכן ושמואליק יבוא היום הנה ויסע עם צפורה לשייח - אבריק (אגב אמש ראיתיה עם זייד בתיאטרון) ומשם לירושלים.

.....אני מרגישה עצמי בהחלט טוב.....

המשך - כפר גלעדי יום ראשון כב באלול.

כפי שאתם רואים התחלתי את המכתב ביום חמישי בחיפה בטרם סיימי אותו הגיע שמואליק הלכתי מיד וקניתי לו כרטיס לירושלים. אכלנו צהרים ונסעתי לטבריה. קיילה באה ביום שישי- ובלילה הגיעו באוטו קטן זייד וצפורה ויהודית ויוסקה. בכלל הגיע קהל רב מכל הסביבה.

הבימה הציגה את "השומרים".

סדרו במה גדולה ומכרו כרטיסים ממש כמו בעיר. אחר ההצגה הייתה מסיבה דברו נחום הורוביץ, זייד, בן-צבי והמחבר עבר הדני.

אחרי זה היו ריקודים באותו הלילה לא ישנו כבר לגמרי.

במוצאי שבת הייתה הרצאה מבן-צבי על המצב ורחל ינאית ספרה על אפיזודות שונות מאנגליה.

שנה טובה לכולם,

שלכם אוהבתכם,

הדסה

יום ג כד אלול.

למשפחות גורליק ושלוסברג היקרות.

..... אחל לכם ממיטב ברכותיי לאושר והתגשמות שאיפותיכם. שקט ושלווה לכל היהודים.

ברכות לבביות לכל המכרים .

באהבה הדסה

יום ו כז באלול.

לשלמה שנה טובה.....

ולבסוף לקראת השנה החדשה אני מאחלת לך אושר והתגשמות כל שאיפותיך ומסור
איחולי הלבביים לכל המכרות והמכרים
וגם עתה בכל זאת בידידות,
הדסה

יום שבת ו תשרי התרצ"ח

יהודקה חביב.

איפה אתה ? בירושלים בשיך אבריק ? בשכונת בורוכוב ? או אולי באיזה עזאזל
אחר ? הרי הוד מעלתך אתה-קורפורל והימים ימי פצצות ויריות מה אתך?
היצא משהו מהעבודה שהבטיחו לך?
אם לא הסתדר דבר אולי תבוא אלינו לכפר גלעדי תשחה קצת בבריכה החדשה? .
אל תספר בבית את דבריי הם אינם מרוצים גם מכך שאני נמצאת כאן ומאשימים אותי
שאני גרמתי לך להיכנס לקבוצת הסגנים.
אני מבינה אותם אך בכל זאת אסור לחבק חזק מדי.
לפי דעתי כפר -גלעדי הוא המקום המתאים לך. אין לך מקום עבודה קבוע, לעבודה
בעיר אינך מתאים, כבודד במושבה גם כן לא נשארה צורת חיים אחת.
אני מחכה לתשובתך המהירה.
מסור שלום ושנה טובה לכל החברה -ד"ש לך מכפר גלעדי ד"ש מכולם וגם משמעון
שמש שהיה אתך בסמינריון בשייך אבריק. אני מצרפת גם מכתב קצר הביתה
אחותך הדסה.

שלום יקרים. (למשפחה).

.....ראש השנה עבר עלינו כמובן לא כמו בירושלים אך, על כל פנים, היה
חגיגי מאד.
מה שלום שמואליק היש לו עדיין חום?
.....ד"ש מכולם מסרו שלום למשה למש' אפל וכו' וכו'.
באהבה, הדסה.

יז בתשרי 22/9/1937

שלום יקרים.(למשפחה)

קבלתי את מכתבכם קראתיו גם לפני קיילה והיא אמרה לי שברצונה לענות לכם.....מכתבה ארוך מאד ולכן אסתפק במה שכתבתי אני מרגישה את עצמי היטב ולעיר לא אוכל לחזור.

היו בריאים ודש לכולם

אוהבתכם הדסה

יום שני שמחת תורה

שלום שלמה,

ילדה רעה היא הדסה. תאמר...כותבים לה מכתב, שולחים לה תמונות והיא לא תודה ולא תשובה.....אך שלמה, לא בזדון עשיתי זאת....

ועתה ביחס לדעתך על חיי בדידות טעות גדולה טעית. כיצד יכולת לקרוא לזה חיי בדידות כשכל היום אני נמצאת בחברה ובערב בחברה?.

ועל חיי הידידות הקרובה..... אם אהיה גלוייה אומר לך שאם לא נעניתי לבקשתך באותו ערב לטייל עמך הייתה בזאת חוץ מהעייפות גם מחשבה מכוונת.

לו ידעתי כי גם שאיפתך היא לחיות חיי קיבוץ כי אז לא הייתי מרגישה יותר בעייפות.....

יצחקי לא בא לחגים .

אצלנו בזמן האחרון מאד מאד שמח .

לפני שבועיים היה נשף האיחוד, עברו חמש שנים מאז התאחדו חברי כפר -גלעדי עם קבוצת כנרת וטבריה הייתה הצגה, ממתקים וריקודים עד שעה שש בבקר.

בשבוע שעבר היה אותו הדבר לרגל הולדת הנכד הראשון בכפר -גלעדי.

היום חוזרת האם עם תינוקה והתכונה רבה מאד., לגמרי לא משעמם אצלנו.

מסור שלום לכולם ד"ש לך במיוחד מיהודה והדסה.

יום שני כט תשרי

שלום יקרים (למשפחה)

.....

בכפר גלעדי שמח מאד. לאחרונה היה נשף האיחוד ונשף הולדת הנכד הראשון לאחר שבוע, כשהביאו אותו הביתה,

היה נשף גרנדיזי ממש.

קיילה מרגישה לא רע. בדרך כלל אינה עובדת ורק לפעמים יורדת לתל-חי ומבקרת את הזיתים והמלפפונים החמוצים.

הדסה ונחמן בריאים ועובדים.

מחכה לתשובתכם המהירה.

מסרו שלום למאשה ומש' אפל ועוד.

אוהבתכם,

הדסה.

יום שלישי ל תשרי

רחל חביבה (רחל סילצקי חברה מאלכסנדריה)

עלה בלבי רעיון לכתוב לך מכתב גלוי דרך עתוננו "על הגבעה".....

בכלל הייתי מציעה למשק כפר גלעדי -תל חי להקים בית דפוס קטן בו יידפסו כל המכתבים שישלחו לכמה נקודות בארץ לשם ניתן יהיה ללכת ולקרוא את המכתבים שאין בהם סודות שהרי חיים שיתופיים אנו חיים.

אם ההצעה תתקבל ייחוסך גם הרבה כסף. עיתון גדול אחד או שניים יכלו להשלח בשלושה מיל (דברי דפוס) בה בשעה שהמכתב הקטן ביותר עולה 5 מיל.....אפשר יהיה לעשות מכך מפעל שלם.

(יום בו מר חשוון - המשך מכתב לרחל)

בכפר גלעדי היה חודש של קומזיצין (בירושלים קוראים לזה נשפיה, מסיבה) נולד הנכד הראשון בכפר גלעדי מהנישואים בין בן כפר -גלעדי ובת קיבוץ טבריה.....

יום שלישי כא מרחשוון (המשך המכתב לרחל)

כל מה שנכתב עד עתה היה פרי מצב רוח מיוחד.

המכתב לא נשלח לעיתון ומוטב היה שלא תקראי אותו.

הזוכרת את רחל כי בהיותך בכפר גלעדי הציעו אותי כמורה לעברית בערבים.....בזמן האחרון מצאו סידור כזה: משעה שמונה עד שתיים עשרה וחצי אני עובדת בגן הילדים.

משעה שש עד עשר בערב מלמדת עברית כך שנשאר לי זמן להכנת שעורים ולסידור ענייני הפרטיים.

השעורים השביעו רצון. הייתי שמחה אילו יכולת לעזור לי בבחירת ספרי לימוד.

ספרי לי קצת מחייך.....שלום לאחיותייך יתכן מאד שנתראה
בקרוב. יש בדעתי לנסוע לירושלים. שלך, הדסה.

יהודה האזרחי (בריסקר)

יהודה האזרחי היה סופר, מחזאי, עיתונאי, שדן רדיו ועורך.

יהושע, יום ימים כה גשמי ונלה
שלום רב הדסה!
בזמני התבאאי ארבל את אמתני זה. אולי אי. יש קרשה קלטה
גלך, ואתה אהב את תיבלי אלוותה:
את יודע אפיץ אפסי-גלדי בסבי אצולה א. רבני אמשאלי במ
אז אפסיי הפצה אמיץ אלוהם אצורה אפסי אלה ככל טהפ ויכלו; אע
גרה אחר ותינאוג חרם-חפטיק.
את אקס אהב אצורה אי טיפר ואיף את ימשלה של התי
את אפסיי כגר אפרה, אי אהב נחק כסאן אמשלה, וכל היל קוד
פכי זה קלימ אפול בלפילי.
את אפסיי אמשלה, ואת אפסיי אמשלה
יהודה בריסקר
נ.ג. כמשע: ירה תקיין תקימת 19, יחמיה, ייחאלי

השכן מרחוב הקרן הקיימת-ובן החברים של עקיבא ורבקה (משפחת בריסקר)
מבקש מהדסה שתסדיר קליטתו לכמה חודשים בקיבוץ

יום אה מרחשוון

שלום יהודה (יהודה האזרחי)

אתמול הצלחתי לדבר עם המזכיר והעניין סודר.

בכל עת שתבוא תהייה אורח רצוי מבטיחים לספק לך עבודה לכל עת שתשהה כאן

ובכן להתראות בקרוב

מסור שלום להוריך להוריי ובכלל לירושלים.

הדסה

יום בו מרחשוון

שלום הדסק'ה (בת הדוד משה בקר שנשאה לשלמה בוטקובסקי מחדרה)

מכתבך עורר את מצפוננו (ההדסות) והיינו מוכנות לשדר לך תיכף ומיד תשובה הדסה א' (גלעדי) ענתה לך עוד אתמול וענתה על כל שאלותייך אני עונה עתה.

באתי לכאן עוד בפסח המקום מצא חן בעיניי והחלטתי להישאר בו לזמן ארוך אני עובדת בגן הילדים ומוצאת ספוק בעבודתי גם לערבים יש בדרך כלל תוכן.....

ועתה אמרי נא לי מה שלום ורדל'ה ומה שלום שלמה? ..... הנני מצרפת שלוש תמונות מהצילומים שעשיתי בחדרה.

באהבה הדסה

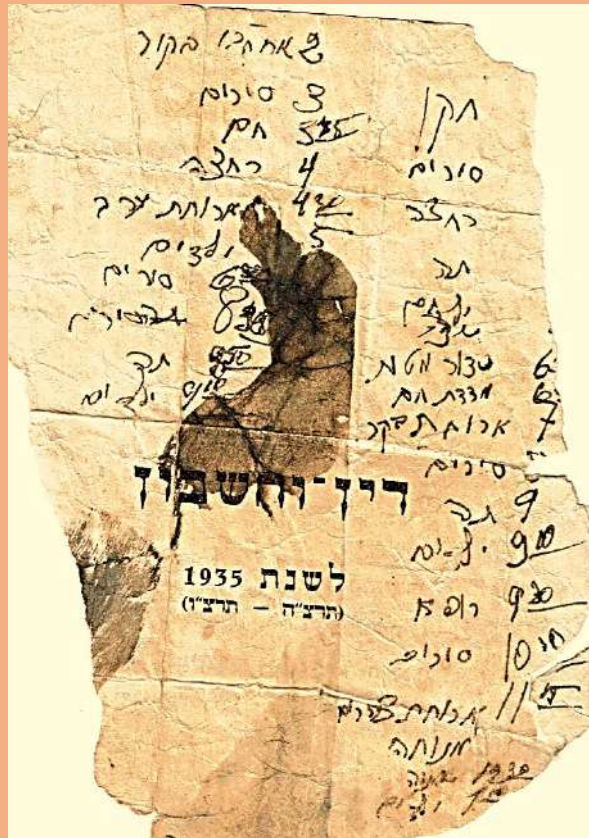
יום שישי י' מרחשוון

מדוע יש ברצוני לעבור מעבודת גן הילדים לנטיעות?.

כבר בימים הראשונים רציתי לעזוב עבודתי בגן הילדים למרות ששמחתי מאד לעבוד עם הילדים וזאת בגלל יחס העובדות.

פסיה הייתה אז מנהלת משק הבית והרגשתי בחברתה כשכיר בבית אדונו..... בלכתי לקיבוץ חשבתי שיהיה יחס חברותי בין האחד לשני. מצאתי מצב יותר גרוע מאשר בעיר.....אלמלא שיר- שרה שאז השתדלה לקרבני לעבודה לא הייתי ממשיכה לעבוד באותו המוסד.

**הדסה שומרת כל פתקה-במקום פנוי רשמה את סדר יום העבודה בגן.
מלפנות בוקר עד הערב
"ניצול יומן ישן"**

יום שבת יא חשוון

פסיה עזבה ובמקומה באה רחל ונעים יותר היה לעבוד..... אך שיר-שרה הפכה להיות עצבנית יותר אך לא באשמתה כי אם באשמת מצב בריאותה..... אולי איני מסוגלת לעבוד בחברה קיבוצית..... יודעת אני להיות חייל בשורה להיות בעלת משמעת אבל לפקודות שניתנות בטון של חבר אל חבר.. החלטתי לנסות לעבוד בשדה לפחות כל עוד שיר-שרה אינה בגן.

יום ראשון יב חשוון

יקרים מאד (למשפחה)

מניה שוחט אמרה לי שהייתה בירושלים ובקרה אצלכם.
רציתי מאד לדבר אתה והעניין לא הסתדר..... קיילה בכל זאת שוחחה עמה קצרות ובוודאי תמסור גם לי.
שלחתי לכם קופסת דבש על ידי בחורה ירושלמית אחת שבקרה בכפר גלעדי.

מה נשמע בירושלים?

לפי העיתונות מצב רוח מתוח מאד.

איפה נמצא עכשיו יהודה?.....מה שלום שמואליק מה עם האלגברה שלו? מה שלום מש' קוזלובסקי מה עם חובותיה? בכפר גלעדי שקט מוחלט והחיים מתנהלים כסדרם.

קיילה התחילה לעבוד במחלבה אני ממשיכה לעבוד בגן בילדים חצי יום כך שאוכל להתכונן לשעור ושעתיים בערב אלמד עברית.

אני שבעת רצון.....נראה איך יתפתחו העניינים.....שלום למש' אפל. דויד שלהם היה לפני כמה ימים בכפר גלעדי.

היו בריאים ושלווים שלכם הדסה

יום ראשון כ'ו מרחשוון

שלום יקרים.(למשפחה)

קודם שאלך לעבודה יש לי עוד כרבע שעה.....אני מרגישה את עצמי טוב מאד מסדר יומי החדש אני לגמרי שבעת רצון -ומספיקה בין העבודות לקרוא תנ"ך אתמול למשל שהייתה שבת ישבנו ארבעה איש ביניהם היה גם יהודה בריסקר, וקראנו עשרה פרקים מישעיהו עם באורים. כל אחד קרא בקול רם על פי תורו ואחרי זה עוד הספקנו לקרוא את "יובל העגלונים" לשמעונוביץ ולעבור על הדקדוק העברי.

היה בדעתי לנסוע קצת הביתה אבל קיילה ועוד מייעצים לי לדחות את הנסיעה בגלל המצב.

החורף בא אלינו.....אך לא קר לגמרי.....אם החנות אינה מכניסה דבר נראה לי שצריך למסור אותה ולנסות בבית.

אם לא יקשה עליכם שלחו לי חפצי חורף שנראים לכם.....

ועוד הפעם שלום לכם.

אוהבתכם הדסה

יום חמישי ל' חשוון

שלום לך שמואליק

אני מאד מאד שבעת רצון מהעבודה.

כיצד אתה מתקדם בלימודים ובעבודה?

מה שלום אסתרקה מה עושה הדסקיה? ופמה -מה מעשיו עכשיו? מה שלום מנחמקה?

אני עכשיו עובדת חצי יום ובליילה מלמדת ומאד מאד שבעת רצון.....

שלום רב רב לכולם.....ד"ש מקיילה הדסה ונחמן אחותך הדסה

יום רביעי 10 בסולו

שלום רב לך שמחליה (חברה מבית ספר. לימדו יחד במצרים)

.....החלטתי לכתוב לך לפי הכתובת הישנה ומשם ודאי יגיע המכתב לתעודתו. אין גבול לשאלות שברצוני לשאול- את תדעי לכוון את התשובות גם לפי השאלות שלא נשאלו.

עודני נמצאת בכפר גלעדי ומאד שבעת רצון.....מחכה לתשובתך המהירה מסרי שלום רב לצבי ולכל הישר בעיניך.

נשיקות רבות מאחותך הצעירה ,

הדסה

13/11/37

מכתב לאניטה ידידה לשעבר מכפר גלעדי.(אינפורמטיבי)

יום חמישי 10 בסולו

שלום רב לכם יקרים (למשפחה)

.....חבל שלא הכנסתם את הערדליים לחבילה הם נחוצים לי כאן. אם המשלוח אינו יקר אנא שלחו לי עם משחת פונד'ס. אם לא -תכינו את החבילה בחנות וכשמניה תהייה בירושלים היא תקח אותה.

מה המצב בחנות? מה מצב הלימודים של שמואליק?

מיהודקה קבלתי מכתב ממקום עבודתו בדרום ים המלח הוא לגמרי שבע רצון גם האווירה בינם ובין הערבים שקטה בהחלט..... הייתי רוצה שתספרו לי את הקורות בירושלים. אצלנו בכפר גלעדי -מדינה בפני עצמה עובדים ואוכלים ביחד עם הערבים.

מסרו שלום למאשה, למשפחת אפל, ללאה סדומסקי ומשפחתה אמרו לבריסקר
שבנם עשה רושם טוב מאד על החברים.

ושלום לכם מקיילה הדסה ונחמן.

שלכם באהבה הדסה

יום ט'ז כסליו

שלום רב לך שלמה (שלמה אמון חבר מירושלים)

.....אני עובדת עתה רק חצאי ימים ובערב מלמדת
עברית כך שאחר הצהרים יש לי כמה שעות פנויות.

מה שלומך וכיצד אתה מתקדם בעבודתך.....כתוב לך מכל המתרחש
אצלך אשמח מאד אם תספר לי את מצב הרוח בירושלים.

את ספרך אני מקווה לקרוא בקרוב.

מסור שלום לכל מי שתמצא לנחוץ ושלום לך מכפר גלעדי .

בברכת שקט ושלווה קודם כל ,

הדסה

יום שלישי יט כסלו

שעורי העברית

כארבעה שבועות עברו מאז נפתחו שעורי העברית, 56 תלמידים נרשמו ומתוכם
ממשיכים כ 46. חמישה לא הופיעו כלל התלמידים נחלקו לעשר כיתות.

בכל הכתות ניתנת הכתבה בתחילת כל שיעור. לומדים בעל-פה בית משיר, דקדוק
לומדים תוך לימוד הקריאה או הכתיבה.....לומדים תנ"ך דברי ימי ישראל.....
השיעורים נמסרים בחדר האוכל. התלמידים שונים זה מזה. מטרתי להפוך את כולם
להיות חכמים או תמים או צייתנים. ....

יום שני כה כסלו

יקרים וחביבים (למשפחה)

מסיבות שונות נדחה המשלוח בקצור יום רודף יום ובינתיים חלף שבוע.

האם יש התקדמות בקשר לחנות? מה עם יהודקה
ושמואליק?.....

חן חן עבור החבילה את הערדליים החלפתי באלה של קיילה כי הנעליים שלי גדולות
והיא משתמשת בשלי.

את החולצה שהבאתי מפריז הפכתי לחולצה לתפארת צבעו לי אותה בצבע חום
ורקמתי מסביב לצווארון..

גם אני לומדת -אנגלית וצרפתית ומוצאת בכך סיפוק נפשי רב מאד.

קיילה מתכוונת לנסוע להתרחץ בטבריה ותשהה שם כחודש ימים.

הדסה מטיילת במושבות. נחמן מנהל את ענף הפלחה ומצליח מאד בעבודתו.

בכפר גלעדי שקט מוחלט כאילו הייתה זו ארץ אחרת עובדים ואוכלים עם הערבים.
בכלל כאן מדינה וממשלה בפני עצמה.

קבלתי מכתב מריה שלוסברג ואחרי כמה ימים גם עיתונים צרפתיים. שמחה כתבה
שמרים שושן כנראה עוזבת ושאני אוכל למלא מקומה. ההצעה מצחיקה.

להחליף את חיי אלה בחיים במצרים?

מסרו שלום לכולם

שלכם באהבה הדסה

יום שבת ל כסלו

רב שלום לך יהודקה

הנך מתמרמר על שלא כתבתי לך למעלה משבועיים הצדק עמך.....

ברגע זה אני יושבת בשדה ונהנית בשעת הכתיבה מזיו החמה ומחומה. אחרי שבוע
של גשם ובוץ אין לך תענוג רב מזה.

אמש שכבנו לישון מאוחר עקב מסיבת חנוכה.....המסיבה כללה

פתיחה, הקראה, שירה נגינה בכלים שונים, לביבות ושאר מיני ממתקים ועוגות
ולבסוף ריקודים וצעקות עד לב השמיים.

הערב אספה כללית ועל פרקה קבלת חברים חדשים. שמי נעדר כי עדיין רוצה אני
לסייר בעוד קיבוצים לפני שאחליט החלטה סופית.

מאז התחלתי לעבוד כמורה יש לי ספוק נפשי רב מאד תמיד אני
מלאה בהרגשה כי עשיתי משהו..... מקווה לקבל ממך מכתב מפורט.

מסרתי את שלומך ליהודית חרובית (פנינה נמצאת בחיפה) היא מחזירה לך שלום
גדול וחם.

שלום לך גם מהקרובים ומיהודה בריסקר הוא נמצא כאן כבר למעלה מחודש וחצי.
מסור שלום ליהודה ק (כנראה קופילביץ) גם מאשתו ובתו.

היה שלום וכתוב הרבה

אחותך הדסה.

יום חמישי ה' טבת שלום יקרים.(למשפחה)

בימים האחרונים הנני עובדת בגן הירק מזג האוויר הוא כל כך טוב ונעים עד שאני ממש מקנאה בעצמי. לו יכולתם גם אתם לבוא ולחיות כאן.

כרגע אני יושבת בכרם התאנים ומנצלת את הזמן לכתיבת מכתב.....

לפני כמה ימים קבלתי מכתב שני מיהודה בו הוא מתלונן שאיני כותבת לו...האשמה היא בדואר.

משמואליק קבלתי ד"ש מבחור שלמד במקווה ועכשיו עובד כאן הוא אומר ששמואליק יהיה בקרוב בוודאי מורה לריקודים.

...האם נבחן כבר באלגברה?

קבלתי ד"ש גם משיח אבריק מש' זייד בונה קומה שניה וגירא מסתובב ביהודה במטרה לקנות סייחה.

יוחנן גפיר, יפתח לומד במקווה, וכוכבת מורה להתעמלות בבן-שמן.

קיילה קבלה אתמול מכתב מציפורה היא מבקשת שאבקר אותם אך אם אצא אסע קודם לירושלים.

מסרו שלום לכולם ומזל טוב למאשה (עובדת בחנות) לזוג הצעיר ולבני המשפחה אשתדל לכתוב למאשה בהקדם.

ד"ש מכולם באהבה הדסה.

יום שלישי י' טבת
לשמחלה החביבה
השלום והברכה.

.....
דייקנות. שמחלה הצעתך בקשר לסוד שגילית לי העלתה בת צחוק על שפתיי
האומנם חושבת את כי אחליף את חיי בארץ בחיי חו"ל?
.....

הנה אתאר מה עובר עלי באחד מהימים.

בבקר, לאחר האכילה -עובדים בגן הירק מכשירים חלקת אדמה לזריעה החלקה
מלאת יבלית מין עשב שמשתרש באדמה ולא קל לעוקרו.

וכך מתחילה המלחמה -הטרקטור עובר וחורש חריש עמוק ומיד ניתנת הפקודה על
ידי גננת מומחית "התפזר". כל אחד רץ תופש לו עמדה וכך נכבש תלם אחר תלם
והיבלית נשלפת ומורחקת.....בתשע וחצי הפסקה
הטרקטור שובת והכנופיה מחליפה כוח ממלאת קיבתה בפת עם זיתים
וצנוניות.....המנוחה נמשכת עד עשרים רגע ושוב משמיע הטרקטור
את קולו המונוטוני והמלחמה על היבלית מתחדשת.

את ארוחת הצהרים מורידים לגן אך אני עולה הביתה כי אני עובדת בגן רק חצי יום.
כשאני מתבוננת מן ההר לעבר הגן נראות לי הדמויות למטה כעדר כבשים במרעה.

.....
עד הערב ניתן זמן לרשותי לעשות בו כאוות נפשי אז אקח ספריי ומחברותיי ואצא
לכרם התאנים שם אעסוק בתיקון המחברות ובהכנת השעורים לאותו הערב -או
אכתוב מכתבים.

בשעה ארבע אחזור לחדרי אסדרו אתקלח ואחליף בגדים.

בשעה חמש בערך באים אלי שני חברים ואנו קוראים בספר ישעיהו.

בשעה שש אלך לאכול ומיד אתחיל במסירת השעורים עד תשע או עשר אחר כך
אעלה לחדר הקריאה אעיין בעיתון אשמע תקליטים ואלך לישון.

.....לעיתים במקום לעבוד בגן אני תופרת חגורות בטן יש לי גם סיפוק
מזה כי כך נחסך לקיבוץ כסף וזמן. כמו כן בערבים יש אסיפות או הרצאות, קונצרטים
או מסיבות.

מסרי שלום לצבי שלך, לבן - אשר ולחלוצים אולי מכתבי יעניין גם אותם. מסרי שלום
לאביגדור. אחייניתו רבקה נמצאת עכשיו בכפר גלעדי.

שלום רב למש' שלוסברג ומש' ערב למורות ולתלמידות וכו' וכו' ונשיקות רבות לך
מאחותך הצעירה הדסה

יום שישי יג טבת

יקרים וחביבים. (למשפחה)

אתמול קבלתי את מכתבכם.....בקשר לתוכניתכם לעבור לתל אביב-
דעתי שאין לחשוב כלל על הגשמתה כי עד שאפשר יהיה להיכנס למסלול -יגמור
שמואליק לימודיו בבית הספר והרי שמואליק הוא הסיבה לרעיון.

אגב קבלתי אתמול ד"ש על ידי ישראל הורביץ בן נחום משמואליק ופמה. הם נפגשו
בכינוס "הפועל" שהיה ברמת הכובש.

קיילה בכפר גלעדי, הדסה בבית הבראה בגבעת ברנר, נחמן קצת מצונן ואני בריאה
ושלמה עובדת ושמחה.....

שלכם באהבה הדסה

טז טבת (למשפחת שלוסברג באלכסנדריה)

יקרים,

מאד לא כפי ששערתם טרם התייאשתי מהחיים בקיבוץ וזאת למרות החסרונות
שאני רואה..

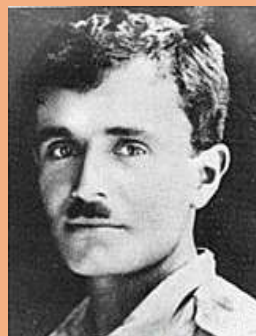
מה שלומכם?.....כיצד לומד אריה'ה?. האם השפיעה מפלתה של
ממשלת נחאס פאשה על חיי יום יום של התושבים?

בירושלים לא הייתי כבר כחצי שנה כותבים לי שהמצב הכלכלי הורע מאד והם
חושבים לעזוב את החנות.

יהודה עובד בדרום ים -המלח, שמואליק לומד עדיין בבית הספר הטכני בתל אביב
ועליו לנסוע יום יום לשכונת בורוכוב לישון אצל הדודה אסתר.....חן חן
עבור הסוודר, עבור העיתונים ובכלל עבור התעניינותכם.

היו שלום.....

שלכם הדסה

נחום הורביץ חבר "השומר"

יום שלישי כד בטבת

שמואליק חביב.....

מתי היית בירושלים וכיצד מצאת את אמא ואבא?

אני אומנם מקבלת מכתבים אך הם לא יכתבו את מה שאתה יכול לראות. מה שלום מש' קוזלובסקי? שלשום הביא לי יהודה קופילביץ מכתב מיהודה הוא מאד שבע רצון מעבודתו וכנראה שגם שבעים רצון ממנו האם אתם מתכתבים ביניכם? ועתה אודיע לך עוד משהו הזוכר אתה את הכביש שסללו בהיותך כאן? לפני כמה ימים הסתיימה העבודה אפילו קומזיץ כבר היה לכבודו.

ד"ש לכולם..... ומכולם

היה שלום כתוב מהכל.

אוהבתך הדסה

יום חמישי כו טבת

שלום לך מאשה חביבה.....

מה שלומך מה שלום הזוג הצעיר.....איך עוברים עליך הימים ובמיוחד הערבים העורך מבקרת במקלה?.....צדקת באומרך כי בעל פה יש לך הרבה מה לספר לי ובכתב אפס.....על חיי בכפר גלעדי בלי שום ספק ידוע לך ממכתביי להוריי.

ובינתיים שלום רב ומזל טוב לכולכם.

ומסרי שלום לכל המכירות והמכרים.

הדסה

יום חמישי כו טבת

יקרים מאד (למשפחה)

ביום שבת הביא לי יהודה קופילביץ מכתב ארוך מיהודה עם תאור מלא מחיינו בדרום ים -המלח יהודה ספר לי ששבעים רצון ממנו וגם הוא עצמו "מפסוט" מאד.....הידוע לכם אם שמואליק נבחן כבר באלגברה והאם הצליח.

ממכתבכם לא הצלחתי להבין איזה חלק מן הבית יש ברצונכם להשכיר.

בכפר -גלעדי גמרו בשעה טובה ומוצלחת לסלול את הכביש לפי כל חוקי הסלילה היו שלום שלום לכם מכולם .

קיילה תכתוב לכם הפעם .

אם לא יקשה עליכם שלחו לי את בקבוק הרפואה השחורה שד"ר ורבי נתן לי. אם במקרה תכנס אליכם מניה שוחט תוכלו להעביר אלי על ידה.

שלכם באהבה ,

הדסה

יום שבת כח טבת

שלום רב לך הודקה' (הדסה גלעדי)

מה קורה איתך ? מבית הבראה לבית חולים? מה קרה לאוזניים ואיזה בית חולים?

את כפר גלעדי לא תכירי בגלל הכביש העשוי לפי כל הכללים הדומה לנהר היוצא מאגם -זוהי הרחבה על יד המחלבה -המתפתל ומקיף את כרם פיק"א ומשתפך לנהר הראשי שהוא הכביש העולה למטולה.

לכבוד הכביש החשוב הזה נעשה קומזיץ "מקומזיץ לאנד" שולחנות ערוכים, ציורים ודיאגרמות, פסוקים מהתנ"ך, נאומים וכו' את נתן הכתירו בשם מיילדת וכולו מתמוגג מנחת .

מהודקה השניה

יום ראשון כ"ט טבת

יהודקה חביב,

אתה כועס על שמכתביי מגיעים אליך באחור ושוכח שבגלל התקציב הנמוך לבולים שולחים את המכתבים פעם בשבועיים שלושה.

לפני שבועיים בערך קבלתי ד"ש משמואליק ופמה על ידי שרוך (ישראל הורוביץ) הם נפגשו בכינוס "הנוער העובד" שנערך בכפר החורש.

אתמול קבלנו מכתב מאסתרקה והיא מספרת ששמואליק נעשה קנאקר שלם.

מה אתה אומר על האח הקטן שלנו.

בכפר גלעדי צעדו בשנה זו עשרה צעדים קדימה. נכבש כביש חדש אשר מי ידמה ומי ישווה לו.....לפני כמה זמן היה כאן סמר היות והוא בטלן עובר ממקום למקום והגיע עד לכפר גלעדי.

יום שני ח בשבט

שלום לכם יקרים,

מהי התוכנית שלכם בקשר לחנות.....קייילה נסעה לחודש לטבריה הדסה נמצאת כבר בבית יש לה עסק עם אוזנים.....אסיים הפעם עלי ללכת לעבודה.....

שלכם באהבה הדסה

יום שבת יג בשבט 15/1/38

לאניטה (ידידה מכפר גלעדי שעזבה - באנגלית)

שמחתי לקבל מכתבך וכן כתבתך על כפר גלעדי בעיתון "פולסטיין רוויו" גם קייילה וטובה שמחו מאד.

תודה על המחמאות שאת נותנת לי על האנגלית שלי.

דרישת שלום מכולם הילדים גדלים ונולדו כמה חדשים.....

הדסה

יום שלישי כ"ג בשבט

אמא אבא יקרים,

.....ביחס לחברותי. חברה רשמית עדיין אינני. אחרי הגשמים וכשישתפר המצב המתוח השורר בארץ אעבור בעוד כמה קיבוצים ואחליט.

.....מקיילה לא קבלתי מכתב אבל ד"ש מקבלים מדי פעם. הדסה תהייה אצלה היום.

היו שלום ומסרו לי תכניותיכם בקשר לחנות. מסרו שלום למש' אפל, למאשה, למש' בריסקר, ללאה סדומסקי וכו' וכו'.

ד"ש לכם מהדסה, נחמן, ויהודה בריסקר.

שלכם באהבה הדסה

יום א כח בשבט

שלום לכן קיילה וטובה (בהבראה בטבריה)

.....מה שלומכן לדעתי מוטב שתישארו בטבריה לפחות עוד שבועיים כי החורף עומד כאן בעצם תוקפו. קר וגשם, רוח ובוץ לרב.....

באשר לי, עולם כמנהגו נוהג. בימות החול עבדתי בגן הילדים ובשבתות במחסן..

הדסה עובדת בעבודות שונות מטעם סדור העבודה. נחמן נמצא בעבודות חוץ ברמת הכובש.

איזה עובד בנפחייה וחושב שהיה צובר הון לו היה לו בית מלאכה בעיר.

החברים נוטים להצטננויות ואפילו לקדחת. חדווה נסעה לירושלים הערב יחתך גורלן של חיה נחיביץ ובוניה מי תישאר? את מי תאשר האספה?.

שלום למשפחות שאתן מתאכסנות אצלן.

שלכן הדסה.

יום רביעי א אדר א

שלום לכם יקרים (למשפחה)

שמונה חודשים בערך עברו מאז התראינו לאחרונה. אפילו כשהייתי במצרים עברו רק ששה חודשים מבלי להתראות .

את הסיבה אני תולה במצב הפרוע השורר בארץ לולא זאת הייתי מסתדרת באיזה אופן ומגיעה ירושלימה.....

האם היקעס (העולים מגרמניה ששכרו דירה ברחוב אלחריזי 28) היושבים אצלנו החליטו כבר אם להישאר או לא?

קבלתי ד"ש מיהודה על ידי בחור שבא מהדרום.

קיילה נמצאת עכשיו בתל-אביב. הדסה עובדת כרגיל. נחמן עובד כנהג טרקטור ברמת-הכובש ואני כתמיד .

הפעמון מצלצל, האספה התחילה, מאמץ קטן ואנחנו בחדר האוכל למרות הגשם והבוץ.

שלום מהדסה ומיהודה בריסקר

שלכם הדסה

יום שבת ד באדר א התרצ"ח

יהודקה חביב

ישבתי היום בחדר האוכל ולידי ישב ברנש אחד ואני החלטתי כי ריח דרום ים-המלח נודף ממנו שאלתי את הבחורה שישבה לימיני אם השערתי נכונה ואמנם כך.

פניתי אליו ובקשתי ממנו למסור לו ד"ש מאחותך. שאל אותי מי זו האחות וענית לי לו שזו אני. הוא נראה משתומם. כנראה שאיננו דומים האחד לשנייה.

אני מקווה שאצליח למסור באמצעותו מכתב אליך.

שמעתי שחלית בקדחת. האינך חושב שקצת מעליב לשמוע זאת מאדם שלישי?

כתוב לי ביתר פרוטרוט על חייך.

בכפר-גלעדי, מלבד שינויי מזג האוויר ושיטת הקימוצים הנהוגה על כל צעד ושעל - עולם כמנהגו נוהג. היה שלום וכתוב לעיתים קרובות יותר. מסור שלום למנחם קלר, מאיר זקמן, חיה נחינביץ, ויהודה קופילביץ.

אחותך .

שלך הדסה.

**יום שלישי ז באדר א
שלום רב לך שלמה,**

שלמה אמון-חבר

זה למעלה מחודש ימים שאני מתכננת לכתוב לך וסיבות שונות מנעו זאת ממני.....ובכן מה שלומך? העובד אתה בבית משפט השלום? האם שבע רצון אתה מחייך? המבקר אתה בירושלים מה נשמע שם? אני ממשיכה בסדר יומי הקבוע.

בין תלמידי ישנם רבים היודעים היטב עברית כאלה שגמרו בי"ס עברי בחו"ל או שנמצאים זמן רב בארץ כך שעלי להיות מוכנה לשאלות הקשות ביותר.

משעה חמש עד שש כמעט בכל יום אני קוראת תנ"ך בחברת שני חברים, שניהם בשם יהודה, אחד מהם הכרת בכפר -גלעדי והשני ירושלמי בן בריסקר בעל המספרה על יד קולנוע -ציון .

גמרנו את ספר הנביא ישעיהו, את שיר -השירים והננו עומדים לגמור את משלי .

בכלל, הנני משתדלת לנצל את זמני גם ללמודים ולקריאה .

מפעם לפעם אני נוכחת לדעת עד כמה נבערת מדעת אני.

אך אין דבר, אצלנו אומרים אל ייאוש, הכל יהיה בסוודר.

.....כתוב לי מהמתרחש אצלך, אל נא יעלה חרון אפך עלי.....

היה שלום,

הדסה

יום שבת יא באדר א'

שלום רב לכם יקרים.

דברתי עם סדור העבודה ביחס לנסיעה הביתה. אמרתי שעזרתי נחוצה למשך כמה שבועות.....לא כתבתי עד היום כי חיכיתי לתשובה של קיילה כדי להתייעץ איתה אך אין טעם לחכות עוד.

.....יהודה קבל העלאה במשכורת והוא רוצה לחסוך לטיול במצרים.

קיילה ראתה את שמואליק אצל אסתר. כך מסרה לי טובה. אסתרקה עובדת בקופת חולים וגם קוזלובסקי עובד.

הדסה לומדת בשעורי ערב פמה אינו לומד.

מזג האוויר נהדר.....מה אצלכם?.

מסרו שלום לכולם .

בתקווה להתראות בקרוב.....

אגב באיזה יום מתחיל המוחרם הזה?.

שלכם באהבה ,

הדסה

ירושלים - מפברואר 1938

הדסה נענתה לבקשת הוריה להגיע לירושלים ולסייע להם
בסגירת החנות ברחוב יפו שלא נשאה כל רווח.

עקיבא בפתח החנות מול גן העיר - רחוב יפו 19

היא הגיעה לירושלים בפברואר 1938.

תוך כדי העבודות החליט עקיבא שהוא חייב לנסוע לליטא
לבקר את אמו ואחיו מאחר וריח המלחמה עמד כבר
באוויר.

ההורים בקשו מהדסה להישאר עוד והדסה נשאה יותר
ויותר לפעילות ב"הגנה" עד שהפכה להיות מפקדת פלוגת
הבנות של ירושלים.

הדסה שהתה בירושלים כשנה ושמונה חודשים ורק אז חזרה לכפר גלעדי.

מירושלים ניהלה תכתובת עניפה. במיוחד עם חברה מהקיבוץ יהודה קליין בחור אמריקאי ציוני מאד שהיה נראה שהוא הוא אהבת חייה אלא שבסופו של דבר החליטה שלא כך, והבחור חזר למשפחתו.

ייתכן שזו הייתה אחת הסיבות לכך שלא מיהרה לחזור לקיבוץ.

סיבה נוספת ומרכזית הייתה הירצחו של זייד והמטלות הרבות שהטילה עליה ציפורה עקב כך.

ירושלים יום שני כ באדר א

לקיילה, טובה, יהודית, הדסה, יהודה ויהודה, ולכל החברים, השלום והברכה.

אתמול בחמש הגעתי סוף סוף ירושלימה. אני יושבת בחנות ואחת הלקוחות ממטירה עלי שאלות בלי סוף.....החלטתי להמשיך בכתיבה אחרת לא יישלח גם היום המכתב.

.....הבה ואספר לכם קצת את שעבר עלי במשך 11 שעות הנסיעה.

.....כשהגענו לראש פינה עוררתי כרגיל חשד, ועוד

יותר, חשבוני לבלתי ליגאלית. לא הועילו עדויות האנשים שישבו באוטו.

נצטוויתי להיכנס למשרד שם נחקרתי עוד ועוד ולא הואילו טענותיי שאני בכלל ילידת הארץ.....רפאל רמשון יצא מכליו והתחיל צועק ומתרגז והפקיד התרגז עוד יותר.

בסוף ניצחתי .

המשכנו בנסיעה עד טבריה שם פגשתי בציפורה ועברתי למכונת שבה ישבה.למכונת נוספו עוד נוסעים ומזוודות -ודמינו לכבושים של נתן ועוד גרוע מזה.

הגענו לחיפה שם תפשתי את האוטובוס האחרון לירושלים.

עוברים דרך הכביש החדש "כביש השלום" ומתווכחים היכן נרצח ביום האתמול הקצין האנגלי.

מגיעים לזיכרון -יעקב ומשם ישוב אחר ישוב הכל שלנו -עד תל -אביב.

מגיעים לתל אביב.

מבקר הכרטיסים פונה לנהג בקול נמוך ומודיע לו שהוא נוהג באוטו האחרון. פני כולם מבוהלים.....כעשרה ק"מ לפני ירושלים, מהמחצבה המפורסמת, עולה שוטר ארצישראלי ושני נוטרים ערבים שחששתי מהם.

שני ק"מ לפני ליפתא נכנסו בקפיצה שני בחורים שאחד מהם מכר שלי ובידי כל אחד משור ארוך חדש ונוצץ עם מחסנית ארוכה.

לבחורות סביבי רווח במקצת.

על הפגישה בבית כבר לא אספר.....

את מכתבך יהודה מסרתי להוריך בו בערב על חקירת השתי וערב שלהם בהזדמנות אחרת.

כמעט כל המכתבים נמסרו כבר לתעודתם.

מחכה לתשובותיכם במהירות

שלכם הדסה

ירושלים יום רביעי כב אדר א

יהודקה חביב

ירושלים.

כן אני בירושלים אל תתפלא. קבלתי מכתב מאבא שאבוא לעזור לסדר את החנות ואת הבית והגעתי..

התוכניות משתנות מפעם לפעם.....

לפני כמה רגעים דברתי עם אבא על תוכנית חדשה ישנה חנות חדשה להשכרה ליד הבית ואולי נסתדר בינתיים בה. אבא נסע להתייעץ עם אמא.....

מתי אתה חושב לבוא ירושלימה?

אני מסיימת "כי הזמן קצר והעבודה מרובה" מסור שלום לכפר גלעדיים שלנו ושלום לך מהבית

שלך הדסה.

יום חמישי כ"ג אדר א

עלעלתי במקרה בעמודים הראשונים של מחברתי זו והחלטתי להתחיל עוד הפעם בכתיבת יומן. טוב שאדם נותן לעצמו יום יום דין וחשבון.....

יהודה חביבי (יהודה קליין חבר של הדסה)

מה שלומך?.....הקבלת מכתב מהבית מה כותבים לך?.....מה שלום הדסה ומה שלום קיילה וטובה?

כיצד מרגיש את עצמו יהודה הרועה שלנו?
כתוב לי מהכל. תוכל להיעזר גם באנגלית אם תרגיש צורך בכך.

יהודה קליין

יום שישי כד אדר א (המשך המכתב ליהודה)

ירושלים קבלה אותי בסבר פנים יפות אני שמחה מאד שבאתי. העבודה כה מרובה
ובתוכה כל מיני סדורים שטוב שאני מתעסקת בהם .
היום האחרון שבו צריך לעזוב את החנות הולך וקרוב -ולהורי עוד אין תוכנית להבא.
נחיה ונראה.
מסור שלום לכולם ושלום מחדוה ומהוריי.
להתראות הדסה.

יום ראשון כו אדר א'

שמחליה חביבה

זה שבוע ימים שהנני נמצאת בירושלים באתי כדי לעזור להוריי לעזוב את החנות.
מה שלומך מה שלום צבי ? כיצד הסתדרו הורייך בתל אביב? האם יגאל ממשיך
לימודיו בירושלים? מה עושה תקווה? מה שלום אסתר ויצחק? מה נשמע
באלכסנדריה? הגדלה מש' ערב? מה שלום החלוצים? מסרי שלום לכל המכרים ואם
לא יקשה עלייך סורי נא לבית שלוסברג ומסרי להם שלום.....ושלום לכם
מהוריי.

שלך באהבה הדסה

יום שני כז אדר א **לשמואליק החביב שלום רב**

למצוא שעת פנאי לכתיבת מילים ספורות לפחות פעם בחודש צריך רק שיהיה רצון אמיתי.

.....מה שלומך ? היש לך עדיין קשיים באלגברה? מה שלום מש' קוזלובסקי?
החושב אתה לבוא לפורים או לפסח הביתה ? אני אשה כאן עד אחרי פסח ומקווה שנוכל להתראות .

אשתדל מאד גם לבוא לשכונת בורוכוב אני מאד מתגעגעת.

מסור שלום לכולם.

שלום לך מהבית.

שלך באהבה הדסה.

הכל כאן בבחינת מהפכה.

יום ו' ר"ח אדר ב'

יהודה,

כשנודע לך שאני נוסעת הלכת וטענת כל הזמן "מה אעשה" ועתה עברו כבר שבועיים ולא ענית על מכתביי (המכתב לא נשלח)

יום ראשון ג' אדר ב'

להדסה יהודה ויהודה וכו' וכו'

.....הודק'ה אני מצפה לשמוע בכתב ידך מה שלום אוזניך.

ולך יהודה השחרחר (יהודה האזרחי)"מזל טוב", האם זו אהבה ראשונה ? ומה בדבר אותה הסטירה ? הבקשת את סליחתה? אני מתכוונת לשלוח לך בתור מתנה משקפיים כדי לייצב את דמותך בתור פרופסור. אם תרצה אוכל להחליף את המתנה.

ולך יהודה לא השחרחר הצלחה בשמירתך ובלמוד שירי ביאליק.....

העבודות קוראות לי. זה ארבעה ימים שאנו עובדים לפחות 15 שעות ביום ועוד יד המהפכה על העליונה כתבו אלי על המתרחש אצלכם.

מסרו שלום לכולם,

שלכם הדסה

יום שבת ט באדר ב'

שלום יהודה (קליין)

היום הוא היום הראשון אחרי שבועיים וחצי שנשמנו קצת לרווחה מהעברת החפצים מהחנות לעלייה, ורהיטים מהדירה הגדולה לקטנה.....

אתמול בא אחי שמואליק ליום אחד. מחר יגיע אחי יהודה ואצלנו נדיר שכל המשפחה נמצאת ביחד.

לפני כמה רגעים היו אצלנו הורי יהודה השחרחר אמו כתבה לו שיחזור הביתה כי עזרתו נחוצה.

חבל שאינכם יכולים לנסוע ביחד.

האם חדוה כבר חזרה.

נתתי להדפיס את התמונות ובימים הקרובים אחזיר את הפילם.

שלך הדסה

יום רביעי יג אדר ב

שלום לך זלדה חביבה,

(עקיבא מציע למכירה לכפר גלעדי בהנחה בדים, גומי וכו' לתפירת חגורות)

מה שלומך מזל טוב לצפרייה ושפרה להולדת הבנים.

מסרי נא לאליהו ל. את התמונות.....שלום לכל החברות והחברים

בידידות הדסה

יום שבת טז אדר ב

שלום יהודה,

אתמול בקרני יהודה השחרחר במשך זמן ממושך יותר. נושא שיחתנו היה בעיקר כרגיל כפר גלעדי.....ממך לא קבלתי השבוע מכתב.

יש לי הצעה, נתחיל שנינו לנהל יומן וביום המיועד למשלוח נתחלף ביומנים.....

מוצאי שבת (ליהודה)

התחלתי הבוקר לכתוב לך והנה באו אורחים והפריעוני יצאתי אחרי זה גם אני וכשהגיע הערב החלטתי לחזור הביתה ולגמור את הכתיבה. על פתח הבית פגשתי שניים ממכרי הוריי. הם הלכו לפני וכשראו שהוריי יצאו נכנסו וחיכו לי בבית. התחלנו

לדבר וספרתי להם שהגעתי לבדי לבית כדי לכתוב מכתב ולשמחתי הם הלכו למרות שבקשתי מהם להישאר.....שאלה לי אליך והבטח לי לומר רק אמת האם יש לך מספיק בולים? כתוב לי כמה בולים נחוצים לך וכשתגיע לירושלים תקבל נשיקה עבור כל בול שאשלח לך.

מסור שלום לכולם

שלך הדסה

שלום רב לך אליהו (אליהו לויטין מכפר גלעדי)

מקווה שלא תכעס על שעכבתי עוד כמה ימים את הנגטיבים. מקווה שכבר קבלת אותם. תקבל גם עוד תמונות של מרים ואביטל. לשאלתך מה מעכב אותי בירושלים - לא ידעתי כי אשאר כאן למעלה מחודש.

אומר לך כי עזרתי כאן עתה הכרחית וייתכן ואאלץ להישאר כאן עוד כמה שבועות רצוני העז לחזור בהקדם.

שלום לכל החברים

יום ראשון(המשך)

בקשה לי אליך אליהו. קבלנו מכתב מיהודה קליין שהוא נוסע לחנותא (חניתה) יהודה האזרחי ואני שלחנו לו מכתב לכפר גלעדי והוא נמצא ודאי אצל הדסה קח אותו (את המכתב) ממנה ושלח אותו אליו אני מצרפת בול ותודה למפרע.

ליהודה (קליין)

קבלתי הרגע את מכתבך כולי נרעשת מהחדשות איני יכולה לומר דבר..... אני מחכה בקוצר רוח למכתבך טוב יותר היה לו היית מביא את עצמך אלי.

שלך לעד הדסה

יום בי יח אדר ב

ליהודה

אני מתחילה עכשיו בכתובת היומן שנחליף בינינו אמרת כי תתפוצץ לא תתפוצץ אחבקך כה חזק עד שלא תוכל להתהוות התפוצצות.

יום שלישי יט אדר ב

אתמול ספרו לי כי המושל אינו מרשה עדיין לעלות לחניתה.....אך הנה נודע לי הבוקר כי כבר עלו. שמחתי כי הנה כבשנו נקודה חדשה ושמח אתה יהודה כי אתה נמנה בין ראשוני הכובשים. חזק ואמץ.....לגבי התוכנית להבא קשה לומר זאת בכתב

העלייה לחניתה

עוד לא הספקתם ללון לילה אחד וכבר נשפך דם.
אלוהים עד מתי? מה שלום יעקב ברגר הפצוע? תמסור לו שלום וברכת החלמה
בשמי.
לפני כמה רגעים כתב יהודה מכתב לך ולהדסה וגם אני הוספתי כמה מילים..

למש' גורליק ושלויסברג השלום והברכה,

.....נודע לי לפני כמה שעות על הריגת ופציעת חברים שעלו אתמול לנקודה
החדשה "חנותא" וסליחה אם אצטמצם לכמה שורות.
בנימין ספר לי שאמכן מונה אותי בין אלה שהתנצרו אין מילים בפי כדי להביע צערי על
כך.
מה שלומכם ומה מצב העבודה?
על הפרדס איני שואלת. השנה שנת משבר בארץ אחריה ודאי תבואנה שנים טובות.
היו בריאים ומאושרים מסרו שלום למכרים.
כתובתי ה.ר. רחביה אלחרזי 28 ירושלים.....

מכתב קצר לאניטה אינפורמטיבי, באנגלית, חברה מכפר גלעדי.

יום רביעי כ אדר ב

ליהודה קליין (כך גם רוב המכתבים הבאים הנראים כפרקי יומן קצרים)
חזרתי עכשיו מהקולנוע, סרט די נחמד ראיתי חבל שלא יכולת ליהנות ממנו.

מה שלומך? הטוב להיות בין המתיישבים הראשונים? מה ביחס לפסח? קבלתי עתה תמונה מיהודה השחרחר והוא מכריח אותי להצטלם כדי שאוכל להחזיר לו.

אולי נעשה זאת גם אנחנו?

יום חמישי כא אדר ב

אני מבינה את הרגשתך ונראה לי שבזמן קריאת מכתבי דמעות נוצצות בעיניך כפי שנצצו בעת שקראת את מכתב אמך.....

שמואליק חביב

קבלנו מכתב מהמנהל של אפרויקה בצרופ מכתב שלו אל עדה (כנראה עדה סגל אחותה של לאה סדומסקי ידידות משפחה עוד מראשון לציון). המנהל חושב שרצוי מאד שהוא יבלה אצלה את חג הפסח. אני מחזירה את המכתב כי איני יודעת כתובתה ומבקשת שתעביר אותו אליה.....

מה שלום כולם? אנו מחכים למכתביך.

יהודקה בא יום אחר נסיעתך חזר שלשום לדרום.

שלך הדסה

יום שישי כב אדר ב

גו' (יואב הבלופר) ביקר קודם. הוא נוסע השבוע לאמריקה יתכן שיבקר בחנותא לפני נסיעתו.

שבת כג אדר ב

לא יצאתי מהבית בליתי בחברת אבא ואמא ולפעמים איזה אורח.

אורחת אחת אמרה לי: "באת לקשט ואחר כך נוסעת?"

איני מצטערת, האם אין זו הנאה לגרום הנאה לאחרים ועוד להורים שכה אוהבים אותי?.....

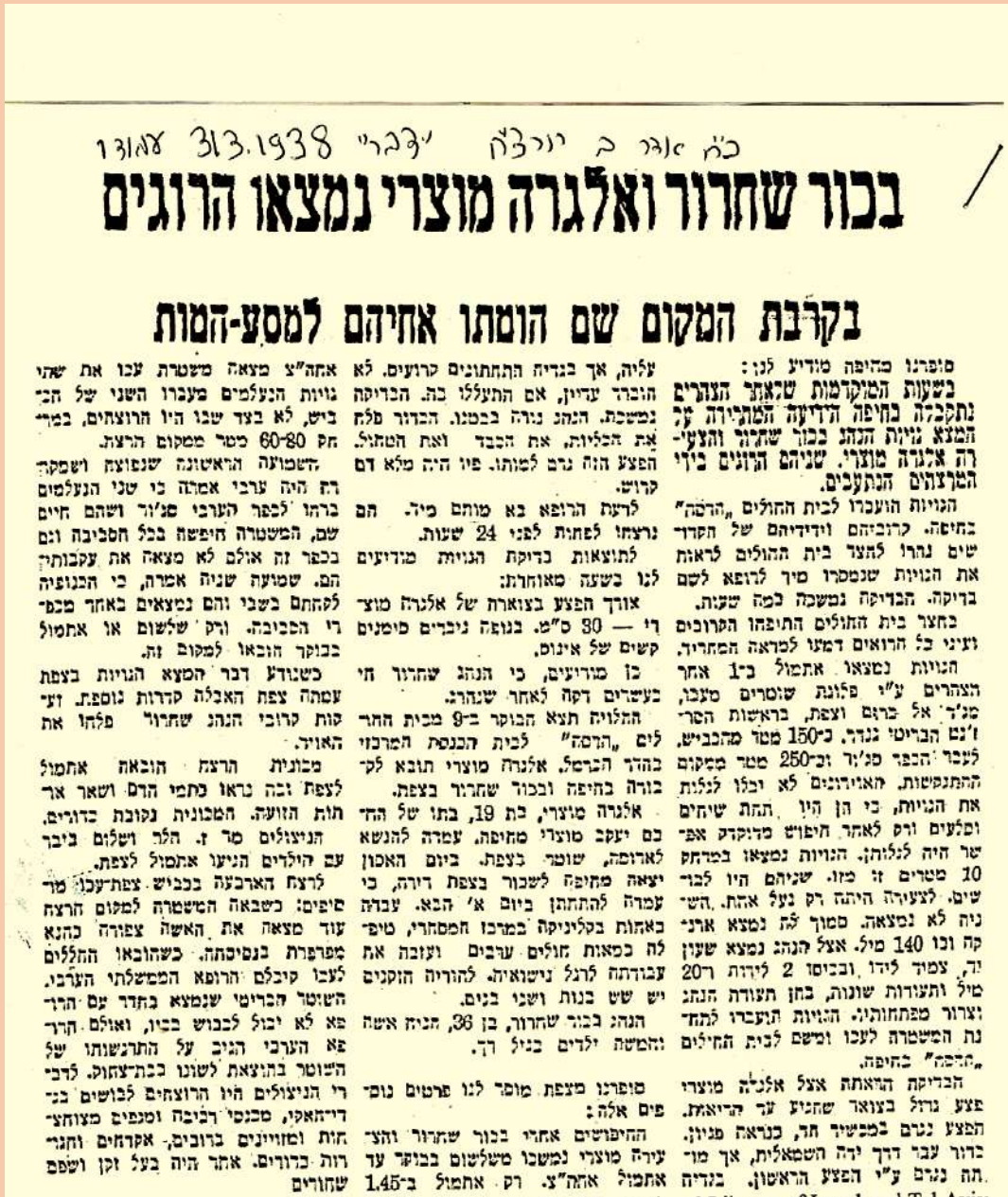
יום שני כה אדר ב

אתמול עבדתי ללא הפסקה מיד הלכתי לישון. השפיע עלי מאד מותו של יעקב ברגר קרבן שני לחניתא.

דמותו עם החיוך על פניו הייתה כל הזמן נגד עיני. הוא היה אדם ששש לעזור במקומות הכי מסוכנים.....

יום שלישי כו אדר ב

.....סיימתי את הצביעה .קניתי ,בישלתי ויצאתי לרחוב. את מצב הרוח באותו היום לא אספר ,כולם יודעים את אשר קרה בדרך עכו - צפת.....פגשתי במניה שוחט היא מסרה לי מכתב מקיילה ושוחחנו רבות.

כ"ה אדר ב ירכ"ח
 י"ג אדר ב ירכ"ח 1938
בכור שחרור ואלגרה מוצרי נמצאו הרוגים

בקרבת המקום שם הוטתו אחיהם למסע-המות

מזכירנו מחיפה מודיע לנו: בשעות המוקדמות שלמחרת הצהריים נתקבלה בחיפה הודעה המתירה על המצא גויות הנהג בכור שחרור והצעי-רה אלגרה מוצרי. שניהם הרוגים בירי המרגמות הנתעבים.

הגויות הועברו לבית החולים "הרסה" בחיפה לרוביהם וידידיהם של השדרים שים נהרו לתעד בית החולים לראות את הגויות שנמסרו סיר לרופא לשם בדיקה. הבדיקה נמשכה כמה שעות. כחצר בית החולים התופחו המרוכבים וציני כל הרואים דמעו למראה המתירי. הגויות נמצאו אצלם כ"ו אחר הצהריים ע"י פלוגת שוטרים מעכו, מנ"ר אל ברזם וצפת, בראשות הסרי ו'נס הביטי נגרי. כ"ט מטר מהכביש. לעבר הכפר מנ"ר זכ"ט 250 מטר מקום התגנפות, האוירונים לא יכלו לנלות את הגויות, כי הן היו תחת שיחים ופלעים ורק לאחר תיפוש מיוקדק אבי שר היה לנלותן. הגויות נמצאו במרחק 10 מטרים זו מזו. שניהם היו לבדי שיני. לצעורה היה רק נעל אחת. השיני לא נמצאה. מסוך לה נמצא ארני קה וכו 140 מיל. אצל הנהג נמצא שעין יד, צמוד לידו, ובכיסו 2 לירות ר"מ 20 מיל ותעודות שונות, בהן תעודת הנהג וצורו ספתחותיו. הגויות תועברו לתחנת המשטרה לעכו ומשם לבית החולים "הרסה" בחיפה.

הבדיקה הראתה אצל אלגרה מוצרי צצע גדול בצואר שהגיע עד הריאות. הפצע נגרם במשירי הר, כנראה מניון. כדור עבר דרך ידה השמאלית, אך מורתה נגרם ע"י הפצע הראשון. בנדיה

עליה, אך בנדיה התתוננים קרועים. לא הוכרר עדיין, אם התעללו בה. הבדיקה נמשכה. הנהג נורה בבטנו. הכדור פלח את הכליות, את הכבד ואת החטול. הפצע הזה נרם למותו. פיו היה מלא דם קרוש.

לרעה הרופא בא מותם כ"ה. הם נרצחו לשחות לפני 24 שעות. לתוצאות בדיקת הגויות מודיעים לנו בשעה מאוחרת: אורך הפצע בצוארת של אלגרה מוצרי 90 ס"מ. בנצה נכרים סימנים קשים של אינוס.

כן מודיעים, כי הנהג שחרור חי בעשרים דקה לאחר שנהרג. ההלוייה תצא הבוקר ב-9 מכית ההר לים, "הרסה" לבית הכנסת המרכזי בהדר הכרמל. אלגרה מוצרי תובא לקר בורה בחיפה ובכור שחרור בצפת.

אלגרה מוצרי, בת 19, בתו של הח"כ יעקב מוצרי מחיפה, עמדה להנשא לארופה, שופר בצפת. ביום האכונ יצאה מחיפה לשכור בצפת דורה, כי עמדה להתחתן ביום א' הבא. עברה באחות בקליניקה במרכז המסחרי, טיפ-לה כסאות חולים ערבים ועזבה את עבודתה לרגל נישואיה. להוריה הוקנים יש שש בנות ושני בנים.

הנהג בכור שחרור, בן 36, הניח אשה והמשה ילדים בגיל רך.

מזכירנו מצפת מוסר לנו פרטים נוספים אלה: החיפושים אחרי בכור שחרור והצי-ערה מוצרי נמשכו משלשום בבוקר עד אחרון אה"צ. רק אחרון ב-1.45 שחורים

אחה"צ מצאה משטרת עכו את שתי גויות הנעלמים בעברו השני של הכי בית, לא בצד שבו היו הרועות, במר"ק 60-80 מטר ממקום הרצח. השכוחה הראשונה שנפוצה ושמהה רח היה ערבי אמרה כי שני הנעלמים ברחו לכפר הערבי מנ"ר ושהם חיים שם, המשטרה חיפשה בכל הסביבה וגם בכפר זה אולם לא מצאה את עקבותיהם. שמועה שניה אמרה, כי הכנופיה לקחתם בשבי והם נמצאים באחד מבתי רי הסביבה. ורק לשלום או אחרון בבוקר הובאו למקום זה.

כשנודע דבר הפצע הגויות בצפת עשתה צפת האכלה קדרות נוספת. זע"סות קרובי הנהג שחרור פלחו את האויר.

מכוננת הרצח הובאה אחרון לצפת ובה נראו כתמי הדם ושאר אר-ות הזועה. המכוננת נקובת כדוריים. הניצולים סר ז. הלר ושלוש בוכר עם הילדים הניעו אחרון לצפת.

לרעה הארכעה ככביש צפת-עכו מר-סיפים: כשבאה המשטרה למקום הרצח עוד מצאה את האשה צפורה כהנא מפרפרת בנסיכתה. כשהובאו החללים לעכו קיבלם הרופא הממשלתי הערבי. השוטרי הכריטי שנמצא בתוך עם הרר פא לא יבול לכבוש בבוקר, ואולם הרר פא הערבי הניב על התרגשותו של השוטרי בהוצאת לשונו ככתצחוק. לדבי רי הניצולים היו הרועות לבושים בני דריהאקי, מכנסי רכיבה ומנפים מצותצי-חית ומזוינים כרובים. אקדחים והגר-רות כדוריים. אחר היה בעל זקן ושפם שחורים

הטרגדיה בדרך עכו-צפת עליה כותבת הדסה
אחות בת 19 שעמדה להינשא ונהג צעיר אב לחמישה-נרצחו
באכזריות

יום רביעי כז אדר ב

ליהודה קליין

רק ישבתי לכתוב לך והנה נכנסה אמא ומסרה לי מכתבך..... פרשת עלייתכם לחניתא לא גרמה לי נחת אבל מה לעשות אלה הם חיינו בארץ ישראל וטוב לנו כאן מכל ארץ אחרת. לכמה זמן שלחו אותך לחניתא? מניה שוחט ספרה לי ששלחו שניים לשנתים ושניים לזמן קצר.

.....לו הייתי יודעת כי יש ערך לתפילתי הייתי חוזרת ומתפללת כי תבוא לפסח

שלום רב לך דודה קיילה

אתמול לפנות ערב מסרה לי מניה שוחט את מכתבך פגשתיה במקרה ברחוב כאשר הלכה אל הדואר.....את החנות סגרו, עובדים עתה מהבית.

הבית היה מוזנח מאד לכן צבעתי אותו פעמיים ועכשיו אני עוסקת בניקיון, בבישול ובתפירת וילונות.

אמא תופרת.

יהודקה ושמואליק היו כאן שניהם נחמדים שמואליק גבה עוד יותר והוא בכלל אדם מבוגר, נבון ופיקח. אסתרקה לומדת עכשיו בקורס לריפוי- עיניים. חברה שראתה אותה אומרת שמראה פניה לא טוב ואין פלא בזאת אם היא רק סובלת. שמואליק כתב שהדסה שלה נסעה לשייח אבריק ושכחה לחזור קשה לדבר בעניין זה.....

ד"ש מהבית שלך .

הדסה

יום ראשון ב ניסן

יהודקה חביבי

.....הצביעה הגיעה לקיצה ביום השני כה באדר ב שנה זו .תאריך שצריך להכניסו לתוך יומן חיינו.

עוד כשהייתי בכפר גלעדי מסרו לי שחלית בקדחת.

ביום שחזרת לדרום פגשתי כמה אנשים כולם אמרו שהיה עליך להישאר בירושלים עוד שבוע לפחות אינני מבינה מדוע עשית זאת.....קבלנו לפני שבוע מכתב משמואליק .

מקווה שמוביל הקטר ייתן דחיפה קלה וגם המכתבים שלך ייסעו .

שלום לך מאמא ואבא שיושבים וסועדים את לבם.

שלך הדסה

יום שלישי ד ניסן שלום יהודה (קליין)

.....אני מצטערת על שיש לך הרבה דברים שהיית רוצה להסביר
ואסור לך לומר או לכתוב אבל אם אסור אז אסור.

במוצאי שבת הייתי בנשף שם היה לי ויכוח עם בחור אחד ביחס לקבוץ מובן שאני
נשארתי הצודקת.

יהודה המתולתל (האזרחי) בקרני היום והבטיח להביא לי היום מכתב
עבורך.....

מסור שלום לשויק ולכל מי שתרצה.

יהודה יהודה. (קליין)

.....ימי חג הפסח קרבים והולכים אנו מחכים בקוצר רוח
לבואך.....אין לי חשק לסיים אבל מה לעשות מוחי ריק עתה לגמרי.

להתראות

שלך הדסה.

להודקה מספר 1 (הדסה גלעדי) אלפי שלומות.

.....יהודה השחרחר (האזרחי) חושב ודאי כי אבזבז
הרבה דיו וניר בגללך אך מוחי נבוב כרגע מבכל עת אחרת. מלבד זאת כתבתי לך
לפני כמה ימים על המתרחש ברחביה א רחוב אלחריזי
28.....ברצוני כי תאזרי כוח ותעני אקספרס.

.....לא יארכו הימים ורגלי תהלכנה על כביש כפר גלעדי.

בינתיים מסרי רב שלומות לאמא, טובה, ליהודית, לשכנתך ובכלל.....

שלום מהבית.

הודקה השווי את חתימותינו .

יהודקה הרועה אומר כי אין להבדיל.

אמרי לזלדה שתענה לי בקשר לקניה.

שלך הדסה.

מוצ"ש ומוצאי חג הפסח.

היא נשמה לרווחה לאחר שנעלמו סוף סוף מבטי עיניו עם התרחקותו של האוטובוס.

נוכחותו כה העיקה עליה עד שהרגישה כאילו אבן נגולה מעל לבה.
 כאילו הצליחה לצאת ממקום סכנה שנמצאה בו עד עתה ולהתחיל בחיים שקטים בלי
 מתיחות ופחד.

.....מה קרה לה חשבה? רק אתמול הייתה מאושרת להיות בקרבתו ולהרגיש את
 מגע ידי וואילו היום תזהר אפילו להעלות תמונות אלה במוחה.....
 זה קרוב לשנה שעברתי לגור בקבוץ נמאסה עלי העיר על הריקנות שבאנשיה על
 הרדיפה אחר ההון וההתמסרות לתלבושות פאר . חיפשתי חברה בעלת דעות יותר
 אידיאליות וחשבתי למצאה בין הרי הגליל העליון שם שרויה רוח "השומר".....

יום ג כה ניסן התרצ"ח
לדודה קיילה שלום רב.

.....קיוויתי להיות השבוע בכפר- גלעדי אך לאחר שעליתי לקברו של יעקב ברגר
 ברמת-רחל קבלתי כאב גב חזק ואיני יכולה להתנועע.

יעקב ברגר פעיל ה"הגנה" נהרג בחניתה (דבר 27/3/38)

בשבוע הבא אסע "הגלילה".

ועוד "חרבון אחד" אבא קיבל מכתב מהבית בפולין והחליט לנסוע אליהם.

הוא מסדר את הפספורט ואת שאר התעודות.

רצו לעכב אותי עד שיחזור כי אמא נשארת לבד בבית אך אני מוכרחת לנסוע ולסדר
 את העניינים שלי בכפר -גלעדי ושאבא יכין בינתיים את עצמו. אני חושבת שדרך
 אחרת אין לי כרגע.

מה שלומך ?מה שלום הדסה טובה יהודית וכו' וכו'.....?

דרשי בשלום כולם ושלום מהבית.

להתראות בקרוב.

שלך הדסה.

יום חמישי כז ניסן

שלום רב לך יהודה.(קליון)

מאז נסעת המון מחשבות מתרוצצות בקרבי ואיני מעזה לומר לך אותן.

לכפר -גלעדי אסע לשבוע הבא. אהיה שם זמן קצר ואחזור ירושלימה כי עלי להישאר עם אמא בזמן שאבא נוסע לחו"ל להתראות עם אמו .

נוסעת עימי חברה.

מה שלומך כיצד מתקדמת חניתה העליונה?

היה בריא ושמח ושלום מכאן ולשם .

הדסה.

שמחה שמחה שמחלה

אילו היית לידי הייתי מספרת לך מעשיות שמעולם לא דברתי אתך עליהן.....

שלשום פגשתי ביגאל אחיך בחור כארזים.

הוא סיפר כי יתכן ובימי הפגרה ירד מצרימה.....מהי תכניתכם לשנה הבאה?

בשבוע הבא אני חוזרת לתקופה קצרה לכפר -גלעדי ואחר כך לירושלים כדי להיות עם אמא בזמן שאבא נוסע לפולין.

לפי המצב בבית הייתי צריכה למצוא עבודה ולעזור להורים אך עלי למצוא שביל -זהב ולתת לזמן לעשות את שלו.

קשה לצאת ידי חובת הכל.

שלחי לי תשובתך לפי הכתובת של הבית.

מסרי שלום לצבי ולכל המכרים והמכרות.

מה שלום מרים האם תמשיך לעבוד בשנה הבאה?

שלום לכם מהבית.

שלך , הדסה

למשפחות היקרות גורליק ושלויסברג

עם אמא. אני נוסעת לכפר -גלעדי לסדר כמה עניינים ואחר כך חוזרת כדי להיות עם אמא. עבודת החנות בבית היא למטה מלא כלום.....רצוי היה שאקבל עבודה

ואוכל לעזור במובן הכספי קשה לי להחליט באיזו דרך לבחור. אבא צריך לתמוך בהוריו וגם בשמואליק הלומד בתל אביב. אלמלא זאת ההורים היו באים לכפר-גלעדי והכל היה בסדר.

יש ואני חושבת לעבוד שנה בעיר או לנסוע לאלכסנדריה לעוד שנה מה דעתכם? כנראה יתפנה מקום בבית הספר. כשהציעו לי זאת בזמנו צחקתי ועתה אני מהרהרת בדבר.

מה שלומכם בבריאות ובכלל.

אריהל'ה כבר בוודאי בחור כארזים..... ד"ש חמה מהבית ושלום למכרים.

מחכה בקוצר רוח לתשובתכם. הדסה

יום ב' א אייר התרצ"ח

שלום רב לך זלדה.

הסתדר לי סוף סוף שהיום אסע כפר גלעדיה והנה בא אבא ומספר שהאוניה מפליגה בעוד שבועיים כך שלא אספיק לנסוע ולחזור.

בעניין החומרים לחגורות-לדעתי כדאי לשלוח מפעם לפעם חבילות קטנות כפי ששלחתי.

מה שלומכם? מה מצב הביטחון? מה נשמע בשעורי העברית?

נדמה לי כי כבר יובלות עברו מיום שעזבתי את הכפר אינך יכולה לתאר מה קשה הוא מצב הרוח כשכל פעם בא מקרה חדש ההורס את תכניותיך הקודמות.

לו רציתי לחיות רק בשבילי עצמי יכולתי גם להגשים התוכניות אבל הייתי עושה זאת במצפון בלתי נקי דבר הגרוע מכל.

...פרסי בשלום כל הגדולים והקטנים. שלום לעובדות המחסן לעובדות גן הילדים ולתלמידים.

מחכה לתשובתכם המהירה.

אגב אבקשך לשאול את הגב' גרפינקל אם ברצונה שאשלח לה את 25 הגרוש בחזרה או שאשלח לה משהו מירושלים עבורם.

הדסה.

שלום רב לך קיילה יקרה.

.....אבא נוסע בעוד שבועיים.

הוחלט שאשאר בירושלים עד שובו.

הביזנס בבית הוא זיפת שבזיפת אמא ואבא חושבים שהם יאלצו לפתוח חנות מחדש.

מסרי שלום רב לטובה, להדסה, ליהודית ולנחמן.

ד"ש מאמא ואבא

שלך הדסה

יום ג' ב' אייר

שלום יהודה (קליין)

עוד בירושלים.

היום צריכה הייתי להיות כבר בכפר גלעדי..

בגללי גם לא נוסעת החברה. המסכנה, עד שהשיגה את חופשתה מכמה מקומות ועתה עליה לבטל.

ואתם שוב ישנים בבגדיכם? והפיג'מות שוב עומדות למכירה?.

מסכנים שכמותכם.

אבל אין דבר.

בעוד שנה אתם תהיו גיבורי העם ואז תהיה אולי כבר מדינה עברית ולכם תהיה פרוטקציה.

הנך כותב כי 50 איש עלו לחניתה העליונה ומהם 10 עובדים ו-40 שומרים.

על כל עובד ארבעה שומרים, לא כולם זוכים לכבוד הזה.

ועתה לדברים שביני לבינך. ברצוני לכתוב לך דבר מה אבל יש לי הפחד שלא תתפוש אותו נכון. והוא ישפיע על מצב רוחך.

אל תחשוב שהתאהבתי כאן במישהו ואל תדמה בנפשך שאני חושדת בך בדבר כזה אני פשוט רוצה לנסות את עצמי ביחסי אליך.

ברצוני להניח שאתה סתם חבר טוב בלי כוונות ונראה כיצד ישפיע ניסיון זה עלי.

אתמול ביקר אותנו יהודה השחרחר לא הספקנו לשוחח הרבה כי אבא ספר לו מעשיה ארוכה על הפספורט שלו. בוודאי יבוא היום או מחר ונוכל קצת לשוחח..... בקרוב אתחיל בוודאי להתעסק עם איזה קבוצות ויש לי רצון להיכנס לאוניברסיטה ללמוד משהו. נראה אם אוכל להוציא זאת אל הפועל.

היה תמיד שמח ומאושר וכתוב הרבה.

הדסה

יום ו' ה' אייר

יהודקה יהודקה'ה....

שמעתי כי בדעתך לנסוע לחניטה לעזור בבניין הגדר.

טוב ויפה אבל אולי תדחה נסיעה זו לפעם אחרת ותבוא קודם הביתה כי אבא מתכוון לנסוע בעוד שבוע וחצי לוויילנה ולא ייתכן שלא תתראו לפני הנסיעה .

מסיבה זו נשארתי גם אני בבית עד שובו.

אמא ואבא חושבים לפתוח חנות חדשה אך מחכים לעשות זאת כשיחזור אבא

ענה מהר מסור ד"ש לחבריך.

שלך הדסה.

שלום לך שמואליק.

מה קרה לך מדוע אינך כותב?.

אמא ואבא דואגים וכועסים.

אבא מכין עצמו לנסיעה לוילנה

מה שלום אסתר, הדסה, פמה ומנחמק'ה?

דרוש בשלום כולם

שלך הדסה

לח' שמחאי שלום.

היום רק קבלתי מכתבך והרי תשובתי המיידית.

לא תיארתי לעצמי שאאלץ להישאר בירושלים למעלה מחודש נסעתי לעזרת הורים ושוב נדחתה חזרתי עקב נסיעת אבי לחו"ל.

ולגבי מכתבך הרשמי אין הוא במקומו מאחר ואינני חברה ואפילו לא מועמדת.

ב.ב.ח. הדסה

יום ד' יז' אייר

שלום רב לך יהודה (קליין)

האם נזדמן לך לפגוש את יהודה השחרחר הוא כנראה אינו בירושלים.

אני נכנסתי למסלול חיים ידוע.

לאבא היו עיכובים בהוצאת הפספורט ועל כן יפליג באוניה הבאה .

אני שומעת הרצאות באוניברסיטה.

בערבים יש לי לפעמים ישיבות ושעורים בקשר לעניין התסוקים, ידועה לך המילה מכפר גלעדי. (אימוני נשק מטעם ה"הגנה")

חן חן לך עבור העיתון "על הגבעה"

אשמח מאד אם תוכל לשלחו לי לעיתים קרובות.

כותרת העלון "על הגבעה" של כפר גלעדי

לפני שבועיים בערך קבלתי מכתב רשמי משמחאי בו הוא דורש ממני להפסיק את חופשתי מובן שעניתי לו באותו הטון החרוף.

ובינתיים אין קול ואין עונה.

גם קיילה וזלדה לא ענו למכתביי.

נדמה לי שכולם כועסים עלי מאד. ההרגשה לא נעימה, אך מצפוני נקי..... יודעת אני שלא עשיתי שום דבר שאינו הוגן או שמשק כפר - גלעדי הפסיד על ידי זה שעבדתי בו קרוב לשנה.

כתוב מכל המתרחש אצלך.

הדסה

יום ג כג' אייר.

שלום יהודה (קליין)

קבלתי את מכתבך בו אתה מספר על השאלות שהצליפו עליך מהבית.

לדעתי אל תכתוב עליהם כרגע דבר בקשר אליי. אם תרצה תוכל לספר להם אודות הניסיון שלנו.....

מה שלומך כיצד מצב רוחכם לאחר הרצח החדש?

מה "מקשקשים" עלי בכפר - גלעדי?

בירושלים המצב מתוח מאד - מיותר לספר. הכל מופיע בעיתון יש לי הרגשה כי יכריזו על "מצב מיוחד".

היה שלום וכתוב מהכל

הדסה

יום ג' כג' אייר

שלום לכם יקרים מאד. (מש' שלוסברג)

.....ואת הנעשה בארץ ישראל בוודאי ידוע לכם. אנו עדי ראייה לכל.

לא אספר לכם את אשר קרה הבוקר בירושלים הכל תמצאו בעיתון.

אבא כבר קיבל פספורט, ויזות, ואף כרטיס לאוניה "פולוניה", הוא יעזוב את ירושלים ביום ראשון ויסע קודם אל אסתר דודתי, אל דודי בראשון-לציון, ואל אחיו ברחובות. אנו מקווים שהנסיעה תעבור בשלום.....יהודה אחי עובד עכשיו בסדום. שבע רצון ומרוויח יפה. אך נראה כיצד יעבור את הקיץ, החום שם איום ונורא כבר עתה היו שם 45 מעלות בצל.

אחי הקטן לומד בתל-אביב בבי"ס טכני. הוא מאד שבע רצון.

בכלל הוא גדל והתבגר כולנו צריכים להפשיל את ראשינו אחורנית ולהרים מבטינו כדי להסתכל עליו.....

אמא הבטיחה לבקר אתכם כשרק ישתק קצת המצב בארץ.

ברגע זה שמענו שתי התפוצצויות מי יודע מה קרה.....

ד"ש מכולם באהבה   הדסה

יום ג כג' אייר

שמחלה חביבה

עלי לצאת עוד מעט מהבית האם לכתוב עכשיו או לדחות הכתיבה למחר.

נו מוטב שאכתוב עתה כי מי יודע מה ילד יום.

....אבי נוסע ביום ראשון הבא. יהודה עובד בסדום.....שמואליק גבה פי שתיים מאחי הגדול.....אני עובדת עד שעה שתיים בבית אחר כך נוסעת לאוניברסיטה ובערבים כרגיל כל מיני עניינים.....מה שלום הוריך וכל המשפחה?.....

מסרי שלום לצבי ולכל המכרים ד"ש לך במיוחד מצביה (לפנים צבל"ה)

שלך באהבה, האחות הקטנה הדסה

יום ו כו אייר

שלום רב לך קיילה

.....אבא ייסע ביום הראשון יש לו כבר ויזות עם כרטיס אוניה.

כשיחזור הם חושבים לפתוח חנות יותר זולה במקום יותר מרכזי.

היום היה מקרה בלתי נעים בבית באו לעקל את הרהיטים בגלל החוב של קוזלובסקי.
אבא הבטיח לעורך הדין שישלם לשעורין כי אין ביכולתנו לשלם ארבעים לא"י בבת
אחת יש לקוות שהכל יעבור בסדר .
אמא ואבא מאד נרגשים.....

עקיבא בנסיעה לליטא 1938 - על סיפון האוניה "פולוניה". שורה שניה, שלישי משמאל.

..... אבל בשום אופן לא הסכימו לפרוס את החוב.
ועתה אספר לך קצת ממעשיי.....
לשאלתך ביחס ליהודה קליין יש לי הרגשה מאד קשה לגביו נדמה לי שאינני אוהבת
אותו. על כל פנים אני מאד מתלבטת. כתבי לי את דעתך.
..... אבא חזר עכשיו מעורך הדין ומספר שתשלום
החוב של קוזלובסקי סודר נצטרך לשלם לירה לחודש.

יום ו כו אייר

לטובה השלום והברכה

מאד שמחתי למכתבך ספרי לי על כל המתרחש במשק .

על עצמי בירושלים קיילה תספר לך

בינתיים אני מחכה לשובו של אבא ואחר כך אסדר תוכניותיי להבא .

קיילה אולי אמרה לך שקבלתי מכתב משמחאי בעל תוכן מעליב.....

כתבי כתבי מה בכלל ומה בפרט ולעת עתה שלום עלייך ועל כל ישראל הדסה.

יום ג א סיון

שלום לך שמואליק החביב

אבא ודאי אמר לך שאמא ואני מתכוננות לבלות את חג השבועות בראשון ובשכונת בורוכוב .

תוכנית זו התבטלה ועליך לבוא לירושלים לחג.....היה שלום מסור שלום לכל מש' קוזלובסקי

דש מאמא ולהתראות

שלך הדסה

שלום לך מניה.(שוחט)

חדוה בקשה שאודיעך מקום מגוריה כדי שתפגשו ותלכו יחד אל הרופא.

כתובתה

רחוב צ'נסלר (שטראוס היום)

בית זכאי

אצל קרינסקי

יום א ו סיון

אבא חביב,

דומני שזו לי הפעם הראשונה שאני כותבת לך מהבית.

בשבועות ברכנו על הבלינצ'ס של הגב' אפל .

לאמא כנראה חורה שאין ביכולתה לעמוד בתחרות עם עושות מטעמים אלה ואומרת שהיא תזמין לבלינצ'ס כשתחזור הביתה.....

הנתנו לכם בלינצ'ס באוניה או שעל המים יש חוקים אחרים?.

שמואליק בא לחג הביתה. במצב העבודה לא חל שינוי. קבלנו רק הזמנה אחת מהגב' דוכן. (לימים חותנתו של השופט לנדוי התגוררו ברחוב אלחריזי)

..את הוראותיך אני מקיימת ומשקה את הגינה כל יומיים.

מסור בשם כולנו כל שאתה יודע ומבין לסבה לדודה ולדוד.

שלך באהבה ,

הדסה.

יום ד ט סיון

שלום לך יהודקה.

.....אבא כבר נסע ואנו חושבים כבר על שובו וממך אין קול ואין עונה.

הקורספונדנציה שלי מתנהלת עכשיו לפי הכתובת של "ועד הקהילה ליהודי ירושלים חדר מגן דוד אדום.."

כתוב למען אמא היא כל כך דואגת שאין לך כל מושג.

קבלתי את תמונותיך מצבלין יהודה בריסקר ראה אותן ובקש שיסדרו לו אחדות מהן. הבטחתי לשלוח לו לכשתבוא.

אגב הוא נסע לכפר -גלעדי חושב כנראה שעליו עוד לגמור את הכשרתו.

שמואליק היה בחג בירושלים דומני שהוא עוד ממשיך להתארך. אבא כתב לנו שמוריו אמרו ששמואליק משביע מאד את רצונם בכל המובנים.

מה אתה אומר ? אחינו הקטן עושה חיל.

כתוב, כתוב.

שלך, הדסה

ט' סיון

שלום יהודה.(קליין)

.....מה שלומך?

"ימים טובים" עוברים עליכם בחניתה.

קשה לדבר על זאת.

אבא נסע לפני שבוע מחכים כבר לשובו.

יהודה האזרחי נסע לכפר גלעדי לעוד ארבעה חודשים קבלתי מכתבים מכפר גלעדי חדוה נמצאת עכשיו בירושלים אנחנו מתראות לפעמים.

ביחס לניסיון שלי זהו ניסיון קשה, אבל מוכיחני שהוא חשוב.

מוטב שהכל יהיה ברור מראש.....

היה בריא וכל טוב. הדסה

איישישוק שם התגוררה משפחת עקיבא ולשם נסע ב-1938 כדי לבקרו.

הוא הרגיש שזוהי נסיעת פרידה

יום שני יד' סיון

שלום רב לך אבא יקר

היום קבלנו מכתבך מוילנה,

את שאלותיי תוכל לנחש והחסר יתמלא בעל פה כשתחזור.

הכל כרגיל וחבל שלא יותר טוב אבל צריך לקוות.

כתוב משלום כולם.....מחכים למכתביך ולשובך, שלך, הדסה

טו סיון

אבא יקר

.....נתרחשו כאן כמה חדשות.

א. שכרנו את חצי החנות הידועה לך שבבית סנסור המחיר הוא 55 לא"י עד

מוחרם ואם נרצה להישאר גם בשנה הבאה יהיה עלינו לשלם 90 לא"י

לשנה. את המחיצה ושאר הסידורים יכינו עד יום ראשון הבא.....

ב. קבלנו היום מכתב מיהודה והוא מרגיש טוב.

אולי תקנה בפולניה בדים אומרים שבפולניה אפשר לקנות בדים בזיל הזול.

מסור לסבתא לדודה ולדוד ברכת שלום בריאות ואושר ולמשפחת ברז חן חן על קבלת הפנים .

נקווה כי לא יארכו הימים וגם הם יגיעו לארץ ישראל.

ד"ש מכולם.

בתך אוהבתך ,

הדסה.

יז סיון (המשך המכתב לאבא)

אמא נזכרה שלא שלחה פתק שכתב אתיאל (ידיד של ההורים) ומכריחה אותי לכתוב.

בקרב תחזור ונוכל לשוחח על הכל.

שלום אין קץ למשפחה ואף למכרים שאיני מכירה.

שלום לך מכולם

שלך הדסה

בית המשפחה באיישישוק 1938

יט סיון 18/6

מכתב לאניטה באנגלית אין חידושים בו

יט סיון

שלום לך זלדה חביבה

אומרים שבכל רע יש גם טוב.

הצטננתי מאד אני שוכבת במיטה ויש לי פנאי לכתוב מכתבים.....

זלדה כתבי מהכל. הכל מעניין אותי מאד אשמח גם לקבל מכתבים משאר עובדות המחסן.

הוריי פתחו שוב חצי חנות ומתחילים שוב בעבודת המחוכים .

אני מוכרחה לעזור בסידורים מאחר ואין אחר בלעדיי שיכול לעשות זאת.....

כתבי זלדה מהכל מהמצב הכלכלי, ממצב הביטחון, ממצב המים.
האם הגיע כבר הנוער החדש וכו'. באשר לשגיאותייך בעברית - הרבי בכתובה ותשתחרי גם משגיאות אלה.
מסרי שלום לכל החברות והחברים כתובתי.....
מסרי נא הפתקה המצורפת לקיילה או טובה.

יט סיון

שלום לכם קיילה, טובה, יהודה השחרר וכו' וכו'

אתחיל מהסוף..... מאחר ושכרנו חנות חדשה וכדי שיהיה בטוח שמכתביכם יתקבלו, שלחו אותם לפי כתובת "חדר מגן דוד אדום בוועד הקהילה ברחוב הסולל. המקום קרוב לחנות ואני מבקרת אתו.
את קופסת השוקולד שנועדה לחדווה זוללים אחרים יען לא שמעה לקול הרופא ולקולי וברחה.
היו בריאים, שלכם הדסה.

כ' סיון

שלום לך שמואליק

אתה באמת שווה מכות, שב מהר וכתוב מכתב. אמא דואגת מאד.
מאבא אנחנו מחכים למכתב שהוא יוצא לדרך בחזרה..
אולי כדאי שתשלח מכתביך לפי הכתובת של ועד הקהילה.
דש חמה לאסתרקה קוזלובסקי והילדים.
שלום מאמא
שלך הדסה

כג סיון

ליהודה ה"צהבהב" שלום רב (קליין)

אתמול קבלתי מיהודה השחרר מכתב..... אתה מכיר בודאי את מכתביו של יהודה יצירות ספרותיות ממש..(ואומנם הדסה זיהתה כי יהיה סופר) מה שלומך ואיך מתקדמים העסקים בחניתה.

אצלנו...שכרנו חנות ועכשיו עלינו להתחיל שוב.....פגשתי ביעקב אשכולי
דברנו וקשקשנו הרבה.....שלום לך מירושלים עיר הקודש
הדסה.

כג סיון

יקרים מאד (למש' שלוסברג)

.....מה שלומכם מתי מפסיקים הלימודים אצל אריהל'ה? אולי תבקרו
עימו בחופש בארץ ישראל? הייתי מאד רוצה לראות כיצד גדל והתפתח.
אנחנו מסתדרים בארץ אך אף פעם לא מסודרים. שכרנו חנות קטנה והלואי ואלוהים
יעזור. אבא טרם חזר ובינתיים אמא ואני מטפלות בכל העניינים. העיקר שהמצב
בארץ ישתפר ושישורר קודם כל שקט ואז ייטב לכולם.....
אם לא יקשה עליכם טלפנו לגב' הררי ומסרו לה את כתובתי החדשה שמסרתי לכם.
היו בריאים ומאושרים. ד"ש חמה מאמא ומכל הקרובים והמכרים בארץ.
שלכם הדסה.

כג סיון

ליהודה השחרחר (האזרחי) שלומות רבים.

לקבל תשובה כה מהירה בודאי לא קיוית.
נפלתי למשכב. המחלה מרפה ממך במשך היום, לשעות מספר ומתחבאת במקום
מסתרים במצח מעל האף.
אתה בטוח כי הבראת והנה מגיחה המנובלת מן המארב ורוצה להתנקש בחייך.
ומה עושים בעת התנפלות? משתטחים.
והרי אני נופלת על המיטה עם כלי הזין שלי העט הנובע ויורה עימו לכל כיוון.
ונמצאתי תופשת שתי ארנבות בבת אחת. ראשית מסתלקת הכנופיה ויחד עם זאת
נערכים מכתבים רבים וכך אני תומכת גם בדואר החדש.....
מה הן פעולותיך ביחס לחינוכה של הדסה? אני רואה שבשטח אחד הצלחת כבר -
כתיבת שתי שורות.
פגשתי ביעקב אשכולי והוא ספר לי על כל מיני עזיבות ושיבות....האם משוחה כבר
עזב או התחרט על העניין?
.....מסור שלום רב לכל אחד ושלום לך אין קץ מירושלים. שלך הדסה

בנין "סנסור"- כאן הייתה החנות עד שנת 1946 לאחר סגירת החנות ברחוב יפו 19.

יום ב כח סיון

בכיתי בכיתי בלי הפוגות בחלום הלילה וגם כשהתעוררתי המשכתי לבכות מבלי שאוכל להירגע. וכל זה בגלל עלבון שנעשה לי על ידי אדם אהוב על ידי אבא. שמעתי דברים שנאמרו בטון חריף ותובע בשעה שלא הייתה בי כל אשמה.

החלטתי בחלום לברוח מהחנות ולא לחזור יותר הביתה. ארזתי כמה חפצים חשובים לי תנ"ך, מילון עברי, מילון אנגלי וצרפתי, את המחברת הזו, עט נובע, ודיו.

עם המזוודה אני רצה ל"וועד הקהילה". בפנים נרגשות אני פוגשת בי'....

אני אומרת לי' שהערב אוכל אני לשמור במקום מי שמשובצת בתורנות היות ואין לי מקום לינה אחר.....דמעות נראות בעיני וי'... כנראה משתתף מאד בצערי .

איני רוצה לנסוע לכפר גלעדי ואני מקווה למצוא לי עבודה.....רגשות השנאה מתחלפים ברגשות אהבה י.. אומר לי הזמיני את הורייך ליום כלולותיך והם יתפייסו עימך.

אנחנו מתפייסים והנה חלום ואני ממשיכה לבכות ולבכות.

יום ד ז תמוז

שלום רב לך ינובסקי,

אין לך מושג מה גדול הוא הצער הנגרם לי עקב הטרחה שמסבים לך מכתביי.....על כל פנים, הנני תקווה כי בקרוב אוכל לחסל את כל עניין הקורספונדנציה הזו. חן חן לך מעומק לבי וסלח בעד כל בלבול הראש שגרמתי לך

בברכת חברים ,

הדסה

י' תמוז

ליקרים והחביבים שלום רב (למש' שלוסברג)

אמא ואבא כבר כתבו לכם ועל כן אסתפק במכתב קצר. אצלנו בארץ ישראל, כידוע לכם, "שמח", וירושלים שלנו בין המצטיינות ב"שמחות". מצב הרוח מדכא מאד, קשה לחשוב על הפרידה מידידים וחברים ובכל זאת אסור להתייאש....את אריהל'ה ברכו בשמי. שכישלוננו בספורט יהיה האחרון ומעתה ידע רק ניצחונות....אבא בוודאי ספר לכם על נסיעתו.

הדוד מפריז יסע גם הוא לביקור המשפחה בעוד חודש בערך.

אצל כולם הכל כרגיל. אחי הקטן יגיע הביתה לימי הפגרה, אם לא יוסיפו להם שנה רביעית-הוא יגמור בעוד שנה את בית הספר.

שלום לכולכם.

שלכם באהבה, הדסה.

יום א יא תמוז

שמואליק חביב,

אנו מחכים לבואך, מה שלום כולם? מה מצב הביטחון? האם אסתרקה עובדת? האם קוזלובסקי ממשיך בשמירה?...ענה מהר ומסור שלום רב לכולם מכולנו.

שלך באהבה,

הדסה

יא תמוז

שלום רב לך יהודה (קליין)

...יום יום מפוצצים פצצה או פצצות. הורגים ופוצעים ואת החיים מגרשים כמו תרנגולים - עוד לפני שקיעת החמה-לישון, מצווים עלינו.

ובחניתה שוב התקפה. האם הייתה קשה? האם עזבו אתכם לנפשותיכם אותם המנוולים?

..אינני יכולה להשלים עם הרעיון שקווצקא עזבנו לעולמים. שאותו האדם הגבוה ורחב הכתפיים ובעל הנפש הרחבה לא יעמוד יותר בחדר האוכל וישיר "ראש זקוף חזה קדימה"

שיר הפועל
דגל על הרים הרימו
נעמוד ביד ברזל
מרחוק כבר יאדימו
לפידי הפועל

ראש זקוף ראש זקוף
חזה קדימה ואמצו המבט
הפועל הפועל צועד ברינה
לקראת הדרור לקראת המחרת

כן כן והכל עלינו לקבל עוד באהבה.

ילדי חיים ציפורי (קווטשקה) שנהרג-עמליה וגדעון .

צילם יהודקה

הידוע לך מה שלומו של גרישקה רמשון?

אגב קרסה מבקרת אותי לעיתים קרובות גם משוחה היה אצלנו קצת קשה להסתדר מחוץ לקיבוץ.

היה בריא ומאושר, ...

הדסה.

אלכסנדר זייד נרצח.

לזכר היקר באדם אהוב הנוער הגיבור אלכסנדר זייד.

הדוד שלנו. (כתבה הדסה ביום הרצח)

האומנם גם אתה?

האומנם גם אתה בין הנופלים?

האומנם גם עליך לא פסחה יד המרצח?

האומנם, גם אתה, ראשון המעפילים-

גם דמך-הוי-מן האדמה כבר צורח.

איך נפלת הגיבור?

איך נפלת האיש?

היקר באדם,

הדגול מרובה,

איך לא יבשה

לפני הכותך

יד המרצח?

איך לא באו

כל הצלקות

וכדורי העופרת

אשר בגופך

ויעשו קיר

חומת מגן.

נגד הכדור,

אותו האחרון,

כדור המוות?

אתה, הידיד, והחבר לכל

אשר את ארצו אהב מכל.

הרבה מאד פעלת ובלי קול.

ועל מותך איך לא נזעק בקול?

האומנם דודי היקר לא אשוב ראותך לעד?

הייתה זו אז הפעם האחרונה?

האם לא אוסיף שמוע דבריך הבודדים

שהיו מלאי תקווה ומעודדים.

"לכי, פעלי, סעי,

את כוחך הראי.

למונעך אל תשמעי.

**ואחורה אל תרתעי." (זייד שכנע את ההורים לאפשר להדסה לנסוע לאלכסנדריה
כי ראה בכך שליחות ציונית)**

האמנם סתם הגוף עליך בעל החלומות?

האומנם לא יוסיף הנוער שמוע זיכרונותיך עוד?

האומנם לא תוסיף מחרשתך חרוש האדמה?

ולהפוך לגן עדן ארץ צייה ומדבר שממה?

גיורא, כוכבת יפתח ויוחנן.

כל אלה אשר אלוהים אותך חנן.

וצפורה אשר תמיד הייתה עזר כנגדך.

הם וכולנו נמשיך עד הסוף את דרכך.

לעד, לעד תעמוד דמותך לפנינו.

אתה תהייה לנו לסמל ואור לעינינו.

פסל אלכסנדר זייד

אנשי העבודה וההגנה נפרדים מאלכסנדר זייד

עקיבא רבינוביץ
בבית זייד אויף קהילה
אויף באווינג "קדיש"
אין אלט
נפרדים מאלכסנדר זייד

כבר קצין הציון

אחד מההתקשרות לכבודות סגנות חברי ויריבו של אלכסנדר זייד, מר קצין ומעריצו ובא אל שייך אהרן לויפר סגנון פרצה אחרונה. מספר נקודות ועד חלוצים, מתלמידי ועד עין חרוד ומליובאוויטש ומכל תנועת הקרוב של נהלל ועד נהל, מחברים השכנים ומתופים ומרושלים — סגל קצין ארץ באו.

בחדר האכילה

הוגד עמוקה עממה את תצרו של זייד. שמועים כגונם ישבו בני אלה נים" הצעירים על האבנים הפורות בהצד מהן אבניו בנין מחורבות הסבר בה העתילות שאכסן זייד לכינון כשר ריו העמוקים עם הארבע האות, סולר תו. צעד סמוך נשקף סניניהם של חבריו ב"השומר" העילים שראו רבים מהברי המשפחה שלהם במצב דומה לזה. נכבדות מה זעם משוחים כתר הם חברים. מאמת היום ובפעם בפעם פונה העין אל הבית, אל ביתרמיהו של זייד שם עמד ארון זייד מוטל בו.

בחדר שבו הארון

רוב כמעט החדר מרהוטים, הארון תופס את רוב חללן, שני נרות דולקים ומר, השומר" פתוח לטראשיותיו. בפינה עומדת ספה — וצמודה זייד וישבת ומכוסה אל חנקודה האחת, אל זייד המוטל בארון ומכוסה. סדרו עז נים" שות. מעל לספה נשקפת הסתגות של אבי אלכסנדר בהיותו קטן שבנו ירש ממנו וקנה יחד על סיוותיו. בפתח הד ניה וישבת כחו המוסה באבלה ומאד מנה לשלוט ברוחה. זייד מוטל בארון, המכוסה האוטומטית לצד ראשו. כל באי שיד אברים עובדים לפני הארון, שוחים רגלים ומשנים סקופים לאחריהם.

בחדר קיה הארון

ואחר מספר לחדרו כיוצא אירע הדי בר — — — ערב הם הלה. זייד עיף

מנעל היום. השעה 8.30. מאלונים צילתי (סקום ישובם הישן. בשיד אבי רוב לפני עלותם לסקופם טבעון) נשד מס-צלצול ראשון המדועק את חברי הקיבוץ לאסיפת זייד - אומר. לצפורה, שאמלא האסיפה היה שוכב. לישון החת עץ בחודש — ויצא מן הבית וחיה מובן שילך לאסיפה כרגיל. ואחר — נשמע קול צלצול שני, היינו שוחת החברים באלונים התחיל סיד. ב-9.15 נשמע לפתע 8 ידיות, לא חוקית. הדאי נה דראשונה חיתה לנודא הנוטה ללכת ערביער. לאלונים בשעה זו אולם כעז בור רגעים מספר נמצא נידא, הוא לא הלך. או התחילו להפש את זייד ויצאו לאלונים. לשמע הידיות, עני באלונים בדיה ויצאו בכיוון לבית זייד. שד נגישו ונכחו שזייד איכנו התחילו לאותת. מאלונים לכבינה. הנוטרים לא ידעו לאן לכונן את תיסוניהם ובאו לאלונים. חתלו לחפש כיצד ועד הדרך, הסתדרו בשורות ועברו את הדרך כן הכביש ועד לבית זייד — עממים עברו ולא מצאו דבר. אז פנו לצד הדרך ועברו דו עור פעם ובכנסה ליד השביל הסר לך לאלונים מצאו את זייד מוטל מת. והשעה כבר אחת אחר הצהר. במר הק חמשה מעד מנויות נמצאו 3 תר סילים נרמיה. הוא נורה מדובת ציר הכרה נכנס נבנו מצד ימין ויצא מה זה לצד שמאל.

שיתת עם זייד בימים האחרון חבר ארד מספר על שיתותיו עם זייד ביום האחרון להיל. הרבד שהפי סדי אוחו ביותר הלא תיא הנקודה החדשה, אלונים". הוא עמד על דעתו, כי את הנקודה צריך לבנות על התר. המישור אינו עיקר, רק סן התר אשד יהיה להשחלט על השפת. צריך לשנות את טבע העם היהודי, עם המישור, ולי המנו לעם הזה. כן עמד על השיבות העד ואף ביום האחרון דבר על הצורך בדכישת עדר גדול, זה יתן אפשר

רות של שמירה על שסחי הסתה-בר רוב ועד ביום האחרון התרים נה הקיבוץ המאבר את כיוון מודעה ועוד למשע טמון, אין. ללכת בדרך הסל לה...
גורו על הני...
משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

רות של שמירה על שסחי הסתה-בר רוב ועד ביום האחרון התרים נה הקיבוץ המאבר את כיוון מודעה ועוד למשע טמון, אין. ללכת בדרך הסל לה...
גורו על הני...
משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

משהגיעו אנשי כבר נלערו הקא את הארון, הנשים מרו על הבכי-בר סת אבל הוצא הארון מן הבית והלא הלכה אל החורשה אשר על הגבעה. ש נמצא קברו של בועז פרסוב שם בשיד אבדוק.

בצד שמאל - "דבר" 12 יולי 1938.

עקיבא רבינוביץ דיבר על זייד איש המשפחה וסיים באמירת "קדיש" ו"אל מלא רחמים".

זייד ועקיבא בחנות בירושלים

יום ד יד תמוז

מהי הסיבה? (מכתב למערכת "דבר" שלח עקיבא)

הישוב העברי נדדעזע כולו לשמע הידיעה על הרצח של אלכסנדר זייד. כולם באו ללויה או הביעו השתתפותם בצער בעיתון.

רק מוסד אחד נותר אדיש והוא המוסד שזייד היה מסור לו בלב ונפש והודות לאומץ ליבו העקשן נשתמרו כמה אלפי דונמים מאדמתו, שאפשרו לקיבוץ ולמושב לעלות עליה.

כשנתגלו העתיקות ליד ביתו (גם בתגלית זו יש לזקוף חלק גדול לזכותו)- היה הולך עם הבאים לבקר ומתרים אותם לקרן הקיימת כאשר היו אנשים שהגיעו אליו אכלו בביתו ובקשו לשלם-היה מביא את הקופסא הכחולה .

האם היחס הזה הוא מפני זה שקופחה פרנסתו לאחרונה בגלל פיטוריו מן השמירה או שאין זה מדרכה של הקרן הקיימת לציין את צערה ברבים.

יום ה טו תמוז.

יקרים מאד (למש' זייד)

ברצוני עתה לעמוד דומם על יד קברו הרענן של הדוד היקר של החבר והידיד הטוב לדאבוני אפשרות זו ניטלה ממני לא יכולתי אף לנסוע ללוויה כי היה עלינו להסתיר את המקרה מאמא.

האוכל לנחמכם? גם אני איני מוצאת ניחומים.

עלינו לשאת את יגוננו באומץ לב ולקדש את זכר היקר לנו בהמשכת עבודתנו
ובהשתדלותנו להגשים שאיפותיו.

.....

מוצאי שבת יז תמוז.

יהודקה חביב.

אנו מחכים לבואך יום יום זה שבועיים.

.....את המצב בבית לאחר המקרה אתה יכול לתאר לעצמך.

מכתב תשלח לפי הכתובת של החנות.

רבינוביץ בקר.

בן יהודה 2

בנין סנסור ירושלים.

אם תרצה להודיע לי משהו במיוחד תוכל לשלוח לי לחדר "מגן דוד אדום" בוועד
הקהילה.

אבא כבר חזר לפני שבועיים וחצי ושמואליק בבית.....כשתבוא הביתה יהיה
לנו די פנאי לשוחח על הכל כי נתברכנו ב"מצבים מיוחדים" (עוצר) שהם כבר רגילים
ויושבים שעות בבית.

כתוב לי אם מקבל הנך מכתבים מיצחק הקר הם דואגים מאד לשלומי וה"תיש" הזה
לא כתב להם למעלה מחודש ימים.

היה אתה שלום ושלום למכרים

להתראות באהבה, הדסה.

אור ליום כ' תמוז

לגלעדים, לפורטוגלים, ליהודיות, ליהודה השחרחר ועל כל תושבי

כפר גלעדי, השלום והברכה.

היום הוטל העוצר משעה תשע בערב וכך ראינו את הכתובת על בנין הקרן הקיימת
"אם תרצו אין זו אגדה"

האם רצוננו אינו די חזק? האם עוד טרם הגיע הזמן שארץ ישראל תצא לגמרי מחזקת
אגדה"? מה עוד רצית מאיתנו מכורה ואין עדיין?".....אל נא תשמעו
בדבריי נימה של ייאוש- רק התמרמרות יש בי. תקוותי רבה כי אנו נוכל לכל וברצוננו
הכביר נהפוך את האגדה לעובדה.

כשישבתתי לכתוב חשבתי להימנע מלכתוב על מקרה האסון, אך לא ניתן להימנע מכך.

שכלנו את זייד, כנראה שכל הכדורים והצלקות שבגופו לא הספיקו לחיסון גופו מפני כדור המוות.

אבל לא עת ספוד עתה.

כשנחזור מן החזית או נכון מזה כשהחזית תלך מאתנו כי אז נזכיר ונדבר על אלה היקרים שהלכו מאתנו.

כ' תמוז

לכבוד מערכת "דבר"

מערכת נכבדה

לפני שבוע ימים שלחתי לכם מכתב לפרסום בו פניתי בשאלה ל"קרן הקיימת" על סיבת אדישותה למקרה הרצח של אלכסנדר זייד.

אהיה אסיר תודה אם תודיעוני בהקדם אם מכתבי יראה אור בקרוב בעיתונכם.

אני מצרף לכם בול עם כתובתי

בתודה למפרע וברגשי כבוד.

ע.ר.

באזכרה לזייד הדסה כורעת שנייה משמאל ציפורה נשענת עליה

עומדים הדסה קוזלובסקי ושמואליק - מסומנים

שבת ב' אב

אבא כבר חזר אך אין לי אפשרות אף לחשוב על שיבה
לכפר גלעדי

כל היום אני עסוקה בחנות.

בצהרים אני עוזרת לשמואליק בערבית וקצת באנגלית. בערבים אני תמיד עסוקה
ב"תסוקים" (ענייני ההגנה שלנו). בחוגים שלנו מדברים על החמרת המצב.

האם קיילה חזרה כבר?...מה המצב הכלכלי? האם מספיקה השמירה? מה שלום
רפאל רמשון?.....כתבו כתבו מהכל.....שלום רב לכם מבני הבית.

שלכם הדסה

יום א ג באב

ליהודה (קליין)

אנו קוראים תמיד שלום בלכתנו ובשובנו. בכתב ובעל פה והשלום עוד טרם בא.
בעצם איני יודעת מה לכתוב לך, נדמה לי שאני בשבילי איני קיימת יותר.
אני חיה כדי לעזור לחיים אחרים.

יש ואחשוב כי לבי הפך לאבן כי אין לי בכלל רגש. הנה כשקרנו האסון לא הזלתי
אפילו דמעה אחת.....עדיין איני תופשת את המושג "זייד איננו".....על שאלתך
כיצד השפיע הדבר על אמא ואבא -קשה לדבר על השפיע בזמן עבר, מדובר ב"הווה
מתמשך".

הייתי צריכה לשלוח השתתפות בצערם של שפרה והילדים על מותו של קווטשקה.
אם הייתי יודעת שכך ירווח להם הייתי עושה זאת- אך ביודעי שאין כך הדבר החלטתי
לשתוק. אין צורך להכריז על כך שהרי בצער אני משתתפת בלאו הכי.
ענה יהודה בהקדם.

הדסה.

יום ב ד באב

יהודה יהודה.

אני מבינה אותך יהודה מבינה אותך יפה מאד ואשרך אגב
שבשעת חרום כזו הנך מסוגל להגות בענייני אהבה.

יהודה אל תצטער ותחשוב שהתנהגת איתי באופן טפשי, יחס יותר יפה ויותר הוגן מיחסך אלי דומני שלא יתכן.

הנך הידיד הטוב ביותר שלי. איני נפגשת עכשיו עם בחורים אחרים גם עתה לא חל שינוי ביחסי אליך, ברצוני רק לברר אם זהו היחס המתאים והנכון למטרה הסופית.

יהודה אל תפסיק לכתוב לי, הייה נא גלוי אלי כמו לפני חברך מעתה אני הדס ואתה יהודית. אתה תכתוב להדס ותספר גם על הדסה ואני אכתוב ליהודית ואספר על יהודה ובכן יהודית, הנני מחכה בקוצר רוח למכתבך.

הדסה.

יום ד ו באב.

לריה שלוסברג

.....הננו מודים מאד על השתתפותכם בצער. זייד אמנם נהרג אך רוחו עודה חיה בתוכנו ותחיה כל עוד העם העברי לא יחדל מעל הארץ.

זייד הפך לקדוש עוד בימי חייו. אגדות וסיפורים נתחברו עליו ומה גם עתה לאחר מותו?.....הצטערנו לשמוע שאמא שוכבת חולה לו רק שקט היה בארץ הייתה יכולה להגיע ארצה והאוויר הצח היה לבטח משפיע עליה לטובה.

היו בריאים ומאושרים.

שלום לכם מבני הבית ומצפורה אלמנת זייד שבקרה אותנו אתמול.

שלום לך בנימין (פרופ' גורליק)

מצורף בזה מכתב אליכם השתדלתי שישא גוון מרגיע לפי בקשתך.

...המאורעות האחרונים מדכאים מאד אבל בכל זאת ולמרות הכל "טוב לחיות בארצנו" וטוב אף למות בעד ארצנו.

.....לו יכולתם לראות את צפורה ולדבר איתה היה זה המכתב המרגיע ביותר "עוד לא אבדה תקוותנו"

בידידות הדסה

יום ה ז באב

מכתב באידיש לגב' גרפינקל מכפר גלעדי שולחת לה את 25 הגרושים שהיו שייכים לה.

ט' באב

שמחלה חביבה

.....אתמול בקרה אותי יהודית מיוחס היא ספרה לי בסודי סודות שאתם מתכוונים לעלות ארצה בשנה הבאה....שמחלה כתבי לי על תוכניותיכם.

מה עם כולם?.....היי שלום מסרי שלום לצבי ולכל המכרים, הרבי לכתוב.
אחותך הקטנה הדסה.

יום חמישי יד באב

חברות, ("הגנה")

לא אכביר עליכן במילים, חשבתי שכל אחת ואחת מכן כשחתמה את שמה כאות הסכמה להיכנס לארגון, לא עשתה זאת טרם שקלה בדעתה. לכן רק מילים מספר אומר לכן.

העבודה שהנכן עומדות להיכנס אליה, דורשת מאמץ ולפעמים מאמץ רב.

עליכן לוותר על כמה מעניינין הפרטיים היא דורשת דייקנות ומשמעת צבאית, התמסרות מרובה, ופעולותיה כרוכות לעיתים קרובות בסכנה.

היא נעשית מתוך חשאיות לכן עלינו לדעת היטב את סוד השתיקה.

לכן אני פונה אליכן מי שחושבת שלא תוכל מסיבות שונות למלא את אשר יוטל עליה תעזוב את השורה כבר עתה ותמנע על ידי כך אי נעימות להבא.

עליכן להבטיח לעצמכן המקבלות אתן על עצמכן את החובה ואת הזכות להימנות על שורות אלה?

יום שני יח באב

יום יום הנני מקדישה זמן רב לענייני הארגון והפלוגה עוסקת בענייני הכספים ל"כופר הישוב". בענייני בחורות חדשות שמתקבלות. ומלבד זאת בשעורים.

למרות זאת אני מרגישה שאיני עושה די.

אילו הייתי יוצאת לשמירה אפילו אחת לשבוע כי אז מצפוני היה שקט יותר.

יום שלישי יט באב

.....יש הרבה חסרונות בקיבוץ ויש לערוך שינוי יסודי בתכנית החיים הזו

ככל אשר גדל הקיבוץ כך גדלים יחד עמו המעלות החסרונות.

בקיבוץ מתרבים החיילים הפשוטים.

לפי דעתי כל חבר חדש שמגיע לקיבוץ צריך לעבור תחילה את כל העבודות הקיימות כטירון, אחר כך כסגן אחראי בכל העבודות, וכך יתקדם.

יום שלישי כו באב.

שלום רב לך יהודקה

.....קבלנו את מכתבך עם שתי הלירות המצב
בדרך כלל הוא זיפת אבל לפעמים טוב יותר.

ההנך עסוק הרבה מחוץ לשעות העבודה? האם מנשבת רוח הכנופיות בסביבתכם?
ענה בהקדם, מסור שלום לכפר גלעדים, ד"ש מאמא מאבא, משמואליק ומעבדו שחזר
מהר -טוב.

שלחו אותו לתל- אביב ומשם "אללה כרים". (אלוהים יודע)
שלך הדסה.

א' אלול תרצ"ח

שלום רב לך יהודה,

לאחר קריאת מכתבך המלא אינפורמציות - הרגשתי עצמי כי הנני עוד חלק בלתי
נפרד מכפר גלעדי.

לעיתים קרובות מאד אני מוצאת עצמי בין הרי הגליל העליון קרובה לחרמון, קרובה
לתנור, קרובה לג'ורה ולרוחינה.

בכרם ובגן, ואף בגן הילדים, לפעמים באסיפה בחדר האוכל, לעיתים בבית הספר.
בלילה בליל גשם רוח ובוץ ובאותו מזג אוויר על עליית הרפת. בשעת שעות.

....הכל עוד כה קרוב לליבי אך כל כך רחוק מהמציאות.

המצב הכלכלי בבית קשה, ואני מוכרחה לעזור.....מלבד העבודה
המשעממת בחנות אני עסוקה מדי ערב בערב ב"תסוקים" מה שגוזל את כל הזמן
הפנוי וגם חלק משעות העבודה. אבל כל זאת כאין וכאפס מול שמירה אחת
בחפירה.....

ועתה הגיעה העת לשמוע מפיו חדשות. לא קבלתי מכתבים שחייבים לי גם יהודה
הצהבהב צריך להימצא עכשיו בכפר גלעדי בדרכו לאמריקה. מטילה עליך לגבות
החובות.

ד"ש לכולם מהוריי ובשמי. מסור שלומות למקטן ועד גדול.

ימי עבודה ולילות מנוחה לכל.

שלך, הדסה

מכתב לניסים ,

יהודית חברתי קבלה הצעת נישואין האם יש סיכוי שתחזור אליה ?
זאת הסיבה היחידה המונעת ממנה להחליט לגבי היענותה להצעת הנישואין

ד תשרי התרצ"ט ספטמבר 1938 (נכתבה רק כותרת)

ה תשרי

עונת החורף קרבה, רוחות קלות מנשבות ומביאות את ריח השדה והריח מעלה בפני תמונות שונות צמחי-בר שונים והעיקר סתווניות. מתעורר בי הרצון ליבש כמה סתווניות כשם שהייתי עושה כשהייתי תלמידה כי תלמידה הנני עוד היום בהכרה או שלא בהכרה הנני לומדת תמיד דבר מה.

ושוב מתמלא ליבי תקוות ותוכניות. ראשית השנה עתה.

חשבון חדש מתחיל. אם טוב או לא היה העבר מעכשיו אפשר לתקן ולשפר ואז ייתכן כי גם הסוף יהיה טוב.

בארץ שורר טרור יום יום נופלים חללים. בתבל כולה עומדים להכריז על מלחמה עולמית היש לקוות כי תצא טובה מכל אלה?.

הר החרמון

(1)

ג' תר"ט יום שלישי

שלום רב היום!

הנני כמיה שזור לפני נסיוני קשה ל
 לכתוב את דלשוני קדמך ככה שכל האחד סודר הטכור
 ואני, הנני דולק אורגו, כאילו קודמ" מהלליג. אני
 יכלה רק לשמור את עצמי שניני ל כל אול לך קנל
 למאי - ויש לקבל ליומרים שכל לשמ קף ליום -
 כל אכן אני מקוה מאד שכל הלקדים ומקורים יש
 ל קארל שיסאר ל כל הבאוג אחר שגבין אור' ושלא
 ילמד שמי קודמ מהלליג. מהווג, מהשקוג' וכל
 לקווג' הן קידושלים.

גסל ל כזו יוגר מליס ואן קרצוני לביוג
 סני. מני. לי.

להגראוג

שלך

י' תר"ט

יהודה קליין חוזר לארצות הברית מבקש שלא ייחשב כבורח מהמערכה

ה תשרי

יהודקה חביבי,

אני נמצאת עתה יחידה בחנות. שישי בשבוע היום ותיכף יבואו הקוזקים להפחידני בשבת שבת שלהם.

מה נשמע אצלכם בדרום? בבית אין כל חדש כולם בריאים ואין עבודה. קבלנו היום מכתב משמואליק. מישהו מסר ד"ש משיח אבריק ומשכונת בורוכוב. קבלנו גם מכתב מקיילה ומנפתלי והרי לך ד"ש מכל המשפחה בארץ.

הרבה לכתוב ובהקדם,

שלך הדסה.

ז תשרי

שמואליק חביב,

לפי מכתבך הדסה ופמה נמצאים בשייך אבריק מהי הסיבה? הרי חשבנו שהדסה תלמד בנהלל ופמה במקווה?

איך מסתדר קוזלובסקי לבד בעבודה האם אתה עוזר לו?

איך מרגישה אסתר? קבלנו היום מכתב ממשה הוא כותב שיגאל עודו עובד בתור שוטר בעכו ואבשלום נמצא עם הצבא בעין חרוד.

היה בריא וכתוב לעיתים קרובות, מסור שלום לכולם.

שלך, הדסה

אתמול הרגו, שרפו ושחטו 21 נשים וטף בטבריה האסון זעזע אומנם את הישוב כולו אך לא עשה את אותה הפעולה שהיה עושה לפני 2 וחצי שנים האנשים מתרגלים אל הכל יש להצטער שגם העיתונות פסקה להגיב על מקרים כאלה.

בטבריה היתה התקפה של פורעים ערבים על היהודים תושבי שכונת קריית שמואל בטבריה, שאירעה בליל 2 באוקטובר 1938, כחלק ממאורעות תרצ"ט. בתקיפה נרצחו 19 יהודים, מתוכם 11 ילדים. (ויקיפדיה)

תאריך: 2 באוקטובר 1938

י תשרי

אני צמה רק מתוך הרגשה לאומית רוצה הנני להתענות עם כל ישראל וחבל שאינני יכולה להרגיש את אשר מרגיש היהודי הדתי. אך, לו יכול היה מישהו לטעת בי את האמונה באלוהים.

יא תשרי

קשה לסדר את החיים שילכו בד בבד עם דעת הקהל אך קשה מזה לעשות פעולה שהיא נגד דעת הקהל.

נתקלתי בכך בפעם הראשונה בהיותי באלכסנדריה. כשחזרתי יום אחד למגורים עם קבוצת חלוצים. המנהלת איימה עליי ורק כשהודעתי שאני מוכנה תיכף ומיד לחזור לארץ התחילה לדבר בקול רך יותר ופתרה את הבעיה בבקשיש שנתנה לשוער. הכסף כנראה יותר חשוב מדעת -הקהל: העולם עומד על הכסף. לעזאזל!!

יב תשרי

מידת מה מכוח הנבואה קיימת אצל כל בן אדם אך לא באופן שווה. ניתן ללמוד שככל שיאריך האדם ימים יגדל בתוכו הכוח הנבואי. לכאורה טוב לו לאדם הרואה את הנולד אבל רק במקרים ידועים. אחרת כל טעם החיים היה פג- אילו מראש ידעו את אשר יקרה בעתיד. בוודאי רבים היו האנשים שהיו מאבדים את עצמם לדעת ורבות היו האימהות שהיו הורגות את פרי בטןן בטרם יראה אור. לנו יש ברירה אחת להיות שמחים בחלקנו ולנסות לתקן כפי ראות עינינו.

יד תשרי

יהודק'ה חביב

שלחתי לך מכתב לפני שבוע אתה יודע שהאסונות שקרו אצלכם מדאיגים ושבוע נראה כשבועיים אז אבקשך לענות עוד לפני ה"הקודם האפשרי". שמואליק בא עכשיו מתל אביב הוא מספר שבזמן האחרון יורים עליהם הרבה מתוך הפרדס שממול. במצב בירושלים לא חל שינוי אם יימשך כך חושבים אמא ואבא להסתדר בראשון לציון שם יהיו קרובים לקרובים ותנאי החיים יותר זולים. יהודק'ה אנחנו מחכים למכתבך מסור שלום לכפר גלעדים. אחותך, הדסה

יז תשרי

כמה זיוף יש בעולם וכמה רע לאותו האדם הישר. על כל צעד ושעל חוזרת השאלה העולמית "מדוע דרך רשעים צלחה".

כח תשרי

קיילה יקרה

אני היום מתפנקת קצת חום קצת הצטננות, הוחלט שאשאר חצי יום בבית. בהזדמנות זו אני עורכת מכתבים יש לי הרבה מה לומר לבי מלא רגשות לכל מה שמתרחש בארץ ובפרט בכפר גלעדי אך אין בכוחי לתרגם זאת למילים. מה שלומך ושלום הדסה ונחמן? איך מרגישות טובה?, יהודית?, חדווה?, כיצד משלימה שפרה עם גורלה ושרה מה שלומה? אצלנו כל יום הוא העתקה מהיום הקודם.

חדווה היא חדווה מלמוד שנפטרה בצעירותה מסרטן אושפזה הרבה בירושלים

מדי פעם נתקלים במיני הפתעות לעיתים הפתעות טובות ולהיפך. עצם העובדה שיכול לקרות משהו בלתי צפוי שומר באדם את התקווה. יהודקה ושמואליק היו בחג בבית. אני שולחת לך תמונות מהצילומים של יהודקה בשעת האזכרה של זייד. מסרי שלום לכולם. ד"ש לך מאמא ואבא הם נמצאים עכשיו בחנות. היי בריאה, שלך באהבה הדסה.

לציפורה ולכל בית זייד השלום והברכה.

.....מה שלומכם? איך מסתדרת העבודה? איך מצב הבטחון?, כמה אנשים נמצאים אצלכם בשמירה? איפה נמצא גיורא ואיפה כוכבת? יוחנן נוטר ויפתח מה עושה?. אני מצרפת תמונות שצילם יהודקה באזכרה של זייד. בבית אין כל חדש ככל התושבים מחכים שהמצב ישתפר.

היו בריאים ושאננים והיו לעיתים קרובות כותבי מכתבים שלום לכולם ושלום לכם
מאמא ואבא .

שלכם באהבה,

הדסה

כח תשרי

אולי אני מוסרת מזמני יותר מחברה אחרת בארגון אך אין זה די...הנני ממלאת עתה
תפקיד של ס.מ.פלוגה למעשה גם של מזכירה יש בדעתי לקבל את התפקיד עלי
ולסדר הכל מחדש.....

כט תשרי

פניות המופנות כנראה ליעקב פת.

הודעה על התמזגות ארגונית ב-28 באוקטובר.

ב חשוון

לדודי משה וכל בני משפחתו היקרים .

שמחנו מאד לקבל את מכתבכם אך נעימה אחת העוברת מראשית מכתבכם יש בה
משום פגיעה ברגשותיי, ברור לי כי כוונתכם הייתה טובה אך כל ההלל על טוב ליבי
העליבני . מימיי לא עשיתי מעשה טוב על מנת לקבל פרס. הנני מוכנה לעזור לאהובה
ככל אשר יעלה בידי ותגמולי יהיה עצם העובדה שעזרת לי לה...היו בריאים ומאושרים
ד"ש מאמא ואבא הם בודאי יכתבו לכם בקרוב .

באהבה הדסה

שלום רב יהודית (יהודה קליין)

רק עכשיו חזרתי ממפקד הפלוגה שלנו פקדתי היום על כמעט 200 חברות וזו בפעם
הראשונה ובכל זאת היה נדמה לי שזהו מעשה רגיל.(ראו הפרק העוסק בהדסה
ב"הגנה")

מה שלומך ומה שלום בני המשפחה.

בודאי שמעת כבר על הרצחם של דב זגורי ואריה רחמן (כנראה- לחמן) ושכפר
גלעדי נוספו עוד ארבעה קברים חדשים.

אך עוד טרם הגיע הזמן לבכות על המתים. עם בתיה טאוב תפגשי בודאי בקרוב.

השחרר (יהודה האזרחי) שלנו כבר מושבע כמו כל האנשים ההגונים ומלבד זאת מתכוון בקרוב ללימודיו באוניברסיטה.
מסרי שלום לכולם ושלום לארץ ישראל.
הדסה.

ג חשוון

לגיטה וטובה שלום רב.

הח' אלכסנדרה עזבה את ירושלים לשבוע ימים על כן הודיעוני את שלומכן לפי הכתובת "ועד הקהילה מגן דוד אדום עבור הדסה רבינוביץ".

ד חשוון

"עצרת הישוב"

"כפר הישוב".

ה חשוון

"השועל מסר את קרני העז לזאב למען השלום"

ה חשוון

מש גורליק ושלוסברג היקרות

יום גדול היה לנו אתמול ואיני יכולה שלא לשתפכם .

עוד כשבועיים קודם לכן התחילו ההכנות.

בשעה 2 באו המתנדבים בהמונים ובאותו הרגע התחיל לרדת גשם. הראשון השנה. הייתה הרגשה שהנה תקופה חדשה קרבה והולכת .

ו חשוון

לדאבוני הפסקתי אתמול באמצע כתיבתי ועתה איני יכולה להמשיך באותו עניין השינה היא המטרידתני.

כולנו בריאים ודורשים בשלומכם.

שלכם בידידות ,

הדסה.

ז חשוון

חייל פשוט אני רוצה להיות, לא נוצרתי לבוא בסוד ה"אנשים הגדולים". שונאת אני את הדיפלומטיה והפוליטיקה שלהם אנשים פשוטים אני אוהבת..

יב חשוון

שמואליק חביב.

בלי טענות ומענות, שב וכתוב הביתה כמה שורות. דרוש בשלום כולם. אני מצרפת מעטפה עם בול וניר לכתובה כדי למנוע תירוצים. אחותך הדסה.

טו חשוון,

יהודקה חביב,

חזור אתה בקול רם במקומי על הפזמון המתלונן שאינך כותב בזמן ושב מהר לכתוב. זה שלושה ימים שמחלקת אספקת המים שכחה לסגור את הברזים והמים שוטפים בכל מקום.

צפורה נמצאת עכשיו אצלנו היא באה להתעניין ביחס למאסרו של יצחק חנקין. סדרו איזו קומבינציה שאיני רוצה לכתוב עליה צפורה הלכה לקיטרוש והלה הבטיח לפנות לנציב נקווה לטוב.

כאן כולם מחכים לשמוע את תוכנו של הספר הלבן.

יהודקה ענה מיד מסור שלום לכפר גלעדיים. אגב חיים ברלין היה בירושלים בקש ממני להתעניין במשהו ונסע לים -המלח להביא טרקטור. היה אמור לחזור למחרת אך נעלם האם הוא אצלכם?

שלך הדסה.

מכתב באנגלית לא ברור בדיוק.

כז חשוון

קיילה יקרה,

מבקשת סליחתך על שלא כתבתי עד כה הייתי פשוט עסוקה מאד בערבים.

התעניינתי בקשר לכתובת של דולה חלוץ אמרו לי שאם ישלחו לדולה חלוץ בתי חסבון רחוב בן יהודה המכתב יגיע לתעודתו.

מה שלומך ומה נשמע בכלל ? אצלנו הכל לפי הסדר הקיים. החנות משמשת יותר למשרד, מקום מפגש של חברים מכפר גלעדי, ולמכון פוליטיקה של אבא ואמא מאשר לקוני חגורות.

תמסרי בבקשה לגב קלר שלמרות רצוני לא הייתה לי עדיין אפשרות לבקר את המחותנים שלהם.

מסרי שלום לכל אחד ואחד. שלום מאמא ואבא וד"ש לכפר גלעדי מחדווה, חיים ברלין, קרסה, יהודה האזרחי, דוד תלמי, ויהודה קופלביץ.

כח חשוון - המשך המכתב לקיילה.

אתמול הייתה גב' קלר והביאה לנו תפוחים וגבינה וכולם אכלו ושבחו.

שלך,

הדסה

שבת ג' כסלו

שלום רב לך יהודית, (יהודה קליין)

אין לי במה להצטדק על שלא עניתי לך בזמן האחרון יש לי אורחים תמידיים מכפר גלעדי ומאלכסנדריה כיום נמצאים בירושלים חדוה מלמוד, חיים ברלין, סי קלר,

קרסה, וההורים של סי, ד"ש מהם.

שלום, שלום אני מוכרחה להפסיק כל טוב לך.

הדסה

יג כסלו.

שמחלה יקרה

יש בי די כדי לספר ולדבר.

אך מאורעות קלי- ערך אין מקומם בכתב ומקרים אחרים אסור בכלל לכתוב עליהם.

כך שתמיד עלי לחזור על הפזמון אין חדשות.....

המאורעות אצלנו פשוט נמאסו. אי אפשר לתכנן דבר. הכל כמעט תלוי במקריות ואחרי הכל מוכרחים אנו להיות שבעי רצון כי מצבנו טוב משל האחרים.

כתבי שמחלה מהכל.... שלום רב רב לצבי שלך.

באהבה,

אחותך הדסה.

יד כסלו,

יהודקה חביב ,

היום מסרה לי חברה מסדום ד"ש ממך שבאה על ידי בחור הנמצא אתך בקורס.

נתקבל היום מכתב משמואליק, הכל אצלו בסדר מלבד המפוחית הדורשת את תיקונה.

בירושלים לא חל כל שינוי ניכר מסור שלום ליצחק (הקר) ולעוד כאלה שתמצא לנחוץ ושלום לך מאמא ומאבא

באהבה, הדסה

יח כסלו.

שמואליק חביב

לפני כמה ימים קבלנו את מכתבך כשכמעט התחלנו לכעוס עליך.

כיצד מתקדמות ההכנות לנשף החנוכה? מה שלום אסתרקה וקוזלובסקי? מה כותבת הדסה? מה הסתדר עם פמה ואיך מנחמק'ה?

יתכן שהדסה גלעדי תבוא בקרוב לבית ההבראה בארזה. מדי פעם מבקרים אותנו חברים מכפר- גלעדי והם ממלאים את מקום הקונות בחנות.

היה שלום, מסור שלום לכולם וכתוב לעיתים תכופות.

באהבה, הדסה.

שלום לך יהודית. (יהודה קליין)

מדוע אינך כותבת? האם קרה משהו?

בירושלים אין חדש אני עסוקה מאד ב"תסוקים" (ענייני "הגנה") הדסה גלעדי בארזה ואני חושבת לבקרה השבוע עם יהודה האזרחי.

כרגע אני מתכוננת לבקר את קרסה שניתחו לה את השקדים.

היי שלום,

הדסה.

כד כסלו

יקרים מאד -כנראה מש' שלוסברג.

....עורכים בירושלים ובארץ בכלל הרבה נשפים לכבוד חג האורים אני מתביישת לספר שאת החבילה עבור הדודה אסתר לא הלכתי לקבל. אם עדיין יש אפשרות אלך עתה.

מאד הייתי רוצה לראותכם האם תוכלו לשלוח לנו תצלומים שלכם?
אצלנו לא חל שינוי אך אסור להתלונן. אשרינו היהודים כאן. שהרי בהשוואה ליהודים
בגרמניה אוסטריה וכו' מה טוב לנו כאן.

ד"ש חמה מאמא, אבא, והאחים .

שלכם, באהבה .

הדסה

כו כסלו

שלום רב לך הודק'ה (הדסה גלעדי)

.....בכמה זמן חושבים להבריאך? אם לא אוכל עד שבת לסור אליך עשי לנו הפתעה
והופיעי אצלנו .

ד"ש מכולם.

להתראות, הודקה ב'.

כט כסלו

יהודק'ה חביב.

אני משתמשת עכשיו בהזדמנות שיוכבד נוסעת אליכם (יוכבד דוסטרובסקי, חברה.
בעלה עבד בים המלח וגם יהודק'ה עבד שם) אם תהייה בחור כארז עליך להחזיר
מכתב באותו דואר.

יוכבד דוסטרובסקי -קופרניק שכנה וחברה טובה של הדסה .

פסנתרנית .ייסדה את האקדמיה למוסיקה ומחול בירושלים

בצעירותה מפקדת ב"הגנה"

שמואליק נמצא עכשיו בירושלים האח הקטן שלנו נעשה לאדם ציבורי הוא פתח את הנשף שלהם ומלבד זאת גילה בכלל כישרון דרמטי הציג על הבמה, ממש ארטיסט. בחנות יש קצת עבודה ציפורה הייתה כאן אתמול בקשר עם פסלו של זייד.

הייה שלום, ולהתראות,

הדסה

ב טבת עד ה טבת

פסוקים מתהילים התואמים את הלך הרוח בישוב ואת מצב רוחה של הדסה.

ה בטבת

קיילה יקרה

לפני כשבועיים קבלתי גלויה מהדסה שלך שהיא נמצאת בבית הבראה. רציתי לבקרה אלא שהתקררתי. ספרי לנו במקומה לכמה זמן נסעה והאם היא תהייה בירושלים.

יג טבת

אתמול קבלנו את מכתבך. בינתיים קבלנו עוד מכתב מהדסה היא כותבת שעלתה במשקלה ותשאר לעוד שבועיים מה שלומך? מה שלום חדוה, שרה קרוסקל, שפרה?
ד"ש ליהודית טובה, נחמן, ומש' קלר.

תודי לעובדות המחסן בעד המתנה היפה.

אצלנו אין חדש יהודה נמצא בקורס בכפר- ויתקין ויחזור לסדום. לאבא ואמא אין רצון שיחזור לאחר מה שקרה שם אבל לא הכל מתנהל לפי הרצון.

שלום שלום לכולם.

שלך באהבה, הדסה

טו טבת

אם אוכל מעתה והלאה לנצל את הזמן עד שאוכל לומר לעצמי "יותר מזה לא יכולתי" אהיה מרוצה מחיי.

כו טבת

לכבוד הא' פלדמן

לפני כמה שבועות כתבה לי הגב שלוסברג כי בידך חבילה עבורנו. אם לא יקשה הדבר יודיענו מקום מגוריו ואהיה אסירת תודה מאד.

כתובתנו:

רבינוביץ -בקר בן יהודה 2, ירושלים

ט בשבט.

**קווים לדמותו של אליהו קראוזה 25 שנה לכהונתו במקווה ישראל הדסה בשם
ציפורה כנראה נשלח לעיתון.**

יא בשבט

**למזכירות מעוז (מעוז-חיים, הדסה כותבת בשם הוריו של דויד אפל חברים של
ההורים).**

חברים יקרים

לפני כמה ימים קבלנו מכתב מועד הורי המתיישבים בבקשת עזרה כספית. אמנם אנו
הורים אך לא פעם שמעתי מפיכם כי ברצונכם לטשטש את קשרי המשפחה.

בני דוד "דודו" אצלכם, נמצא זה ארבע שנים בחברתכם, כל העת לא נענה אף פעם
להזמנתנו זקוקים היינו לו גם במובן הפיסי וגם הרוחני, אך הוא הקשיח לבו. אף
במכתבים אינו מזכה אותנו אנו רוצים לקיים בינינו וביניכם הבנה הדדית.

יב בשבט

שמחליה יקרה

היודעת את באיזה מקום ובאיזו צורה אני כותבת לך עכשיו?

בבית הוחלט פה אחד שעלי לחפש משרה. היות ואין עבודה בחנות, נמצאה לי עבודה
זמנית שהנני הולכת אליה יום יום. והנה היום מצאתי דלת נעולה כי איש לא נמצא
במקום. עלה בדעתי רעיון לשבת על המדרגות ולכתוב.

חן חן לך על התמונה הנחמדה. התמונה המיועדת לסבתך עודה אצלי.

פגשתי את יגאל אחיך אולם טרם הצלחנו לתאם בינינו את ההעברה.

אני מוכרחה להפסיק שלום רב רב לצבי ולכל המכירות והמכירים

מאחותך הצעירה, אוהבתך, הדסה

יח בשבט

מכתב לסופר קבק ולאגודת הסופרים הצעירים. רשמים מהערב הספרותי.

ה. ר. (הדסה רבינוביץ')

כב בשבט

שלום רב לך יהודית. (יהודה קליין)

קבלתי את מכתבך וגם את מכתבך הקודם אך הפכתי רשלנית דווקא בכתיבת מכתבים.

היודעת את מה מלאכתי כל הימים?, בבוקר סידור הבית והכנת שעורים מ 12 עד 5 עובדת בהנהלת פנקסים.

משם לימודי כתיבה במכונה עד 9. אחר כך הולכת לחנות. אחר כך להרצאה או שיעור עד 22.00. אחר כך עבודות קלות בבית, ואחר כך בשעת השינה עסוקה בחלומות. במצב בארץ לא חל שינוי לטובה.

בכפר גלעדי המצב הכלכלי הוטב. הכל הודות לעגבניות שמכרו. שאלתני מהם הקברים החדשים (וכאן מפרטת את השמות).

מה נשמע בארצות הברית? מה שלום אמך?.

ליל מנוחה ושלום לכל ,

הדסה

כד בשבט ור"ח אדר

יהודקה חביב,

(הפסיקה כתיבת שני מכתבים)

מוחרם כבר הגיע ואנחנו החלטנו שהפתגם "משנה מקום משנה מזל" יישאר בתור פתגם.

בעניין החנות החלטנו לנסות את מזלנו גם השנה.

אמא ואבא בריאים ומתכננים תכניות פרטיות היינו, כיצד אפשר לחסל את הטרור בארץ? כיצד ניתן לגרום שאנגליה תעמוד לצידנו? וכו' וכו'. אבא נסע לתל אביב וביקר גם בראשון ובשכונת בורוכוב.

כולם בריאים אך המצב הכלכלי גרוע. אצל משה קיימת עכשיו קבוצה למרות התנגדותם לקיבוצים: משפחת משה, מש' אליעזר, ומש' לאה- כולם בבית אחד.

ציפורה סידרה ביחס לשכר הלימוד של שמואליק ויתכן שלא ישלמו יותר מעשר לירות.

אסתרקה עובדת קשה מאד ופניה נוראים. הדסקה בנהלל ועומדת להיות מגורשת משם בכל רגע. פמה נמצא בכפר גלעדי.

כתוב לעיתים קרובות ובאריכות.

היה בריא ושלום לך ולכל.

שלך, הדסה.

ה אדר

(לא ברור למי מיועד, מוזכר השם יהושע שהיה איש בית"ר.

מדובר כנראה בשיחה שציפורה רצתה לערוך לפני הנוער הבית"רי)

ביחס לעסק המשותף לך ולציפורה חוששני שאם לא אתפוש באזנך הוא ישכח לגמרי מלבך. הצרה שאיני יודעת מהו הזמן המתאים כי יש ברצוני לענות לה סוף סוף בתשובה חיובית או שלילית.

על כל פנים אגש אליכם בשבת אחר הצהריים ואם תהייה עסוק אולי יוכל יהושע למלא מקומך ציפורה מחכה בקוצר רוח לתשובה.

ברצוני לענות לה סוף סוף הן או לאו.

בתודה למפרע ולהתראות.

הדסה.

ו אדר

יקירים (למש' שלוסברג)

הפעם לדאבוני שוב עלי לפתוח בפזמון הישן בבקשת סליחה על אחר מכתבי.....העיקר מה שלומכם...אני שמחה מאד שהספר ששלחתי לאריהל'ה הגיע בדיוק ליום ההולדת שלו. הלוואי שכל ברכותי שברכתיו בליבי בשעת המשלוח תתקיימנה במהרה.

את החבילה ששלחתם קבלנו וכבר חודש שהיא נמצאת אצל אסתר.....מה אכתוב לכם? מחכים לחדשות מלונדון משתדלים לקוות ולתכנן תוכניות להבא קרן-אור ודאי תזרח לנו מאיזה מקום שהוא...

בתקווה להתראות בקרוב.

ד"ש מכל המשפחה ובמיוחד מצפורה זייד.

אוהבתכם, הדסה.

יז באדר.

שלום רב לך צפורה. (קשור למכתב מה' באדר)

את בודאי חושבת שלא טיפלתי בקשר לשיחה שהינך רוצה לערוך לפני הנוער הבית"רי.

טעות בידך כשנתראה אספר לך כיצד הייתי מזכירה ומזרזת ומה השתלשל מכל העניין.

בינתיים, מתברר כי במרבית האחוזים, אי-אפשר להוציא את העניין אל הפועל.
יוחנן בא אתמול אלינו פניו מצוינים. ומה ששייך לשאר מעלותיו הרי ידוע לכם.
גם יהודה וגם שמואליק נמצאים עכשיו בבית והשמחה מרובה.
מה נשמע אצלכם מלבד היריות בסביבה? מה מצב תנובת המשק הממשיכים
בחפירת העתיקות?
גיורא וכוכבת שחקו קצת עם עט ודיו על גבי הניר.....אצלנו אין הרבה רבגוניות
בחיים. עינינו, כעיני כולם נשואות עכשיו ללונדון ולחדשותיה.
שלום לכל תושבי שייך-אבריק.

הדסה

כא באדר.

שמואליק חביב.

עשית לך מנהג לא לכתוב הביתה, הפעם תהייה מוכרח לענות.
קבלתי מכתב מריה שלוסברג נא מסור לאסתר ולמשפחה ד"ש חמה ממנה
ולבקשתה אנא גש אל המשרד של תדהר ברחוב אחד העם 20 ותקבל שם חולצה
סרוגה שריה שלחה עבורי. תשלח אותה עם מכתב דרך אגד לפי הכתובת של החנות.
מה שלום כל אחד ממש' קוזלובסקי?
אתה זוכר שיודקה רצה לנסוע ביום חמישי ובסוף נסע ברביעי ונמנע מהתקפה?
האם בקרת עם יוחנן את יפתח מה שלומו?
בבית הכל כרגיל
שלום לעולם ענה בהקדם הכי אפשרי.
אחותך הדסה.

קיילה יקרה.

כבר שלושה חודשים שלא נענית על מכתבי איננו מסתפקים בדרישות השלום שאנו
מקבלים.
מה שלום כולם?
אצלנו לא חל שנוי אני עובדת בכמה חזיתות.
בינתיים האנשים מתכוננים למלחמה ואוגרים מחסנים בבתיים.
יהודה עובד בסדום שמואליק לומד.

תצפית מהר סדום

יוחנן היה אצלנו אחרי פורים בדיוק כשיהודקה ושמואליק היו והשמחה רבתה. האם פמה עדיין בכפר גלעדי מה שלומו?.

כתבי ומסרי שלום לכולם

שלך באהבה, הדסה.

כח אדר.

שלום לכם יקירים וחביבים.

(למש' שלוסברג)

האמינו לי תמיד מפעמת בי ההרגשה כי בני משפחה אחת אנו .

לא פעם מתעוררים בי געגועים עזים ורוצה אני לראותכם אך בימים קשים אלה קשה להניח שגעגועי יתגשמו.

זמנים קשים הגיעו, לו רק יכולנו להתעלות על האינטרסים המפלגתיים שלנו. רובנו חושבים כי מלחמת-דעות אינה אפשרית בלי מלחמת-אחים.

ויצמן אמר בלונדון "בעזרת השם סוף ניצחוננו לבוא" כנראה זוהי תקוותנו האחרונה להשליך את יהבנו על אלוהים..

אצלנו אין שינוי, יודקה עובד בסדום ומוסר כספו לבית. אחי הצעיר עדיין לומד.

אני עובדת בכמה מקומות.

אצל אסתר המצב קשה אך יש לדבר על כך ארוכות. אצל שאר הדודים והדודות המצב כרגיל.

מדודי בפריז קבלנו לפני שבוע מכתב.

הוא רוצה לבוא ארצה אך אינו יכול להוציא את כספו כי הכניסו בקניית בית גדול שאינו ניתן עתה למכירה על כל פנים הם חושבים לבוא בסוף השנה לביקור.(הדוד אליקים רבינוביץ שברח מהארץ בעקבות פרשת דוד בקר נשלח לאושוויץ במלחמת העולם).

ברצוני להודות לך על החולצה שנסרגה בידייך בקשתי שאחי ייגש אל הא' תדהר.
מה שלום כל אחד ואחד מכם?
חג שמח ונשיקות חמות מכולנו.

ליהודית השלום והברכה.

מה קרה לקורספונדנציה שלנו?
כנראה שמכתבי הקודם לא הגיע למרות שאני עונה תיכף ומיד.
על כל פנים אם לא יגיע אחזור שוב על תשובותיי לשאלותיך.
חג שמח לך ולמשפחתך וד"ש מהכפר גלעדיים והירושלמים.
הדסה.

כט ניסן תרצ"ט

יהודק'ה חביב

....נפל עליי הגורל להיות מבשרת רע .

ביום ראשון ערב ליל- הסדר מתה הדודה בלהה בקר . זה היה מוות פתאומי ביום
השישי הרגישה ברע ביום השבת ניתחוחו וביום הראשון בארבע לפנות בוקר נפחה
את נפשה.

קבלנו מברק לבוא ללוויה. אבא ואמא נסעו, אני נשארתי עם מערבולת העבודות. אבא
חזר למחרת ואמא לאחר שבוע.

שמואליק היה בליל הסדר בשיך אבריק.....'יהודק'ה ענה מיד.

ד"ש מאמא ואבא ובאופן מיוחד משושנה קרסני

אחותך ,

הדסה

כט ניסן.

**מופנה ליוכבד דוסטרובסקי החברה והשכנה שהחליטה להתפטר מתפקידה
הפיקודי ב"הגנה" בעקבות לידת בנה הבכור דרור.**

הדסה מילאה את מקומה.

יוכבד אסור לך להתפטר.

המתארת את מה יכולה לגרור אחריה התפטרותך? אסור לך להתפטר ודווקא בשעה
זו.

ד באייר.

לדוד משה וכל בני משפחתו היקרים

רציתי להשמיעכם דברי ניחומים אך לשווא, לא מצאתי מילים.....למותה לא ניתן
לקרוא מוות. הלוא אישה כמוה חייה בתוכם....והייתה זו נחמתך דוד יקר, נחמתכם
נושאי חייה, ונחמתנו כולנו.

ה אייר

צ'מברלין דומה לשדכן שניהם נושאים מטרייה, שניהם מתווכים ומה השדכן שוחט בלי
סכין גם צ'מברלין כך.

מלך אנגליה שלח מכתב ברכה להיטלר ליום הולדתו מעשה זה מזכיר את הבדיחה
בזוג צעיר שמיד לאחר חתונתם התחילו לקלל זה את זה הלכו לרב ובקשו להתגרש.
אמר הרב, אין זו סיבה להתגרש, מעתה כל פעם שתמצו להוציא קללה אמרו במקומה
ברכה.

יצאו בני הזוג בדרך עברו ליד שלולית לא נזהרה האשה והתיזה מי בוץ על בעלה הוא
עמד לקלל אך ברגע האחרון נזכר בדברי הרב ואמר "שתחיי עד 150 שנה אבל את
יודעת כוונת דבריי".

ליקרים מאד. (מש' שלוסברג)

.....תארו לעצמכם שיום לפני ליל הסדר הגיע מכתב ממש' דודי שבראשון שהדודה
מתה.

ביום חמישי סיימה את ההכנות לפסח והייתה בריאה ושלמה ביום השישי התחילה
להרגיש רע. הובילו להדסה ושם ניתחה מצאו על הכליה גידול ענקי שהספיק
להתפוצץ ולהרעיל את דמה.

נכון שבזמן האחרון התלוננה על חולשה אבל כל הרופאים חשבו שלבה חלש .

זו אבדה גדולה לנו בת 58 בסה"כ.....

כתבת לנו ריה על הניירות שאתם מסדרים. האם אין לכם נתינות? האם ניירות אילו
יכולים להשפיע על עלייתכם לארץ ישראל? האם נוכל לעזור לכם במשהו? אם
חושבים אתם אותנו לידידיכם הקרובים עליהם להיות גלויים אתנו.

.....היו בריאים ומאושרים

ד"ש חמה מכל בני הבית ,

שלכם באהבה הדסה

דודה קיילה היקרה

שני מכתבים כתבתי אלייך ועוד טרם קבלתי תשובה.

הנני תקווה כי הכל בסדר.

אמא ואבא כתבו לך ארוכות ולכן אסתפק בזאת הפעם .

אסיים בד"ש לכולם ואף לחדשים שלא הכרתים (דב בכר ספר לי הרבה על הנעשה עכשיו בכפר גלעדי)

שלך הדסה.

ו אייר.

שלום רב לכם קרסה ומשה.

(חברים מכפר גלעדי שעזבו לתקופה מסוימת את הקיבוץ וחזרו).

הבטחת לכתוב והנה עברו כבר חודשים ואין קול החלטתי לגבות את חובי.

מה שלומכם איך הסתדרתם איך היא גבעת -חיים.....מחכה לתשובתך אפילו תהייה זז קצרה.

בידידות הדסה.

לה' חיים.

(מבקשת לקבל לקריאה ספר מסויים, קצת לא ברור)

.....הריני פונה אליך בבקשה כי תתן לי ואקרא בחבורך וזאת לא רק כדי לספק את הסקרנות שבי.

יד אייר

השלום לחיים....על בקשתך להבהיר את מטרתי אוכל להשיב כי מפני הערצה מיוחדת שנודעת ממני לאנשים להביע מחשבותיהם בכתב ולתהות על אופיים.

משהו סתום במכתבך. מדוע ולאחר שסירבת אתה מבטיחני כי תענה לבקשתי אם אודיעך גלויות מה פשר רצוני להכיר את חיבורך..

הסברתי את נימוקי...

יח אייר

יהודק'ה חביב.

קבלתי את מכתבך ואת הזמנתך.... יהודק'ה, האפשרי הדבר שתביא לי במתנה מעט מן המלח של אשת לוט רגלי כנראה מתקוות מדי ויש להמליחן או אולי להשרותן חצי שעה במים ולהמליחן שעה ואזי תהיינה בוודאי כשרות להליכה.

משמואליק קבלנו מכתב שהכל בסדר נחוץ רק להוסיף עוד לשכר הלימוד.

בבית כרגיל אבא מקים גדרות הגנה נגד יתושים ואמא חופפת בוודאי את ראשה.

להתראות

אחותך הדסה.

כב באייר

קיילה יקרה

כשאני נשאר בבית קצת לכבס, להכין עוגה לשבת וכו', יש באפשרותי לחטוף את הזמן גם לכתיבת איזה מכתבים. והנה את הראשונה בתור.

מזלות טובים לעליות החדשות בסביבתכם ולזוגות החדשים ואת תחלקי אותם לפי ראות עיניך.

אצלנו אין חדשות מיוחדות, מעט יותר עבודה בחנות ומדברים פוליטיקה כל היום.

קיילה שאלתני אם אני מקבלת מכתבים מיהודה (יהודה קליין) כן, אנו מתכתבים כל הזמן.

לפי בקשתי תוכן המכתבים דומה למכתבים בין שתי חברות או שני חברים אולם זה עתה קבלתי מכתב אם הצעה לשלוח לי כרטיס אוניה לנסיעה.

אני טרם ענית, אך מה שאמרתי לפני שנה אכתוב גם עתה שלא אוכל לקבל הצעתו. מקווה לתשובתך המהירה והארוכה.

מסרי שלום רב לכל,

ושלום מאמא ואבא

אוהבתך הדסה

כז אייר

שלום (שלום במלוא מובן המילה) יהודית (יהודה קליין)

אל נא תחשבי שאיני מאמינה בך אולם בי בעצמי אין בטחון מלא ולכן דחיתי את כתיבת מכתבי.

היום החלטתי כי עליי לכתוב אפילו לא תהייה בה תשובה ישירה למכתבך.

מחר עומדים לפרסם את "הספר הלבן" ואנחנו איננו חושבים לעבור עליו בשתיקה.

מי יודע במה יגמר העניין.

לפני יום כפורים כזה כל אחד חייב לסלק חובותיו ומסיבה זו לא רציתי לדחות יותר את הכתיבה.

אכתוב בהמשך ביתר אריכות.

מסור שלום לכל ושלום לך מכפר גלעדי ומירושלים.

הדסה

ב סיון ירושלים

שמואליק חביב

עמך הסליחה שלא עניתי לך משך זמן כל כך ארוך.

התכוונתי לנסוע לתל אביב ולכן דחיתי הכתיבה.

איפה היית בזמן ההפגנות?

מה שלום כולכם? ענה מיד.

מסור שלום לכולם.

מה ביחס לשכר הלימוד?

אוהבתך, הדסה.

ב בסיון

שמחה'ה יקרה

מוזר שדווקא בימים האחרונים כשאני עסוקה יותר הנני פוקדת את כולם במכתבים.

קצת ממה שהיה ביום השביתה וודאי הסקת מן העיתונות ומן הרדיו אבל זה רק אחוז אחד ממה שקרה באמת. פראותם של השוטרים האנגלים עברה כל גבול הם הכו אפילו את הבחורות מ"מגן דוד אדום" בשעת הגשת עזרה ראשונה. זנקו כחיות טרף על כל עובר ושב לפי תומו והרביצו בו עד לידי התעלפות. שדדו מחנויות, ממש פוגרום.

גם השמשה של החנות שלנו נופצה אבל כנראה על ידי אבן תועה של יהודי.

חוששים שגם הערב יקרה משהו .

כולם מתכוננים.....

שלום, שלום רב לך ולצבי ולמכירות.

כל טוב לכם ולהתראות בארץ ישראל ממש.

אוהבתך, הדסה

ליהודית השלום והברכה (יהודה קליין)

שבת היום. לא עבודה, לא "תסוקים", לא הפגנות, לא שביתות.

24 שעות שהן כולן ניתנות לנו. לעשות בהן כרצוננו.

החלטתי להקדיש את שעות אחר הצהרים לביקורים אצל כמה חברות שמתמרמרות על ששכחתי.

חברה ראשונה מצאתי דלתה נעולה. חברה שניה מצאתי חוזרת מביתנו ומאחר ולא מצאה אותי הייתה בדרכה לאחותה הנשואה. חברה אחרת יצאה לטיול .....

כשכתבתי בפעם הקודמת הייתי נרגשת לקראת החתימה על הספר -הלבן עכשיו אחרי כל המהומות, אנו מוכים מכל הצדדים. הטרור הערבי גבר. השוטרים האנגלים אורבים לנו מדי ערב. מטילי הברזל שבידיהם מבקעים את ראשינו. גם הרביזיוניסטים יצאו לגמרי מדעתם, אך לא כאן הזמן והמקום לדבר על זה....כבר מתחילים להתרגל למצב והאש שבערה בנו קטנה במקצת.

עלי להפסיק, חברה קוראת לי ואני שומעת גם רעש המון רץ דרך השדרות.

היי שלום וכל טוב לך,

הדסה

למפקד בן יעקב.

הח' בלומה הורוביץ שעבדה במטבח הנוטרים בנוה- יעקב חלתה והועברה לביה"ח הדסה. היא גלמודה בארץ ומחוייבת להחזיר הלוואה שלקחה.

חובה לסייע לה בדרך כלשהי. (הדסה מונתה להיות אחראית בין היתר על ענייני מנהלה בעטרות ונווה יעקב).

כז בסיון

יוכבד, (יוכבד דוסטרובסקי, המפקדת שיצאה לחופשה בעקבות לידה והדסה מונתה במקומה)

אמרת שאין צורך בנשפים ובמסיבות....אך הרשינו לעצמנו להפר הפעם את מוצא פיך ולערוך מסיבת חברות לסיום פרק אחד מפרשת עבודתך בארגון,,,

כשחשבתי מה עלי לומר לך לפני כולם כשמתפקידי להתרגל עכשיו לדבר בפני כולם - היה נדמה לי שיש לי הרבה מה לומר אך עתה נוכחתי שאילו הם רגשות שאינם ניתנים לביטוי..

בכל אופן כתבתי כמה מילים ומן הראוי שאשמיעם.

יוכבד, שוב התאספנו.

אך בישיבה ממין לגמרי מיוחד,

לא כדי לעיין ברפורטים,

לא בכדי להקשיב בסבלנות לתלונות,
אלא בישיבה שקורא לה מסיבת פרידה,
שסודרה על ידי חברותיך לאות אהדה.
אנו כלנו מבטיחות כי העבודה לא תסבול מחסרונך-
עד אשר תוכלי גם את לתת לה מאונך,
אנו מאחלות לך אושר וכל טוב,
וקוראות לך במהרה אלינו לשוב.

ולכן חברותינו החביבות חיה ושרה,
שיר פרידה מהעבודה אינני שרה,
שרותכן שהוצע לראשונה לפל"י"ט,
יעבור עתה לפלוגה אחרת כ"ב,

.....

אך ברכת הצלחה וספוק בעבודה יפה לכל ובכל עת.

תל אביב ה בתמוז

מתי זייד הרגיש לראשונה את הישוב בשייך אבריק?

חודש תמוז

**הדסה כותבת מאמרים לעיתון "דבר" לזכרו של זייד מכתבים בשמה של ציפורה
בשם כוכבת ועוד ועוד ראה את שכתבנו באתר ה"כרמוניה".**

<http://carmonia.net/files/alxandzipora.pdf>

**כל החומר המודפס והחתום על ידי אנשים שונים נכתב על ידי הדסה בהוראת
ציפורה**

<http://carmonia.net/hadasaalex.html>

**באתר הכרמוניה "אמא הדסה (רבינוביץ) ברלינסקי והדוד אלכסנדר זייד"
באמצע מכתבים אחרים בודדים.**

לכבוד החבר בן צבי,

**מכתב שכתבה הדסה לבקשת ציפורה ובו שאלות שציפורה מבקשת לגביהן חוות
דעתו של בן-צבי.**

1. ציפורה מסרה מכתב לבן-צבי מבקשת חוות דעתו.

2. האם לפרסם את דבר החזרת הפיצויים לקרן הקיימת?
3. מבקשת ששם רחוב על שמו יהיה גם בירושלים בגלל הקשר של זייד לירושלים.
4. מבקשת לדבר אחר האזכרה בקשר לפסל שבתיה לישנסקי מבקשת לעסוק בו. (הפסל לבסוף היה פולוס).
5. מודיעה את תאריך האזכרה ד"ש לביתו ולכל בני הבית.

הפסל דוד פולוס שיצר את פסל זייד

תל אביב ה' בתמוז

שלום יקרים (למשפחה)

הגעתי אתמול בשלום תל אביבה רציתי תיכף לכתוב לכם אך החלטתי לעשות זאת רק לאחר שאראה את שמואליק.

ברגע זה הוא היה כאן, מרגיש את עצמו מצוין אך חושש שלא יתנו לו לגשת לבחינות האחרונות בגלל החוב של 3 לירות.

ברצונו לנסוע גם כן לאזכרה של זייד ויתכן מאד שניסע כולנו יחד.

גם גיורא כאן. אסתר וקוזלובסקי גם הם היו.

אתמול הספקנו לראות את הצגת הבימה "עמך".

שמואליק יוסיף בוודאי על מכתבי.

להתראות וד"ש לכל,

שלכם הדסה.

29/6/39

שייך אבריק

שלום לכם יקרים (למשפחה)

אנחנו כבר אחרי האזכרה ואחרי כל "הטררם".

אני החלטתי להישאר עוד כמה ימים כדי לראות איך מתנהלים כאן החיים עכשיו .

אחזור ביום ראשון או שני אם אשתתף בטקס חלוקת התעודות בביה"ס של שמואליק.
מסרו שלום לכל המשפחה, ואבקשכם להודיע לאלכס (פוליאקובה,מ"ההגנה " לימים
פרופ' באוניברסיטה העברית) שאבוא ביום שני .
היו שלום ושלום לכם מבית זייד.

בית זייד טו תמוז

כיצד עברו עלי ימי האזכרה של זייד

נטלתי חלק לא קטן בהכנות,
תשעה ימים לפני ההזכרה הגיעה ציפורה לירושלים בחטף ובקשה ממני לנסוע עימה
הצלחתי לדחות את הנסיעה ביום אחד.
למחרת הגעתי לתל אביב ובמשך שלושה ימים רצופים ישבתי וכתבתי. הפכתי להיות
ממש סופרת.
כתבתי סיפורים, זיכרונות, תמונות. על האחד חתמתי ציפורה, על השני כוכבת על
האחד חבר, ואחד מילדי כפר גלעדי.
ועוד זכרונות שאותם חוויתי בעצמי ועליהם חתמתי ה.ר. את הכל הדפיסו מילה
במילה.
ביום השני יצאנו מתל אביב ונסענו לשייח אבריק. מעכשיו התחלתי לעסוק במקצוע
אחר סידור תערוכה של תמונות זייד.....כל זה היה החלק הפרוזאי של נסיעתי אולם
בשעה שכתבתי על זייד או בשעה שהדבקתי את תמונותיו לא עשיתי זאת כשם
שעושים עבודה מיכנית גרידא.

יט תמוז

ליהודה שלום (יהודה קליין)

תוכן מכתבך האחרון הפליאני. תמיד דמיתי כי מצב היחסים ביננו היה ברור. אתה לי
כחברה ואני לך כחבר.
שמחה אני על שהעזת להיות לגמרי גלוי לב לפני וכתשובה על כך אענה לך. כל זמן
שהים הגדול מפריד בינינו -יחסי אליך לא ישתנה אבל אין ברצוני כי תסיק מכך כי
בשובך ישתנו פני הדברים....זו שאלה שעליה לא אוכל לתת לך כל תשובה עכשיו.
אתמול חזרתי משייך- אבריק. הנני מלאת רשמים מנסיעה זו.
יש בי הרצון לעזור להקים את "מפעל זייד" אך בינתיים אתן קצת לזמן לפעול את שלו.
שלום לך ולכל שלום לך מהכל, הדסה

(עניינים הקשורים לאזכרה של זייד)

י-יא בתמוז

לילות הוד משתרעים בשדות עמק יזרעאל.

שיחת געגועים ורצון לנקמה (אולי דמיונית) בין הדסה ואולי גיורא או יצחק חנקין.

יב תמוז

אנו מתכוננים לעלות לקבוץ זעירא ופן הולכים עמנו. זעירא ילמדנו לשיר את שיר אלכסנדר זייד שחובר על ידי פן.

אותו ליל הוד כבליל אמש משתרע בשדות עמק יזרעאל. "טל מלמטה ולבנה מעל....."

שלום לך ח' ברכה

ידוע לי שאת טפלת בחומר שציפורה זייד הגישה להדפסה ליום האזכרה של זייד לכן הנני פונה אלייך.

גם הפעם, נתבקשתי על ידי צפורה זייד למסור קטעים אלה מיומני, לפרסום.

יש בהם כדי לסתור את שמועות השווא שנפוצו בקרב הישוב כאילו וכדור הבן פגע בזייד. למרות שאני כותבת זאת בלי הבלטה מיוחדת.

ב-15 לחודש זה יושר ברדיו שירו של זייד אולי רצוי שבו ביום תפרסמו את הרשימה המצורפת .

אם לדעתך הכתוב אינו מתאים לעיתון "דבר" אולי תמסריהו ל"במעלה" או שתחזריהו לפי הכתובת צפורה זייד (או חברה), רבינוביץ-בקר, בן יהודה 2, ירושלים.

לבית זייד השלום והברכה

..זה כמה ימים שאני שוכנת כבוד במיטתי....המד- חום מראה 39 מעלות ולעיתים גם יותר לכן אבקש סליחתכם על כתב היד המרוסק..

ביום הראשון לפנות ערב הגעתי סוף סוף לתל אביב.

שלחתי קטעים מיומן בחתימת חברה-בצרוף מכתב קצר, כי אני חושבת שיש למהר..

בתל אביב נודע לי ששעת זייד ברדיו עוד טרם שודרה ניגשתי אל זעירא, והוא נתן לי מכתב ללוברני. לוברני הבטיח לענות לזעירא ובוודאי עמד בדבורו .

אך מה תהיינה התוצאות מהקורספונדנציה איני יודעת.

ומכאן דרישות שלום לאנשי אלונים וגבעות זייד בצורה מפורטת.

שלומות מאמא ואבא, מיהודקה הנמצא עכשיו בסדום, ומשמואליק.

כה בתמוז

חנה יקרה

(חנה סידס חברה מבית הספר שעברה להתגורר בארגנטינה והמשיכה להתכתב עם הדסה משך כל השנים).

שמחתי לקבל את שתי גליוותיך במיוחד את השנייה בה את מודיעה כי הגעתם בשלום למחוז חפצכם. היה בדעתי לענות לך מיד אך עקב האזכרה של זייד נמצאתי בדרך. שבועיים אחר כך חליתי....

המגיע אליכם עיתון עברי ? אם לא אוכל לשלוח אליכם.

היי את ואישך שלום.

ד"ש לכם מהורי.

המחכה לתשובתך ,

הדסה

א באב

יהודקה חביב

כיצד נודע לג'וש חברך כי חליתי איני יודעת .

יש לחשוד כמובן באלכס זהובת השער נעשה לה "בירור".

אלא שלג'וש יש להודות, כי הוא היה הגורם לכתיבת מכתבך.....

בזאת סיימתי את תולדות מחלתי ועתה אגש לענות על שאלות אחרות.

שמואליק חזר ירושליימה שעות ספורות אחר נסיעתך לסדום....

דברתי עם יוכבד ביחס לעבודה בשבילו בצפון ים-המלח. בעלה הוא איזה מועלם שם. בודאי השבוע יתברר העניין.

בינתיים שמואליק מתכנן לנסוע לכפר- גלעדי וכבר הספיק לארוז את חפציו.

יתכן מאד שאמא תיסע עימו .

הכינותי לה את כל הבגדים הדרושים וגם סימנתי שמה עליהם.

מה דעתך על טיול שכזה?.

ועתה אמור נא מה שלומך, איזו משמרת עובד עתה? מה מצב העניינים בינך ובין לוי שפיגלמן? ומתי תבוא הביתה?

אבא לא ניגש למשרד קליה ולא קיבל את הכסף .

הייה בריא, ד"ש למכרים.

ענה בהקדם.

שלך, הדסה.

שלום לך קיילה יקרה.

כשחזרתי משייך אבריק מצאתי את מכתבך.

הספקתי לחלות.....מחר בוודאי הכל יהיה בסדר.

ברגע זה קשה עלי הכתיבה אבל אני ממהרת לשגר לך לפחות מכתב קצר ברצוני להודיעך שאמא ושמואליק מתכננים ברצינות גמורה לנסוע לכפר גלעדי מה דעתך על זה האם עוד תמצאי אז אצל פרנץ? מה שלום המשפחה וכל החברים.

מסרי שלום למש' פרנץ.

ד"ש מהבית.

שלך הדסה.

שלום רב לך צפורה.

אני על מכתבי עוד לא קבלתי תשובה אך אין זה מונעני מלכתוב.

ביחס להצעתך למנותני למזכירת מפעל זייד לחודש לא אוכל לקבלה

א. אני עדיין חולה.

ב. אמא תסע בעוד ארבעה ימים עם שמואליק לכפר- גלעדי והעדרה יאלצני להישאר בירושלים.

יש עוד סיבות אבל הן חשובות פחות.

במכתב הקודם כתבתי לך על קטעי היומן ששלחתי לדפוס והיחס למכתב שזעירא נתן לי ללוברני מהרדיו.

השיר כפי שידוע לך לא הושר ברדיו ב15/7 וכן לא היה זמן מתאים להדפסת הכתוב הבררת משהו בקשר לעניין זה בהיותך בתל- אביב?.

מה נשמע אצלכם?

קבלתי מכתב מקיילה, היא מתכוננת להיכנס לבית-הבראה בארזה לחודש ימים.

כולם בריאים מלבדי ודורשים בשלום כולכם.

הדסה

ט באב.

שלום רב לכם קרסה ומשה (חברים מכפר גלעדי)

...פעמים רבות התיישבתי לכתוב לכם וגורמים שונים עכבוני. עתה אקצר כדי שלא אאלץ להפסיק.

היה לי קשה לאתר את רמשון.....רק עכשיו כשקבלתי את מכתבך השני מסרתי את הספר לחדוה והיא סדרה את העניין....

מה שלומכם?. כיצד התאקלמתם?. לפני כחודש נסעתי לשייך אבריק לאזכרה. חשבתי לבקרכם אך מיהרתי ובחזרה קדמני העוצר. אולי תבואו אתם לירושלים?.

ירושלים לא נשתנתה ואין הדבר אכפת לי כי חיי כאן הינם רק תקופה ארעית .

השאלה מתי תסתיים.....

היו בריאים ומאוד מאושרים

ד"ש לכם מבני ביתנו ומחדוה .

בידידות, הדסה

יט באב

שמחלה חביבה

תמיד ישנן סיבות להצדיק את העובדה שזמן כה רב לא כתבתי לך אבל בוודאי לא תכעסי עלי הרבה וגם תסלחי לי.

הזמן הוא כה מטורף מדברים הרבה על המלחמה העולמית.....אבל אחרי הכל עניינים פנימיים גם קיימים....הנה עתה מצאתי שעת כושר לכתוב לך ודווקא באמצע הבישול אמא ושמואליק נסעו לכפר- גלעדי עלי להכין מטעמים לשבת ואחר כך לרוץ לחנות -לכן עלי למהר גם בכתיבה.

לפני כחודש ראיתי את יגאל אחיך התל- אביבי.....יגאל מסר לי שאת חושבת לבוא ארצה האמנם? גם את רותי ראיתי לפני כעשרה ימים היא כבר אינה רותי אלא רות גדולה ונחמדה.

כיצד את מבלה את חופשתך? מה מצב העבודה אצל צבי?.מה מצב הרוחות בכלל במצרים?. עני לי בהקדם.....ד"ש מכמה חברות וחברים. מעליזה בת דודתך ובתה הגדולה ממש.

ד"ש לך גם מהוריי.

מסרי את שלום נלבב לצבי ולכל מי שתמצאי לנחוץ.

משפחות גורליק ושלוסברג היקרות

כארבעה חודשים עברו מיום בו נשלח מכתב זמן די ארוך העלול לעורר דאגות.....אולי כועסים אתם עלי אולי משעממים מכתביי...נדמה לי כאילו מסתירים אתם ממני דבר מה הנוגע אלי. אשמח מאד אם תוכיחוני כי סברות שוא עימדי.

אסיים בד"ש לבבית מהוריי ואחיי וכל טוב לכם.

בידידות,

הדסה

לכבוד הא' קלורלי (נכתב ע"י הדסה בשם ציפורה)

אדון נכבד ומאוד חביב,

אין בפינו מילים כדי להודות לך על מכתבך החביב ובעד כל התמונות אשר שלחת לנו.....הד"ר מייזלר (פרופ' בנימין מזר) ימשיך עתה בחפירותיו הוא ישמח מאד אם תואיל לבקרנו...ואולי נצליח להביע את תודתנו בעל פה יותר מאשר בכתב.

הננו שולחים לך ולאמך מעט מתנובתנו המתוקה ביותר. הואילו נא לטעום מדבשנו ויהיו נא חייכם תמיד כטעמו.

קבל נא את איחולינו הלבביים ומסור שלום רב לאימך.

המוקירים אותך מאד מש' זייד

לכבוד האדון קראוזה ולכל חבר המורים המטפלות והמבשלות.

אליהו קראוזה היה אגרונום מומחה, מנהל חוות סג'רה מטעם יק"א ומנהלו של בית הספר החקלאי "מקווה ישראל"

(נכתב בשם צפורה)

ליום גמר בני את בית- הספר שלוחה לכם ברכתי ותודתי על מסירותכם בהדרכה בחינוך ובטיפול הכלכלי הנה עתה לאחר שלוש שנים הנכם מחזירים אותו כבחור מבוגר חסון בגופו ובנפשו.

לפני שלושים שנה נמניתי אני על תלמידיך ויפתח הוא השלישי מבין בני משפחתנו. הרביעי בתור כבר מוכן להיכנס אחריו.

לקיילה לשמואליק ולכולם השלום והברכה.

אני רוצה הפעם לקצר מאד במכתבי כי עלי למהר לחנות.

אמא מיום שחזרה מכפר- גלעדי נהייתה יושבת בית.

יש בדעתה להגיע שוב לצפון הפעם תיסע בוודאי עם אבא.

מחכים רק ליהודה שיבוא לחופש מהדרום.
מצרפים מכתב עבורך שמואליק ומכתב עבור יוסקה מלמוד
שלכם,
הדסה

יא אלול

למשפחות גורליק ושלוסברג השלום והברכה,

צער רב גרם לנו דבר מחלתך הקשה. אך מצד שני שמחנו שהכל עבר בשלום.
עוד שמחה הייתה לי כשנוכחתי כי חששותיי היו לשווא וסלחי לי ריה אם צערתיך
במכתבי האחרון.....
אני פונה אליכם שוב ברצינות : אם בדעתכם לעלות ארצה עשו זאת עכשיו. עלו
כתיירים ואחר כך תקבלו זכות ישיבה. יש רושם שהממשלה אינה מתנגדת עכשיו
לעליות כאלה.
אולי נוכל לעזור לכם מכאן .

לדוד מפריס כתבנו כל הזמן שיבוא. לבסוף החליט לעלות עם אשתו ובנו אלא שהוא
התמהמה יותר מדי ועכשיו מי יודע אם יתנו לו לצאת מצרפת (ואומנם הם נשאר
בצרפת ואליקים נרצח באושוויץ)
כתבי לנו ריה.....

ואסיים בשנת שלום וברכה. שנת אושר ובריאות לכל.
אגב ריה כתבי לנו את כתובת אביכם היקר. לפעמים אנו נמצאים בסביבות פתח תקוה
וברצון ועונג רב היינו מבקרים אותו.
ושלום על ישראל שלכם בידידות
הדסה

חברות (חברות הפלוגה שהדסה פקדה עליהן)

לרגל המצב הבינלאומי ההולך ומחמיר עלינו גם אנו- פלוגת הבנות לבדוק את
כוחותינו כדי לדעת כיצד נוכל לקדם את פני הרעה.
הפלוגה מונה 147 ומהן 96 שיכולות להגיש עזרה ראשונה מספר שקשה לבנות עליו
בשעת חרום.....

לדודה, לאח, לבני הדודים ולכל החברים.

סוף סוף אני נוסעת לכפר גלעדי. חשבתי להתחיל את השנה החדשה בכפר-גלעדי אלא שהממשלה דואגת כנראה שאחוג את החגים בירושלים ואינה נותנת לי תעודת זהות.

אנא הודיעוני איפה עלי לסדר תעודה זו ....ענו לי בהקדם כתבו לי מה להביא מירושלים.

כולנו בריאים ומאחלים לכם שנת ברכה,

מסרו שלום לכולם

להתראות הדסה.

ערה"ש תש'

למפקדות פלוגה י"ט המסורות.

שלוחות ברכותי לפני עוזבי את ירושלים ולקראת השנה החדשה.

תהא זו שנת שלום ואחוה. שנת עזרה והבנה הדדית שנה שאין בה גיוסים ואף לא מפקדים ארוכים.....

בהצלחה בכל אשר תפנינה, וברעות .

הדסה.

דווח מפגישתי האחרונה עם שמעון (מפקד ב"הגנה")

הדסה מדווחת לכולן על השאלות שנשאלו, התשובות שנתנו, מהם העניינים שנשאר פתוחים, ועניינים אחרים הדורשים דיווח. ועל מעברה לכפר גלעדי.

אסתר זיידן מתמנה כמרכזת את ענייני הפלוגה.

אסתר זיידן (9 במרץ 1908 - 3 ביוני 2014) הייתה סטטיסטיקאית ישראלית, הידועה בעיקר בזכות תרומתה לענף של תכנון ניסויים וניסויים קומבינטוריים. בין השנים 1983 ל-1985 כיהנה כנשיאת האיגוד הישראלי לסטטיסטיקה ובכך הייתה לאשה הראשונה שנבחרה לתפקיד זה.

ובזאת הסתיימה השתתפותי בישיבות ירושלים והנני מאחלת הצלחה וכל טוב לכולכם.

יום רביעי יד בתשרי תש'.

(למשפחה בכפר גלעדי)

שלום רב לכם....מתעורר בי חשש כי לא קבלתם את תמונותי או שמכתבכם אבד בדרך.

לפני כמה ימים נתתי תמונות לנחום הורוביץ וגם הוא הבטיח לסדר.

מסרו שלום לכל ד"ש מאמא ומאבא ענו בהקדם.

להתראות.

שלכם הדסה.

שלום רב לך יהודקה.

אתה יורד סדומה ומיד דבקה בך קמצנותם של בני סדום ועמורה .

מקמץ בבולים, בדיו בניר.....לא נאה מצדי להטיף לך מוסר תקף אחרי יום הכפורים.

אתה חושב בוודאי לבוא בקרוב הביתה ולכן נמנעת מכתובה .

על כן רציתי לשאלך מתי יש בדעתך לבוא.

בעוד שלושה או ארבעה ימים אסע לכפר- גלעדי.

הנספיק להתראות?

מה שלומך וכיצד העבודה .

בחנות לא חל כל שינוי.

הייה בריא ושנה טובה לך .

אחותך הדסה

יהודקה,

מכתבי נכתב אמש והיום נתקבל מכתבך .

קבלתי מכתב מקיילה ומשמאליק שהם יסדירו לי התעודה וגם מנחום הורוביץ. אני

מחכה ואז החלטתי לנסוע ולעשות בעצמי את כל הסידורים.

היה שלום, שלך הדסה.

מכתב ליצחק בן צבי בוועד הלאומי

בשליחות ציפורה.

ועוד מכתב ל"מפעל זייד"

השאיפה היא להרחיב את שטח הנקודה ולצרף לשם עוד חמישים איש "המרכז החקלאי" הבטיח עזרה בתנאי שיתאחדו עם קיבוץ אלונים.

משפחת זייד מתנגדת מכמה סיבות

אנשי "מפעל זייד" שנבחרו מבקשים טיפול דחוף ועזרת בן-צבי.

יז תשרי תש"ש

נצחיה. (לימים אוחנה, חברה של הדסה)

רציתי להיפרד ממך אך חשבתי שמוטב שאשלח לך ברכותיי בכתב.

איני יודעת מדוע אך לאחרונה קיננה בי ההרגשה כי ביקוריי הינם למורת רוחם של בני משפחתך.

ייתכן ואני האשמה, על כן חשבתי שכדאי כי אמנע מלסור אליכם..

איני כועסת עליהם.

קבלי את ברכותיי ומסרי גם לכל בני משפחתך ברכות שלום ואושר והצלחה בכל.

בידידות הדסה.

יט תשרי 2/10/39

שלום לכולכם. (המשפחה בכפר גלעדי)

החלטתי לחכות לתעודה לפי הבטחתכם ושום דבר לא מגיע.

האם יש סיבה מיוחדת?

כתבו לי ואדע.

מסרו שלום לכל וד"ש מהבית

שלכם הדסה

לכבוד הקרן הקיימת הלשכה הראשית (עבור ציפורה)

בזה אנחנו רוצים להודות לכם מאד על עזרתכם האדיבה לרכישת צנורות המים עבור משכננו ועם זאת לשאלכם אם אפשר לתת הוראה לחברת "ניר" להשלים לנו את המטרים החסרים....ובעיקר לתת לנו שעון מים שאין לנו אמצעים לרכוש אותו...

בתודה למפרע וברגשי כבוד.

שלום רב לכולכם (לכפר גלעדי)

סוף סוף קבלתי עכשיו את מכתבכם אחרי שלושה שבועות של ציפיה,,,,, כנראה שהאשמה לא בכם... מקווה להיות ביום שני הבא 9/10/39 בטבריה.

כולנו בריאים ודורשים בשלום כולכם

להתראות, שלכם

הדסה.

תל אביב כד' תשרי.

שלום רב לכם יקרים. (למשפחה)

הגעתי ביום השישי בשלום תל אביב.

ראשית פני היו מועדות אל רייצה ושם כפי ששערתי מראש לא מצאתי את אסתרקה.

השארתי אצלה את המזוודה הקטנה ומזויינת בפיג'מה ובכלי רחצה שקשרתיים אל התיק וכן בקופסת המשחק שקניתי למנחמק'ה יצאתי לדרך לנסוע לגבעת קוזלובסקי....מצאתי את כולם בריאים ושלמים עובדים ואוכלים כל שעתיים ומשקיפים מגבוה על כל תל אביב.

....ועתה אספר לכם משלומם של כל אחד.

אסתרקה כרגיל, אותה שלשלת המעשיות שציפורה ספרה עליהן.

קוזלובסקי הבריא וקיבל בטן עליונה.

מצבה של הדסק'ה לוט בערפל דומני שהיא בגיל כזה שהיא עצמה אינה יודעת מה שהיא רוצה... לפי דבריה היא החליטה שעליה לרצות ללמוד ואסתרקה וקוזלובסקי נאחזו בנקודה זו ושמחים לקראתה.

אחרי כל הדיבורים שהיו ביני ובינה החלטנו לעשות הערב אספה כללית כדי לשמוע בפני עם ועדה מה בפיה.

מנחמק'ה עדיין בגיל שכל הנעשה והנאמר נחשב לחכמה. אלא שהוא באמת ילד פיקח ומתוק מאד. מפונק, אבל באשמת מפנקיו.

משהו בקשר אלי -לפי עצת אסתרקה'ה נגשנו לרופא עור מפורסם בקופת חולים רק הסתכל וכבר קבע את הדיאגנוזה.....מחר אני מקווה להעפיל הגלילה ומשם אכתוב לכם.

היו שלום ומסרו שלום לכל.

באהבה, הדסה

ושוב בכפר גלעדי-אוקטובר 1939

הדסה חוזרת לכפר גלעדי ושוהה שם עד ה-10.3.41.

אחר כך חוזרת לירושלים ונישאת שם בחודש מאי 1941 לחברה נפתלי ברלינסקי.

הדסה לא רצתה לעזוב את הקיבוץ וניסתה לשכנע את נפתלי להצטרף אליו אך הוא לא הסכים לכך.

בסך הכל שהתה הדסה בקיבוץ שנתיים ורבע.

זו הייתה תקופה מכוננת בחייה העובדה ששני אחיה, הוריה, דודתה, בני דודיה ועוד קרובי משפחה וידידים התגוררו שם והעובדה שהישוב ייצג את תפיסתה האידיאולוגית תרמו לשמירת הקשר עם הקיבוץ עד יומה האחרון.

כפר גלעדי כח בתשרי תש' (11/10/1939)

אמא ואבא יקרים.

שוב הנני בכפר גלעדי הגעתי לכאן בדיוק ביום שהבטחתי. הכל היה בסדר.

מחר אתחיל לעבוד. שמואליק עובד ומבסוט חאלאס. גם ממנו שבעים רצון. עוד טרם מצאתי הזדמנות לשוחח עימו ארוכות.

קיילה כמעט בסדר הדסה נחמן וגיטה אשתו, כולם בריאים ושלמים.

אכתוב לכם פרטים נוספים במכתב הבא....מהערב אתחיל לישון בחדרה של קיילה.

סדרתי את החפצים בארון ומעתה אני תושבת כפר גלעדי.

האם יהודה בא הביתה לחופש...מסרו שלום לכל המכירים משפחת אפל כהן ומנצ'ל למשה למנוחה לנצחיה וכו' וכו'

ד"ש לכם מכולם כולם .

שלכם הדסה.

א חשוון

שלום רב לכם יקרים. (למש' קוזלובסקי)

חשבתי אמנם לדחות קצת את הכתיבה חשבתי שגם פמה ישתתף אבל איני רוצה להחמיץ את ההזדמנות שגיטה נוסעת.

פמה נעשה לזלמי שלם. גבה, השמין, בחור כארזים, עובד וכולם שבעים רצון ממנו.
ביחס למקווה. קיילה כתבה לכם ואני מקווה שפעלתם לפי הוראותיה.

גיטה תספר לכם פרטים נוספים..

כתבו מה הסתדר עם הדסק'ה אולי תכתוב לי היא עצמה.

ד"ש לכם מכולם.

נשיקות למנחמק'ה

שלכם הדסה.

ח' מרחשוון.

עכשיו אספה כללית. אולי ידונו גם בשאלת מועמדותי.

לו עמדה שאלה זו על הפרק לפני כשנה וחצי לאמור לפני נוסעי הביתה-כי עתה לא
היה אפילו חבר אחד שלא היה מרים את ידו עבורי .

אך עתה זמנים אחרים הגיעו. ישנם כאלה שעוד טרם הכירוני. לא כולם רוצים להבין
מה גרם לעזיבתי.

חברים שרק אתמול היו כל כל קרובים אלי- חדווה וחיים שבהיותם בירושלים היו
מבקרים אותי יום יום- נמנעים, כאילו, מלדבר איתי.

האם מזלי הרע או אופיי גורמים לכך.....

כב בחשוון

אמא ואבא ויהודק'ה היקרים.

עתה אכתוב לכם ביתר פרוטרוט מה נשמע.

קודם כל בכדי שלא אשכח ביחס לרופא.

הייתי בזמנו אצל הרופא שוב עם אסתרק'ה.

הוא אמר שאין תרופה רדיקלית.

נתן לי ספירט סליציל ואמר שעלי לאכול הרבה בשר.

בכפר גלעדי אני כבר מועמדת. את חיה- שרה חייניקין ואותי קבלו כיוצאות מן הכלל כי
יש עכשיו עודף של אנשים.

השבוע עבדתי במטבח והחליטו שאחר הצהרים אלמד את ילדי הגן. ילדים שיכנסו
בשנה הבאה לבית הספר.

ברצוני לבלות את שעות הבוקר בעבודה בשדה..

שמואליק עובד בנפחיה. היום יצא עם נחמן לחרוש בטרקטור. הוא נראה טוב מאד ושבע רצון ולא שאלני אף פעם אחת ביחס לעבודה בים- המלח.

מלונו עדיין "מלון גרינבויים" (ישן בחוץ מתחת לעצים) אולם בקרוב יעברו לבתים.

הוא מתכסה בשמיכה העבה שהבאתי לו וטוב וחם לו. חסרות לו נעלי השבת ומכנסי השבת ומשקפים סגורות באופן הרמטי.

פמה, אף הוא בריא ושלם.... העניין של מקווה- ישראל לא הסתדר מטעם כפר גלעדי אך קיילה יעצה לאסתרקה ובסך שתי לירות בחודש תוכל להכניסו לבית הספר. נראה איך ייפול דבר על כל פנים לי נדמה שלפמה עצמו לא אכפת לו לגמרי שישאר עוד שנה בכפר-גלעדי.

הדסה גלעדי חזרה היום מטיול קצר, כולה נוהרת ממצב רוח טוב.

נחמן מנהל הפלחה. כרגיל, בריא ושמח.

וקיילה לא כל כך בסדר.....ענו בהקדם והאריכו בכתיבה שלום לכל המכירים.....

שלכם באהבה,

הדסה

מרחשוון

חברות יקרות. (ב"הגנה")

בוודאי כבר אמרתן "שכחה אותנו הדסה ולא תפקדנו אף במכתב קצר". או, שיצאתי אני מלבכן ואינכן מחכות כלל למכתבי.

לא זאת ולא זאת.....בבואי לכפר גלעדי הייתה לי הרגשה כי חזרתי הביתה...עבודתי בתחילה הייתה במטבח מקצועי עתה הוא גננת. באו אלי בעוד דרישה ללמד את הנוער בתל-חי אני ממש אובדת עצות....כיצד אוכל לקבל על עצמי אחריות כזו בשעה שאין לי הדרכה והכשרה בשטח זה? לזמן פתרונים.

את שעת החרום אין מרגישים כאן. נמצאים כאן עכשיו קרוב למאה איש שאינם חברים 30 איש מגרעין צ'כי 20, איש מעמיר המתכוונים לעלות להתיישבות ועוד מעפילים ואורחים..

הצגות של "הבימה" אינן חסרות.

שלשום הוצג כאן המחזה "מירלה אפרת".

חנה רובינא כמירל'ה אפרת

ברצוני להקיפכן בכמה שאלות אולם אקווה כי תדענה לכוון את תשובותיכן מבלי ששאלותיי תוצגנה.

אסיים בליל מנוחה וכל טוב לכן.....

שלכן , הדסה

שלום רב לכן נצחיה ומנוחה.

אני שולחת את המכתב הכללי אליכן כדי שתוכלנה לקראו ואחר כך העבירו לאסתר זיידן.

.....ד"ש משמואליק אחי .

בידידות, הדסה

מכתב נוסף בחשוון.

יהודק'ה חביב

גלגל חוזר. כשישבתי לכתוב לך נזכרתי במכתבים ששלחתי לך לפני שנה וחצי.

הכל לכאורה לא נשתנה במקום פרט לתוספת בניינים .

בית תרבות, גן ילדים, שכלולים שונים, ועל כולם ילדים חדשים, כל אילו שינויים אומנם לטובה ובכל זאת מצב הרוח הוא קשה.

ולמרות הכל נעים להיות כאן יותר מאשר בעיר..

מקצועי כאן גן -ילדים ותפירת חגורות בטן. איני בטוחה שיכניסוני ללמד עברית את הנוער בתל -חי.

שמואליק עובד בנפחיה והוא ממש דבק בה כשמסדרים אותו לפעמים לעבודה אחרת הוא מוריד את אפו.

שמואליק עדיין אורח אך בזמן הכי קרוב יצטרך להציע את מועמדותו כי עומדים לנקות את המשק מן האורחים.

יהודק'ה, זכיתי כאן ליום שעליו חלמתי זמן רב.

השתתפתי בעליה לחאן וליד. (קיבוץ עמיר)- אמנם לא הייתה עליה זו ברוב עם כראשונות אך השמחה והתקוות לא נפלו בגובהן.

יהודק'ה ענה וכתוב לעיתים קרובות

מסור שלום לחבריך וד"ש מהגלעדים.

שמואליק יכתוב לך.

אחותך, הדסה

מכתב נוסף בחשוון

אמא ואבא היקרים

.....המזכירות עומדת להיטהר מהמין הזה שקוראים לו אורח .

אפילו לשמואליק רמזו קצת אך לו אין מה לחשוש סוף סוף הוא אינו סתם אורח .

טוב שהגשתי מועמדותי תכף לבואי -עכשיו הדבר היה מסתדר בקושי .

דברים אלה כתבתי כדי שתדעו מה לענות לאלטה רייזקין בקשר להדסה שלה ולדבורה שלה.....

אני עובדת חצי יום בגן הילדים ובבוקר במחסן או במקום אחר.

רצו שאלמד עברית לנוער אבל הגננת לא הסכימה בשום פנים לוותר עלי .

ערכו ישיבות על גבי ישיבות ובסוף ניצח הגן.

מה לענות לאלייקים האם יש דבר מה מיוחד? איפה נמצאים האד' והגב' שלוסברג העודם בירושלים?.....ד"ש מהגלעדים.

שמואליק בודאי יכתוב פמה לומד במקווה -ישראל.

שלכם באהבה,

הדסה

מסרו שלום לכל.

האם מש' שלוסברג חזרה מצריימה.

ד"ש לכם מן הגלעדים .

שלכם באהבה, הדסה

לדוד דוד שלום רב.

(דוד בקר האח הצעיר שבארצות הברית.)

ראה הרשימה באתר הכרמוניה "פרשת חיי הסוערת של הצייר דוד בקר"

בני המשפחה הנמצאים בכפר גלעדי החליטו להטיל על הקשישה מכולנו האם והדודה קיילה - לערוך את החלק הארי של המכתב, לספר לך מכל החדשות כי החוק שבא עקב המלחמה שפרצה באירופה דורש למעט ולקצר בכתיבת מכתבים . עלינו יהיה רק להוסיף.

הנני ממלאת את המוטל עלי. מאחלת לך ולמשפחתך כל טוב.

חבל מאד שימים גדולים מפרידים ביננו, אך המרחק ביננו אינו מטשטש את הקרבה המשפחתית ואני תקווה כי יבוא יום בו תהיו גם אתם אזרחי ארץ-ישראל.

כ' בכסלו

אבא יקר,

אמא מרגישה עצמה מצוין. מטיילת ומטיילת .

הייתה בדפנה, בחאן א-דוור, (קיבוץ דן), לנה במטולה, בתל-חי, בגן, ובנטיעות של כפר גלעדי וכו' וכו'. הספיקה לתקן חגורה במחסן.

אוכלת במטבח הכשר ארוחות צהרים וארוחות בוקר וערב במטבח הטרף .

שותה תה אצל הסבא (אליוביץ אביה של טובה פורטוגלי).

קיילה רוצה לעכב בעד אמא עד יום חמישי ואחר כך תסענה שתיהן לחיפה ואחר כך לשייח' אבריק.....פרטים נוספים תספר לך אמא כשתחזור.

.....אמש והערב נערך כאן נשף ריקודים ולא הרי נשף ריקודים בעיר כבכפר.

עדיין לא כתבתי המכתב לאלייקים כי ביליתי את כל הזמן החופשי עם אמא האם קבלת מכתב מפולניה?

מסור שלום למשה, לשכנים, למש' אפל, נצחיה וכו'

ה' טבת.

שלום לך אבא.

אתמול קבלתי ד"ש מאמא ומקיילה. הן נמצאות בתל-אביב ומתכוננות לנסוע לראשון לציון ולפתח-תקווה.

מה תאמר על אמא "אז מען פורט פורטמען" (כשנוסעים אז נוסעים).

אני משערת שמחר או מחרתיים תהיינה כבר בבית.....

נתן גורלסקי נוסע לירושלים והוא צריך חגורה. כדאי שתנסה להתאים לו אחת. עשה נא ככל יכולתך כי נתן הוא חברמן.

בכפר גלעדי בדרך כלל הכל כרגיל, שמואליק בנפחיה, אני בגן ילדים וחצי יום בשבוע במחסן בתפירה.

כולם דורשים בשלומכם מסור שלום לכל. האם קבלת מכתב מפולניה?

בתך, הדסה

ז טבת

נצחיה חביבה.....כתבתי לך הרבה אך לא מכתב היה זה ועל כן לא שלחתי. (מדובר כנראה ב"מועמדת בכפר גלעדי כותבת מכתב לחברתה").....אברככם שנית בצאתה של רחל...שעור מאלף היה לה.

אני נכנסת יותר ויותר לענייני הקיבוץ.

כתבי לי בבקשה קצת פרטים מהנעשה במנגנון. מה שלום יוכבד? החזרה לעבודתה? ולא? מדוע מנוחה אינה כותבת לי?.....היי שלום ומסרי רוב שלומות לעולם.

ובקשה לי אליך. אולי תוכלו לגשת לינובסקי באופן פרטי כדי שישלח לי העברה לפי כתובתי הפרטית ולא לוועד.

כל טוב הדסה.

ט בטבת.

יהודקה חביב.

הפעם אתה נוזף בנו על שלא כתבנו לך והצדק אמנם עימך.

צילומים שכנראה הגיעו מיהודקה.

1. נחמן וגיטה. 2. עמליה וגדעון. 3. גדעון יהודית. 4. אתה ויוסקה. 5. אמא וחיה שרה. 6. אתה ושמואליק

זזה הכל? מה עם שאר הצילומים?

שמואליק יושב בחדרי ואני עשיתי מפעלים: סדרתי את הארון, תקנתי לו ולי מעילים.
בעוד עשרה רגעים עלי להימצא בעבודה, הערב מסדרים לשלשה ילדים יום הולדת.
בתכנית: תיאטרון בובות מקרטון או נכון מזה צלליות.

ואני נעשיתי פתאום מומחית במקצוע חדש.

כששמואליק ראה את הדמויות הוא ממש התפקע מצחוק.....אם הכל יסתדר תהיה
לנו הערב ממש סינימה.

נתן גורלסקי הביא ד"ש מאבא ואומר שאמא עדיין בראשון.

עובדה מדהימה.

בתקווה להתראות, ד"ש מהקרובים ,

אחותך הדסה

יג טבת

אמא ואבא אהובים

קבלתי את מכתבך בצירוף המכתב מיהודה באמריקה שבו היה כרטיס ברכה.

המכתב היה בדרך כארבעה חודשים.....

שמחנו שאמא מרגישה יותר טוב.....שאלתם מה מצב החורף בכפר גלעדי.

זה שבוע ימים שאין לנו חורף בכלל, ימי קיץ יפים ובהירים שוררים כאן.

קיילה טרם חזרה.

אתמול ביקר כאן חבר מרמת יוחנן בשם שמואליק....זו הייתה ממש הצגה יפה בלי
דקורציה ובלי איפור.

כתום תפקידו של שמואליק זה החל שמואליק שלנו להראות נפלאות בהרמוניקה
שלו והשאר שרו ורקדו.

משמואליק קשה להוציא את המילה הכתובה .

היו בריאים.....שלכם הדסה.

כ בטבת.

קול שמחה וצהלה עולה מחדר -האוכל, מה זה ירונו החברים מה זה יעלוזו?...איש

שיחי מעלה בת צחוק של עצב על שפתייו.....הלא חג המולד היום.....הגענו

לחדר האוכל במטבח שפכנו את מרי שיחנו בפני הנוכחים וקבלנו תשובות

והצטדקויות.....

אולי איני צודקת הוכיחוני, הורוני ואדע גם אני, כי גם יהודים חברי קיבוץ צריכים לחוג
את חג המולד.

טובה ומנדל פורטוגלי

הדסה התגוררה בחדרן המשותף של קיילה גלעדי וטובה פורטוגלי

מנדל נהרג מפליטת כדור בצעירותו

כשנמסרה האדמה ב-1918 לקבוצת "השומר" בכפר גלעדי הסכים אליוביץ (אביה של טובה פורטוגלי) למסור את חלקו, כי בנו מרדכי יגאל ובנותיו היו חברי "השומר" וגם הוא התנחל עמהם ונשאר עובד בגננות במשק הקבוצה, והפך להיות ה"סבא" של הקבוצה.

ר'ח שבט 11/1/40

שלום לכם אמא ואבא

אני משתמשת בהזדמנות שנתן נוסע לירושלים כדי לשלוח את המסרים שאמא שכחה כאן...קיילה בחמי טבריה גיטה ונחמן בריאים ושלמים.

...אולי תוכלו לשלוח על ידי נתן את הכסף שאמא לוותה מקלר?.

...היו בריאים וכתבו ד"ש למכרים שלכם ,

בתכם הדסה.

שלום רב לך קיילה

חן חן לך עבור הבד בשביל המכנסיים.

לאסתר ז. יש עכשיו פנאי אך היא צריכה ריצ'רץ' קטן בשביל כיס האם תוכלי לשלוח לי דרך זוריצקה?... (הסברים בקשר לבדים שמיועדים לחולצות)

אני מקווה כי תשובות לגבי מצב בריאותך אקבל בעל פה בקרוב.

היי מבסוטה...ושלום לך מכאן.

שלך הדסה

ט בשבט תש' 19/1/40

יהודית שלום רב לך. (יהודה קליין)

אחרי שאמרתי למכתביך נואש קבלתי מכתב מהבית אליו מצורף מכתבך. שטייל
ארבעה חודשים בדרך.

בוודאי שמת לב שאני נמצאת בכפר גלעדי.

כן כן אני נמצאת כאן שלושה חודשים והפעם לא כאורחת אלא כמועמדת.

.... ושוב הנני עובדת בגן הילדים בדיוק באותו המקום שעבדתי אז.

גם חגורות בטן אני תופרת... יש לי הרבה לספר אבל אסור לכתוב מכתבים ארוכים לכן
אסתפק ואסיים הפעם בד"ש מעמק - החולה הנבנה והולך.

הדסה.

יא בשבט

למשפחות גורליק ושלוסברג

.... רוצה אני לדעת מה שלומכם וכיצד אדע אם לא תודיעוני?..

כפי שאתם רואים נמצאת אני עתה בכפר - גלעדי. והפעם הצעתי עצמי כמועמדת.

אבי היה כאן לפני כמה חודשים וגם אמא והיא שבעת רצון משהותי כאן.

מה שלומכם ואיך עובר עליכם החורף? איך השפיעה המלחמה על המצב

הכלכלי? רציתי לשאול עוד אך הצנזורה לא אשרה להאריך בכתיבה.

.... אמא ואבא עובדים בחנות. יהודקה עובד בסדום ונותן את כל כספו לבית. שמואל
האח הצעיר נמצא בכפר גלעדי.

היו שלום ומסרו שלום למכריכם. אם יזדמן לכם לראות את שמחה הררי אמרו לה
שאני מחכה למכתבה.

מחכה בקוצר רוח למכתבכם.

הדסה

28/1/40

מכתב קצר בצרפתית לאליקים.

הדסה עם חברות בכפר גלעדי

כפר גלעדי 3/2/40

רב שלומות לך נפתלי (נפתלי ברלינסקי לו נישאה אחר כך זה המכתב הראשון אליו. ככל הנראה הכירו בירושלים).

הנה הגעתי סוף סוף אחרי נסיעה של תשע שעות. לא כעסו עליי על אחורי לחזור חוץ מאחדים אתם אני באה במגע ישיר עם עבודתי..

.....ועתה עוד מילים מספר.

הבוקר שאל אותי אבא גם עליך.

ספרתי עד כמה שאני מסוגלת בדרך כלל לספר.

ספרתי גם על רצונך שאשאר בירושלים.

אבא הביע רצונו שתסור אלינו הביתה.

אני רוצה לקוות כי תמלא בקשה זו.

כשתקבל המכתב גש מיד לחנות, מסור שלום ממני, ותוכלו לקבוע פגישה.

אני מוכרחה לשכב לישון אני ממש נרדמת.

שלום לכל ולהתראות בקרוב.

הדסה

4/2/40

אמא ואבא אהובים.

.....החברים קבלו את פני יפה מאד הם כמעט שכחו לכעוס על אחורי.

כתבתי לנפתלי ברלינסקי ובקשתי שיכנס אלינו.
ועתה העיקר, להדסה גלעדי נולדה בת, זו הייתה לידה מוקדמת שבאה לה עקב
נפילה. אבל היא מרגישה יפה ויש תקווה שגם הילדה תחיה.
בינתיים זהו יצור קטן שמשקלו בסך הכל קילו אחד.
קיילה נמצאת איתה בעפולה וכשתחזור נכתוב לכם. מכתב ארוך..... מסרו שלום לכל.
שלכם באהבה הדסה.

אגב-כשתראו את יוכבד מסרו לה שבשבת בקרתיה אך היא הייתה כנראה אצל
הוריה.... מסרו לה שלום ובקשו סליחתה.

5/2/40

יוכבד חביבה (יוכבד דוסטובסקי)

איני יכולה לסלוח לעצמי על שלא נפרדתי ממך לפני נסיעתי.... אני תקווה שתסלח
לי.... חדשות אין, כפר-גלעדי במקומה עומדת..... אני ממשיכה לעבוד חצי יום
בהוראה באין ברירה, ושמחה שיכולה לעבוד חצי יום שני בעבודה אחרת.
החורף הגיע. רוח, גשם, ובוץ, בוץ בכל. אך לעומת זאת הכל מבלבל ומוריק ומרגשת
תסיסת חיים חדשים בטבע.

שלך,

הדסה

6/2/40

יהודקה חביב. ....מה נשמע עם העבודה שלכם ?

שמואליק אמר לי הערב בזמן הארוחה כי החליט לפני חודש ימים לנסוע לעבוד
בסדום-ויש ברצונו להוציא החלטה זו אל הפועל בשבועיים הקרובים.... להדסה גלעדי
נולדה בת..... יש סיכויים שגם הקטנה תחיה בדרך כלל הכל כמעט כרגיל..... שלום
לכל.

אחותך הדסה

שבת 10/2

נפתלי,

היום היה התאריך האחרון שקבעתי כיום שעלי לקבל את מכתבך הראשון וטוב
שקיבלתי.

אני מעוניינת לדעת אם נפגשת עם הורי.
אולי ברצונך לנצל גם את הטלפון?
לפי חשבוני יגיע מכתבי אליך ביום שלישי או רביעי אחכה במזכירות בשני ימים אלה
בין שש וחצי לשבע.
להשתמע בקרוב
הדסה.

להודק'ה האם ולבתה הקטנה רב שלומות.

אמרי לבתך התינוקת שאם הזדרזה לצאת לאוויר העולם -עליה גם להזדרז ולגדול כי
שלוש מאות איש מחכים לה בקוצר רוח.
להתראות בקרוב ,
הודקה השנייה.

מכתב בשבט

אמא ואבא אהובים.

מאחר וקיילה טרם חזרה לא אחכה יותר לכתיבת מכתבי.
החורף רק עכשיו מתחיל להראות את נחת זרועו.....
פעמיים בשבוע אני מבקרת בשעורים לאנגלית מתקדמת.
שמואליק עובד בנפח"ה והתרגל לקרוא קצת בספרים.
אתמול שלחתי מכתב לפריס לאליקום כתבתי לו שטרם נתקבלה הודעה מסבתי אולי
קבלתם אתם בינתיים?
כן שלחתי מכתב לאלכסנדריה הם בוודאי שוב כועסים שאני נמצאת בקיבוץ..
מיהודה לא קבלתי מכתב זה למעלה מחודש.
אולי תבואו עם יהודה לפסח לכאן?
שמואליק בוודאי יכתוב לכם.
אגב אזלו אצלי הבולים אולי תוכלו לשלוח לי אחדים במכתב הבא?
שלכם באהבה
הדסה

טז אדר א

תמונה בחלום

אנחנו בחנות ביום שישי. אמא מודדת חגורה, אבא מחזיק תיק ובתוכו דגים, בשר ושאר ירקות אני משוחחת איתו, אוכלת, ומנסה לצייר ברוש. באמצע הציור התעוררתי הייתי רגילה לחיים אלה אך מדוע ציירתי ברושים ולא עניים מחזרים על הפתחים כפי שהייתי רגילה לצייר בחנות? הדבר מובן, תחת לראות עניים מרודים המחזרים על הפתחים -אני רואה במשך כל היום עצי ברוש גבוהים זקופים ורעננים.

יז באדר א

אמא ואבא היקרים

ובכן החלטתם להישאר גם השנה בחנות האם בגלל הטבת המצב או מפני החשש שמא בלי החנות יהיה עוד גרוע יותר? מיהודה קבלתי ד"ש ע"י קופל אך לקבל מכתב ממנו הס מלהזכיר. קיילה חזרה ומרגישה את עצמה יחסית טוב מאד. ביחס למכתביו של שמואליק. התייאשתי לגמרי.... הכל בסדר כרגיל. כולם דורשים בשלומכם. ומסרו גם אתם שלום לכולם. שלכם, הדסה.

המשך מעמוד 187. (סימון של הדסה)

מכתבי טרם נשלח ובינתיים הגיע מכתבכם ואני מוסיפה עוד כמה מילים. קיילה נסעה לחיפה בענייני המחלבה. שמואליק אמר לי שהניסיון שהוא רוכש מהמחרטה לא היה רוכש בשום מקום אחר. ייתכן ונוכל להגיע לירושלים לפסח. אני מסיימת שמואליק הבטיח לכתוב הערב

שלום רב לך מנוחה (מנוחה קפלן חברה ב"הגנה")

.....מזל טוב לך ולבני משפחתך, בקרוב אצלך, איך הסתדרה דבורה? מה שלום אמך אחותך גוצ'ה, אחיך? מה קרה למ.ד.א שלנו שאינו גוזל יותר מזמנך? אגיד גם אני איני מתעסקת כאן יותר בעניינים אלה.... הייתי רוצה שהדבר יעשה באופן רשמי היינו לקבל העברה. אולי תוכלי לראות את ינובסקי ולבקש ממנו שישלח לי על פי כתובתי הפרטית את ההעברה ואני אמסרה למקום הדרוש....

מה שלום יוכבד ובנה ? ההתחילה כבר בעבודה? כתבי באריכות.
חלף זאת אשלח לך בפעם הבאה קטע מרשימה שלי שנדפסה בעיתון הקיבוץ שלנו
"על הגבעה"..
זו אינה כתבה מצחיקה כמו הרשימה הקודמת ששלחתי לך ומסופקני אם תיהני
ממנה..
עליך גם לדעת שאין לי עכשיו חשק רב לכתיבה.
אני נמצאת בתפקיד של שומרת לילה בגן.
אתמול עבדתי עד שעה 2 אחה"צ, בערב מסרתי שיעור ובשמונה וחצי הלכתי לשמור
ולשמור זה גם לעבוד. עושים כל מיני ניקויים וסידורים ובין הזמנים מורידים כארבע
פעמים 23 ילדים לעשות פיפי. כמו כן תשעה ילדים מבודדים, חולים, משתעלים,
נאנחים ונאנקים.
באופן מיוחד היה לי עניין עם ילדה שהיה לה 41 מעלות חום בקיצור לילה גדוש ומלא
שעבר עלי מהר.
היי שלום, כתבי והשפיעי על אחרים שיכתבו לי..
ד"ש מיוחד לנצחיה מזל טוב לנשואי אחותה ומזל טוב לאלכסנדרה

יח באדר א

שמחל'ה יקרה

...אני דואגת לך והייתי רוצה לדעת מה שלומכם ואיך השפיעה עליכם המלחמה.
לפני ארבעה חודשים בערך חזרתי לכפר גלעדי ונכנסתי למסלול החיים כבפעם
הראשונה (תיאור העבודה כפי שכתבה למנוחה)
שלום שלום לך שמחל'ה ד"ש חמה לצבי כתבי "למען השם"
אחותך הצעירה, הדסה

תמונות מגן הילדים

ד באדר ב 14/3/40

יהודקה חביב

קבלנו את מכתבך ואת תמונותיך כן כן חצופים כולנו אולם אתה הגדול בינינו...
אבל נשאר את החשבונות לפעם אחרת ועתה לעניין שעומד אצלך על הפרק היינו
נסיעתך מצריימה.

מה זה עלה בדעתך לרדת מצריימה בימים כאלה? האם כל כך מנותקת סדום מן
הנעשה בעולם?...המתאר אתה לעצמך באיזה קשיים כרוכה עכשיו נסיעה ועוד
למצריים.....עצתי נתונה לך כי תשכח על דבר נסיעה עד יעבור זעם ובינתיים תתפלל
לאלוהים שהשלוש יגיע במהרה בימינו ונאמר אמן.

לפני כמה ימים קבלתי מכתב מהבית.
וזו לשונו בערך: "כבר שלושה שבועות שלא קבלתי מכם מכתב ואם לא נקבל עד שבת
יסע אבא לכפר גלעדי."
מה דעתך על סגנון זה? אני רואה שלא טוב להיות דייקן בכתיבה.
נחמן חזר אתמול ושמח מאד מהתמונות ששלחת....
ובכן יהודק'ה נפתח עכשיו חשבון לקורספונדנציה שלנו אבל יהיה זה חשבון עובר-
ושב ולא השקעות לזמנים ארוכים.
היה שלום ומסור שלום לכפר גלעדיים אולי הפעם יכתוב לך גם שמואליק
אחותך, אוהבתך, הדסה.

הדסה בכפר גלעדי

נצחיה חביבה

....הפעם איני מתכוונת לכתוב לך ארוכות אבל אין זה צריך למנוע בעדך מלהאריך
אלי במכתבייך שהרי מרכז החדשות הוא עתה אצלכם ואצלנו שקט.
הגם אתן השתתפתן בהפגנות? ההיו דומות להפגנות נגד הספר הלבן? מי מרכז
עכשיו את כל העניינים האם יוכבד חזרה לעבודה? ואסתר זיידן, העודה
במקומה?.....
בכפר גלעדי ישיבות, ואסיפות, ושעורים וקורסים. ערבים מלאים וגדושים.

הפעם אני מפסיקה, כתבי הרבה, מסרי שלום ומזלות טובים להוריך וכל בני משפחתך, ושלום לכל החברות והחברים.

שלך,

הדסה

ד באדר ב'

רב שלומות לך שפרה (אורחת בקיבוץ)

....קודם כל אני מודה לך בשמי ובשם הדסה גלעדי על שפקדתנו במכתב.

הרבה תודות מילדי הגן והמטפלות על מתנתך היפה.

הדסה גלעדי כבר מזמן הבריאה .

בכפר גלעדי הנוער מתל -חי החל לצאת לנס ציונה, והגרעין הצ'כי החל לעבור לנהריה. כרגע עומדת שאלה של הבאת אנשים חדשים למשק.

כיצד את מבלה את זמנך?...הבקרת את הורי? כתבי לנו שנית .

ד"ש לך מכפר גלעדי ומן השלג שעל החרמון,

בידידות הדסה

ו' אדר ב'

אמא ואבא היקרים.

מכתבכם האחרון ממש הפתיענו הייתכן שכבר חודש ימים לא קבלתם מכתב מאיתנו.....מה נשמע אצלכם? איך עברו השביתות וההפגנות? מה החלטתם סוף סוף לעשות עם החנות?

קבלנו מכתב מיהודקה עם תמונות מסדום .

קיילה כבר בבית גם נחמן כבר חזר. בדרך כלל כרגיל האביב ממשמש ובא והכל מתחיל ללבלב ולפרוח.

היום נסענו קצת לחו"ל תשאלו הכיצד ? הבה ואספר לכם מפציץ צרפתי נפל בארץ הלבנון וקמו חלק מאנשי כפר גלעדי הסקרנים ונסעו לראותו ובאמת היה מעניין

אני מסיימת כי מיד יתחיל קונצרט התקליטים.

היו בריאים ומסרו שלום לכל.

ד"ש מכלם.

קיילה מחכה למכתבכם .

אוהבתכם הדסה.

קטע מחוק באופן יסודי שלאחריו בח' באדר ב

ח באדר ב תש'

ברצוני לספר מעט מפרשתי בגן.

בבואי לפני חמישה חודשים פנתה אלי שיר -שרה בבקשה לעבוד בגן הילדים. האמת שחשק רב לא היה לי. בתכניתי היה לנסות עבודה חקלאית.

הסכמתי לעבוד חלקית וגם ללמד את גיטה ועמוס.

רק התחלתי בצעדים ראשונים וכבר נתקלתי בקשיים.

לא היו לי שעות קבועות.....גם אני וגם שיר -שרה חיכינו ליום בו תכנס לגן בעלת בית קבועה.

עם בואה של רות הגיע הרגע הזה והתחלנו כבר לתכן תוכניות לעתיד.

הימים עוברים ובסדר עבודתי אין שינוי...

לא פעם פניתי לשיר -שרה ובקשתי לעזוב את העבודה אולם נמנעתי מכך בגלל תקוות השווא שהועברו אלי...

.....הקש ששבר את גב הגמל היה אירוע שהתרחש בעת טיול שלי עם הילדים וכאשר ניסו להאשים ילד אחד באירוע שלא היה אשם בו אז הודעתי כי יותר לא אמשיך לעבוד.

שיר -שרה בקשה שלפחות אעזור בהכנות לפורים ומיד לאחר מכן התחלתי לעבוד מחוץ לגן.

אחר כך נתקיימה ישיבת ועדת החינוך שיר -שרה אמרה שברור לה שלא אעבוד בגן ולמחרת אמרה לי כי בשבילה ברור שאעבוד בגן.

ברצוני לקבל חוות דעת וועדת החינוך האם לאור מה שארע מותר לי להיפרד מהגן?

כו באדר ב

אמא ואבא אהובים

ימי הפסח קרבים והולכים, עוד מעט ונתראה. החופש לשבוע ימים. ועדת החברים מטפלת בנושא הנסיעה.

נקווה שהנסיעה תסודר.....

בזמן האחרון אנחנו מקבלים ד"ש מכם לעיתים די תכופות מכאן שגם אתם בוודאי מקבלים מאתנו.

האם יהודה יגיע גם כן לחג הביתה?

אתמול קבלתי מכתב מאלייקים מפריז בו הוא כותב שכולם בריאים אולם מפולניה עוד טרם קבלו ידיעה .

קבלתי בו ביום מכתב משמחה מאלכסנדריה, הם מתכוננים לבוא לפסח ירושלימה. כולנו בריאים ודורשים בשלומכם.

מסרו מזל טוב למאשה קבלתי את הזמנתה יש בדעתי להתראות עמה בקרוב.

יום שלישי א ניסן

לקרסה ומשה רב שלומות.....

הנני מוכרחה לברככם עם שובכם.

תארו לכם שיום קודם שדובר עליכם באספה-שוחחתי אודותכם ומה נעימה הייתה ההפתעה שלמחרת הופיעה יטה והודיעה כי משה ברזילי וקרסה רוצים לחזור.

נתקבלתם שניכם כחברים פה פה אחד, ברוכים הבאים .

המחכה לבואכם הדסה.

ירושלים ט ניסן תש'

בין שני הבתים

כפר גלעדי ר"ח אייר

אמא ואבא יקרים

אספר לכם בקיצור כיצד עברה עלי הדרך מירושלים ועד כפר גלעדי.

יצאנו מירושלים ביום רביעי שעבר והגענו לתל אביב.

דבר ראשון קניתי לי חליפה.

באותו הערב נסענו לשכונת בורוכוב, מצאנו שם את קוזלובסקי. מנחמק'ה ואפרויקה.

בשעה מאוחרת יותר באה אסתרקה, אחר כך באו גיורא ובת -שבע אשתו והדסק'ה.

שוחחנו עד שעה מאוחרת.

החלטנו שלמחרת ניסע לראשון -לציון.

למחרת, כשראיתי שההכנות נמשכות יותר מדי קמתי ונסעתי לבדי, ואמרתי שיבואו אחריי אם יספיקו.

בראשון שהייתי זמן קצר אבל בקרתי בבתי כל הקרובים.

משה אמר לי שעכשיו הוא מסכים לצאת קצת את הבית ולנסוע לירושלים או לכפר גלעדי..

בצהרים יצאנו שבעה איש. גיורא ואשתו, הדסק'ה וחברתה, שמואליק ואני, ופנינה ונסענו לשייך אבריק.

שם מצאנו עוד אורחים וביניהם פמה. ועם הדברים הטובים שהבאנו ערכנו נשף. למחרת יצאנו לכביש כדי להגיע לטבריה. לא הצלחנו כי המכוניות היו כולן מלאות באנשים.

נשארנו שם עוד שני ערבים. במוצאי שבת, נסענו כולנו בעגלה לנהלל לחזות בהצגת "האהל". הטיול היה ממש נהדר.

ביום הראשון השכמנו לצאת לכביש. נסענו לחיפה, משם לטבריה ומשם לכפר גלעדי..

בערב הייתה הצגת החוג הדרמטי של כפר גלעדי שעמדה על הגובה.

יומיים אחר כך חגגו את "ראשון במאי".

כל חברי המשק נסעו לחורשת האלונים בדרך לדפנה, כאן התאספו כל משקי הגוש.

נצחיה מירושלים גם כן השתתפה בטיול זה.

היה זה יום שמשאיר זיכרונות נעימים.

בו בערב הייתה מסיבת בר -מצווה לילדי בית הספר- ובזאת נסתיימה פרשת החגים והמועדים.

למחרת נכנס הכל למסלול הרגיל.

עודני גרה ביחד עם קיילה.

שמואליק עובד ובריא. הוא הבטיח לכתוב אך ודאי לא יעמוד בהבטחתו.

הקבלתם מכתב מיהודקה? שלחו לי איזה בולים

לכולם שלום, הדסה

כאן ביתי

עמדתי לנסוע הביתה - וראו זה פלא, שלא כרגיל, קדחת הנסיעה לא תקפתני.

אומנם רצוני עז לראות את הוריי להיפגש עם חברות וחברים ותיקים אך אין לבי נותנני לעזוב את ביתי החדש.....

לא אחת חשבתי מהם בעצם הגורמים שנטעו בי את ההרגשה להתייחס למקום הזה כאל ביתי?.

מה הניעני בכלל לעזוב את העיר? את בית הוריי? ואת כל ענייני החברתיים?.

מימי לא השתייכתי ל"השומר הצעיר" אף לא ל"המחנות העולים". חבריי וחברותי שבילו בהם שנים על שנים סופם שנסעו לחו"ל להשתלם בלימודיהם או שקבלו משרות בעיר.

הם זוכרים את שאיפותיהם הקודמות כמעשי קונדסות מימי הילדות.

.....חשבתי שאולי מוריי מבית הספר העממי עם היותם רחוקים מחיי קיבוץ הם בכל זאת שהניחו בנפשי את אבן הפינה לחיים אלה.....

לאחר שנים, ולאחר מלחמות נפשיות לא מעטות, התגשמה לכאורה שאיפתי..... בעיני רוחי ראיתי את חיי הקיבוץ כהרבה יותר אידיאליים. לא פעם קבלתי מצבי רוח קשים ולא אחת התעורר בי הרצון לברוח מכאן ולתור אחרי מקום אחר.

אולם היו אלה הרגשות בני חלוף, הבנתי כי החברה כולה אמורה לתקן את הדברים, וגם אני, כחלק מהחברה.

כשהכנסתי עצמי לחברה הבנתי מיד כי כאן ביתי..... מפעמת בי ההרגשה כל שנותיי שעברו לפני כפר-גלעדי היו רק תקופות מעבר מחוץ למקום מחצבתי ועם היכנסי לקיבוץ חזרתי אליו, חזרתי הביתה.

י' באייר 18/5/40

אמא ואבא יקרים.

שלשום שלחתי לכם מעין מכתב ע"י תחיה קורנפלד והנני מקווה שהוא הגיעכם בסדר..... כיצד משפיע מצב המלחמה על העבודה ובכלל אומרים שבחיפה וסביבותיה בהלה ממש.

הממשלה הוציאה מכמה מקומות את התושבים-ובכפר גלעדי מנותקים מהכל..... קבלנו מכתב מיהודקה אנו כבר מחכים לו אולי אפשרי שהוא יביא לי קרם פונד'ס אחד?

השבוע התחלתי כבר בהוראת השפה העברית. טרם נכנסתי למסלול ואין לי עדיין חומר מוכן מראש- אך התנ"ך מצילנו מכל צרה. בכל מקרה הוא ספר הספרים.

שמואליק עובד בריא ושלם, קיילה בריאה וממשיכה בתעשיית הברינזה.

הדסה מושלת בממלכת הדבורים, נחמן בפלחה וגיטה בשיניים.

האם משה (הדוד משה בקר) נמצא כבר בירושלים?

הקבלתם מכתבים מחו"ל? היו בריאים מסרו שלום לכל.

ד"ש מיהודית, טובה וכו וכו'.

אגב שמואליק טוען שבמכתב הקודם שכתבתי גם הוא כתב.

שלכם, הדסה.

טו באייר

לחברי הנוער באיילת - השחר, שלום.

החברה חנה אנגל שולחת לכם חבילה זו ומוסרת לכם את מיטב איחוליה הלבביים.

היא בקרה בכפר גלעדי ובסביבותיה ולדאבונה הרב לא עלה בידה לסור אליכם.

בשם חנה,

הדסה

מכתב באנגלית לחנה מהדסה 9/6

11/6 על יאנוש קורצ'אק ולואי פסטר

כתבה קצרה של הדסה על צופים בקולנוע שצופים במעשיהם של אנשים כמותם באולמות קולנוע נוחים- וככל שעובר הזמן הסרט יותר גרוע עד שלא ניתן כמעט לראות דבר כי תנאי החוקרים (השחקנים) קשים יותר.

הצופים לבסוף מתלוננים על הכסף שהשקיעו בקניית הכרטיס.

11/6

ערב שבועות

אמא ואבא יקרים,

....הנני מזדרזת הפעם יותר מהרגיל לענות לכם. כי בימי האפלה ובימי אופל אלה העצבים ודאי דרוכים יתר על המידה.

האמת שבכפר גלעדי הכל מתנהל כסדרו, כאילו דבר לא קרה, פרט להאפלה שנתקבלה בערב הראשון בשירה ובריקודים ועתה מתחילה להכביד.

את המכתב עם ההמחאה קיילה קבלה.

היא עכשיו בטבריה כשתחזור תכתוב .

על כל פנים היא כועסת ששלחתם לה את הכסף.

כיצד משפיע המצב על העסקים? הקבלתם מכתב מיהודקה? הקבלתם מכתבים מחו"ל? מה דעתכם הכדאי לכתוב מכתב לפריז? שמואליק כרגיל מתעצל לכתוב הוא אמר שיכתוב בעצמו וישלח.

היו שלום מסרו שלום לכל וד"ש לכם מכל כפר גלעדי.

שלכם הדסה.

מכתב ליהודקה

מה דעתך על הלילות האפלים הללו?

יקחם אופל. היטלר את מוסליני גם יחד.

כיצד משפיעה הרומנטיקה הזאת עליכם אנשי סדום?

החשיכה מתחילה להעיק עלינו יותר ויותר. אנו כבר חשים בה בכל ישותנו.

מקיימים אסיפה בחדר האוכל, אי אפשר לשבת, אין אויר לנשימה..... אבל למה להכביד עליך. מוטב שאספר לך על האורות הבוקעים אצלנו מתוך האפלה, היינו כיצד עבר עלינו חג השבועות....

אספר לך כיצד נשאו את הביכורים ילדי הגנים וילדי ביה"ס עד הבמה ומסרום לבכור הכפר, ה"סבא". (הכוונה לסבא אליוביץ).

הפעמון קורא לעבודה ועלי להפסיק. היה שלום ושלום על כל העולם.

להיטלר ומוסליני הקללות אינן מועילות.

אנסה לברכם כי בימיהם ובימינו "תושע יהודה וישראל ישכון לבטח".

ענה בהקדם למען השם ופרוס בשלום אשת לוט ובניה.

חברתך האחת.

יום ה' כח סיון

אמא ואבא יקרים.

קיילה בקשה שלא אשלח לכם מכתב טרם שהיא תכתוב. הסכמתי,

אולם דומני כי שוב לא אעמוד בהבטחתי.

את המלחמה התחילו להריח קצת גם אצלנו. רואים את המקלטים הנחפרים ביום... האם גם בירושלים כורים בורות כאלה?... יוסקה מלמוד מסר לנו ד"ש מכם. דומני כי עוד לא הספקתי לספר כי עברתי מדרגת מועמדת, לחברה.

שמי אומנם לא היה ברשימה אולם באסיפה אמרו כולם כי יש לצרף אותי מאחר וכולם מכירים כבר אותי.

שמזאליק נשאר בתואר שלו, חבר זמני, אולם נחשב לכל הדעות כקבוע.

אני עובדת עכשיו על פי רוב - חצי היום הראשון בגן הירק ובערב מלמדת.

העבודה מספקת אותי מאד מאד מלבד זאת הכניסו אותי לוועדת התרבות.

אולי התקשרתם באיזה אופן שהוא עם אליקים או עם וילנה

מזעיקים כבר לעבודה.

ובכן כרגיל מסרו שלום לכל ושלום מכולם

שלכם, הדסה

מוצ"ש ז בתמוז

אמא ואבא יקרים

לפני כמה ימים שלחתי לכם מכתב... עתה אני משתמשת בהזדמנות שהח' מינה
נוסעת ירושלימה ומוסיפה לכם עוד כמה מילים וקופסת פירות מתוצרת המשק.

ברצוני לבקשכם כי תעזרו לח' מינה .

אם יש באפשרותכם לתת לה מקום לינה לערב- יהיה זה רצוי מאד וחשוב.

...נחום הורוביץ יבקרכם בוודאי בימים אלה .

אני מוסיפה כאן את המידות של יהודית.....כולנו בריאים מסרו שלום לכולם.

אם תראו את נצחיה אמרו לה שקבלתי את מכתבה ובקרוב אענה לה.

שלכם, הדסה

יום ה יב תמוז 19/7/40

יהודקה חביב

...שמואליק הכניס לי את מכתבך החדרה .

בקבלת מכתבים הוא תמיד מקדימני ואני מקווה שהפעם הוא גם יכתוב.

אתמול לחצתי אותו ממש.....יודקה אתה מתלונן על חוסר השפעתי עליו העוד
תזכרהו כילד? .

אמא אמרה לי שעלי ללקחו בחוזקה בשעה שאני כותבת לתת לו עט ואת הנייר ולומר
לו "כתוב" .

האם זו הדרך?. אני לא רוצה להיות נודניקית.

דעתי שכל פעם שאתה כותב לי תוסיף כמה מילים במיוחד לו אולי אז

יתעורר בו הרצון לכתוב.

על דבר מותה של סבתא לא ידעתי. אבא לא כתב לי על כך אף כי שאלתי כמה
פעמים באם נתקבלה איזו ידיעה מהם .

מתי נודע הדבר?. הידועים לכם פרטים?.

זכתה סבתא לראות את אבא ואליקים לפני מותה .

....מי יודע אם המוות לא היה עתה בשבילה פודה ומציל מן הצרות שצריכות היו עוד
לבוא עליה.

ועתה יהודקה ביחס לבואם של אבא ואמא לכפר גלעדי...אינני יודעת מה יחסם של אבא ואמא לדבר קיילה תכתוב להם בימים הקרובים.

...כתוב מה גמרת במשפט החברים.

ד"ש לחבריך ולחברך שקלסתר פניו דומה ודאי לדוד המלך "אדמוני עם יפה

עיניים "דומני ששמו אליהו.

יום א היות ומכתבי לא נשלח אני מוסיפה לך גם ד"ש מיצחק חנקין.

באהבה הדסה

עם שובו של יצחק חנקין עם צאת חיים ברלין סי קלר אלקה פרובט

אמרות מדברי נחמן סירקין, דוד שמעונוביץ, טרומפלדור, (לא חרב כי אם שלום אנו נושאים לארץ ישראל).

למתנדבים בעם-ביאליק

יצחק חנקין שוחרר ממאסרו, חיים ברלין, סיקלר, אלקה פרובוט-מתגייסים לצבא. הלב מתכווץ מהרגשות שונות.

מחשבות מתרוצצות בערבוביה במוח הקטן.

טו תמוז יום ראשון

אמא ואבא יקרים.

רק מילים מספר.

צפורה באה לכאן למסיבת יצחק חנקין.

ספרה שאתם מתלוננים כי אינני כותבת .

איזו עלילה.

הרי כתבתי לכם גם לפני עשרה ימים וגם לפני שבוע.

לעניין החגורה של יהודית הורוביץ אנסה להסביר שוב על ידי ציור.....הכל בסדר גמור.

שלום לכל, שלכם באהבה,

הדסה.

יום ג יז תמוז

שלום רב לך נצחיה,

לא הייתי כותבת לך עתה, אלא שאני נרגשת ועלי לשתף אותך.
אתמול נסעו שניים מחברינו שהתנדבו לגיוס, והיום נסע השלישי.
אותו גם את מכירה, חיים ברלין שהוא ילדון בעיניי. ילדון נחמד.
קשה הפרידה עתה מחברים יותר מאשר בזמן המאורעות.
שמחה ועצב משמשים בערבוביה: שחרורו של יצחק חנקין, ולכתם של המגויסים.
אך לעזאזל הכל.

יום שלישי

יצחק (יצחק חנקין),

יצחק חנקין (1 בנובמבר 1911 רחובות - 17 בינואר 1995 כפר גלעדי) היה בנו של השומר יחזקאל חנקין. עסק בפעילות ביטחונית כבר מגיל צעיר, תחילה בארגון ההגנה בהמשך במסגרת הפלמ"ח ולבסוף בצה"ל. נכלא למספר שנים על הריגת ערבי (נטל על עצמו את האחריות) וזאת במהלך סכסוך קרקעות. הוציא לפועל את נקמת רצח אלכסנדר זייד. הקים את המחלקה הערבית בפלמ"ח ואת יחידת המיעוטים של צה"ל. גר בשנותיו האחרונות בקיבוץ כפר גלעדי. כתוב לי איפה ומתי תמצא במשך ימי השבוע הבא אולי אוכל להשתחרר. היה ילד טוב אל תכניס בשעת דבורך מילים גסות ואל תגלח את שער ראשך.

גיורא זייד ויצחק חנקין באמצע - בתלבושות ערביות

כט בתמוז

הדסה מזועזעת מדברי אחד הבנים שנאמרו באספת חברים ושואלת עצמה כיצד לפעול נגד דבריו של אותו בן דווקא בשעה קשה זו .

(לא מצוין מה אמר ומיהו האומר)

5/8

שלום לכם יקרים

אתמול קבלתי ד"ש מיהודקה שראו אותו בתל אביב והוא נמצא כבר בסדום למרות שהובטח שיבוא לכפר גלעדי בלווית אבא.

מה שלומכם ? מה ההרגשה בירושלים אחרי ההפצצות בחיפה ? האם יש לכם תוכניות ביחס לחנות?

יהודקה רמז לי משהו בקשר לבואכם לכפר- גלעדי האם זו תכנית אקטואלית ממש?
...אצלנו קבלנו עלייה חדשה מגרמניה וצ'כיה, מאסירי עתלית -וולי נוספה פרנסה לשעורי העברית.

לולא הידיעות על המלחמה ועל ההכנות שנעשות אצל שכנינו כי אז היה מצוין.

הגלעדים והרבינוביצים בריאים ושלמים ומחכים לתשובתכם.

שמואליק נעלב שלא הזכרתם את שמו.

באהבה הדסה

21/8

אמא ואבא יקרים

שמואליק כבר כתב חצי מכתב וגם קיילה כותבת.. כתבתם כי מצב העבודה השתפר לכן אין לחשוב על עזיבה עכשיו.....כפר גלעדי נמצאת עכשיו במזל של מסיבות שונות כמעט מידי שבוע - ומלבד זאת הרצאות עם פנסי קסם ובלי וקונצרטים .

בקצור מגרשים את מצב הרוח של המלחמה.

אני מסיימת כדי להתחיל בעבודת המשנה שלי.....(ענייני "הגנה")

שלכם באהבה,

הדסה.

אמא ואבא יקרים

שלשום קבלתי על ידי יהודה קופלביץ את החבילה ששלחתם עבורי ואני מודה מאד
עבורה היא הגיעה בדיוק בזמנה.

יהודית הורוביץ קבלה גם כן את הגומי אך מפחדת לתפור ממנה חגורה.....גב קלר
שלחה 50 גא"י ע"י יהודה קופלביץ ומבקשת למסור את הכסף ליתום עבור "לחם
עניים".....כולנו בריאים פרט לקייילה שקיבתה נתגעה במקצת בזמן
האחרון. -אבל עכשיו כבר כמה ימים שהיא עובדת.

ד"ש לכם מהמשפחה מיהודית ה. ומקלר.

מסרו שלום לכל- ואם תראו את נצחיה אמרו לה שבקרוב תקבל ממני מכתב.

שלכם, הדסה

יהודה קופלביץ אלמוג היה איש תנועת "החלוץ" ברוסיה, עוזרו הקרוב של יוסף
טרומפלדור מראשי גדוד העבודה, מפעילי הקיבוץ המאוחד בחברת אשלג ארץ-
ישראלית, ראש המועצה הראשון של המועצה האזורית תמר. על שמו נקרא קיבוץ
אלמוג, שהוקם בשנת 1979 בצפון ים המלח. (ויקיפדיה)

רב שלומות לך יצחק (חנקין).

לפני פטירתו סיפר לי חנקין כי אהב מאד את הדסה אך היא לא הבינה כי
העלמויותיו הינן לצרכי ביטחון ולא בגלל שובבות ו"התפרפרות".

....לאחר נסיעתך לאחרונה דבקה בי ההרגשה כאילו אופן התנהגותי בשעת הפרידה
היה בו משום יחס מעליב לגביך.

רציתי להסביר לך כי לא הייתה לי כוונה רעה.

אולם אתה היית כבר מחוץ לכפר גלעדי ולי לא נותר אלא לחכות ליום שובך שצריך
היה לחול בעוד שבועיים מקסימום שלושה.

היות ותאריך זה עבר זה מכבר- חשבתי על הסבר בכתב.

הנני שולחת המכתב על פי כתובת שנתנה לי חווה סוקול.

כתוב גם מה מונע אותך מלחזור הנה.

שלום רב

הדסה.

שלום רב לך גדע

(גדעון שוחט, בנם של מניה וישראל שוחט. אביה של אלונה איינשטיין שהה אז במצרים במסגרת שירותו בצבא הבריטי)

25/9

קראתי מכתבך האחרון וחשבתי כי כדאי למסור לך כתובת של מכרים טובים שלי אשר ביתם יוכל לשמש לך פינה חמה בנכר (וכאן הכתובת באלכסנדריה של מש' גורליק שלוסברג באלכסנדריה).

להתראות בקרוב בכפר גלעדי. הדסה

(גדע ביקר אצלם ונהנה מאד הכנסתי מכתבו בפרק על מצרים)

26/9

(מכתב מוזר שאינו מתאים להדסה)

כוח תת הכרתי שאיני יכולה לו מאיץ בי לכתוב.

כותבת טורים אלה התאהבה בך דווקא באספה הכללית האחרונה עת השמעת דבריך ביחס לגיוס....אני חושבת כתיבה זו למעשה ילדות כאשר איני יודעת אם יש או אין לך חברה קרובה-ודווקא עכשיו כשאתה עומד להתגייס לצבא.

אחתום בכתובת בדויה אם בכל אופן תרצה לענות.

רוחמה הררית כפר גלעדי.

29/9

יפה עשית בהשיבך על מכתבי .

אשתדל למלא בקשתך ולשכוח הנושא.

יהודק'ה חביב.

הדסה ושמואליק כועסים על כך שיהודק'ה לא הגיע לכפר גלעדי ובמקום זאת נסע לחופשות במקומות שונים....המכתב מסתיים "יהודק'ה אני מתפלאת על פקפוקיך שאתה מטיל באם תוכל לבוא להתארח בכפר- גלעדי לשבוע ימים. מה השאלה?

יש לך ולנו כל הזכויות לארח אצלנו את אחינו. בוא בהקדם האפשרי, נוכל לסדר לנו חופש. ניסע שלושתנו לטייל וניסע יחד הביתה ליום הכיפורים וסוכות..."

אני ממהרת לשלוח את המכתב

שלך, הדסה

אמא ואבא יקרים,

אתמול קבלנו מכתב מיהודה לפי תשובתי תבינו מה היה תוכן מכתבו. הוא בקש שאשלח התשובה דרך ירושלים ואנחנו שולחים אותו.
כולנו בריאים. שלחתי לכם לפני שבוע ימים קופסת דבש על ידי שני בחורים כתבו אם קבלתם אותה.
שלכם באהבה, הדסה

מכתב מספטמבר

לנפתלי שלום רב

....אתה מתמרמר עלי על ששכחתי מכל החברה הדורשים בשלומי.
לא שכחתי.
אני מסיימת בשלום לכל. כוונתי שאתה תדע לחלק את השלומות.
....עד הצהרים אני עובדת בהוראה מהצהרים עד שקיעת החמה אני בחצירים. עכשיו שותלים סלק בהמות.....החלטתי שאם אקבל מכתב משותף ממך ומהוריי בתוך מעטפה אחת, יהיה זה אות שעלי לבצע מעשה נועז.
שלום, שלום לך ולכל.
להתראות, הדסה.

מכתב מספטמבר

למשפחות גורליק ושלוסברג היקרות.

קבלו את רגשות השתתפותי במות אביכם.
גם על שמחה שהייתה במשפחתכם שמעתי על שהד"ר גורליק נשא אשה.
כל המשפחה כרגיל.
גדע שוחט כתב לי שבקרצם והוא מאד מהללכם .
בן דודי יגאל, בנו של הדוד משה, נמצא גם כן בצבא במצרים ואם יהיה בסביבתכם בוודאי יבקרכם.....מהדוד אליקים בפריז לא הצלחנו להשיג איזושהי ידיעה. אולי ידוע לכם דבר מה?
ד"ש לכם ומזל טוב מכל המשפחה
בידידות רבה,
שלכם הדסה

14/11

שלום רב לך נפתלי

.....אתה כועס על שאני ממעטת בכתיבת מכתבים. איני יודעת על מה הכעס.

זה שבוע וארבעה ימים מיום שעזבתי את ירושלים וזה לי מכתב רביעי שאני כותבת.....

מהבית קבלתי מכתביהם מספרים לי שהיית בחנות וכי הזמינוך לבקר בערב בבית מה קרה שלא רצית לבקר?.....

היה שלום ושלו ומסור שלום לחברה, הדסה

18/11

אמא ואבא חביבים.

.....שמואליק אמר לי שברצונו לנסוע לים-המלח.

במשק הוא יאמר שברצונו להמשיך בלימודים מה שגם נכון.

קייילה עדיין באפיקים. מהדסה נתקבלה הודעה שהילדה מתפתחת יפה....מנפתלי קבלתי כמה מכתבים הוא מבקש שאסביר לכם מדוע לא ביקר בבית כנראה מתבייש בעניינים כאלה.

הוא אומר שכשאבוא לירושלים יבקר יחד איתי'.....

שלום לעולם.

שלכם באהבה,

הדסה.

18/11

נפתלי, נפתלי,

כבר איני יודעת כיצד לפנות אליך אתה בא ומסלף לגמרי את כוונותיי האומנם כזו רעה אני?.

הבה נהייה חופשיים יותר בשעת כתיבה העוד אתה מוסיף לחשוד ולהיעלב מדברים שלא היו ולא נבראו?.

אני בכל אופן, איני רוצה להכיר בטון מפקד כמו זה שהשמעת לי בטלפון .

אך אני סולחת לך ומקווה שטון זה לא ישנה....

אני, בכל זאת, רוצה שתכנס לחנות, אם לא הביתה, ותמסור שנית ד"ש האם דבר זה יכביד עליך?.....

להתראות בקרוב בירושלים.

שלום לכל,

הדסה

שבת 23/11

יהודקה חביב.

....לעניין שמואליק.

שוחחנו מספר פעמים אצלו .

ישנה החלטה לעזוב לזמן ממושך את המשק. לא רציתי ללחוץ עליו כדי שיאמר לי בדיוק מהי הסיבה לא אכפת לו באם לא יהיה זה בדיוק סדום.

באשר לי דומני שאף אני אצא את המשק לחופש בלתי מוגבל. קשה לי מאד מאד לעשות זאת. אחליט סוף סוף על כך עוד שבוע שבועיים.

את המזל טוב שלך להדסה כבר איני יכולה למסור.

הילדה שלה מתה אחרי כל הטיפול שהשקיעו בה.

אחרי שהתרגלו לרעיון שהילדה תחייה. מה אפשר לעשות?.

גיורא נמצא עכשיו כאן הוא בא לקנות פרדות.

שלום לך מכולם ושלום לחבריך.

באהבה הדסה.

נפתלי שלום רב לך.

ככל שגוברת בי ההחלטה שעלי לנסוע, כן נעשה לי כל דבר במשק קרוב יותר.

אין זה עלול לשנות את החלטתי, אולם יש רצון לומר זאת למישהו כי במשק זה בבחינת סוד.....

את הבטחתך עליך לקיים להוריי ולהיכנס אליהם .

חן חן לך עבור הבולים.

להתראות בקרוב ושלום לכל ,

הדסה.

27/11

שלום לך נפתלי...

....חשבת לי להודיע השבוע לחברים ולאחר שאקבל מכתב על החלטתי אולם מאחר שלא נתקבל דחיתי את העניין וחבל מאד...שלשום הטילה עלי האספה- הכללית תפקיד ואני לא יכולתי להשתמט...
מסור שלום להוריי ולחברה
להתראות הדסה

30/11

נפתלי אך נפתלי

איני יודעת אם לכעוס עליך בגלל שתיקתך או לדאוג לשלומך.
אם זוהי הסיבה בקש שיצלצלו מיד אלי ואבוא אליך.
אם נעלבת ממהו אני מבקשת סליחתך.
נפתלי אולי תצלצל אלי כשתקבל את המכתב.
דש לך מאחיעם (אחיעם קרול בנו של אליעזר) הוא מסר לי שלום ממך.
שלום לכל ,
ולהתראות, הדסה.

1/12

אמא ואבא יקרים.

את מכתבכם קבלתי לפני מספר ימים ומאד שמחתי על המכתב שהתקבל מאיישישוק.
ממש מעשה ניסים. הנה יש תקווה לאדם כל עוד הנשמה באפו. (האח אהרון שהיה מוכשר מאד אך בעייתי כתב מכתב מאד מאד מרשים ומסודר. האח ואחותו רחל שטיפלה בו ניספו בשואה)
הנתקבלה אולי ידיעה גם מאליקים?
ביחס לשמואליק שוחחנו כמה פעמים החלטתנו היא לנסוע גם אם לא יקבל עבודה בסדום. הוא מתכוון לכתוב על כך ליהודקה'ה.....
שאלתם ביחס לתכניות המשותפות שלי ושל נפתלי.
איני יודעת עכשיו מה לכתוב כי למעלה משבוע לא קבלתי ממנו מכתב.

אולי תוכלו לצלצל אליו למס' 3239 או לראותו במסעדה הקואופרטיבית או לפגשו כשהוא עובר ברחוב.

הדסה מרגישה טוב. תפרתי לה חגורה. קייילה בריאה ועובדת.

גיורא היה כאן וקנה זוג פרדות.

היו בריאים וענו בהקדם, שלום מכולם ושלום לכל .

שלכם, הדסה

4/12

אמא ואבא יקרים

....לשמואליק אבד כנראה קצת החשק לנסוע כך אני מרגישה...

מנפתלי קבלתי מכתב התנצלות על שלא כתב ועוד מכתבים כי בכל הלילות לבד בקורס-נוסף על עבודתו.

הוא מחכה לבואי אבל לי קשה לעזוב את המקום .

לנפתלי לא עניתי בינתיים אכתוב לו רק אחרי שאודיע במשק.

שמואליק פתח את המכתב ונעלב על שהמכתב מופנה רק אלי .

אמרתי לו שיואיל בטובו לכתוב אז גם יענו לו.

כולם בריאים ודורשים בשלומכם.

הדסה רבינוביץ והדסה גלעדי בכפר גלעדי

חברים.

....זה ימים ושבעות שאני מתלבטת ונלחמת בנפשי. ייחלתי לאיזה נס שיתרחש אך הנס לא בא.

חברים, עלי לעזוב את כפר גלעדי. רצה הגורל שהדבר קרה אחרי שכל כך התקשרתי למקום ולחיים- ואני איני יכולה לעמוד מול גורלי.

תהייה זו יציאה לפרק זמן שלא אוכל להגבילו עתה-אך תקוותי עזה כי שוב אשוב.

6/12

נפתלי רב שלומות לך.....

היום הודעתי לאחד מחברי "ועדת החברים" על דבר יציאתי.

איך יפול דבר עוד איני יודעת.....בינתיים אני מסיימת וממהרת לשלוח את המכתב.

היה שלום ומסור שלום לכל.

נפתלי ברלינסקי במשטרת הישובים העבריים

נפתלי מארגן ומדריך מסדר לכבוד בואו של איש בית המלוכה הבריטי על פי הנחיית הקצינים הבריטיים התוצאות היו מרשימות.

למטה נפתלי בראש הנוטרים בהלוויית אוסישקין 1941

11/12

נפתלי שלום רב לך.

ברגע זה אני חוזרת מישיבת ועדת תרבות עם מניה ארנון.

עודי מלאת התרשמות. אשה ממש מרתקת.

נפתלי עבודתך משמונה בבקר עד עשר בלילה למען המולדת, ועיסוקך רק בדבר זה אינה מוצאת לגמרי חן בעיניי.

הודעתי גם במזכירות וגם למורה בבית הספר על נסיעתי שאר החברים טרם יודעים.

ועתה שאלה מכרעת, אמור נא לי את האמת. האומנם מאד מאד מוצאת חן בעיניך עבודתך העכשווית?

הייתי מבקשת אותך שתבוא לכפר גלעדי לניסיון של חודש. אני לא אפקפק ולא אנסה להשפיע עליך.

עשה זאת למעני.

..... מסור שלום לכל החברה ולהתראות .

הדסה.

14/12

שלום לך נפתלי.

נפתלי,

אחרי כל הוויכוחים שיש לך בזמן האחרון בקשר עם העבודה- האין לך רצון להתפטר הימנה?.

האם לא התעורר בך הרצון לעסוק במקצוע שתהיה לו אדון ולא לעבד?.

אני אומרת זאת כאדם נייטרלי מה דעתך שאגיע לשני לילות ונדבר על כך בעל-פה?.

הקדם לענות לי.

מסור שלום לכולם כולם ולהתראות.

הדסה

17/12

נפתלי שלום רב לך,

.... יש לי הרגשה שלא תסכים להצעותיי. הכנתי את עצמי לנסיעה ואני מחכה לתשובתך. החברה כאן אינם יודעים לשם מה אני נוסעת. אמרתי להם שמדובר בעניינים פרטיים.

יש שכועסים עליי, יש שמצטערים. אחרים צעקו לי באוזניי אוי ווי, אוי ווי, עשרים פעם..... לי הוקל בהרבה לאחר שהודעת. בקרוב נדבר פנים אל פנים ענה לי מהר ושלח לי בבקשה עוד שניים שלושה בולים. שלום לכל ולהתראות בקרוב .

הדסה

18/12

אמא ואבא יקרים.

....קבלנו כולנו מכתביכם....

על נפתלי בקשתי להשפיע שיעבור לכפר גלעדי .

אם תראו אותו נסו לבדוק מה דעתו.

מה עם הרגל של אמא? .

כולם כאן בסדר .קייילה עובדת במטבח והדסה במחסן הבגדים .

קבלנו מכתב מיוחנן, הוא כותב שעניין הקמת "מפעל זייד" מתקדם.

ענו בהקדם האפשרי .

שלכם,

הדסה

שלום נפתלי,

ממני אתה מבקש שאענה לך מיד-ואתה עצמך, אינך מקיים את שאתה דורש מאחרים.

אני מבקשת שתטלפן לי מיד כי כבר הייתי חייבת להודיע את היום בו אסע.

אני מבטיחה שזו הפעם האחרונה שאני מבקשת ממך לטלפן.

אם תנהג כילד טוב נוכל עוד השבוע להתראות בירושלים.

22/12

לאח החביב יהודקה.

שמואליק בא לבקרני כי יש לו היום שבת. יואב א. (אסושקין) גם יושב כאן ולומד נתתי לשמואליק את כל צרכי הכתיבה ואמרתי לו כתוב !, וחדרי הפך ממש ל"חדר".

שאלת אותי מה פתאום התעורר בי ובשמואליק הרצון לעזוב את כפר- גלעדי.

לכל אחד מאתנו סיבות אחרות אנו חושבים על יציאה משם לזמן מה.

אני מקווה להיות בשבוע הבא בירושלים אזי נוכל לשוחח פנים אל פנים.
ד"ש לך מן הגלעדים וממנחם קלר.

שלום לחבריך,

שלך הדסה

נפתלי שלום.

.....מדי ערב מגיעה אלי קבוצה של חברים שמספידים אותי .

אני כמעט רוצה לבכות מהם.

ברגע זה קבלתי מכתבך בו אתה מספר על הגיוס. אקבל שלושה ימי חופש וביום הראשון אבוא ירושלימה.

להתראות

הדסה.

כט כסלו תש"א 29/12/40

זיאמה

הנני נוסעת עכשיו על מנת לחזור ביום הרביעי אולם אולי יפול אחרת הדבר ויבואני את אשר יגרת.

....זיאמה יקרה אשר יקרה נשאר נא אנחנו כאחים ידידים אשר אין המרחק הגיאוגרפי מפריד ביניהם אני מבטיחה לכתוב מכתבים אך אתה עזור נא לי לשמור על ההרגשה כי עודני חוליה אשר טרם נתקה משרשרת כפר-גלעדי.

בתקווה להתראות בקרוב,

הדסה.

נפתלי ילד טוב שלום,

....היום היה עלי לחזור לכפר גלעדי.

השתדל לבוא אלי, ברצוני להתייעץ איתך בקשר לשיחה שצריכה להתקיים ביני ובין כפר גלעדי.

הוריי מזמינים אותך בכל תוקף לארוחת ערב.

להתראות,

הדסה.

נפתלי שלי 5/1/41

חיפה יום א ו טבת.

.....

אחרתי את האוטובוס לטבריה לא באשמתי.

אני מרגישה שאין לי מה לומר לך אולם האין זה מספיק אם אגיד לך כי אני מתחילה כבר היום להתגעגע אליך?....

אל תצטער הרבה מכל העניין שקרה לך השתדל להתפטר בצורה יפה ובהקדם גם מהנוטרות....אני מצרפת לך את תמונתי שהבטחתי ואתה שלח לי את תמונתך בתלבושת שהראית לי פעם.

מסור שלום לאריה ומלכה (אחיו של נפתלי ואשתו מלכה לבית טויסטר) וגם לאח ולאחות שטרם הספקתי להכירם.(מולה-ירחמיאל ומניה, לימים ירוסלבסקי).

אבקשך להיכנס ולמסור להוריי שלום.

שלום לחברה.

גם לך הייתי נותנת משהו אבל העברה דרך המכתב אין לה טעם .

להתראות שלך , הדסה.

8/1/41

נפתלי חביבון

קבלתי הערב את מכתבך...לקבלת פנים טובה מזו שקבלתי בכפר גלעדי לא יכולתי לצפות.....עם האוטובוס השני הגיע גם יהודקה והשמחה הייתה רבה.

לעניין הלחץ עליך-נפתלי.

התפטר מרצונך. התפטר, ובוא לחופש לכפר גלעדי.

אני לא אלחץ עליך להישאר כאן ואעזור לך להסתדר איפה שתרצה..

אבא ליווה אותי לאוטובוס.

יכולתי להבין שהם קצת כועסים על שלא כרתנו בינינו ברית פורמלית באם היחסים בינינו רציניים.

האוטובוס נסע ואני לא הסברתי דבר.

חבל לי לצער אותם אולי תכנס אליהם ותראה להם את המודעה בעיתון אולי יגרום זה נחת רוח להם. אולי לאחר שתסדר את עניין הגט (**נפתלי כיתר חבריו ל"חלוץ" היה נשוי פיקטיבית לחברתו מהתנועה, שפרה זינגר כדי להעלותה ארצה**). תקבע עם הוריי תאריך ותבואו לחופה.

הודיעו גם לי את התאריך ונסדר את הטכס המסורתי .

קשקשתי הפעם הרבה ובינתיים לא הספקתי לכתוב להורי .
אני מוכרחה לגשת לאספה- הכללית. ידונו שם על דבר הנוגע לי באופן פרטי. מסור
שלום לאריה ומלכה, היכנס בהקדם להורי.
להתראות ,
הדסה

9/1 יום ה

אמא ואבא יקרים.

איחרתי קצת בכתיבת המכתב וסמכתי על יהודקה שהוא ימסור לכם ד"ש.
...לא הספקתי להגיע ביום א' לטבריה. נשארתי ללון בחיפה אצל הטייבלעך (?) הם
קבלו אותי יפה מאד.....בכפר גלעדי שמחו מאד לשובי .
באותו יום בא גם יהודקה וגם קיילה חזרה היא הייתה שבוע ימים מחוץ לבית נסעה
ללויה של דוב הזז-ביקרה את אסתרקה, ואחר כך שתיהן ביקרו את משה בראשון.
מצב משה הרבה יותר טוב.
אני ממשיכה לעבוד במקצועות הרגילים..שמואליק עובד ומפסוט הדסה נסעה לנהלל
לפגישת בוגרות. נחמן עובד בחיפה -טרקטור אצל הממשלה.
ד"ש לכם במיוחד מכל הוותיקים.
שלכם באהבה, הדסה.

11/1 שבת

נפתלי חביב שלום רב לך.

.....ביחס להוצאתך מן הארגון, אל תצטער גם זו לטובה...את שרותך למולדת תוכל
למסור גם מחוץ לירושלים ואולי אפילו בירושלים-אחרי התפייסות והבנה הדדית.
דעתי היא כי בינתיים עליך להתפטר מרצונך הטוב-עוד לפני שיהיה שמץ של לחץ
מהמשטרה לפי הוראות מהסוכנות - כי לה הכוח ולא לך..
נפתלי ענה על מכתבי זה ביום שתקבלהו.
אני מחבקת אותך מרחוק.-לנשק הרי איני יודעת -ומסיימת בלהתראות בקרוב.
מסור שלום לאחים, לגיסה ולאחות. לדימה, רות, אברשה וכד'.....
שלך הדסה.

נפתלי ברלינסקי

13/1/41

שלום רב לך אסושקין.

(הדסה לימדה את בנו ומדווחת לאב שהיה מאושפז בבית חולים בתל אביב על התקדמותו)

תשובתי נדחתה במקצת כי רציתי שנכנס קודם לתוך מסלול הלימודים הקודם.
והנה מה שאוכל לענות על שאלותיך.

אין לי ספק שניכרת התקדמות בכל השטחים, אולם אין זו הנדרשת מבחור בגילו
ובעל יכולת כמוהו.

הסיבה לכך היא משום שעודנו חי בהרגשה של בן זקונים וילד שעשועים.
אפרט לך את תוכנית הלימודים.....

יואב מגלה תפיסה די טובה בהחלט במה שקשור למקצועות הריאליים בהכתבה
אתה יודע חולשתו.

.....בשנה הבאה תקוותי רבה כי ישיג את חבריו בלימודים.....
ד"ש לך מקיילה ומסור שלום לאסתרקה קוזלובסקי.

החלמה שלמה.

הדסה.

14/1

נפתלי, נפתלי.

....במכתבך אתה כותב שאני כל כך נחוצה לך וביחד עם זאת אתה מונע מעצמך מלהיות איתי.....

ביום המנוחה טיילנו מספר חברים וקטפנו הרבה פרחי -שדה במיוחד כלניות הנני שולחת לך כמה מהן.

החלטתי לא לכתוב לך יותר בקשר להתפטרותך ולא לבקשך יותר שתבקר את הוריי בין כך אינך ממלא את דבריי.

מסור שלום לכל ובכל זאת שלך,

הדסה.

17/1

נפתלי חביב.

קודם כל מה שלום הילדה של אריה ומה יש לה? תענה לי מיד.

ושנית אני מאחלת לך ולכל בני משפחתך שפע ברכות עם בוא אחותך מאד הייתי רוצה לראותה. (מדובר בחנה-ניזונה קציר מיד -מרדכי שהצליחה להגיע מאירופה דרך היבשה ברגע האחרון (ראה "סבא נפתלי והברלינסקים" "הכרמוניה")

אולי תסדרו לה טיול בארץ אחרי טיול הנדודים שלה ואז בוודאי תגיע לכפר גלעדי.....

במכתבך הקודם הנך מספר כי שוחחת עם אמא ארוכות וכי אחר כך התחרטה מה סיפורה לך ומה גרם לחרטתה?

מפליא אותי שאינך משוחח עם אבא נראה לי שאיתו תמצא לשון יותר משותפת.....לעניין ההתפטרות, האדם צריך לפעמים להתעלות מתוך האינטרסים הפרטיים שלו וכאיש החברה צריך להיכנע למוסד שהוא עצמו בחר בו.

לאלכסנדר זייד המנוח היו סכסוכים עם פקיד הקרן הקיימת והלה עשה לו צרות צרות. ובכל זאת ככל אשר היה לאל ידו תרם והתרים לקרן -הקיימת.....

הבטחתי לא לנסות להשפיע יותר שתתפטר אך אתה עוטף את מלחמתך באיצטלה של קדושת מלחמת הנוטרים.....

סלח לי אך הייתי מוכרחה לומר את אשר בליבי.

שלום רב לכל בני משפחתך והבראה שלמה לקטנה.

שלך הדסה

יום ב 20/1

נפתלי יקירי,

כנראה שאת הכתוב אפשר לקרוא בכמה פנים.

אתה טוען שלא הבינתי את מכתבך ואף אני אומרת שלא ירדת לסוף דעתי כוונתי הייתה אחרת אבל קשה להתווכח על כך בכתב.....

מה שלום בת - אחיך וכיצד מרגישה אחותך האורחת? .

אני אדישה עכשיו לתוכניותיי בשעת חרום כזו עולה לפעמים על הלב הפסוק "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" ובשפתנו היומיומית הגורל עושה את שלו.

מסור שלום רב לכל בני משפחתך ולך ,

שלך הדסה

21/1

למודי עם יואב אסושקין (בנו של זלמן אלון)

את יואב אני מלמדת חודשיים . לא ידענו באיזה בית ספר הוא מתכונן להמשיך לימודיו. בת עמי מסרה מהם המקצועות שעלינו לעסוק בהם.....
אנו לומדים יום יום ארבע שעות. שעה ראשונה מוקדשת תמיד להכתבה והאחרונה לקריאה בקול . השעות האחרות למקצועות הריאליים.....הקושי אצל יואב הוא בהכתבה שם אני מגיעה לפעמים לידי "אוש".

אם ברצונו ללמוד בכדורי יש להשיג את השאלות שנתנו שם בשתי השנים האחרונות ולפי קו זה יש להכין אותו.

שניאור) זלמן אלון (אסושקין) - מתוך האנציקלופדיה של תדהר

נולד ניקולייב (ע"י אודיסה), ט"ז אייר תרמ"ז (אפריל 1887).

בינואר 1906 עלה לארץ

היה מראשוני החברים באגודת "השומר", מראשוני כובשי השמירה המאורגנת ע"י "השומר" - בחזרה, כרכור, ראשון-לציון, רחובות ובן-שמן, נחלת יהודה ובמושבות גליל-התחתון.

מראשוני כובשי אדמת תל-עדשים וממייסדי כפר גלעדי.

כתב מאמרים, רשימות וספורים: ב"קונטרס", "אחדות", "דבר", "משמר", בקובץ "השומר", "דער אידישער קעמפער" (ארצות הברית), "דאס ווארט" (וורשא)

ובקונטרסים ומאספים ספרותיים שונים (באידיש ובעברית).

חקלאי - חבר קבוץ כפר גלעדי - תל-חי.

21/1 יום שלישי

אמא ואבא יקרים..... שלשום קבלתי מכתב מנפתלי הוא כתב שהיה בשבת בערב וכנראה לא הייתם.

בדרך כלל הוא עומד על כך שאבוא לירושלים ואני רוצה שיתפטר ממשרתו.

היה לו עניין בקשר עם הגיוס לצבא לכן הוא לא רוצה להתפטר עכשיו הוא רוצה לצאת מהמערכה כמנצח.

הוא כותב שזאת גם עצת אחיו, אלוף, ועוד ידידים.

קשה לגולל פרשה זו בכתב.....

מסרו שלום,

קבלתי ד"ש מיהודקה הוא עובד בצפון ים המלח.

שלכם הדסה

22/1

נפתלי יקירי ,

איני כועסת עליך, לא כעס היה זה,

גם לפני כן משהו מכאיב לי בהתנהגותך ואיני יודעת להגדיר בדיוק הרגשה זו מהי..... מסור שלום רב לכל בני משפחתך אני מחכה לאחותך אל תשכח לסדר לה תעודת זהות ואולי תופיע איתה ביחד.

להתראות,

שלך הדסה

23/1

יהודקה חביב

קופל בא לפה ומסר שראה אותך בצפון איך אתה שם? האם אתה חושב להמשיך במקום זמן רב?

בכפר גלעדי מתכוננים עתה לנוער חדש לי נוספו עוד שעות הוראה כך שפרט לשעתיים אני כל היום מלמדת.

שמואליק ה"מועלם" (הכוונה למומחה) של הדריבנק (?) ומפסוט.

שאר המשפחה כרגיל נחמן עודנו עובד בחיפה.

שלום לך מכולם וכתוב בהקדם.

באהבה הדסה

24/1

נפתלי חביבי.

.....בקשר לפרסום המודעה עניתי לך שאיני מעוניינת בפרסום אולם אם תשוחח עם הוריי והדבר יגרום להם נחת רוח אני מסכימה..

אתמול הייתה הלוויה של סנדלר המוכתר של לזאזה (בית הלל) שנרצח על ידי ערבים, פרטים תמצא בוודאי בעיתון.

אני מחכה לאחותך אולי תהיה לה למורה דרך ואז נתראה באמת בקרוב שלום רב לבני משפחתך ולכולם.

שלך, הדסה.

25/1

בטרם אשליך את המכתב אוסיף עוד כמה מילים.

טיילנו אתמול להונין כפר ערבי השוכן על הרי נפתלי (היום מרגליות). העלייה הייתה קצת קשה.

הטיול הזה הזכיר לי את העלייה לחניתה.

תושבי הכפר המונים כ- 2500 נפש רצו לכבדנו בקפה אך סירבנו כי מהרנו לחזור.

נפתלי. הלוואי שהיית מוותר על הטנדר שלך ובוחר בטיולים אלה.

27/1

נפתלי יקירי,

עוד טרם קבלתי תשובה למכתבים שכתבתי כשמבטיחים צריך לקיים .

הבטחת גם שתבקר אותי ועוד תרצה שלא אכעס עליך.

מסור שלום לבני משפחתך ולכל ד"ש לך מצפורה זייד.

שלך, הדסה

29/1

נפתלי יקירי השלום לך?

באמת לא אדע, הלכעוס עליך או לדאוג לשלומך?

האוכל לעזור לך? הנחוצה אני לך? ואולי יד מישהו הייתה במכתבים?

אבקשך לטלפן אלי מיד.

אני תקווה כי הכל בסדר ומסור שלום לכל.

שלך .

הדסה.

Friday

יום ששי

אישון ואהב הילדים סתקו. אהב היא קמה והלחשה.
 יעקב כשהילדים ישנו, הלילה. אז, אהב יצא
 מהקלדה ואהב דרך קו הילדים שמתן כתבר
 ואז בלן לעבד ואז נשאנה דדית לסדר.
 ואב כשאזא לא מהקלדה הוא הלא על ולא
 פכתיים. והכנים לצרבות והילדים שמחו ואז.

רות פתח אמת היה ילד קטן הוא בלן חתוק
 הלך לטייל ליער. פתח צוא נואה למ אב
 הוא נפל שמה אנטוץ. אהב הלכה לתפיש
 אהב ולא מצאה. היא בצקה ילד ילד
 איפה אהב? אז הילד צונקו. אני נטבעת
 ויש אני נטבעת דיימ. והלביא את ידו ואז
 ראתה אהב.

ובדרך הוא קם וראה כי זה כק תלפס.
 אהב הוא ספר את התלפס ואז הוא ספרה
 אהב אז אהב אהב אהב לילד: "ילד לך
 ותפיש פכתיים. בלית ורקפות כל יני וגם
 אינוסם בילד בלית אצילות ואהב אהב
 הלש לנה לראת אהב נהט הצנין השלפ
 ונונזי ובלפת והפלא והקנזיה. ואהב אהב
 בשלי ואהב אהב ילד, על הילדים לאו
 לאפלו. אז אהב אהב את אהב לפי אהב
 פותיים אז עוכה את השלפן והקנזיה ב
 כסאת חב ישל לאפ ואהב אהב ינעם
 אהב תלפס. הילדים גמ לאפ הלא להחיות

Saturday

שבת

אהב אהב פיתח. היינו למקה למקה על ההנה
 ואהב אהב כב בודה פכתיים? אהבנו בין השלפ
 הונולם הונולם אהב על ההנה שלפ. אהבנו
 שמה: הונולם הודה נקפות ובלית הילדים
 זול! בן ובלית הודה בודה. (בנוסח העט
 אהב ובלית הודה? אהב אהב אהב כ' ובלית
 בודה, כ' הונולם שלפ אהב וחדרה? "ואהב
 אהב? שמה הילדים. אהב אהב הוא עונז
 חתוק חתוק עי הדוכבה? הלא הילדים ובלית
 להכבה כמו את אהב מתקן שלפ ובלית פתיים
 (כ' הונולם נשפך) אהב הונולם הלאו
 לפי לאפ ואהב ספרו אהב נטבעת הונולם
 כ' עכר זכם אהב חזק והונולם היה אהב.
 אהב הלאו לטייל ובלית הוא ואהב אהב
 עכשין אני אהב לפי ספרים אהב נטבעת
 פתיים עכשין. (לפני שעבר הונולם הונולם)
 אהב הילדים "אהבנו כונולם אהב אהב
 אהב אהב אהב אהב נטבעת

צופה פתיים אהב ובלית קטנה וגם אהב
 שלה. לפתיים אהב אהב לעבד ואהב הלה
 לקנות הדב לבן. וכשהילדים אהב אהב
 שישנו על הונולם פכתיים. וכשהאהב היא אהב
 שמה שמנו. עכר הלה אהב לקנות אהב
 אהב הונולם ואהב אהב ובלית אהב ובלית

1940 (ביומן ריק משנת 1938) -הדסה כותבת שירים וספורים מפי
 ילדי הגן:דנה. תמר, זיוה, גיטה (שהיא ממש משוררת), עודדה,
 עמוס, עדנה, רות, יעקב, אבנר, רן, חנן עדנה, גיורא

ואילן.

במקביל הם מכינים אירוע לט"ו בשבט.

30/1

אמא ואבא יקרים.

אין לי כל מצב רוח לכתוב עתה .

קרה במשק אסון חברה נעלמה ואין מוצאים אותה , עלי לסיים אני מוכרחה לרוץ
לחדר האוכל כדי להיוודע בחדשות .

אני מקווה שתסלחו לי אם רק אסתפק בכמה מילים....

אני חושבת שעלי לוותר ולבוא ירושלימה ובמשך הזמן לנסות להשפיע עליו שיתפטר
ואולי גם לעבור לקיבוץ.

כולם בריאים ,קייילה נמצאת עכשיו בקורס לברינזה שלום לכולם.

שלכם באהבה,

הדסה.

שבת 1/2/41

נפתלי יקירי,

לו רק יכולנו להיות יחד עתה.

אני כולי נרעשת מן האסונות שקרו בסביבתנו.

רצח המוכתר מלזאזה ומות החבר מקיבוץ עמיר.

האסון שקרנו שלשום הממנו-חברה איבדה את עצמה לדעת.

.....מה האידיאל שבגללו הקריבה חברה זו את עצמה אם לשתי ילדות נחמדות
ואשה לחבר שהוא מעמודי התווך של הקיבוץ ורק עתה קם ממחלה קשה?.

אומרים כי יד האהבה הייתה כאן .היא התאהבה בבחור נחמד רווק וצעיר ממנה
ניגשה אליו ואמרה לו או שהם מתקשרים או שתשים קץ לחייה דברים אלה ספרה גם
לבעלה ולמחרת עשתה את אשר עשתה.....הלכה לבריכה חלצה מגפיה וקפצה
למים.

כל היום לא שמנו לב לחסרונה אולם לפנות ערב כשלא חזרה, החלו החיפושים

לא ניתן לתאר את מצב הרוח. קבוצות קבוצות יצאו לחפשה. חפשוה גם בברכות
וכשמצאו את מגפיה ברור היה שהטביעה את עצמה. כולם באותו הזמן ישבו בדממת
מוות.

ב-11.30 חזרו המחפשים וספרו בלחש את התוצאות. לאחר שנתקבל אישור
המשטרה משו את הגווייה והובילו אותה לבית -התרבות.

עמדנו ליד השולחן וראינו את הגוף שרק אתמול היה מלא חיים ומרץ - שוכב עתה ללא תנועה.

....בשעה תשע בבוקר בא הרופא הממשלתי אני הייתי בין ארבעת החברות שנשארו בזמן הניתוח.....

סלח לי על שהעקתי על לבך קשה לי לכתוב על דברים אחרים..

קבלתי את שני מכתביך והם מחזקים בי את ההרגשה כי לא טוב אתה עושה בהמשיך לעבוד במקצועך הנוכחי.

מסור שלום רב לכולם .

שלך, הדסה

4/2 יום שלישי

נפתלי יקירי,

.....המשפט שלך אינו מוצא לגמרי חן בעיני אתה היית צריך לענות על ההודעה גם בכתב.

שמעתי כאן סוד שבחודש אפריל עומדים לפטר את כל הנוטרים בארץ...

אני ממשיכה בעבודתי בהוראה ותפירת חגורות כרגיל.

מדי ערב מתאסף החוג שלנו אנו קוראים בתנ"ך או סתם ספרות יפה.

טיילנו בסביבה וכשחזרנו סדרנו לנו ארוחת תה בחדרי.

אחד מהחברים שנשאר איתי ניסה לברר לגביך. וכשהבין שאתה בחור טוב ואני אוהבת אותך בקש שאביא אותך לכאן ורק לא אעזוב.

ועכשיו אשאל אותך האמנם בלתי אפשרי שתוכל לעבור לגור בקבוץ?

נפתלי, נפתלי, כמה רציתי לדבר איתך מתי תבקרני אחותך?.

ד"שונים רבים לך ולכל בני המשפחה .

שלך, הדסה.

6/2

נפתלי יקירי

.....כותב אתה ששמח תהייה יותר באם אבוא אני לירושלים.

אם הנסיעה הייתה נוחה יותר בשבילי הייתי מופיעה שוב אולם הרי ידוע לך מה משמעה של נסיעה עכשיו? עזיבה של המשק.

עומדים עתה על ראשי ואין נותנים לי להמשיך.

אני מסיימת בתקווה להתראות בקרוב.

שלום מכולם לכולם, שלך, הדסה

7/2

נפתלי יקירי

אתה מצחיק בהצעתך שאבקש חופשה ממושכת למטרת מנוחה
אני כבר הייתי בחופש השנה כחודש ימים .
אם אחליט עכשיו לנסוע תהייה הודעתי "אני עוזבת את המשק".
קבלתי עכשיו גם מכתב מהבית הם מאד נעלבים על שאינך בא
לבקרם.....מסור שלום רב לבני משפחתך
שלך, הדסה.

7/2

אמא ואבא יקרים.

הרגשה לא נכונה יש לכם ביחס לנפתלי שהוא מנסה כאילו להתרחק.
הסרג'נט האנגלי התחלף אצלם והלה אינו מרפה ממנו במשך כל היום ועד שעה
מאוחרת בלילה.
השבת הוא מקווה שהוא בכל זאת יוכל לבקרם.
.....שמואליק עובד כרגיל, "מועלם" שלם ואני "מועלמה" גם לערבית
קיילה התחילה בברינזה שלה ושאר המשפחה בריאים ושלמים.
ציפורה זייד הייתה כאן לפני שבוע שמשתי לה מזכירה פרטית כרגיל.
מסרו שלום למכרים וכתבו לעיתים קרובות.
שלכם באהבה, הדסה.

יום ב 10/2

נפתלי יקירי.

צר לי שהכאבתי לך.
לו ידעת באיזה מצב נפשי קשה אני נמצאת עכשיו.....
.....הערב שוחחה איתי חברה קרובה אחת ומדבריה הבנתי שעלי להוציא
נסיעתי אל הפועל בהקדם האפשרי כי כך אקל בהרבה על חבר אחד.
זו מעשיה לגמרי חדשה בשבילי.
ענה מיד ומסור שלום לבני משפחתך.
שלך הדסה.

11/2 / יום ג'

נפתלי חביבי.

.....נפתלי חושבני כי עלי להוציא נסיעתי אל הפועל לפני חופשתך כי אסור לי עכשיו להתמהמה כאן הרבה.
אני מאד אסירת תודה על קבלת הבולים. שלום רב לבני משפחתך .
שלך הדסה.

13/2

נפתלי יקירי

.....נפתלי אני שמחה שיש לך סיפוק בעבודתך אך כשאני מנתחת את העבודה מבחינה אובייקטיבית אני רואה את הימים הדומים לאותו היום שיצאת בתשע בבוקר וחזרת ב-11 בלילה כמקור למצבי רוח קשים לשנינו.
אני שמחה שסוף סוף אתה חושב באמת לבקר את הורי.
אצלי אין חדש. אני מבקשת, חדל נא למדוד את אורך מכתביי. גם אתה אינך כותב תמיד מכתבים ארוכים.
עכשיו לאחר שעניתי על מכתבך רווח לי במקצת.
אגב רות רוזנטל בקרה היום אצלי היא מקיפה את הארץ עם מוטוסיקל (אופנוע).
מסור שלום רב לבני משפחתך.
את הנשיקות ששלחת לי דרך הכתב אני רושמת לזכותך בתקווה שאפרע את חובי בהקדם ושלא באמצעות הדואר.
הנני באה על החתום.
הדסה.

יום א 16/2

נפתלי יקירי

טרם קבעתי את יום בואי לירושלים.
הסברתי להורי בכתב מהם הנימוקים של כל אחד מאיתנו בעד ונגד ירושלים או כפר גלעדי נדמה לי כי כיום הורי היו שמחים יותר לו היינו בכפר גלעדי כי אז גם הם היו יכולים לעבור לכאן....

קבלתי מכתב מיהודקה'ה הוא כותב שלאחר שהתרגל לתנאים של צפון ים-המלח הוא הרבה יותר מפסוט.

מסור שלום לכולם ולהתראות .

שלך הדסה.

17/2

יהודקה'ה חביב

.....ביחס לבואי ירושלימה איני יודעת באם אוציא הנסיעה אל הפועל בזמן הכי קרוב -אך החלטתי כי עלי לעשות כן..

הנוער טרם בא ,חושבים שיגיע ביום רביעי .

מתכוננים לסדר מסיבה צנועה .המשק שרוי עדיין בחודש של אבל עקב המקרה שאירע לפני כשלושה שבועות וספרתי לך עליו.

בדרך כלל הכל כרגיל ד"ש לך מכולם ומסור גם אתה.

אוהבתך הדסה.

18/2

חביבי

אל תכעס אם אקצר מאד בתשובתי.

.....הערב או מחר אני מתכוונת להודיע על עזיבתי כל כך קשה לי הדבר.

אחר כך אסיים כמה עבודות ואתקין עצמי לדרך.

מסור שלום רב לבני משפחתך ולהתראות בקרוב

שלך, הדסה

21/2

מן הבריחות שנאמרו בדיון הקשור לדיווחיו של משה אורבוך. על פעולותיו ב"ציד הדגים." (כנראה גיוס מועמדים)

1. מחוסר עבודה הודיע שאינו רוצה לעבור לקיבוץ כי היה הרבה זמן במחנה ריכוז.

2. לעמק הירדן לא אלך כי חם שם נורא אם אלך לקבוץ אלך לאפיקים.

3. כפר גלעדי בשום אופן לא שם כולם אידיאליסטים בבית היו לי רכוש ואוטו נשארה לי רק בריאות האקריב גם אותה כאשר אעבור לכפר גלעדי?

שבת 22/2

יקיר לי,

.....הודעתי כבר בכמה מקומות על עזיבתי.

עם המזכיר קבעתי פגישה להיום בערב...

.....בקשה לי אליך ברצוני שתיוודע מה קרה ליהודקה אחי שמעתי שהוא נסע על מוטוסיקל, התהפך, ונפצע.

בבית כנראה אין יודעים על כך תנהג זהירות ותיוודע ממקורות אחרים.

(תאונה זו ותאונה אחריה מנעו מיהודקה להשתתף בפעולה של כ"ג יורדי הסירה פעולה בה נהרג חברו בנפש יצחק הקר ראה "יצחק הקר כ"ג יורדי הסירה" אתר ה"כרמוניה")

שלום רב לכל,

ובתקווה להתראות בקרוב

שלך הדסה

יום ראשון 23/2/41

יקרים מאד (למשפחה)

... היום דברתי עם המזכיר בסוף הוא אמר לי "אני בטוח שאם את אומרת שאת צריכה לנסוע משמע שאין דרך אחרת. יש לי רק להוסיף שאני מצטער מאד".

אמרתי לו שאני בוודאי מצטערת יותר ממנו.

אני מקווה שבסוף השבוע הבא אגיע ירושלימה.

שמואליק מתחיל מעכשיו לחשוב על הימים שיצטרך לכתוב מכתבים.

כולם בריאים ודורשים בשלומכם.

להתראות בקרוב הדסה.

חביבי,

הודעתי היום במזכירות על נסיעתי יתכן שהשבוע או בראשית השבוע הבא אגיע ירושלימה.

להתראות בקרוב קרוב.

שלך הדסה.

אגב, שפע ברכות לך ליום ה 11 שנה לעלותך ארצה .
חבל שלא הייתי באותו היום בירושלים.

יום שני 24/2

יקירי,

ביום חמישי עד מקסימום יום שישי אני מקווה להגיע ירושלימה בינתיים שלום, שלום
ולהתראות בקרוב.

הדסה

10.3.41 הדסה עוזבת את הקיבוץ

(יא אדר תש"א)

מכאן, היומן דליל מאד

ירושלים יום ה' יד באדר תש"א

לחברי החוג לתנ"ך (שלושה ימים לאחר העזיבה)

חברים מאד יקרים.....נעים להימצא בסביבת אוהבים ואהובים אך כל כך קשה
להתרגל לרעיון כי נפרדתי מכם. כי נפרדתי מח"י הקיבוץ שכל כך שאפתי אליהם..

זיאמה ואיטה, דב, דבורה, וחנה העודכם מתאספים מדי ערב? העוד חושקת נפשכם בקריאת פרק בתנ"ך?

דב, העוד מקננת בקרבך הצהבת? דבורה מה שלום הרגל?. איטה מה מידת החום של קדחת הנסיעה שלך?

ואתם הבריאים- חנה וזיאמה. זיאמה התעניינתי בינתיים קצת בקשר לשיחתנו כשיהיה לי דבר מוחלט אכתוב לך וגם אתה כתוב לי החלטותיך הסופיות.

איטה, הפרחים נמסרו לאחותך דרך אבי..

ועתה כמה שליחויות. זיאמה מסור בבקשה לישראל לזין כי נותרה לי מחצית הלירה מהלירה שנתן לי ושימסור לי מה הדרך הרצויה להחזיר אותה.

איטה את תמסרי הפתק לקיילה חנה את תמסרי הפתקה לשמואליק אחי.

על כולכם למסור הרבה שלום למש' פקטורי, לבנימין קפלן, למשה בן נריה, ליוסקה לשולמית וחיים, חוה סוקול ועוד ועוד.

דבורה את תמסרי שלום לכל עובדות המחסן וגם לזלדה.

אני מחכה בקוצר רוח לתשובותיכם וגם לתמונותיכם .

שלכם, הדסה

שמואליק חביב,

שלום רב לך,

.....מהיום עליך לכתוב מדי שבוע בשבוע מכתב הביתה שום סיבה לא תתקבל כהתנצלות.....

בבית מצאתי את כולם בריאים אפילו יהודקה .

כלפי חוץ אין מרגישים עליו דבר אבל יום יום הולך לקופת -חולים לקבל חשמל.

בעוד שבוע יסע בודאי חזרה למקום עבודתו...

מסור שלום גם ליואב אמור לו שיעשה מאמץ ויכתוב לי.....

שלום לך קיילה יקרה.

כתבתי עכשיו מכתב לחברים ולשמואליק .

מה שלומך? תודה מכולם על הברינזה. את השעון מסרתי לתיקון.

שלום רב למשפחות הגלעדים והקלרים .

שלום מאמא, אבא ויהודקה.

מסרי לטובה פורטוגלי שהעניין שהיא שאלה אותי יקר. עולה שתי לירות בערך.

ירושלים 14/3/41

נפתלי שלי

.....חשבתי רבות לאחר שנפרדנו אמש והחלטתי שאין ענייני
עבודתך צריכים לשמש גורם לדיחוי - משהחלטנו לקשור את גורלנו זה עם זה.

אני אמצא עבודה ואתה תמצא עבודה במקרה שיפטרך. ננצל את הזמן שאנו
משחיתים על דיבורים למעשים יותר פרודוקטיביים.

עליך לסדר לך בלי כל דיחוי חופש ביום ראשון או שני לשם חיסול ענייך ברמת
הכובש (הגט מהנישואים הפיקטיביים) נערוך את הטכס שלנו בלי צרמוניה ובלי
להזמין איש.

על "נשף" נדבר אחר כך.

נפגש בשבת בשעה שלוש אחר הצהרים בביתנו.

כט ניסן תש"א

לדודה קיילה, שמואליק ולכל המשפחה

..... אני מתכוננת למה שקוראים בכפר-גלעדי להיכנס לחדר
משפחתי.

מצאנו בירושלים חדר והחלטנו ללכת בל"ג בעומר אל הרב .

אנו מקווים שתבואו שמואליק כתב שיבוא.

מה שלומכם? מה שלום גיטה? (אשתו של נחמן) אנו מחכים לחדשות
המשמחות.....'הודק'ה נמצא עכשיו בבית, קרה לו שוב משהו ברגל
בשעת העבודה.

שלום רב רב לכל החברים.

אגב בקרתי את אראלה ואת משה .

מצב רוחם די טוב.

להתראות,

הדסה

נישואי הדסה ונפתלי 1941

החתונה נערכה ביום חמישי י"ח באייר

על משפחת ברלינסקי

<http://carmonia.net/berlinsky/berlinsky.pdf>

על משפחת ברלינסקי "סבא נפתלי והברלינסקים" באתר ה"כרמוניה"

ירושלים כרם אברהם,

לניווקה ושיקה היקרים

שלום רב,

אנו מרגישים את עצמנו מאד מתביישים ומאד אשמים על שלא כתבנו לכם עד כה.
.....ניווקה אל תטילי דופי בהכנסת האורחים שלך לא נגזים אם נאמר כי
אותו היום שבילינו במצפה-הים ("מצפה הים" ליד נתניה שם חיו אנשי הקיבוץ עד
שעברו ל"יד מרדכי") היה היפה ביותר מאז נשאנו זו לזה.....
המלחמה וכל הכרוך בה יצרה בשבילנו קורסים נוספים הגוזלים את שארית זמננו
הפנוי שנותר לנו לפליטה.....
היו כולכם שלום ומסרו שלום לחברות ולחברים שהכרנו.
שלום ממולה, מניה, אריה, מלכה ורוחי שלום גם מהורי ואחי.
הם מאד מצטערים שלא הכירוכם.

2/7/41

**לדודה סבתא קיילה להורים החדשים ולכל אלה שקבלו תואר חדש עם הולדת
ישראל הקטן. (ישראל גלעדי בן נחמן וגיטה ונכד לקיילה)**

את איחולנו הראשונים בודאי קבלתם מזמן על ידי יהודה קופילביץ ואני מאשרת עתה
זאת בכתב.....

אמא סובלת קצת ברגליה, אבא חוגר חגורות ועוסק בפוליטיקה, יהודק'ה בסדום.

נפתלי ואני עוסקים כל אחד בענייניו.

מסרו שלום לכל ושלום לכם.

ומזל טוב מהקרובים הישנים והחדשים.

שלכם, הדסה.

יום ב' יח באב תש"א

לניוניה ושיקה היקרים לרגל נשואיכם שלוחה ברכתנו.

לא ראיתי בטיפולי בכם כל דבר מיוחד הראוי לציון שהרי מלבד הקרבה המשפחתית
גם רעות טובות יכולנו להיות אלמלא המרחק הגיאוגרפי.

כתבו ובקרו.

שלכם, הדסה

17/8/41

שלום רב לך יעקב (כנראה יעקב פת)

ברצוני לפנות אליך בבקשה.

נלחמתי בנפשי זמן רב אם יש לי זכות מוסרית לעשות זאת.

מדובר בעניין של נפתלי ברלינסקי שספרה לך עליו בזמנו ציפורה ז"ד.

לפני כמה ימים התקיים המשפט.

יעקב אני תקווה כי תשתדל לעזור את אשר תמצא לנחוץ.

שלום רב שושנה

אנא מסרי את המכתב המצורף לממ"ז.

צר לי שדווקא בשעה כזו עלי להגיש מכתבים כאלה.

אני מרגישה שפסק הדין של חברי נפתלי ברלינסקי חל גם עלי ומוותרת על זכותי
למלא את חובתי בארגון במשך אותה תקופה שנקבעה עבורו.

16/9/41 18/9/41

מכתבים לממ"ז ירושלים, ערעורים ופניות של קיילה לבן-צבי ואליהו גולומב .

ערעור על ההחלטה שלא לאפשר לנפתלי למלא תפקיד פקודי במוסדות רשמיים ובלתי רשמיים מאחר וסרב לקבל את ההוראה להתגייס לצבא הבריטי או להתפטר מהנוטרות.

19/9

שמואליק יקר

.....מה שלומך? בבית די בסדר.

אני עובדת חצי יום בחנות עד לפני שבוע עבדתי יום שלם.....

יהודקה עובד בינתיים בצפון ים המלח ובא לירושלים לעיתים קרובות. מתי תבקר אתה בירושלים אולי תבוא לחגים? .

אמא ואבא בריאים. ציפורה הייתה כאן וחזרה היום לשייח אבריק.

מצורף מכתב מציפורה עבור קיילה ועוד מכתב לקיילה.

היה שלום ושנה טובה לכולם מאמא אבא נפתלי וממני.

אחותך, הדסה

לדודה קיילה היקרה ולכל בני ביתה.

אני יושבת עכשיו בחנות ושולחת "שנים טובות" לכל קצווי הארץ.

ראיתי שיש מכתב עבורך מציפורה.

אל תתרשמי כאילו עליך לבוא לירושלים בואי אלינו רק לשם טיול.

מה שלום כולם מה שלום טובה?. שמעתי שניתחזה מה היה לה?

עלי להפסיק וללכת הביתה לעזור לאמא בהכנות לשבת בשבת כולנו אוכלים יחד.

מסרי שלום ושנה טובה לכל מכולנו.

הדסה.

6/12/41

שלום רב לך ניונקה.

הכל אצלנו חי וקיים בריא ושלם את וודאי היית מתרצת את סיבת אי כתיבתנו במילה אחת – "הזנחה".

מה נשמע אצלכם? מהי עכשיו עבודתך? מתי ביקר שיקה? האם יש בתוכניתכם לבקר בירושלים?

נפתלי בקש לדרוש בשלומכם הוא כרגיל עובד גם בשבתות ואינו נמצא עכשיו בבית. שלום לשיקה, לחבריך וחברותיך מכולנו. שלך הדסה.

ח שבט תש"ב

שמואליק חביב

....אולי הפעם אחרי המתקפה של אבא, יודקה ושלי נזכה לקרוב לקרוא את מכתביך? שמענו שאתה עובד בגראג' או כפי שקוראים לזה בכפר גלעדי כמדומני "מוסר" ההינך שבע רצון?

העורך גר באוהל? ההיה גם אצלכם שלג וקור?

מה שלום קיילה? ההתחילה כבר בברינזה?

מדוע היא אינה כותבת? מה שלום הדור השני והשלישי - אם לא ניקח בחשבון את ה"סבא" (סבא אליוביץ).

אבא אמר לי שזיאמה היה אצלו בחנות.

לאברהם קסטו מסור שלום מפניה שיפר והבחור שלה שבאו מטעם האוניברסיטה והבחור הרצה בפניכם.

ולבסוף שלום רב מכולנו.

יהודקה שלח על ידי נחום הורוביץ תמונות של קיילה מבית הבראה.

כג בשבט תש"ב

הרהורים על י"א באדר.

הדסה כתבה זאת בשמה של צפורה. כנראה נשלח לאחד העיתונים.

בתחילה אומרת ציפורה בתשובה לשאלה אם היו יכולים לעמוד שוב בניסיון כזה כי 22 השנים שעברו חיסנו וחישלו אותם יותר. מכאן עוברת ומזכירה תמונות שונות מאז.

פסל "האריה השואג" תל-חי

א. מטר יריות ניתך על תל- חי. יהודית אדלר יושבת ומתקנת בגדים כאילו דבר לא קרה "אין להפסיק את העבודה היומיומית" היא אומרת.
ב. חנה אפשטיין יוצאת כדי להאכיל את התרנגולות וכשצועקים לה להיכנס היא עונה שהמשק לא צריך לסבול בגלל היריות שנמשכות בלי סוף המשק היה מאד יקר לחברים "אני זוכרת שפעם לא היו מוצרים לאכילה ומישהו הציע לשחוט כמה תרנגולות והתעוררה התנגדות גדולה..."
ג. בדרך כלל החיים נחשבו ליותר אידיאליים ככל שהיו יותר קשים.

שרה ציזיק ודבורה דרכלר העדיפו את תל חי על כפר גלעדי כי שם היה יותר קשה.

ד. השלג שירד השנה מזכיר לי את השלג שירד אז. אנו קבלנו אותו כנס כי הערבים, שלא היו רגילים במראות כאלה חשבו שמדובר בשדים ונשאו בבית אבל אנו שהיינו רגילים לשלג מימי ילדותנו יצאנו החוצה בנינו בתים ופסלים והשמחה רבתה.

ה. בדואי מזוין מכף רגל ועד ראש ביקש שאתן לו לחם.

בקשתי שיחכה עד שאוציא את הלחם מהתנור ובינתיים שאלתי אותו מהיכן הוא בא ואמר לי שהוא חוזר מהכפרים הנוצריים שם הרג רבים.

אך בשלל לא שלח ידו.

שאלתי למה עשה זאת והוא אמר כי אללה שלח אותו והוא חייב למלא מצוותו.

ו. מההר נראתה יורדת שיירה קטנה שמנתה את ד"ר גרי ז"ל סוניה מלמוד ושרה ציזיק מתוך מטרה לעזור לנו. ד"ר גרי וסוניה מלמוד יצאו מיד למטולה להכין חומרים רפואיים ושרה נשארה.

ז. **קורבנות תל חי** ראשונה עולה דמותו של שר הוא נפל ליד המחרשה כשכדור פילח את גופו.

לקורבנות כאלה התרגלנו ולא היינו יכולים לעשות נגד זה דבר אבל יתר הקורבנות נפלו בגלל רוחב-הלב שלנו היה עלינו להתייחס אחרת לשונא

22 שנים עברו מאז עברנו בצורות שונות את אותם המאורעות. אף על פי כן גדלנו והעשרנו והקמנו דור הממשיך את דרכנו.

עתה קם עלינו שונא שלא היה כמותו. תקוותנו כי יכול נוכל גם לו.

ירושלים כט סיון תש"ב

דברי הצריף למאיקה.

סיפור נוסף שכתבה הדסה על פי ציפורה על צריף עץ שמאיקה ביקש להרוס.

אז פתח הצריף את פיו וספר את תולדות חייו כיצד הגיע למשפחת זייד כיצד קשר גורלו עם המשפחה ומה עבר עליו לאורך השנים.

א בתמוז

שלום רב לך ציפורה.

אני שולחת לך את הרשימה על הצריף.

איני יודעת מה ברצונך לעשות עימה, אם בדעתך לתיתה לדפוס, היא טעונה תיקון רב.

מסרי שלום לכל מכולנו.

הדסה.

סקירה על שייח אבריק שהושמעה ברדיו-הדסה מסכמת.

7/7/42

שלום רב לך ניונקה

להדסה יש הרגשה כאילו ניונקה כועסת עליה מבקשת לקבל תשובה.

כו תמוז תש"ב

הדסה פונה לרחל חברה מ"ההגנה" שהתגייסה לצבא הבריטי ומבקשת עזרתה בקבלת פרטים על בנות אחרות שהתגייסו כדי שניתן יהיה לסייע להן

היא מציינת את השמות: מאירה לרר, ברוריה קראוט, פנינה רובינסקה, עדה קליש, דינה ורט, דינה סורדין, שושנה ילין.

27/8/42 יד אלול תש"ב

(פחות מחודש לפני לידתו של עוזי).

למש' הגלעדים ולאח שמואליק רב שלומות.

.....קבלתי על עצמי את תפקיד המזכירה ואני עונה על כל המכתבים.....

אנא שלחו לי לפחות את התמונות ששלחתי עבור פנקס ההסתדרות.

הפנקס נחוץ לי מאד.

מה שלומכם? איך מרגישה קיילה מה שלום כל האחרים?

.....שלום רב לכל וכתבו

שלום מכולם הדסה

שלום רב לך יהודקה חביב

בשמי ובשם אבא ואמא אני מודה על המפעל שעשית והבאת את שמואליק לידי
כתיבה,

איך אתה מרגיש את עצמך במקומך החדש?.

גיורא נמצא עכשיו ליד ירושלים ומבקרנו מדי שבוע בכל פעם מחכה לראותך כנראה
מתגעגע.

לפני שבוע הביא לנו ארגז ענבים שכל אחד מהם היה כשזיף. וכן הביא זיתים ירוקים.

ד"ש מיוחד ממנו וכן משושנה קרסני.

ענה מיד או טוב מזה להתראות בקרוב.

אחותך,

הדסה.

יהודקה חביב

נתקבלו כאן שני מכתבים עבורך מים -המלח אחד מלוי שפיגלמן ואחד מאקסלרוד.

כולנו בריאים ומחכים לבואך.

אחותך, הדסה

למשפחה הגדולה הדרה לרגלי החרמון

קודם כל עלי למהר ולהודות לכם על המתנה ששלחתם לעוזי.

הבוקר הייתה אצלי פאולינה אך לא הספקתי לקבל אינפורמציות מכפר גלעדי.

אנא העבירו הפתקה ליהודקה. יתכן אולי שהוא באיילת -השחר.

31/12/42

כ"ג טבת תש"ג

הדסה מתארת חילוקי דעות בינה ובין מניה אחותו של נפתלי .

בדירה התגוררה גם מניה שהייתה עדיין רווקה ובחדר נוסף מולה שגם הוא היה רווק

30/1/43 כד שבט תש"ג

שלום רב לך זיאמה (חבר מכפר גלעדי)

קבלתי ד"ש ממך דרך הורי.

חן על הברכות להולדת עוזי הוא כבר כמעט ילד גדול, מדבר הרבה בשפתו.
נפתלי אומר כי הוא בוודאי יהיה עורך דין, הוא גם בעל אופי חזק.....
זיאמה, נשמח מאד אם תוכל לבקרנו.
שמואליק מגיע לעיתים קרובות לירושלים ומוסר לנו דרישות שלום.
עלי להפסיק את הכתיבה, קר ל"ירוש". ירושלים כולה לבנה מן השלג הכבד
שירד.....
להתראות, הדסה.

יח לחדש אדר התש"ג

לשמחלה היקרה רב שלומות.

העורך זוכרת כי הייתה לך פעם חברה שהיית קוראת לה בשם הדסלה ואחותי
הצעירה?

נודע לי שנולדה לך בת והיא בת חצי שנה.

גם לי נולד בן והוא בן חמישה חודשים.

מאד הייתי רוצה לראות את בתך הקטנה.

מה שלומכם?.....

שמחלה אני מוכרחה לסיים כתבי הרבה, גם אני אמשיך במכתב
הבא.....ובכן שלום, שלום, במלוא מובן המילה, ואולי גם להתראות בקרוב
בארץ.

אחותך הצעירה הדסה...

כז באדר א התש"ג וג' בניסן תש"ג

שלום רב לך ניונקה

שני מכתבים לניונקה שרובם תיאור הבעיות עם מניה. ניונקה נמצאת בין הפטיש
הסדן אינה רוצה להתערב וכולם סובלים.

30.5

שלום רב לך אפרים (?)

מכר שהתגייס. לצבא הבריטי. שאלות בקשר לשלומו ד"ש מכל המשפחה.

17/9/43

מכתב למשפחה בכפר גלעדי,

שמחה הייתי רק לרגע קט לטוס אליכם ולראות את כל החדש והישן

להשקיף על גן הירקות ועל שטח הנטיעות היפה והציורי. להיכנס לחדר- האוכל
ההומה, לחזות בפני חברות וחברים. להיכנס לבתי-הילדים.....לראות את
גינות הנוי עם בית-התרבות. את הכל הייתי רוצה לצלם לבל ישכח דבר. אולם יש
לחכות לפחות עוד שנה עד שאוכל להוציא רצוני זה אל הפועל.

ד"ש מכולם.

יוחנן מסר שבקרוב יבקרכם.

ירושלים 5/12/43

יהודקה חביב,

.....אצלנו הכל כרגיל. בחנות יש קצת עבודה.

בגינה נבטו כל הזרעים. הצנונית כמעט ראויה לאכילה. בפטרוזיליה השתמשנו הרבה.
את הסלק דללנו, הפלפל אינו חסר.

זרענו תפוחי אדמה.

בבית כל היום עוזי, עוזי, ועוזי.

הוא עומד מספר שעות בלול בחצר. אוסף אבנים זורק לחתולים ומדבר אליהם וקורא
לציפורים.....נפתלי עובד ועסוק כרגיל.....

את אליעזר בקר פטרו מהעבודה מצבם קשה.

מסור שלום ללוליק ולבני מרגולין מהוריהם.

ז בכסלו תש"ד

לקיילה, לצאצאים, לתמי ולשמואליק (יהודקה עובד באבדאן אבאדאן: היא עיר
בדרום-מערב איראן, אבאדאן. ידועה גם כעיר נפט גדולה, ועיקר התעשייה בעיר
הוא מהפקת נפט.)

ראשית תודות על התפוחים.

מה שלומכם?... מה נשמע במשק?...

אנו שולחים את תמונת עוזי.....מיהודק'ה קבלנו שני מכתבים מאבדאן .

כפי שהוא כותב תנאי העבודה טובים מאד.

את אליעזר בקר פטרו מן העבודה והם נמצאים במצב של ייאוש כמעט.

ד"ש מכולנו מסרו שלום בשמי לחברות ולחברים.

כמה מהם מבקרים בחנות אך אני איני זוכה לראותם.

לצפורה, לבנות, לבנים ולנכדים, שלום רב.

אנו מחכים ומחכים לידיעה מכם -בן או בת? .מה נשמע אצלכם?. אצלנו עוזי גדל ונכנס כבר לגיל הילדות.

מיהודה קבלנו מכתבים מאבדאן.....

ד"ש מאמא, אבא, נפתלי ועוזי.

יא בטבת התש"ד

יהודק'ה יקר.

עוד תשעה וחצי חודשים נותרו לך להשאר באבדאן.....מה שלומך ? כיצד מזג האוויר עתה? האם אתה לומד הרבה?.....

קבלנו מכתב משמואליק מזמן שהוא מתעתד להיות אבא החל לכתוב לעיתים קרובות יותר.

כולנו בריאים ונראים טוב.לוי ש. נפגש עם נפתלי וסיפר שהמליץ בפני מנהל עבודה מאבדאן שיקבלו אותך לתזמורת.

שלום רב לך יהודק'ה חביב

.....עוזי גדל והוא מתחיל להיות קצת בן אדם.

סבא וסבתא מתמוגגים מחוכמותיו, אתמול צילמנו אותו.

בדרך כלל אין חדשות מיוחדות .

אביבה מכפר- ורבורג (בתו של נפתלי רבינוביץ אחיו של עקיבא) נמצאת כאן בקורס של המושבים שנמשך שישה שבועות .

אין נותנים להם לצאת ובמשך השבועיים שהיא פה ראינו אותה רק פעמיים.

אליעזר קבל עבודה ב"נאפי " -אותו התפקיד שהיה לו לפני כן כולנו בריאים ומחשבים את הזמן שנשאר לך להיות באבדאן .

קראת וודאי בעיתון שהולכים להעביר קו נפט חדש משם ישר לחיפה. אולי אפשר
יהיה לשלוח מכתבים על זרם הנפט.....

היה בריא וכל טוב .

הרבה שלומות מאמא, אבא, נפתלי ועוזי.

סבא עקיבא עם בתיה בת הדסה ונפתלי ברלינסקי

עד כאן הקבצים המסודרים של הדסה שהיו בידיי.

**איני יודעת אם הדסה שמרה בדרך כלשהי עותקי מכתבים ויומנים
אחרים.**

סביר להניח שלא.

**בדפים האחרונים של יומנה האחרון המצוי אצלי רשמה את
חוכמותיו של עוזי.**

**חומרים אלה מופיעים בחוברת הזיכרון שהוצאנו לזכרו של עוזי
החוברת מופיעה באתר "כרמוניה"**

("עוזי ברלינסקי ז"ל ילדות ונערות").

**דברים שהדסה כתבה על בתיה מופיעים באתר ה"כרמוניה"
"בתיה כרמון לבית ברלינסקי, זיכרונות ילדות."**

**מכתבים מרוכזים של האב עקיבא והאח שמואליק להדסה
מאז המעבר הראשון לכפר גלעדי בשנת 1937
מכתבי יהודק'ה הם גם מתקופות קודמות יותר
הרבה מכתבים לא נשאו עליהם תאריך ולכן אינם מסודרים
על פי סדר כרונולוגי.**

מכתבי שמואליק

לאחותי היקרה,

מכתב כבר כתבתי לך בשבוע שעבר אך איני בטוח שהתקבל כי נתתי אותו לאסתר נקווה שקבלת אותו ואם לא, לא יזיק שאכתוב עוד מכתב .

הייתי בבית בחג וקבלנו מכתבים ממך ומיהודה. יהודה מרוצה מעבודתו גם את וגם אני אך עלינו לא לשכוח עוד דבר אחד: אמא ואבא. אצלי הלמודים ובעבודה בסדר נקווה לקבל ממך מכתב ארוך ומפורט על הנעשה בכפר גלעדי

דרשי בשלום כולם קיילה הדסה ונחמן.

שלום לך הדסה יקרה.

.....כולנו בקו הבריאות. אני בכל ערב בא הביתה ולא נשאר בחנות אולי הסיבה שקיילה נמצאת בבית אבל אני לא חושב שזאת הסיבה. חדשות אין כמעט.

ביום חמישי יצא המורה מהכיתה ולא רצה לחזור בשום אופן והסיבה היא זו שהתלמידים מדברים בלי סוף.

היום הדסה (גלעדי) נמצאת בתלפיות.

באו אלינו עכשיו אורחים ואיני יכול ללכת לישון השעה כבר אחרי עשר. אני מפחד שזה ייקח עוד הרבה זמן.

אני נרדם כמעט. תכתבי לי מה עם הלימודים שלך, תדרשי בשלום כולם. הדסה, אם את רוצה תקני לי עט נובע טובה מפני שהעט שלי נגנבה ולא רוצים לקנות לי עוד אחת.

לאחותי היקרה הדסה.

קבלתי את מכתבך ואני ממחר לענות לך. אפשר לחשוב שכבר נשכח מזיכרוני שאי שם באחת מנקודות הארץ הרחוקות נמצאת אחות יקרה לי.

אך לא כך הדבר, הגורם הוא חוסר זמן.

יהודה היה אצלי הראיתי לו את עבודתי בשרטוט כנראה שזה מצא חן בעיניו. חדשות אין- אוכלים לומדים ישנים.

באלגברה אבחן אחרי חנוכה למדתי עם הג'ינג'י ממקווה.

הדסה לומדת בשעורי ערב למסחר ופמה בבית ועובד.

אסתר עובדת לפנות ערב וחוף מזה מקבלת ביקורים בקופת חולים זאת אומרת שהיא מבקרת בבתים.

אם היית יכולה באיזו צורה לשלוח לי את העט נובע היה זה אחד המפעלים הגדולים. נכנסתי לקלוב - תעופה - האווירונים הם בלי מנועים.

נעשיתי אדם ציבורי (וועד כיתה). מסרי שלום לקיילה, הדסה ונחמן ולכל מי שאני מכיר ובמיוחד קבוצ'קה. אחיעם. מאיר.

וכתבי גם את יותר.

שמואליק ורחל רבינוביץ וחלק מילדיהם עומד מימין, עקיבא

עקיבא

ירושלים 10 במאי 1937

.....אין שום חדשה אצלנו שמואליק הולך לבית הספר מיהודה אין לעת עתה ידיעה חוץ מדרישת שלום שקבלנו מפקלמן.(יהודקה עדיין בסג'רה עד חודש נובמבר)

מאליקים עדיין אין תשובה היה אצלנו נפתלי עם אשתו והילדות שלהם ונסעו בשבת בבוקר.....אלה בעיקר החדשות. אמא תכתוב לך.

שלום אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

מה שלומך אני בריא ושלם הייתי חולה כעשרה ימים אצלנו לומדים כרגיל.....מיהודה אין שום מכתב אני חושב שאבא כתב לך כבר את כל החדשות. אני ממחר לגמור את המכתב כי צריך לסגור את החנות.....דרישת שלום לכולם.

אחריך שמואל

שלום לך הדסה חביבה

העבודה חלשה מאד אך בכל זאת אני עמוס כי הבחורה החדשה כמעט שאינה מבינה בקורסטים.

יהודה קבל היום קצת עבודה בגינה של גב' גורדון בתלפיות (יהודקה כנראה עדיין בסג'רה).

חברו נחום זבורובסקי כתב ומסר ד"ש משמואליק שהוא באמת בחור מוכשר ומתקדם יפה בעבודה וגם בלימודים.

בקשר לנסיעה לכפר גלעדי את צריכה להחליט בעצמך אם אין לך עבודה בחיפה -את צריכה להוציא לפועל את השאיפה שכל כך חלמת עליה.

ואחרי הבל אני מוסר זאת לשיקול דעת של שרה היא יותר קרובה לעניינים וגם יוכבדזון יוכל ליעץ.

אני מצרף מכתב מחברה שלך.

שלום שלום אביך עקיבא

דרישת שלום לשרה יוכבדזון שושנה והילדים (שושנה היא אלמנת מרדכי וילקנסקי שמת בצעירותו והשאיר שלושה ילדים קטנים שרה, הדודה ובעלה, גידלו את הילדים. שושנה היתה בת אחיו של הסופר ש. בן ציון אביו של נחום גוטמן).....

שלום לך הדסה חביבה

.....אמא נמצאת עכשיו בתל אביב או אצל משה בראשון.....יש לנו עסקים עם הערביות של קוזלובסקי. נתתי ערביות על סכומים די גדולים אסתר גם כן לקחה על שמה.

בימים האחרונים קבלנו מעורך דין מכתב שאם תוך חמישה ימים לא נסדר את החוב הוא יעשה לנו משפט והחוב הוא 54 לא"י....

כשאמא באה לקזלובסקי הוא נסע לירושלים והציע שאתן לו עוד ערבות ובכסף זה ישלם את החוב.....קשה לי להחליט מה לעשות בינתיים זה הוספה לכל הכאב ראש.

תופרים, והמכירה כמעט כלום.

עכשיו מה שמעניין לך לדעת

אברהמ'ס רצו לצאת אבל לא מצאו דירה חדשה

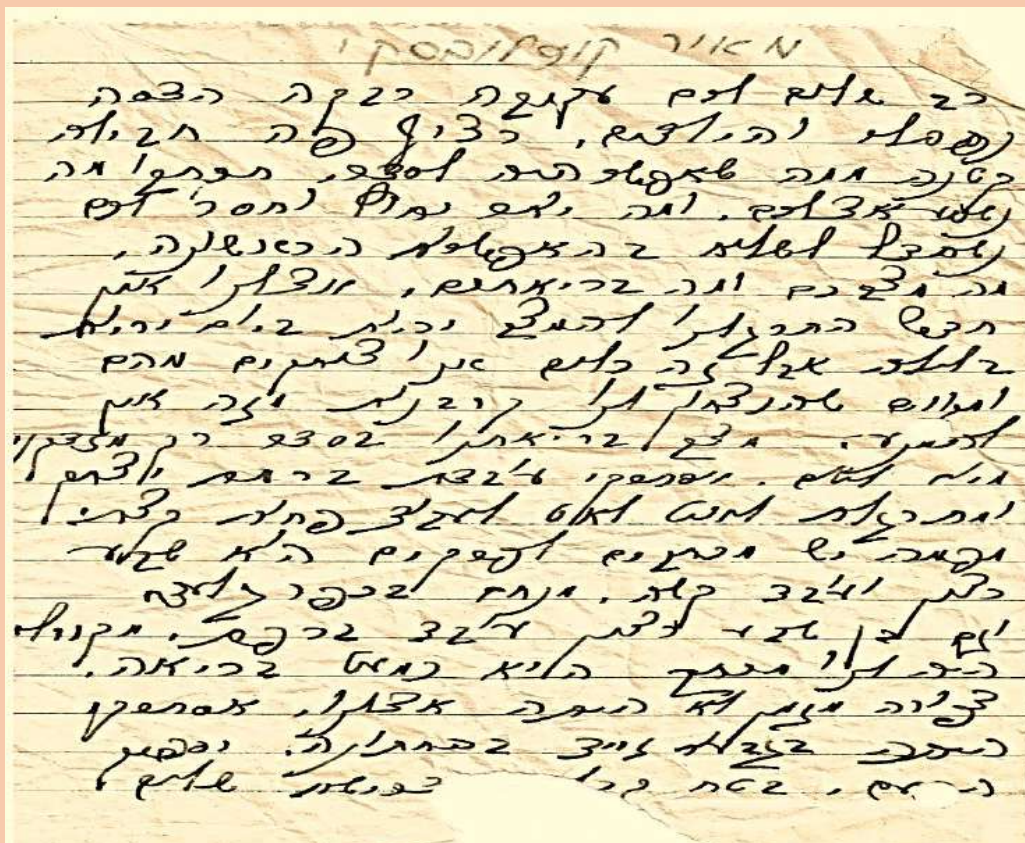
ואז הוסיפו לנו עשר לא"י אנחנו משלמים את המס של העירייה.

סך- הכל אחרי המיסים והריבית נשארים לנו 35 ל"י.

הדסה גלעדי עובדת כעוזרת בבית פרטי בתלפיות. המשכורת שלה 3 לא"י לחודש.

הם אנשים טובים מאד והיא שבעת רצון.

האשה תיסע בקיץ לחו"ל, וישנה תקווה שהיא תיקח אותה בתור עוזרת ואז תפתר השאלה של נסיעתה באופן הכי טוב .

מכתב של מאיר קזלובסקי כנראה מתקופת מלחמת השחרור.

דאגה גדולה ואהבה משני הצדדים אפילו שהיו מתיחויות על רקע ערביות שנתנו

בירושלים היה מחסור קשה וקזלובסקי שולח חבילה.

יהודה וגירא היו אצלנו לפני שבת אחרי שהם נסעו באה צפורה אנחנו מבינים וגם קיילה מבינה שאין לא דובים ולא אדמה.

אם זייד חושב לתת לו משלו זה דבר אחר. אבל אין לזה שום ערך כי הקרן הקיימת לא עשתה שום פעולה פורמלית ואין ליהודה שום תעודה שיש לו אדמה בשיח אבריק.

אני חושב שכל הפטופטים שמספרים לך זה רק כי הם רוצים שתבואי לשיח אבריק מה יהיה בסוף? ימים יגידו.

אפשר מאד שקבוצה של רועים תבוא להתיישב שם גם משפחות רוצות והרועים אינם רוצים את המשפחות.

שלום לך הדסה יקרה

.....כולם מתאוננים שאין עבודה אבל אצלנו עוד יותר רע.

אין אנו רואים תוכנית אחרת, החנות משעבדת אותנו .

שמואליק עדיין זקוק לתמיכה, יהודה לא מרוויח כלום ואפילו ילך לכפר גלעדי המצב לא ישתנה בשבילנו כי את והוא לא תוכלו לשלוח עזרה לא לשמואליק ולא לאימי בפולניה.

אפילו את הדירה לא נוכל להשכיר כי היא זקוקה לתיקון גדול -אבל שמואליק נמצא אצל אסתר ההוצאות לא גדולות והוא לא בבית זר .

יודקה רוצה לעבוד בים המלח, ואם לא, אפשר שיבוא לכפר גלעדי.

הוא רוצה להרוויח אבל לא מסוגל להיות בעיר.

ועכשיו בנוגע לך, עברה כבר חצי שנה מאז נסעת הספקת כבר להכיר את המקום ולהחליט אם את נשאת. אבל קשה לדעת ממך האם כפר גלעדי היא התחנה האחרונה או שיש לך תוכניות נוספות .

אין להתבייש אחד מהשני אם את רואה לפניך דרך להסתדר ולבנות בית ובמילים יותר פשוטות אם מצאת לך חבר לפי רוחך אז אנחנו בהחלט לא מתנגדים ומאחלים לך כל טוב -ואם לא אז לשבת בכפר גלעדי לתפור חגורות בטן ולחנך פעוטים בשביל אחרים -אין בזה משום אידיאל זה בשבילי מנזר ולא יותר.

ישנם עוד מקומות מעניינים בארץ ישראל ובכל מקום אפשר להביא תועלת חצי שנה מספיקה.

עני לי על הכל.....שלום לך מכולם זייד בא ונסע לבית הבראה במוצא .

שלום לך מכולם שלך אביך עקיבא

שלום לך הדסה

.....הננו להודיעך מהמתרחש בבית. שמואליק הגיע ביום רביעי שעבר ועד אז עסק שם בסיווד ובצביעת חפצים כי קוזלובסקי קבל מכה ביד והיה לו קשה לעבוד. העזרה של שמואליק הייתה נחוצה להם

ליודקה אין אני רואה אפשרות של סידור בירושלים הוא בעצמו לא יודע מה הוא רוצה. היום הייתה בחורה מחדרה שמה בן יהודה ודורשת בשלומך.

איך מרגישים קיילה והילדים?

בעיתונות קראת שהמורה הצרפתי -יוסף חי כהן-קיבל דלקת ריאות והוא כבר שוכן עפר תנצב"ה.

שלום לך הדסה יקרה.

שלחנו היום את החבילה המכילה את הערדליים עם הקרם בצירוף כותונת לילה בבית אין חדשות מיוחדות .

יהודה בא לחופש סדר העבודה שלהם הוא כזה : עובדים שלושה שבועות או חודש ומקבלים שבוע חופש .

היום הוא נסע לתל אביב לנשף של חבר שלו ממקווה- ישראל בן אליעזר שהתחתן עם הבת של בן גוריון הוא שבע רצון מהעבודה ומתכוון להמשיך העבודה בחנות .

"זיפט " אפילו בנחלת - שבעה כולם אומרים שאין פרנסה .בשבוע האחרון שקט גמור בירושלים -חוץ מיריות בודדות.....מה נשמע אצלך למה קיילה לא כותבת.

שלום לכולם, שלום ליהודה בריסקר הוריו היו אצלנו בשבת והזכרנו אותו.

יום ראשון 12/12/37

שלום לך הדסה יקירה,

בחודש הזה יתברר עניין החנות אנחנו רוצים להשכיר את הבית אבל הוא זקוק לתיקון יש לנו חשק לעבור לתל אביב בשביל שמואליק.

זאת תהיה ממש הצלה, הוא מרגיש עצמו לא טוב ביותר אצל אסתר אבל זה לא יותר מרעיון .

שמואליק צריך להבחן באלגברה הוא אומר שמרגיש את עצמו מוכן על זה שהוא משתלם בריקודים אין אנו יודעים.

יהודה כותב שהוא שבע רצון מאד מעבודתו ובעוד שבועיים הוא יבוא לירושלים לחופש היינו שמחים שלא יסע הרבה אבל הסידור במפעל הוא כזה.

למרות רצוננו לראות אותך אין אנו רוצים שתבואי עכשיו כשהדרכים בחזקת סכנה
נקווה שבעוד זמן קצר מצב הכנופיות יוטב סוף סוף באו מומחים לכנופיות והצבא
עובד.

מובן שאין לך מה לחשוב עתה על טיול לשייח אבריק. לו היה זה זמן רגיל היינו
מבקרים אותך.

מה עם קיילה והדסה? קבלנו מכתב מצפורה עם דרישת שלום שמניה שוחט מסרה
ממך.

צפורה מבקשת חגורה בשביל זייד.

נשלח להם על ידי הפוסטה.....

להתראות אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

קבלתי מזמן את המכתב הארוך של קיילה והקצר שלך.

קשה היה להחליט למי להשיב-ועד היום אני מפחד פן ארגיז אתכן.

לפי דברי קיילה המכתב שלי עשה יותר מדי רושם עד כדי שלא היית מסוגלת לענות
אני לא רוצה להרבות בדברים.

בפעם אחרת אגיד לך בעל-פה .

אין לי בכלל מצב רוח לכתוב, שמעת בטח את האסון שקרה למש' וילקנסקי (מותה
בדמי ימיה של דודתו אסתר וילקנסקי-גולדברג)- הייתי בחיפה וגם בתל אביב .

כולנו בריאים יהודה לא עובד ואין אני יודע מה הוא רוצה. שמואל לומד אלגברה עם
מורה של בית הספר .

שלום לקיילה וילידים

אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

..היום שלחו להודיע לשמואליק שעליו להגיע לבית הספר.

חשוב להגיע ליום הראשון כי אז מחלקים מכשירי עבודה ואחרי זה נשארים רק
הסמרטוטים.

קיילה נוסעת היום או מחר לתל אביב ובוודאי בעוד שבוע תגיע לכפר גלעדי יהודה
היה אצל אסתר שלושה ימים אחר נסע עם חבר'ה לים המלח והיום או מחר ישוב.

גם שמואליק צריך להגיע לאסתר לנקות ולהכין מקום.

דרישת שלום לכולם

אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

.....ההפצצות בירושלים עושות רושם אבל החיים מתנהלים
כסדרם ועוברים מהר לסדר היום.

את שואלת אם יש לנו תוכניות קשה לנו לבוא לכדי החלטה.

בנוגע לבוא ולהתראות בכפר גלעדי מובן שתמיד אנחנו רוצים וחושבים על זה אבל
קשה לנו להוציא את זה לפועל....בזמן האחרון דווקא יש קצת תנועה בחנות.
המשפחות האנגליות שבאו לירושלים הכניסו רוח חיים במסחר המת. אצלנו למשל
התחלנו להכין וגם הזמנות של חזיות "קסטוס" ודברים מוכנים והם נמכרים לאט
לאט.. והסחורה ביוקר רב.

למשל קניתי בשביל יהודית הורביץ גומי חזק מאד זה עולה עכשיו יותר
מלירה.....גם את המשחה קניתי ומחכה להזדמנות לשלוח.

הייתי מוכן לבוא לבדי אך כידוע לך אין לאמא החלטה גמורה. היום היא אומרת לי
תיסע ומחר מתחרטת.

אינני מתנגד כי אני יודע שהיא לעולם לא תיסע לבד. אני בכל זמן מוכן להתיישב
באוטובוס ולנסוע.

בנוגע לשמואליק שנעלב שלא הזכרנו אותו במכתב. אני חושב שאנחנו נעלבים שהוא
אפילו לא מוצא לנחוץ לחתום על המכתבים שאת שולחת - את שמו.

וכי חושב הוא שזה לא גורם לנו צער שארבעה חודשים לא מצא רגעים אחדים לכתוב
מילים אחדות מסתפק הוא בזה שאת כותבת ומוסרת דרישת שלום.

אנחנו לא מסתפקים בזה.

אם צריכים להפציר ולבקש לכתוב ובקשנו והפצרנו ובכל זאת אין תשובה - מובן שאין
טעם לכתובה כזאת מפני שזה יוצא כדי לצאת ידי חובה - אבל האי התעניינות בולטת.
אם כן מה העלבון? יודעים אנו שיש לנו בן בכפר גלעדי ושמו שמואל רבינוביץ ואוהבים
אותו מאד מאד לא פחות מקודם אבל יכולים אנו לא להזכיר את שמו כי מה זה נותן
לנו? האם אחרי העלבון הוא כתב ?

מה הוא הקשר אם לא כותבים?

הפעם יספיק אני חושב.

דרישת שלום מכולם, להתראות אבא

.....שלום לך הדסה חביבה

כשתבואי לפסח עלייך לדעת שהאדרסה שלנו "רחביה רחוב אלחריזי"

שלום שלום אביך עקיבא

ירושלים דצמבר 1937

שלום לך הדסה חביבה,

.....בחוץ גשם חזק כל הלילה כמעט יורד גשם וגם ברד גדול.
אתמול הציגו אופרה. הא' סולומון, המורה שלך, היה המנצח. מאשה הלכה ורצתה
להכניס אותנו אבל בגלל מזג האוויר לא היה לנו חשק ללכת.
ושוב אני חושב שנצטרך להיכנס לחנות או לעזוב את הדירה

שלום רב לך הדסה, (בשולי המכתב)

אני גמרתי את בית ההבראה במוצא ועכשיו נמצאת בהבראה אצלכם.
אני מרגישה טוב מאד מבריא עליתי בכשישה ק"ג.
כל היום אני אוכלת אצלכם ובצהרים בפנסיון.
שמח לי מאד שאת מרגישה את עצמך טוב מאד בעבודה וגם בחברה. חדשות אין לי
אני חושבת להיות כאן חודש.
שלך קיילה

שלום לך הדסה יקרה

.....העניין של החנות לא התקדם דמי מפתח אין כנראה.
אבל אין לנו ברירה אחרת אלא לעזוב
יהודה שב לעבודתו, הוא שבע רצון.
שמואליק בא לחנוכה פניו לא ביותר. אחרי חנוכה יש לו בחינה באלגברה.
האח של מאשה מתחתן, בטח שלחו לך הזמנה. זה האח הקטן, הגדול לא חושב עדיין
על שטויות כאלה.
שלום לקיילה ולילדים אביך עקיבא
אבקשך לכתוב לעיתים קרובות

שלום לך הדסה יקרה

את החנות כמעט מכרנו בעוד ימים אחדים אכתוב לך את התוצאות.
את אינך כותבת כלום מחייך בכפר גלעדי. האם את חושבת להיות חברה האם
מצאת בכפר גלעדי סוף סוף חברים מעניינים.

את קיילה אני מפחד לשאול, ממך אני רוצה לדעת דבר מה.
קיילה מקבלת חשמל בטבריה ומבקשת לכתוב לה לשם.....
אביך עקיבא

ירושלים 6/1/38

שלום לך הדסה חביבה

קבלנו את הרפואה ששלחת.
יש לנו אורח, יהודה בא לחופש אחרי 2 חודשים ואנחנו שמחים לראותו בריא וטוב.
הוא שבע רצון מהעבודה ומהמקום.
עדה מתחתנת ואנחנו מוזמנים לחתונה. היינו נוסעים אבל אחרי ההתנקשויות
האחרונות אין רצון לטייל עכשיו.
לשמואליק ויתרו על המבחן באלגברה.....את הדירה של שלושת החדרים אנחנו רוצים
להשכיר ואנחנו ניכנס לדירה הקטנה.
את הדירה שלנו עוד לא עלה בידינו להשכיר כי כולם דורשים הסקה מרכזית.....
דרישת שלום מאמא ויהודה שלום לכולם.
אביך עקיבא

שלום לך הדסה חביבה

עדיין אין שום דבר יוצא מן הכלל בקשר לחנות רק לעיתים מזדמנת עבודה מקרית
שכנים באים לעשרות אבל עדיין אין שכן טוב.
כמה שבועות שאין לנו מכתב מיהודה.
שלום לקיילה ונחמן.
מאשה ממשיכה לעבוד חצאי ימים
התחלנו בתיקונים. המטבח כבר גמור וקבל צורה יפה מאד.

ירושלים 28/1/37 (צריך להיות 1938)

שלום לך הדסה יקרה.....

בשבוע זה מסרנו את החנות.
את החוב שנשאר לנו -שישים לירות -ישלם מוטשניק האופטיקאי ותמורת זה אנחנו
נותנים לו את הרהיטים את חלון הראווה והארונות שעומדים כבר 27 שנים.

יתר הדברים ניקח הביתה עד מחרם נישאר בחנות להיכנס לחנות חדשה אין לנו חשק.....מובן שזמן רב לא נוכל להישאר בלי עבודה .

האמצעים שלנו קטנים אבל חודשים אחדים נוכל להסתדר אמא רוצה להסתדר בתל -אביב .את הדירה עוד לא השכרנו.

העיקר שאין לנו הסקה רוב השכנים רוצים דווקא הנוחיות זאת.

יש גם הצעה למכור את הבית ולהסתדר במושבה.

אחרי פסח נחליט.....

ד"ש מכולם ,להתראות.

אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

היום קבלנו מכתב משמחה והנני שולח אותו תיכף.

על החדשות מירושלים שמעת בטח ברדיו.

שמואליק ויהודה לא כותבים . כששמואליק בא הוא מוצא תרוץ

שלום לקיילה הדסה ונחמן.

אביך עקיבא

שלום לך הדסה יקרה

.....כפי שאני מבין אין לך פשוט להוצאות הדרך.

אני מצרף חצי לירה ואני חושב שזה יספיק לך עד ירושלים .את כותבת שעד חיפה אפשר לנסוע באוטו החלב אבל אני חושב שכדאי לנסוע כמו שצריך.

אם לא יספיק לך את יכולה בחיפה להשיג אצל שרה או אצל הלפרן.

אני מפחד לשים במעטפה לירה.

שלום להתראות

שלום הדסה יקרה

אני עכשיו בחנות יחידי.

אני ואמא נסענו לחיפה והיינו גם בשייח אבריק ראינו את כולם..... אחרי שאת יודעת שעשינו טיול אספר לך את מטרת נסיעתנו .

אני חושב שיהיה קשה להבין איך פתאום נסענו שנינו וסתם לא חג ולא "יומא דפגרא"
נסיעה כל כך רחוקה.

אמא פגשה אחד מהחברים של יהודה הוא אמר שפניו לא טובים ושהוא קבל
מכה.....הפעם לא יכולנו להתייחס באדישות.

בינתיים בא מכתב שהוא בריא וחזק והוא לא כתב יען שהרגיש עצמו לא בקו
הבריאות.

עכשיו כשמרגיש טוב הוא כותב.....בכל זאת החלטנו שאני או אמא ניסע.

כשהייתי מוכן לצאת אמרה אמא שגם היא רוצה לנסוע למרות שעד עכשיו לא נסעה
בשבת.....יהודה לא היה כי נסע עם גרשון במוטוסיק לחיפה ונאמר שהשמועה
לגביו הייתה שמועת שווא.

אני חזרתי בלילה כדי לפתוח את החנות ואמא טרם חזרה אני שמח שיש לה
הזדמנות לראות קצת את העולם..

שמואליק מזיע קצת יש לו בחינות כל יום. אני לא כל כך, כנראה הצטננתי בדרך
אביך עקיבא

יהודק'ה

על יהודקה באתר ה"כרמוניה" "יצחק הקר כ"ג יורדי הסירה"

<http://carmonia.net/pistol.pdf>

קשר חזק ביותר היה בין הדסה ויהודק'ה.

**לשמואליק היה לה יחס אימהי יותר בגלל הפרש השנים ביניהם
אבל עם יהודק'ה היה זה קשר חברות דאגה ואהבה ללא גבולות.**

ואכן היה מה לדאוג.

**מילדותו היה יהודק'ה מצוי תמיד בעין הסערה. תזזיתי, חסר
מנוחה, אמיץ ויחד עם זאת אחראי וטוב לב.**

היה אהוב מאד על כולם גדולים וקטנים כאחד.

**כשהדוד משה כתב מכתב לאחיו הצעיר דוד, באמריקה, הוא תאר
והתייחס לכל אחד מהאחיינים וכשהגיע ליהודק'ה כתב "אני אוהב
אותו" ורק עליו כתב כך.**

אחרי לימודיו ב"תחמוני" למד במקווה- ישראל לאחר מכן שהה
ועבד זמן רב בשייח' אבריק יחד עם בן דודו גיורא זייד. אחר כך
התגייס לנוטרות ושמר בסג'רה עד שחרורו .

עבד במפעל האשלג וסייע למשפחה . עבד במפעלי הנפט באבדאן
ובכל תקופת מלחמת השחרור ישב בעיראק ופעל להצלת ועליית
יהודיה בעליה ב' .

לאחר תום המלחמה חזר ארצה והתיישב בכפר- גלעדי, שם הקים
משפחה .

משך כל השנים השתתף בפעולות הפלמ"ח וה"הגנה".

המכתבים המקובצים כאן הם מתקופות שונות.

חלק גדול ממכתביה של הדסה המופיעים בספר זה מופנים ליהודקה

יהודקה ואמו על המרפסת האחורית ברחוב אלחריזי

27/3/33

להורי, אחותי ואחי.

היקרים.

אתם בטח דואגים לי על זה שיותר משבוע לא כתבתי הסיבה שלא היה לי זמן.

במוצ"ש חזרתי למקווה וחיכיתי כל הזמן לאמא והדסה והן לא באו.

הנשף עבר בהצלחה רבה... אני נסעתי עם עוד 5 חברה לכפר יונה... אנחנו עובדים
כאן קשה מאד.

אני עובד כאן 10 שעות ביום ומקבל 25 גא"י ליום.. בלילה באים אוטומובילים עם שתילים וצריך לפרק אותם בעד זה מקבלים מחיר של שעה וחצי. זאת אומרת 30 גא"י ליום.

חוץ מזה השבוע קבלנו עבודה בחפירת תעלות להנחת צינורות מים.....באופן כזה אין לנו כמעט מנוחה.

ההוצאות שלנו הן רק עבור האוכל. לשינה הסתדרנו ב"משרד" בניין יפה וטוב...העבודות הן השקאה ונטיעה כל הזמן בטוריה ביד.

דרישת שלום לכולם. הכתובת שלי על המעטפה.

בנכם ואחיכם

יהודה ר.

בכפר יונה

שלום לך הדסה חביבה 14/7/35

(כנראה 1934 כאשר הדסה הגיעה למצרים)

.....גיורא התהפך לפני שלושה שבועות מאופנוע עכשיו הוא בריא.

כוכבת נסעה לכמה ימים לכפר גלעדי.

בשבתות אני מטייל עם אופנוע בסביבה.

הייתי בכפר- תבור וראיתי את נחמן נסעתי לכפר ילדים ולקחתי את יפתח ויוחנן לתבור השבת הייתי במפרץ חיפה ובחיפה עצמה.....מותר
לך כבר לכתוב לי איזה מילים שהגעת למצריים ומה את עושה.

אחיך הדורש בשלומך, יהודה .

ד"ש מכל תושבי שייח אבריק.

שייח אבריק ל תשרי 9.10.34 (הדסה במצרים)

שלום לך הדסה

את מכתבך מירושלים קבלנו והתפלאנו שעוד לא נסעת.

התאחרתי במקצת לענות כי הייתי עייף.....זו הפעם הראשונה שאני מקבל מכתב מהבית על תוכניות לעתיד.

שמחתי לשמוע שסוף סוף החלטנו לעזוב את החנות לעבור לבית ולעבוד ועוד יותר שמחתי על זה שהם חושבים לעבור לשייח אבריק.

לא אסכים אני להישאר במקום בעצמי. אני מזמן החלטתי וזו הפעם הראשונה שאני שומע מאמא ואבא שהם גם מסכימים.

.....גם צפורה הציעה את הסידור פה.

אני אסדר לול שיעלה בערך 40-50 לא"י והוא נותן מיד רווח שיכסה את הקרן.

אני מציע שאבא ואמא יישארו בבית עד שנסדר פה אני חושב שוילקנסקי ויוכבדזון יוכלו לעזור לנו.

ד"ש מכל תושבי שייך אבריק זאת אומרת אני, זייד וגיורא.

צפורה נסעה בקשר לסידורי המים. יוחנן וכוכבת עדין לא חזרו, יפתח בירושלים האורחים נסעו וגם גיורא נוסע אחר הצהרים ליגור לקורס לגידול כלבים.....
תגידי לסמר ולכל החברה שמותר להם לענות על המכתב שכתבתי להם.

הדסה אם יש לך איזה ידיעות בקשר לנסיעתי לפולניה? כתבי לי בהקדם האפשרי.

תדרשו בכל הדורשים בשלומי .

אחיך יהודה.

בנוגע לאיתות אין לי מה לכתוב כי לא הייתה לי כל התקשרות.

בסוף המכתב מכתב מגיורא.

שלום הדסה

אני מבטיח שאענה לך על כל מה שתרצי אני לומד בקורס לגידול כלבים.

יא שבט תרצ"ה 14/1/34 (כנראה 1935 כאשר הדסה במצרים).

שלום לך הדסה

את מכתבך ממצרים קבלו בשייח אבריק עוד לפני חודשיים וכל הזמן חכו שאני אכתוב לך תשובה.

החלטתי שאני לא עונה כלום מכיוון שלא הזכרת אפילו את שמי. חשבתי לכתוב באופן פרטי ואוודא מדוע כתבת בצורה כזו.

אני נמצא בשייח אבריק .....

יכול להיות שאשתתף בקורס למכונות חקלאיות שיתקיים בטכניון.

בקשר לנסיעה שלי לחוץ לארץ- קבלתי את כל הניירות... ואפשר להגיד שהייתי מוכן לדרך ואז אבא ואמא התחרטו וגם אליעזר שחשב לנסוע אתי התחרט.

באופן כזה גם אני התחרטתי .

אני עדיין חושב על נסיעה כזאת ואולי ניסע כמה חברה יחד.

.....בפעם השנייה שתכתבי מותר לך להזכיר את שמי.

30/1/35

שלום לך הדסה יקרה

את מכתבך רק היום קבלתי ואת מה שכתבת ידעתי מראש שתכתבי ובכל זאת אינני מוצא זאת להצדקה.

אני נמצא בשייח אבריק מדדו כבר מגרש בשבילי ומוכן שהוא בשכנות למגרש של זייד.

ובכלל מורגשת תנועת בנין כבירה. כל חצי שעה מופיע אוטו חצץ, זיפזיף, מלט וכיוצא בזה.

נדמה לי שכתבתי לך בנוגע לקורס בחיפה. אני לא הסתדרתי כי זייד וציפורה אחרו לסדר את העניין.

עכשיו אני מתכוון לעבוד שבועיים בעכו בהרכבת גפנים.

המצב במשק: גמרנו לזרוע, עכשיו נוטעים וחורשים לתבואות החורף.

בנוגע לחומר ספרותי.- זייד כתב לך ואני גם כן בדעה שזהו החומר המתאים.

כתבי לנו מטיולים שלך אצלנו כולם בריאים.

אחריך

עכשיו שעה מאוחרת פטפטנו עם השוטרים שבאו בקשר למקרה שכתבתי לך. היום יצאו לקבוע את גבולות האזבדאת ומובן שהערבים לא נתנו זרקו אבנים על השוטרים לבסוף ניתנה פקודה לירות והרגו ערבי .

אח"כ

מכתב מאלכסנדר זייד מעברו השני של מכתבו של יהודקה.

שלום הדסה

חדשות וחדשות אצלנו.

מדדנו כבר מגרש על שם יהודה 40 דונם.

התחילו בחפירות יסודות ללולים וגם הביאו זיפזיף....בסביבתנו יהיו גם כן ישובים שונים. פרטים קשה לי לכתוב לך מפני שאת מבינה לפי הפתקה הקטנה שזה מלא שגיאות.

בכל זאת מתקדש הישוב.

בדבר הספרים נשתדל לשלוח לך "במעלה" "ילקוט תל חי" "השומר".

בקרוב יהיו "ילקוט הגליל העליון" יהיה "תולדות כפר גלעדי". לדעתי יש ספרות בשביל הנוער.

צפורה לא בבית.

כולם בריאים גיורא יהודה קצת עצלנים... א. זייד.

26/2/35 (הדסה במצרים)

שלום רב הדסק'ה

.....בנוגע ל 40 הדונם -לא כתבתי שמדדו לי.

בנוגע לקורס בטכניון זה היה קורס למכונות החדישות שמשתמשים בהן בארץ.

יפתח ויוחנן נמצאים עכשיו בכפר- ילדים בבית הספר המרכזי של העמק (סמוך למרכז הרפואי של העמק היום). שולחים להם פרודוקטים והם מבשלים להם לחוד.

הם נשארים יחידים עם המורה שגר במקום.

שאר התלמידים חוזרים מידי יום הביתה.

אני וגיורא היינו לפני כמה ימים בירושלים ובתל אביב כדי לכיף קצת -כי היו הרבה גשמים ואי אפשר היה לעבוד.

נמאס לנו לשבת בחיבוק ידיים והחלטנו לצאת לאן שתישאנו הרוח.

יצאנו בגשם שוטף תל אביבה ומשם למקווה ולירושלים.....

את זה שזייד כתב עלינו שאנחנו מתעצלים זה איננו נכון ביותר הוא פשוט כעס עלינו באותו היום ולכן כתב לך.

אני יכול למסור לך שהשנה היא שנת ברכה לא"י.

שבע שנים יבשות והשביעית ברכה.

בשיך אבריק ירדו עד עתה כ-800 מ'מ גשמים וכנראה שירד וירד.

בנשר ע"י חיפה ירדו קרוב ל-900 מ'מ. יש מקומות בעמק שיחנו עודף בגשמים עד כדי כך שהתבואה מצהיבה מעודף מים.

אנחנו מתעמלים כולם יחד ועושים תרגילי סדר לפי פקודותיי באיתות הפסקתי בגלל מזג האוויר.....

דברתי עם חברים שלי ויכול להיות שאסע לפולניה אחרי הפסח.

הבניין בשייך-אבריק מתקדם, אבל הופסק במקצת בגלל הגשם.

השנה מקווים למרעה יוצא מן הכלל.

אחיה הצעיר של יוכבד נמצא כאן.

אשלח לך באופן מיוחד עיתון "במעלה".....'יהודה

25/5/35 (הדסה במצרים)

שלום לך הדסה

אני יושב עכשיו בנהלל רק עכשיו באנו אני ואמא משייך אבריק ונמצאים בבית הירשפלד בטח שמעת.

.....תתפלאי מאד על זה שאמא יצאה קצת מהחוט והמחט.

אני שולח את כל מה שנוגע לשירה שהיה לי.

להאריך בדברים אין לי פנאי מכיוון שבארבע יוצא הדואר מנהלל ועכשיו ארבע פחות רבע.

דרישת שלום מכולם.

אחיק יהודה

סג'רה (המכתב כנראה מאוגוסט מאחר ואביגדורוב נהרג ב-9.8.1936)

שלום לך הדסק'ה חביבה

.....במשך השבוע שמרים הייתה בסג'רה היו מאורעות שהשפיעו

באופן קשה על סג'רה. באחד מהבקרים כשיצא אוטו המים שמוביל מים לבית הספר כדורי נפל לתוך מכשול שחפרו באמצע הדרך וכשנפל האוטו החלו להמטיר עליו כדורים.

הנהג והגפיר קפצו. נשכבו בתעלת הכביש, וענו באש.

אנו קבלנו את הידיעה מערבי צ'רקסי ששמע את היריות. מיד יצאה מכונית עם גפירים למקום.

חוץ מכמה שריטות לא קרה למותקפים כלום

כעת אין מים במושבה ונוסעים בשיירות של 20 עגלות לכדורי כדי להביא מים

היום או מחר יסודר האוטו.....הדסה, עכשיו יושב על ידי שלמה ובקש שאכתוב לך לשאול את מרים מדוע אינה כותבת לו.

קראתי היום בעיתון על התקפה על קרית-ענבים ושלושה חברה נפצעו גרשון משיוב. נחום גרשונוביץ ויצחק לנדברג איך קרה העניין מה מצבם?

לעניין הסוכה שאבא דואג כל כך. אמרי לו שהסוכה נמצאת במרכז המושבה ואנחנו ישנים רק ביום. היא גם אינה נראית מבחוץ. כנראה נצטרך לעוזבה בקרוב כי מזג האוויר מתקרר.....

שכחתי למסור לך על המקרה במצפה שם נפצע חבר שלי, נחום, שבטח גם את מכירה אותו. באותו המקרה נהרג גם המפקד גד אביגדורוב.....

דרך אגב יש לנו רדיו בתחנת-המשטרה, אנחנו שומעים הודעות כל יום.....אני חושב שיספיק לכתוב

אחייך יהודה

26/8/36 (מושיוב נפטר ביום 20/8/36)

סג'רה

להדסק'ה,

את מכתבך קבלתי עוד לפני יומיים ואת מתארת לך כיצד השפיע העניין עם גרשון על כל החברה התל אביבים וביחוד אני הירושלמי שמכיר אותו.

טיילתי לפני שנה לסוריה ולבנון והכרתי אותו יפה.

רציתי אמנם לדעת את המקרה אבל אני מתאר לעצמי שאין הדבר בגדר האפשרות בכתב.....

בנוגע לזה שכתבתי על נסיעתך.

דעתי היא שתכתבי לאליקים שיהיה מוכרח לדחות את נסיעתו לכמה שבועות חיכה עד עכשיו שיחכה כמה שבועות עד שיעבור המצב הזה.....מחכים עם בוא ה"וועדה" ואז מקווה אני שמשהו יחול במצב של היום.

אני מתאר לעצמי שעד שתכניני את צרכי הנסיעה יעברו עוד כמה שבועות ואחרי זה תראי'.....אולי תדחי את העניין לעוד כמה זמן.

בכל אופן דעתי שעכשיו אין זה מן היושר לעשות נסיעות כאלה.

ביום שישי אקבל את החופש שלי של שלושה ימים בהזדמנות זאת אסע לכפר גלעדי ואולי לשייך- אבריק וחיפה, תארי לעצמך שאני נמצא בסג'רה שלושה חודשים ועוד לא ראיתי מה נעשה מעבר לגדר הברזל.

קבלנו השבוע חלק מהמשכורת זאת אומרת 2 לא"י לירה וחצי אשלח הביתה.

בכלל הודיעו לנו על קצוץ במשכורת ועוד מורידים לנו הוצאות יוצא שמקבלים רק 4 לא"י..

בדרך כלל אצלנו שקט בזמן האחרון....מידי יום אנחנו עושים תרגילים כמו שהיינו רואים במגרש הרוסים.....אני מקווה שאחרי שאסע יהיה לי יותר מה לכתוב.

להתראות אחיך יהודה.

לקוקי שלום רב (קבסו, חבר גם של הדסה)

.....הדסה בטח תראה את תשובתי לך. את דרישת השלום למשפחת ערב ולשלמה מסרתי.

כתבת שאתה נוסע לשמירה בקרית ענבים. שמור על אדמת המולדת.....היה בריא ושלם יהודה.

הדסה ,

רציתי לדעת מי זאת בת שבע הגדולה..... מסרי לה שרציתי לראות לפחות בתמונה את גודלה.....

יהודה .

אני שולח את תמונת הגפירים במקום.

שלום לך הדסקה

.....התרחשו כמה מקרים אצלנו.

היו יריות בליל חמישי. חזרנו באש חזקה והנסנו את התוקפים. בכלל יריות אצלנו זה דבר רגיל. ירו כמה פעמים על האוטו של המים וחסמו לו את הדרך. כנראה חבורה קטנה של ליסטים שמשחקת איתנו בלילות. בכל אופן אוכל לענות לך שאנחנו מוגנים מפני חבורות ואפילו גדולות.

יריתי הרבה כדורים זה לא עולה ביוקר זה על חשבון הדולה (המדינה) ולמחרת מקבלים חדשים נוצצים.

בכלל מתיחות מיוחדת אין בסביבה.....יש יריות פעמיים בשבוע כמעט, בימים קבועים, רביעי ושישי.....

אנחנו שומרים עד ארבע שעות בלילה בכמה משמרות.

ב 4 בבוקר הולכים לאכול ואחר כך לישון עד הצהריים..

מתקלחים ועד חמש אנחנו חופשיים. ואז תרגילים, אימונים, אוכל ואז שמירה לפי התוכנית.

מה ששאלת על משפחת ערב הספקתי להכירה טוב מאד, כי גרתי אצלם עד לפני שבוע. מסרתי את מה שבקשת בנוגע למרים ושלמה. הם באו אתמול

מחיפה, הגיעו באוניה מאלכסנדריה. מרים מסרה שיש לה בשבילך שמלות ששלחה לך ממצרים ממשפחת גורליק.

היא חושבת לנסוע בשבוע הבא לירושלים. יכול להיות שאקבל חופש ואבוא גם כן. אך אני חושב שהנסיעה רק תרגיז את אמא.

(חודשיים וחצי בסג'רה)

בתקופה שאני כאן הייתי רק במסחה, בי"ס כדורי וטבריה.

במשך היום אני לן כאן בסוכה כי בבתים חם מאד.

בעניין המים יש עכשיו מוביל קבוע של כפר-גלעדי כך שכל יום ראשון אני מקבל ד"ש משם.

מה שלום כולם?.....עכשיו שבת אחר הצהרים שקט במושבה הרוח מנדנדת את העץ ואת הסוכה יחד עימה מה שמשכיח את השעות המשעממות במשך היום.....די לקשקש, מה שלא הספקתי הפעם אוסיף בפעם הבאה.

היו בריאים אל תדאגו.

הדסה, מסרי שלום לכל החבריה ומסרי להם שמותר להם לכתוב כמה מילים.
מחכה לתשובה שאבוא ליום אחד.
יהודה.

סג'רה 9/9/36

שלום רב לך הדסק'ה

את מכתבך קבלתי אתמול עם תוספת. שיר ההמנון שלכם. מובן שאהיה מוכרח לענות לך גם כן בהמנון שלנו. בנוגע למה שהיה כתוב בעיתון שהייתה התקפה אצלנו האמת שסדרנו לבד את ההתקפה וירינו מכל העמדות.

קבלתי את החופש שלי לפני שבוע וניצלתי אותו לטיולים. נסעתי לטבריה משם עם החבר שלי מתל אביב לדגניה, חזרה לטבריה-ואחר זה לכפר גלעדי. מצאתי את כולם בריאים. שם עוד לא שמעו מפץ ירייה.

הדסה עובדת במתפרה וממציאה פטנטים של חגורות להחזקת כדורים ונחמן אחראי בפלחה. במשך שני הלילות בכפר גלעדי הספקתי לשמור לילה אחד.

שוב נסעתי לטבריה ומשם עם לזוי של אוטו של הצבא איתו יכולנו לנסוע בחינם -ירדנו בשייך אבריק. הנוער עלה כבר. כל המקום מכוסה בצריפים ואוהלים.

את זייד וצפורה לא פגשתי חוץ מהרגעים האחרונים.....גיורא שומר בלילות והיתר עובדים.

לעומת השנה שעברה הם במצב די טוב. משם טסתי באופנים לכפר יהושע, משם ברכבת לעפולה, משם לכפר תבור ומשם באוטו של הגפירים חזרתי.

כך שהספקתי בחופשה להיות אצל הקרובים שלנו בעמק ובגליל.

מה עם שמואליק האם נבחן במקווה?

אכתוב את ההמנון שלנו ובזה אגמור.

אחיך יהודה.

מסרי שלום לכל החבריה. במכתב הבא אשלח לך תמונות שאלי אותם מדוע אינם כותבים.

7/10/36

(הדסה בדרך לביקור בפריז אצל משפחת הדוד אליקים רבינוביץ')

שלום רב לך הדסה

קבלתי את מכתבך מביירות ואני ממהר לשלוח תשובה. אני בריא ושלם ודורש בשלום כל הקרובים.

אחיך יהודה

במכתב הבא אשלח לך חדשות מהארץ ומסג'רה

3/11

שלום רב לך הדסקה חביבה

.....הדסקה יש לנו בשורה שבקרוב כבר נשתחרר.

המצב בארץ שקט (כמעט) לגמרי רק יריות בודדות נשמעות פה ושם את חצי הגפירים מסג'רה משחררים ולמרות שלא רצו לשחררני -דרשתי, וכנראה שבקרוב יבוא השחרור.....ישנן שמועות שעד 15/11 אשתחרר. אני חושב שאל תשלחי יותר מכתבים לפי הכתובת של סג'רה...

בנוגע לעבודה...אני מקווה שאסתדר בעבודה בטרקטור. מסרי שלום לכל בני המשפחה.

אחיך יודקה

2/8/37 תל אביב

הדסה רבינוביץ דואר מטולה משק כפר גלעדי ארץ ישראל

אני כרגע בתל אביב ונוסע לירושלים בעוד כמה רגעים.

מחר מחרתיים אסע לקוזלובסקי בשכונת בורוכוב.....

אחיכם יודקה

מסרו שלום לכל הקרובים והרחוקים בכפר גלעדי

שלום לכם הדסה ושמואליק (הדסה בכפר גלעדי)

15/8/37

שלום רב לכם הדסה ושמואליק היקרים.

התכוונתי לנסוע לשכונת בורוכוב אך חליתי ואחרי זה התרחצתי בים המלח מאז אני בריא ושלם

הדסה מסרי לשמואליק שלא יזיק לו לכתוב פעם ובכלל בבית כועסים עליו בגלל זה.

30/11/37 (הדסה בכפר גלעדי)

סדום

שלום לך הדסק'ה

קבלתי דרישת שלום על ידי יהודה קופילביץ לפני כמה ימים

(יהודה קופילביץ אלמוג היה איש תנועת "החלוץ" ברוסיה, עוזרו הקרוב של יוסף טרומפלדור מראשי גדוד העבודה, מפעילי הקיבוץ המאוחד בחברת אשלג ארץ-ישראלית).

כתבי איך את מרגישה הייתי לפני שבוע בירושלים. ביליתי בתל אביב. הייתי כמה שעות בחיפה. ירד גשם שוטף ומיד חזרתי לתל אביב שם הייתי בחתונה של בתו של בן גוריון שהבחור (בן אליעזר) הוא חבר שלי ממקווה.

....אצלנו בדרום שקט עובדים כרגיל והכל בסדר.....כתבי את ואז אכתוב.

אחרי יודקה.

מסרי שלום לכל הקרובים בגליל העליון ושלום ליהודית חרובי ולפנינה.....

19/12/37

דרום ים המלח

שלום לך הדסק'ה. (הדסה בכפר גלעדי)

.....על גשם ובוץ שאת כתבת לי אין לראות במקום.

מטפסף גשם לפעמים ופתאום מופיעים זרמי מים עצומים-שיטפונות.

על דברים המעניינים במקום יש הרבה לכתוב-החל בטיולים וכלה בנשפים ומסיבות.....לפני שבועיים היה לנו נשף חנוכה הודלקו שמונה לפידים על הר סדום שהאירו למרחקים. אחרי זה היה נשף אצל הפועלים הערבים לכבוד "עיד אל פיטר".....הזמינו אותנו וגם את הבחורות העובדות במטבח. קבלנו בשר עם אורז, טעים מאד.....כל זה כמובן בלוויית תזמורת שלנו ושלהם. ריקודים שלנו ודבקה שלהם- עד שעה מאוחרת בלילה.....גם הטיולים מעניינים מאד.

הספקתי להיות בחלק גדול מהסביבה על חשבוני או על חשבון החברה.
שלשום יצאתי עם מנהלי החברה למקום מרוחק מאד נהייתי מאד. במשך יום שלם.
נסענו בשני אוטומובולים קטנים.....קבלתי
מכתב שכנראה במחרם יעזבו את החנות.....
מסרי שלום לכל הקרובים, הידידים והידידות בכפר גלעדי. בעוד חודש יתכן ואבוא
אליכם אם לא תצא לפועל תוכנית טיול למצרים שאנו מתכננים (כמה חברה) לעשות.
אחיך באהבה, יודקה.

17/1/38

שלום רב לך הדסק'ה (הדסה בכפר גלעדי)

אני כותב לך בהזדמנות שאמא ואבא כותבים. הייתי בחופש זה בשייך אבריק

ים- המלח

רציתי להגיע אליכם ואחרתי את האוטו. פגשתי בחיפה את נתן ואיתו
דברתי.....

שלום, שלום מסרי שלום לכל הדורשים בשלומי.

אחיך יודקה

דרישת שלום מיוחדת ליהודית חרובי ולדב קרול

שמעתי על החבר

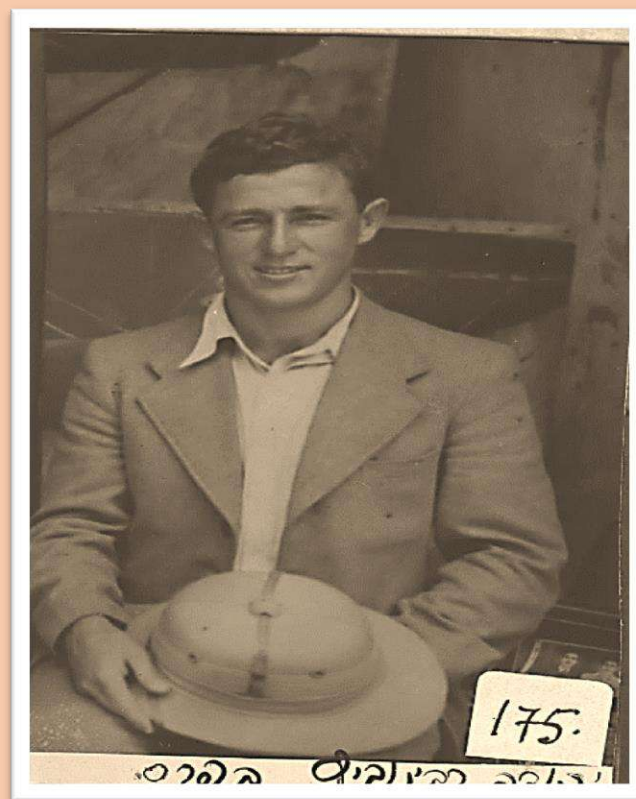
23/5/41

יהודקה משאיר פתקה שבא לבקר ולא היו בבית, הוא חוזר לים המלח.

26/3/46

יהודקה בכפר גלעדי.

יהודקה שמר כמה ימים על דבורל'ה כששמזאליק וטמי נסעו היא לא בכתה אף פעם

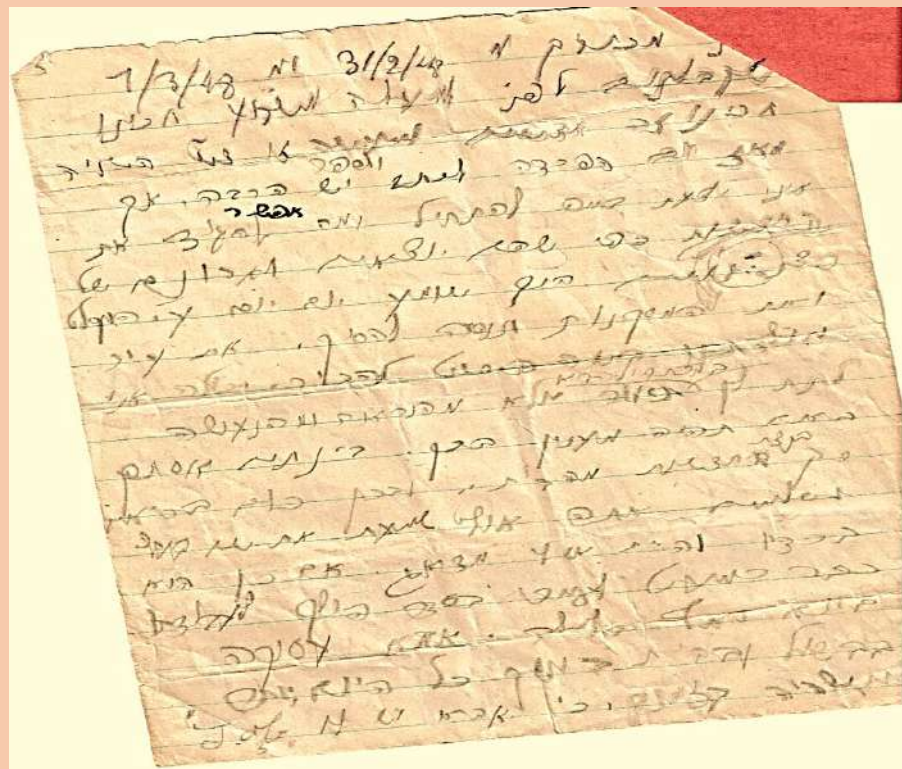
יהודקה בפרס עובד בעיר הנפט אבדאן

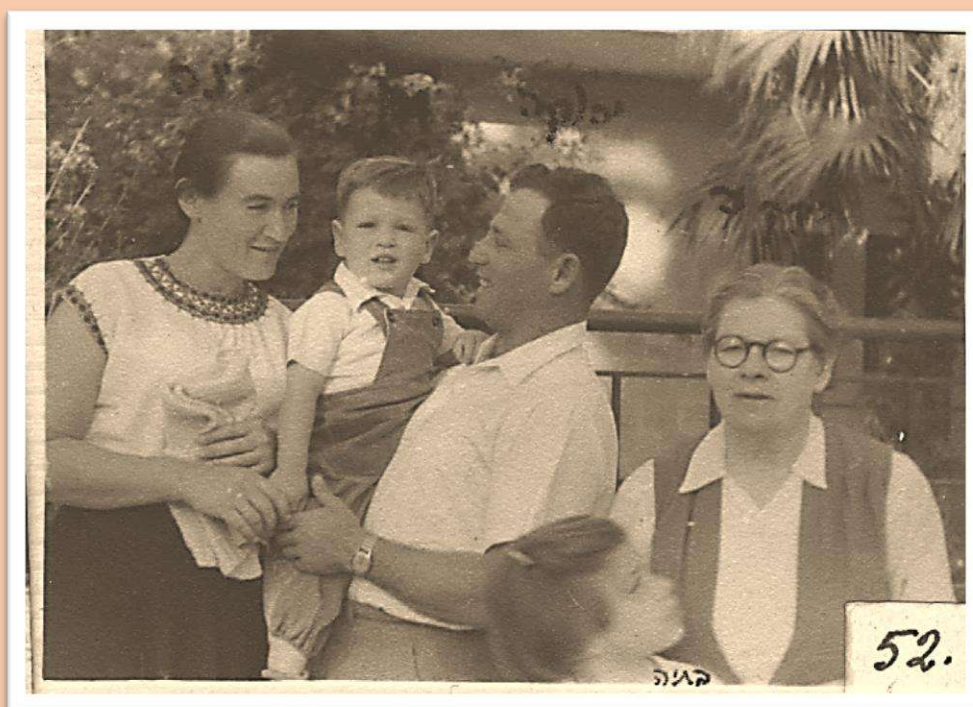

בתמונה --יהודקה באחת מהתחפושות בהן השתמש לצורך עבודתו המחתרית

מכתב אחרון בגודל נורמלי שהגיע מעיראק אחר כך הגיעו רק פתקאות זעירות שעברו מעירק לצרפת משם לבית-גולומב. ולשם הייתה הדסה מגיעה כל שבוע לקבלן.

כינויו המחתרתי בעיראק היה "ויקטור"

יהודק'ה ובינצ'ה רבינוביץ ובנם הבכור און.

מימין -רבקה רבינוביץ

גם יהודק'ה היה מוכשר מאד בתחום האומנות .

פסלים משלו מוצבים היום בגינת צימר בכפר - בלום

הדסה-פעילות בארגון "ההגנה"

מסיום הלימודים בתיכון ועד שנות הארבעים.

**פעילות אינטנסיבית בירושלים ובכפר גלעדי עד למינוייה
כמפקדת פלוגת הבנות של ירושלים.**

**הדסה שמרה כל כך על סודיות עד שביומניה ומכתביה כמעט
ואין אזכור.**

את החומרים כתבה הדסה והעבירה לספר "ההגנה" בירושלים.

**פרק זה מבהיר הרבה מהכתוב במכתביה וביומניה של הדסה
ברוב התקופות.**

מאורעות תרפ"א

כל עוד הייתי בביה"ס שמעתי על ארגון "ההגנה" רק מספורים בבית על מאורעות 1920-1921. אותן אני זוכרת היטב.

כשיצאו הערבים מהמסגד באותו יום שישי והמשיכו בדרכם עד שהגיעו לגן-העיר. מקום שם גרנו, ראיתי את החרבות ואת השייח' מלהיב את הקהל: "אטבח אל יהוד" "פלסטין בלדנה ויליהוד כלבנה" (פלשתין ארצנו והיהודים כלבינו) לבסוף

"דין מוחמד בלסייף" (חוקו, דתו, של מוחמד בחרב) ואחרי זה הקריאה "עליהום" ומיד הרוגים ופצועים .

ואז הופל על ראש השיח' ארגז מלא אבנים שזרקו בחורינו, הוא נפל והפורעים התפזרו ואז פעם ראשונה נצנץ בי רעיון "ההגנה".

ברחוב יפו שמענו צעקות עזרה לימין -משה ואז ראינו שני אוטובוסים מלאים בבחורים נוסעים לכוון דרום .

המראה הזה לא נתן לי מנוח הנה הם פועלים ואנחנו יושבים בבית ומציצים מן החרכים.

למחרת בבוקר החלטנו לעבור לנחלת -שבעה שם שלטו היהודים.

אני זוכרת מילדותי כי לאבא היה אקדח עוד מהימים הטובים שלו. אני השחזתי סכין משני צידיו עד שקבל צורת פגיון. יהודקה סדר לו נבוט ושמואליק הקטן לקח מקל.

החלטתי להצטרף ל"הגנה" ב-1929.

**הדסה באחד הסיורים מטעם
"ההגנה"**

היינו שלוש בנות: יונה זוטא, אסתר ויגוליק ואני.

החלטנו להיכנס לארגון. הייתה לי חברה בבית הספר שאחותה המבוגרת בשם אסתר הררית הייתה חברה ב"הגנה", פניתי אליה והיא הסכימה להמליץ עלי -עם אזהרה שלא לגלות את גילי האמתי.

ברחוב החבשים, בחדר קטנטן, לאור עששית קטנה- קיבלה אותנו שרה גפני. לחדר הוכנסו אחת אחת. הוכנסנו לפלוגה שקראו לה פלוגת הקשר פלוגה זו כללה בחורות ובחורים מכל הגילים-שלמדו גם שעורי איתות.

התאמנו בבניין שטראוס שיש לו חלונות וחצר פנימית. ובחוץ לא ראו דבר, למדנו גם עזרה ראשונה. השעורים התקיימו בבניין קופת - חולים ברחוב דוד ילין מול בית ספר "למל".

הרופאים היו ד"ר מיטרשטיין ד"ר רבינוביץ ד"ר אריאלי וד"ר קוק. המפקדת שלנו הייתה רחל דבוסיס.

היא התחילה ללמדנו גם נשק (פרוק והרכבה של "פרבלום" ועוד).

אקדח "פרבלום"

אסתר הררית - המליצה על הדסה בפני "ההגנה"

רחל הייתה דמות נערצת. אף פעם לא שמחתי בבית- הספר כשקבלתי ציון טוב כמו ששמחתי כשרחל ספרה לי על דברי שבח שקבלתי מיעקב פת.

הגיוס הראשון היה ב 2.11.29

ירדנו לעיר -העתיקה כדי להגיע לביה"ח משגב -לדך.

היינו שלוש: יונה זוטא, מנוחה קפלן ואני.

כל אחת מאתנו הייתה צריכה להעביר "פר" (כלי נשק). את שלי קשרתי לרגל אך הקשירה לא הייתה טובה ורק בנס לא הבחינו בו השוטרים הבריטיים.

בעיר העתיקה פגשנו פנים חדשות.

על מנת להתאמן באימוני שדה הסיעו אותנו ב - 1930 לים -המלח.

למדנו לזרוק פצצות -סרק בדמות רימון יד מתוצרת עצמית .

לדאבוני טעיתי פעם בחישוב הטווח ושברתי לחברתי שתי שיניים .

פעם בשעת אימוני -שדה הגיעו שוטרים בריטיים. אספנו מיד את הכלים וכמה בנות ישבו עליהם ואנו התחזינו לחברי "אגודת המשוטטים". ב1931 נפל עלינו הפילוג כרעם ביום בהיר.

קבלנו פקודות לא להישמע למפקדת הישירה שלנו דינה עץ- הדר.

לא יכולנו להתמרמר הרבה כי היינו מעט בנות ומיד החלו להעסיקנו בהעברות נשק ממקומות ששם עמדו לבצע חיפושים.

פעם אחת רצתי בכל כוחותיי לביתו של דב שיינבלום ב"שכונת -הבוכרים" והוצאתי משם נשק בעזרת עגלת תינוק ותינוק בתוכה.

ב-1931-1932 נערך באחד מלילות הירח במגרש שבבית הכרם ועל ההרים מפגן גדול של כל חברי ההגנה במחוז ירושלים.

המפגן עשה עלינו רושם עצום- אולם למחרת הצטוונו לשמור יותר על הסודיות.

מאז נתרבו הגיוסים הייני במצב הכן בנקודות קיצוניות ואסטרטגיות: בעיר העתיקה, ימין משה, מרכז מסחרי, בית ישראל ועוד.

גיוסים אלה נמשכו יום או יומיים ולפעמים כמה ימים. בגיוס אחד ישב אתנו שבוע ימים משה סופר בבגדי חתן כי הוא נלקח ישר מהחופה. ב = 1932, ערב נבי מוסה, נאמר לנו להתחזות לתיירים ולהסתובב עם נשק במקומות שונים.

בן זוגי היה יליד העיר העתיקה דובר ערבית מצוינת היינו אמורים להיכנס לכל בית קפה ולהתרשם מהו הלך הרוחות ומהן התוכניות.

כשהייתי בתל אביב בשנת 1933 הסתובבתי עם גרשום ריטוב על אופניו ואספנו כסף כדי לרכוש ארגז כדורים ב"מקווה ישראל".

ב1934 נלקחתי להיות מדריכה לאיתות ונאלצתי ללמד בנות רציניות שידעו את החומר יותר ממני אך התאמצתי וקצת העמדתי פנים.

והצלחתי.

כשחזרתי ממצרים הוכנסתי מיד לקורס סגנים היה זה כמה חודשים לפני פרוץ מאורעות 1936.

השתתפו בקורס 15 בנים ושלוש בנות בתוכם כאלה שתפסו אחר כך עמדות בישוב.

המדריכים היו זאב אפשטיין וזאב פלדמן. למדנו להפעיל את כל סוגי הנשק שהיו ברשותנו. השעורים התקיימו במרתף הסמינר בבית-הכרם כל ערב במשך 2-3 שעות.

הקורס נמשך כחצי שנה בין הבוחנים היה גם יעקב פת.

המרכז שלנו היה ברחוב "הסולל" (החבצלת היום) ובבניין ממול.

מתחת לוועד-הקהילה היה דפוס ה"ג'רוזלם פוסט", בבניין זה רבצנו כמה חודשים משימתנו הייתה פטרולים של זוגות זוגות בכל רחבי ירושלים.

עם הקמת הנוטרות יכלה ההגנה להלביש לפעולותיה מסווה ליגלי, ההגנה קלטה אז רבים, החלו להעביר שעורים מזורזים בהר – הצופים. הקשיים בהעברת נשק גדלו.

לאחר שהעברתי נשק רב עטופה במעיל באמצע הקיץ-התקנתי לי חגורת בטן עם כיס גדול איתו הייתי מעבירה בנקל נשק בכל דרך.

בביתנו היו שני ארגזי נשק שהובאו מים-המלח והיה צריך להעבירם למקומות שונים בעיר.

באו אלי זאב פלדמן במכונית ומיכאל בן חנן על אופנוע ואני מילאתי עצמי בנשק ונסענו שוב ושוב.

בסיבוב האחרון כמעט נכנס העוצר והמלווים היו מודאגים מאד אני דווקא הייתי רגועה.

בשנה זו הוקם בקרית ענבים בית ספר ללימוד נשק. המנהל היה (לויצה) לוי יצחק - וסגנו, זמל (מיכאל בן חנן).

בסוף שנת 1936 יצאתי לחודשיים מהארץ, לאחר התלהטות קשה, בשובי התמנית לסמ"פ של מפקדת הפלוגה יוכבד דוסטרובסקי.

באותה השנה עברתי לכפר גלעדי שם נתמניתי כמדריכה בעיקר ברובה.

זוכרני שבערב אחד בשנת 1938 אספה מניה שוחט את צעירי הקיבוץ, ילידי כפר גלעדי- וגם אותי. וספרה לנו בסודי סודות כי עומדים להקים נקודה חדשה בשם חניתה ועלינו להיות הראשונים.

מסיבות שונות לא השתתפתי בעלייה כי נאלצתי אז לסייע בבית בעת נסיעת אבי להיפרד מאמו הזקנה בפולין.

בהיותי בירושלים הוטל עלי להדריך את המפקדות ברובה.

השעורים התקיימו בשבתות בנגריית ויסמן בתל-ארזה.

באחד הימים קרא לי יעקב פת ובקש ממני לגייס בנות לפעולת התנקשות בהולכות רגל ערביות רק שתי בנות ודווקא השקטות ביותר הסכימו.

באותה תקופה גויסו בנות לעזרת המשטרה לחיפושים בבתי ערבים.

בתחילת 1939 יצאה יוכבד לחופשת לידה ואני נתמנתי למ"פ של פלוגת הבנות הייתה אז עוד פלוגת בנות שהשתייכה אך ורק למ.ד.א בראשה עמדה לאה דול.

בהמשך הזמן הפלוגות כמעט התמזגו ובראשן עמד בן- ציון גת

יעקב פת - על שמו שכונת פת בירושלים

1939 עם ההכרזה על "הספר-הלבן" נאמר לי לאסוף את המפקדות ולצאת בראש הפגנת הנשים נגד "הספר הלבן".

התכנסנו ב"גן משכנות " על יד קופת-חולים פרוז'ינין.

נאמתי קצת בפני המפקדות, אמרתי להן שעלינו להיות חומה בראש ההפגנה וכו' וכו'.

החשש היה במיוחד מסילוני המים.

משם הלכנו לצריפה של רחל ינאית. קבלנו דגלים וסיסמאות "הלאה הספר הלבן"
"עליה חופשית" שרנו לאורך המסלול בקולי קולות. בעיקר נשמע השיר "אל ראש
ההר"

המעפילים/קיפניס וקרצ'בסקי

אַל ראש הַהַר! אַל ראש הַהַר!

הַדֶּרֶךְ מִי יַחֲסֵם לְפָדוּיֵי שְׂבִי?

מֵעֵבֶר הַר הַזֶּה מִפְּקֶר

רוֹמְזֵת לְנוֹ אֶרֶץ צְבִי.

הַעֲפִילוּ! הַעֲפִילוּ!

אַל ראש הַהַר הַעֲפִילוּ!

הַעֲפִילוּ! הַעֲפִילוּ!

אַל ראש הַהַר הַעֲפִילוּ!

אַחִים עֲלוּ! אַחִים עֲלוּ!

לֵב מִי יִרְדֶּה יַחַת מֵאַבֶּן נֶגְרִי?

צַעֲד עֲשׂוּ, רְאֵה תִּרְאוּ:

אַנּוּ פִּי שְׂנִיִּים אֶז נִשְׁגֵּב.

הַעֲפִילוּ! הַעֲפִילוּ!

אַל ראש הַהַר הַעֲפִילוּ!

הַעֲפִילוּ! הַעֲפִילוּ!

אַל ראש הַהַר הַעֲפִילוּ!.....

גם אימי השתתפה בהפגנה ושמחתי מאד להשתתף בפעולה מבלי שאצטרך , להסתיר זאת מההורים.

הלכנו שלובות זרוע כחומה עם החלטה לא לתת לאף אחד לפרוץ.

אנשי האצ"ל רצו להוביל את ההפגנה לכוון אחר והכו אותנו קצת. חיל בריטי ניסה גם לירות.

ליד בית המושל נשמעו כמה נאומים. המושל קבל משלחת.

אחר כל זאת המשכנו בהפגנות .

אחר כך היו עוד התנקשויות עם האצ"ל.

בחצר המוסדות התפזרה ההפגנה .

בתמונה: הדסה, השלישית מימין, עם משקפי שמש וכובע קש

"בוז ל"ספר הלבן"

יחד עימה מפקדות נוספות בארגון "ההגנה" ירושלים.

באותה התקופה הדסה מפקדת פלוגת הבנות בירושלים

ההפגנה עשתה רושם עצום על הישוב

מתוך עיתון "הבוקר" 23/5/1939 ע' 3

"הפגנת נשים שירושלים עוד לא ראתה כמותה"

נשי ישראל: את דמנו ודם בנינו נקריב! הפגנת נשים שירושלים עוד לא ראתה כמותה

ירושלים, יום ב' לפנה"ס. —

הפגנה עצומה של אלפי נשים וגברים התקיימה היום לפנה"ס. הפגנה שפרצה את כל הגדרים של ההפגנות הקודמות ולא נתנה לכלוא את עצמה במגריס הגב' גסית רחביה, כי אם עד משרדי הממשלה המרכזית הגיעה, ומשלחת מן העומדות בראשה הוסיפה לפני המזכיר הראשי, ובשיתוף של 20 רבע מסרת לל תזכיר מפורט נגד גזרות השמד והכליה. ראשית ההפגנה היתה באספה בת אל-

סוף מבנות ירושלים באולם "אורית". נאמה הגב' רחל ינאית נאום נרגש וטוען בו הצהירה, כי נשי ישראל לא הרתענה ולא תנוענה. את דמנו ודם בנינו נקי ריב עד הטפת האחרונה במלחמתנו לשח רור המולדת.

עוד נאום אחד של הגב' אשבל, הנאם ספות יצאו בהפגנה מסודרת בסודות ארוכות של נשים יהודיות מכל הגילים, מכל העדות, מכל השכבות דרך רחוב בריהודה ורח' המלך גורג' הרגל חלאר מן נישא בראש וסיסמאות, כבוד לזכר בלפור נציג בריסניה האצילה". לא נכנעו.

אל ההפגנה נצטרפו המונים של מאות גברים שצמדו בצדי הרחוב למחו כף, לאורך רח' המלך גורג' התמך הלוח וגאהו באותו הזמן עברו מכוניות צבא שנתקבלו בקריאות "כוד", מאחד החייז לים, שהחזיק את רובהו קצת בצד, נחטף הרובה. עיי אחיים מחקה, חוצאת מפגו המתנסית ונשבר. אחר זדקוהו חזרה לתוך המכונית.

אחר האינצידנט עם החיילים, כשני תן להם להתרחק בשקט, המשיכה ההפגנה את דרכה. ליד בניני הסוכנות היה נסיון להסתת את ההפגנה למסלול "המ' סורתי" — למגרש רחביה. אולם קבו צת צעיויים סטודנטים ציונים כלליים בעיקר, חסמו את הדרך ולקול מחיאות כמים של הקהל המשיכה ההפגנה את דרכה קדימה לתוך חלק הרחוב המאוכל לם צרבים.

עוד ספמים חזר ונשנה המקרה ועוד שני רחובות המובילים לרחביה נחסכו ציי הנוצר.

בקול עצום שמצריכים אותו מ"ם עד 10 אלפים איש ירדה והפגנה את כל מורד רחוב המלך גורג' בשכונה אשר

לא ראתה הסך יחדיו זה שלש שנים, כי בכמה מקומות בה גרצחו נפש יהודים שעברו שם לתופס מרחוב המלך גורג', דרך הסמסא בה גרצח הקדוש פרלמן, התקיימה ההפגנה ויצאת לדרך המלך כרחוב יליאן כשכל פניה האגף של מלך. המלך דודי שהפך לחיית עתה ארמון משרדי הממשלה המרכזית. כל הבנין היה שחור מאדם. ספקדים אנגלים יהודים וערבים שיצאו לראות בהתקדם ההפגנה.

בפתח רחוב יליאן היה הכביש חסום עיי שרשרת פשטרה, הגבוהה נוספות של שוטרים החיילים במלאו החמושת הציצו מכל הסמסאות הקרובות. הקהל אמר לפרוץ את השרשרת אחרי שהושרה תחילה שירת. התקתה אדירה נשכבה שבעה במרעליד: לא נכנעו לאחר מרים קצר עם באיכה השלטונות עמדה ההפגנה ומשלחת נשים מן החיל-סות בהרכב הרבנית הרצוג, הגב' איטה ילין, הגב' רחל ינאית, הגב' גינזף הגב' זמורה נתקבלה עיי המזכיר הראשי. פר במרשהיל בנוכחות הסחרגם העברי מר עבאדי.

הראיון נמשך 25 דגעים והנשים מסרו לזכור את תזכירם. (יפורסם בעתונות). המזכיר הראשי שמע את דברי הנשים בתשומת לב והודיע שיסמך את התזכיר לנציב העליון.

עם תום הראיון חזרה המשלחת חזרה רחל ינאית הודיעה: היינו אצל המזכיר הראשי ומסרנו

לו את מתאח כל נשי ארץ ישראל ואחי יתנו בגולה.

היא דרשה לחזור הצירה, לחחר על הליכה למשרדי המוסל כי "סחיות כבוד לנו לדבר באוזני שלטון המחוז אחרי שהשמענו דבריני באוזני השלטון הסרי כוד".

התזכיר לממשלה אוכר: אנו מבקשות פהעם הבריטי לתקן את השגיאה המאסלית בשעה זו ואנו מתרות שלא לגרם לאי הצדק הגדול. בשעת מסירת היריעה מסתדרת הפגנה חרשה הצוערת בכיון למשרדי שלטון הסחיו.

כל יום הייתה מתכנסת ישיבה אצל יעקב פת עם חמשת המפקדים ואני ביניהם.
אחר כך הייתי נפגשת עם יתר המפקדות ומעבירה להן את ההנחיות החדשות.
בסוף 1939 חזרתי לכפר גלעדי השתתפתי בקורסים והדרכתני גם בחורים ביניהם
נוטרים.

האימונים היו על עליית הרפת.

הבנות שביניהן היו גם נשים מניקות התלוננו קצת אך לא קיבלו הנחות.
בלילות נערכו גם תמרונים. קרה לא פעם ששוטרים הגיעו לביקורת אבל אז הייתה
כבר תרגולת למשיכת זמן.

בשנת 1941 בעקבות נישואיי. חזרתי לירושלים.

הוכנסתי לקורס מדריכות עזרה ראשונה ומוניתי כאחראית לעיר, לעטרות, ונווה
יעקב.

בחצי השני של 1942 לרגל המצב המתוח היו לנו ישיבות תכופות ביותר בדירתה של
אלכסנדרה פוליאקובה .

המשכתי בעבודתי עד הולדת בננו הבכור.

מאז שילדתי אותו ואחר כך את בתנו השנייה -הצטמצמה פעילותי. לא יכולתי לסכן
את עצמי כשאני מטופלת בילדים קטנים כשבעלי לא נמצא הרבה בבית.

יחד עם זאת השתדלתי לעזור בכל דבר שלא דרש הזנחת הילדים.

כך גם במלחמת השחרור.

הפיצוץ בבניין המוסדות הלאומיים כאן נפצע נפתלי ברלינסקי ביום 11 במרץ 1948

כבר לא בקיבוץ....

סיום

בעמודים האחרונים והריקים של היומן השתמשה הדסה כדי לכתוב את חוכמותיו של עוזי .

שהובאו באתר "כרמוניה" בחוברת "עוזי ברלינסקי ז"ל - ילדות ונערות" לא נמצא קובץ מסודר נוסף בו נאספו הגיגיה והעתקי מכתביה. מצויים מכתבים שקבלה ממש' שלוסברג, ממספר חברות, מבני משפחה אך לא רבים מהם.

מאחר והדסה שמרה בקנאות כל דבר כתוב כנראה לא היו יומנים נוספים. החיים המשותפים עם ההורים, הידיעות הקשות שהגיעו מאירופה על גורל בני משפחתו של נפתלי ועל גורל בני משפחתו של עקיבא. המצב הביטחוני הקשה, המצב הכלכלי בעיות בריאותיות מהן סבלה - כל אלה פגעו קשה בהדסה.

כשהתחילה לעבוד, כאשר עברו ההורים להתגורר בכפר גלעדי ועם שפור המצב הביטחוני והכלכלי החלה להתאושש.

יומנים כנראה לא כתבה יותר אך את דעתה הביעה בנושאים שונים ומכתבים כתבה כדי לשנות לעזור ולהשפיע.

מעט על הדסה בתקופה זו אנו כותבים עתה וכן כתבנו בספר הזיכרון שהוצאנו ביום השלושים לפטירתה.

"חוברת זיכרון" הדסה ברלינסקי ז"ל באתר "כרמוניה"

מעט- מאחר ומטרתנו בכתיבת ספר זה הייתה לחשוף יומניה ולא לעסוק בפירוט בכל פרקי חייה.

אנו בטוחים שאישיותה המיוחדת של אמא כפי שמתבטאת בספר זה תשפיע על כל אחד מצאצאיה גם אלה שטרם נולדו.

תשפיע ותחדור גם אל אחרים לאו דווקא מבני משפחתה.

עם דפנה, בתם של עוזי ויוכי

כשחזרה הדסה לירושלים למורת רוחה ולמרות רצונה ניסתה להמשיך ולשמר עד יומה האחרון את עולמה האידיאליסטי.

היא לא השלימה לעולם עם חייה בעיר ונסתה (כדי לכפר על כך) לתרום ולהיות טובה ומיוחדת גם בעיר.

כשהייתי בת שלוש נתקבלה לעבודה במשרד ראש הממשלה בתפקיד זוטר בארכיב.

היא ראתה בעבודה זו ייעוד. פתחה שכלולים רעיונות, והצעות ייעול למיניהן.. בכירי המשרד התייעצו עמה והתידדו עימה.

היא נבחרה להיות מנהלת הארכיב אך מעולם לא עלה בדעתה לנצל כשרונותיה ולעבור לתפקיד בכיר יותר במקום אחר היא התייחסה לעבודתה כאל תינוק שאותו לא נוטשים.

לפני הכל אשת משפחה מסורה לכל בן משפחה בקשר הוא ובמיוחד לילדיה ונכדיה

בן גוריון עם עובדי הארכיב במשרד ראש-הממשלה

כל עובדי משרד ראש הממשלה שנות החמישים-הדסה מסומנת

כאשר לא היה כוח אדם מספיק בארכיב ועומס העבודה גדל גייסה מתנדבות מבין חברותיה לשעבר ב"הגנה" שעבדו טרחו תרגמו והכל ללא שכר.

בבחירות לוועד העובדים זכתה במרבית הקולות של עובדי המשרד. היא דאגה לעובדים ועשתה הכל כדי לפתור בעיות ולסייע.

הבית המשיך להיות בית ועד לבני המשפחה לידידי המשפחה ולאנשי כפר גלעדי.

היא המשיכה לסייע לצפורה זייד בניהול ענייניה וכשהחל פסל זייד להתפורר לא שקטה עד שניתנה הוראה על ידי טדי.

נפתלי נפטר בשנת 1974 באופן פתאומי בגיל צעיר והדסה בנתה לעצמה סדר יום חרוץ ופעיל.

היא החלה בפעולות התנדבות למיניהן ניצלה את נסיונה וקטלגה ארכיונים פרטיים ב"יד בן צבי" ארגנה את ארכיון המשפחה הכולל אלפי תמונות ומסמכים, הייתה למומחית המשפחתית בכל ענייני הגנאלוגיה.

ארכה באהבה את מכריה ובני משפחתה השקיעה בנכדיה. למדה והשתלמה ופתחה את אחד מכשרונותיה המיוחדים הפיסול.

פסליה הכו בתדהמה גם אומנים רציניים שהתפעלו מגודל כשרונותיה.

הדסה המשיכה להיות פעילה ב"ארגון חברי ההגנה" השתתפה בטיולים ובקורסים לימדה עולים חדשים עברית ואירחה אותם ברוחב לב.

ככל שהתבגרה התרחב מעגל מכריה וחבריה כי זמן רב יותר התפנה לה ועמד לרשותה.

גם כשמצבה הבריאותי הלך והתערער לא נכנעה היא מצאה לעצמה דרכים לטפל בבעיותיה ותמיד טענה כי היא הרופאה הטובה ביותר של עצמה.

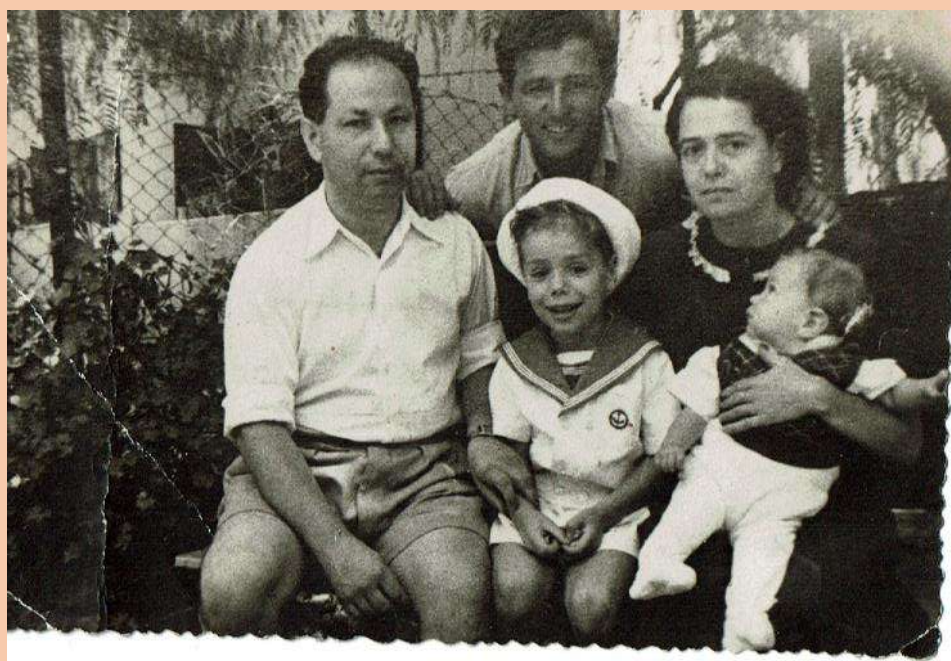
הדסה נפטרה כשהייתה בת קרוב למאה.

בסוף ספר הזכרון שהוצאנו לקראת יום השלושים לפטירתה הספידו אותה נכדיה כל אחד ואחד מהם. ודבריהם מוכיחים יותר מכל דבר אחר את עוצמת אישיותה וייחודה.

<http://carmonia.net/hadasa%20berlinsky.pdf>

יהי זכרה ברוך

משפחת ברלינסקי הצעירה ברחוב אלחריזי מאחור יהודקה רבינוביץ

אחד מפרסי היעול שקבלה הדסה

EMBASSY OF ISRAEL
2 PALACE GREEN
LONDON W8 4QB
Telephone: 01-837 8050

דוח ישראל
גן

ה' באדר ב' תשמ"א
11 במארס 1981

לכבוד
גב' הדסה ברלינסקי
גנזך המדינה
משרד ראש הממשלה
ירושלים.

הדסה היקרה,

אין לך מושג עד כמה שמחתי לקבל את מכתבך. זה חדשים אם לא שנים שאני מחפש את הספר. משום מה נרשם בזכרוני כאילו מסרתיו למשמרת באוניברסיטה העברית ולא מעט הטרדתי את הספרנים שם בחיפושים אחריו. עכשיו זוכר אני בברור כיצד נתתיו בידך לפני שנים וכיצד כדרכך בקודש זכרת לשאול אותי אם עודנני רוצה שתמשיכי לשמור עליו וכיצד בקשתך לעשות זאת. כתבתי לדייר נדב ובקשתיו לשמור את הספר עד שבהזדמנות קרובה אסור לספריית האוניברסיטה ואשיב אותו לחיק המשפחה. מכתבך עורר זכרונות רבים מימים אחרים וטובים כשישבנו באותו משרד קטן ונעים באותו רחוב שקט בפרבר אחר של ירושלים. זכורני כיצד הייתי נוהג לרדת לעתים "לסייע" לך לאתר מכתב זה או אחר. והנה את פורשת היום משרות הממשלה. אני מאחל לך כל טוב, הרבה שנות בריאות בהן תהיי זכאית לשאוב סיפוק רב מהרבה שנות עבודה מסורה.

כל טוב לך,

שלמה ארגוב

עוד דוגמא לעבודתה הרצינית של הדסה.

הכותב הוא שלמה ארגוב שזמן קצר לאחר מכן נפצע קשה ופציעתו הביאה לפרוץ מלחמת לבנון הראשונה.

ירושלים, יג' באדר א' תשכ"ז
23 בפברואר 1967

אל : עובדי משרד ראש הממשלה

הנדון: תוצאות הבחירות לוועד העובדים

בנוכחות חברי ועדת הבחירות ומר מיכאל ביר שהוזמן ע"י חברי הוועדה, כמשיקף נפתחה ביום ה' 23 לפברואר 1967 הקלפי. לאחר ספירת הקולות נתקבלו התוצאות הבאות:

104 קולות	1. גב' ברלינסקי הדסה
100 קולות	2. מר ליזנסקי אהרון
96 קולות	3. מר פרקש מנחם
79 קולות	4. מר מצגר גרשון
76 קולות	5. מר מזרחי אליהו
74 קולות	6. מר גלעד יעקב
50 קולות	7. מר כנבנישתי רפי
37 קולות	8. גב' חוטר נחמה
36 קולות	9. גב' מזרחי אילנה
36 קולות	10. מר עפרוני יהודה
22 קולות	11. גב' קלריסה גדיאל

לפיכך חברי ועד עובדי משרד ראש הממשלה הם:

1. גב' ברלינסקי הדסה
2. מר ליזנסקי אהרון
3. מר פרקש מנחם
4. מר מצגר גרשון
5. מר מזרחי אליהו

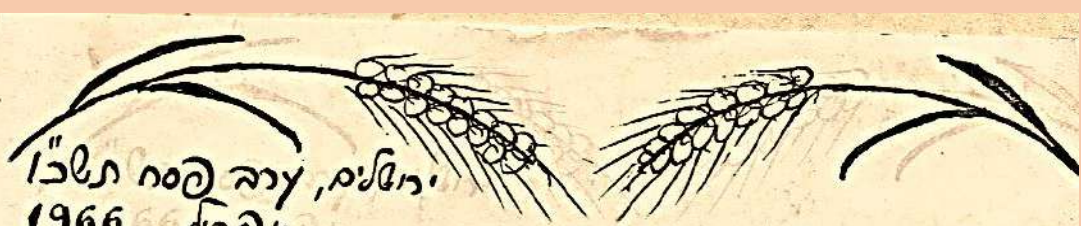
ב ב ר כ ה ,

ועד הבחירות

מיכאל ביר   אילנה מזרחי   שמאל אפורי   אברהם כלי

הדסה זוכה במקום הראשון בבחירות לוועד העובדים

יבולאים, צנה פסח תשל"ו
1966 אפריל

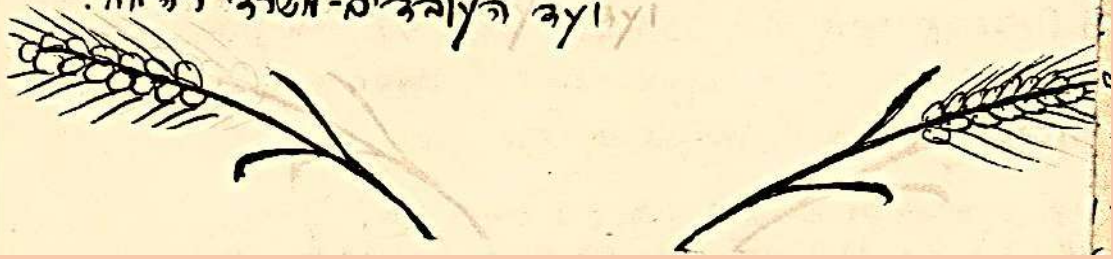
אה

חבר יקר

בהפגוש חג הפסח, שלוחות לב ואבה
הרכותנו בצורת שי צנוע, כרטיס הגדלה
של הועד למען החיים".
חלברנו, כי יש מהסימניות השילוב
של תלויה למח החרות" עם הרמת תרומה
למען החיים", העולה למען החרות".

בהברכה נוספת להצלחה
בהגדלה

יצוץ העובדים-משרד רח"מ.

ועד העובדים (הברכה בכתב ידה ובאיורים של הדסה)

ראש הממשלה

ירושלים, כ"ב באדר א' תשכ"ה
24 בפברואר 1965

לכבוד
הגב' הדסה ברלינסקי
הארכיב
כ א נ .

הדסה היקרה,

קראתי בעיון אה מכתבך מ-23.2.65. ודאי תביני כי יש סדר
בממשלה והענין שהעליה נמצא בסמכותו של שר האוצר.

לא יכול כל שר, וגם לא ראש-הממשלה, לפעול אחרת מן המוחלט
בממשלה.

אמסור לשר האוצר ולנציב שירות המדינה את הערוותיך ובקשתך
לתשומת לב אוהדת מצידם.

בינתיים אבקש אותך ואת חבריך לחזור מיד לעבודה.

ב ב ר כ ה ,

לוי אשכול

ועד העובדים- הדסה מארגנת שביתה ראש הממשלה אשכול מסייע

ראש הממשלה

הקריה, ג' באלול תשי"ז
30 באבגוסט 1957

למרת הדסה ברלינסקי - שלום רב,

קנאותך לעברית מדברת ללבי, ונדמה שאני כותב
כמעט כל מכתבי עברית. אבל אם אני נאלץ לכחוב למי שהוא
לועזית - גם החתימה מוכרחה להיות לועזית, אחרת לא ידע
האיש מי חתם. איני רואה בכתיבתי העברית "הפגנת" לאומיות.
איני אוהב הפגנות. אני כותב עברית וחותר עברית - מפני
שזוהי לשוני וזהו שמי. ואין זאת אשמהי שיש גם קצה גויים
בעולם (מרוכס - גם יהודים) ויש לפעמים צורך לפנות גם
אליהם.

ב ב ר כ ה

2.3-1/1

ד. בן-גוריון

לעברית היא דואגת מאד

ומעירה לבן גוריון על כך שהוא חותם לעיתים בלועזית

יבואים, פרוכים, תלכו
6.3.66

חברים יקרים,
מסילות טכנות לא נתן לאמר לבם, אמר המסדת פנינו, שלנו, הצברות
הבאים ופנינו מעבירים אותם אליכם הצברק זו.
הכאש וכחשנה בצוננו להוצאת לכאש הממסלה היקרה ולכניתי מכוני
על שהאילו לכהנו הנלכותם המסיתנו והיי יצוץ לבם, עסירה השקילנו, עוצפי
משכב הפאה יינו צדדי שלמה דסק. השלינו לזר מאוכף פיסטוכי, כי מאצ 2000, זא
2000 שנה, אלא פסס 2 x 2 יומים לא פיתיה מסירה המלכונ.

אינו נוצים להיחיד כאן את הצברק על התוצות שיכולה לצמוח
מערכת מסוקות לצבור המהרה מתצית ימיו, לכאורה, הצותא ולכמעט
אינו מביב את תהדיו. כציון רק אספר לבם למשכאט הקרה הפחחים
השעה הפכנות אמסירה מחזק הנו את האמנה הצברקת הצבר.
רוח באצושות לשורה תחילה אצל הכלה הלכה לאט לאט ונמוך
וקמקורה קמה כוח התוצרות צמי כציון עזה לעצוב לעלות. (ומאז לבם שלא עת
לקה פרוס) על בלוח פצו, תחמים, עיניו לשמור ולטפח. זל פוחה כהר תרם
כחול כאל משלנו, אמר המסירה

הפצצמות זו הצוננו להוצות לבם אלה לעצרו הפכנות והצנוץ
המסירה. החל מהפנפלה שתכמה מקופתה ואפשרה לתקחים להפננות מהפננה
וכלה בכל אתר ואחר שהוסוף נצחה או להנה כפי יכולתו. יקרא גם הקכה
על לב אלה לעשו מאמצים להשיג, למרטי" (ביה"ס"ר ה"לעצ) והאזו למסירה.
יהויכו לב אלה שטרחו הפכנת תופשת וצוצ וצוצ.

אפרט ודיכוננו שלוחות כמזכ לבם אלה שאני עקצו במשכ
שנתנו יצ וכתף הפכנות אמסירה, למכ שלח ורעיות, העלי המענון במשכ. למר קרת
ועוצכיו העלי האנלם משכן המחאכה "ואמסית יהיה מנשה ולכניתי יפודית.
כאמ השקיעו מאמצי יתר מצלמת המסירה. (חמה מכ קרת ופיה יפודית מנשה
נמנו פעמי על עוצפי משכ כאל הממסלה)
פנוו מקומי שהכות הטובה הצאת למשיק ותשר לב השנה.
העלוצה, המסירות, הטיולים וההצוץ שאר משימותנו העתוצ.

תכנון מלוכה כדור וטוב כדור

ההרכה,

ה"לעצ פעלוצים

הדסה בשם ועד העובדים

דברים שהושמעו
ע"ו ממנכ"ל משרד ראש הממשלה שמואל שילה
במסגרת פרידה למנהלת הארכיב הגב' הדסה ברלינסקי
שנערכה במשרד ראש הממשלה ביום 24.12.78

1155331

חברים וחברות,

התאספנו כאן היום כדי להפרד מעובדת ותיקה, אחת מהעובדות הראשונות שרתה את המשרד למעלה מ"ה שנים.

אנו מתכנסים לעתים קרובות כדי להפריד מעובד היוצא לגימלאות, אך נדמה לי שפגישה זו שונה מיתר מסיבות הפרידה בכך שהפעם אנו נפרדים מעובדת שהתמידה בשרותה במקום אחד - בארכיב - מאז החילת עבודתה במאי 1950 ועד ליום פרישתה בסוף דצמבר 1978.

במשך תקופה ארוכה זו שרתה הדסה תחת כל ראשי הממשלה שהיו בישראל מאז הקמתה של המדינה והיא היתה עדה לתהפוכות ולארועים שאפשר להגדירם כהיסטוריים ממש.

זאת ועוד. מטבע הדברים אוצן בקרבו הארכיב הרבה נירות שחלק גדול מהם נחשבים כאוצר בלום. הדסה ספלה במסירות בכל הניירת, קלטה וראתה את כל הנעשה - בין היתר דברים סודיים שגם כיום אסורים לפרסום - ידעה לשכור סוד ולספל בכל דבר שהגיע לידיעה בצורה יעילה ונכונה.

יהסיה עם הבריה לעבודה, , עם אלה שהיחה ממונה עליהם, ועם היחידות השונות שעמדו אהה בקשרי עבודה היו למופת ויכולים לשמש דוגמא לכל עובד אחראי המופקד על נושא או על אנשים סגרים לפקודתו.

הדסה שרתה את המשרד במסירות, בנאמנות ובכשרון. היא מפסיקה אמנם את עבודתה במשרד אך אנו מקוים שהיא תמשיך לראות במשרד בית שעומדים אהו בקשר ובאים לבקר בו מדי פעם.

לאחר כ"ה שנים של עבודה מסורה ונאמנה מאחלים אנו לה בשם הנהלת המשרד ובשם העובדים הרבה כח ובריאות והרבה אושר ונחת מילדיה ונכדיה.

ולסיום, מאחר שהערב גדליק נר ראשון של חנוכה מגישים אנו לה חנוכיה למזכרת מתקופת עבודתה במשרד. חודה רבה.

המשרד נפרד מהדסה

**יום הולדת שמונים ליהוד'קה
משמאלו הדסה מימינו שמואליק
כפר גלעדי 1995**

**הדסה הצלמת מצלמת ארוחה משפחתית.
בתמונה פנינה כרמון, הילדים וחלק מהנכדים.
הדסה לא נפרדה מהמצלמה ותיעדה אין ספור אירועים**

שמעון - שלום

האירטואן
 אמרתי איתך החומר של פרוט
 גינא. סוקניק.
 אצו חושבת שצטען כצאי אצלם
 דיל פצוקיג
 איתך הצענע דהם רשאתי
 נושאית התיקום המצויים בל מיל
 ואיל.

פצוק אירצ ישאם אצתי -
 התיקום (במקום חרשש התיק האמלא)
 והפצוק השני יהווה דסיס
 לפעמית כרשסת של שאת התיקום.

כרשסת אפארטת יותר של ל
 החומר המצוי בפצוק
 תמוא השלג הסופי.
 אהתיאול

שמעון - 21.1.83

הדסה מתנדבת ב"יד בן צבי" בקיטלוג ארכיונים פרטיים
 (שמעון רובינשטיין היה מנהל הארכיון)

סבתא הדסה

לא הייתה מאושרת ממנה כשנולדו נכדיה.

תשעה נכדים נולדו לה ילדים טובים, מסורים, ומאד מאד אוהבים.
 הילדים היו קשורים אליה בצורה בלתי רגילה. כשהייתה כבר במצב
 קשה היו מגיעים אליה בתכיפות ומשוחחים איתה על עניינים פוליטיים

על חידושים במדע מראים לה סרטי - טבע ואחרים במחשב
ומתפעלים מרעיונותיה והמצאותיה.
רוחה הצעירה ומסירותה הרבה שבו את ליבם.
הדסה זכתה גם לנינים.
אחת מנינותיה (בתו של ישי בת השש נושאת את שמה).

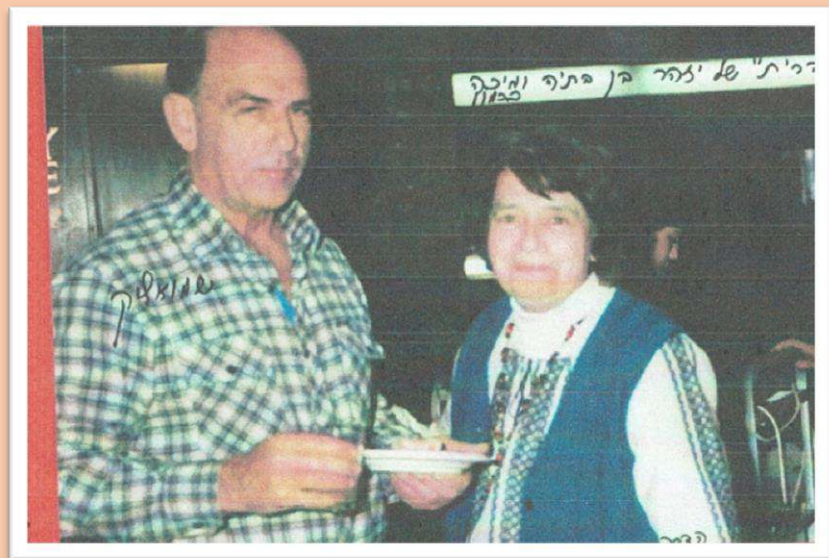

בת למעלה מ-95 מצוירת לנין אור

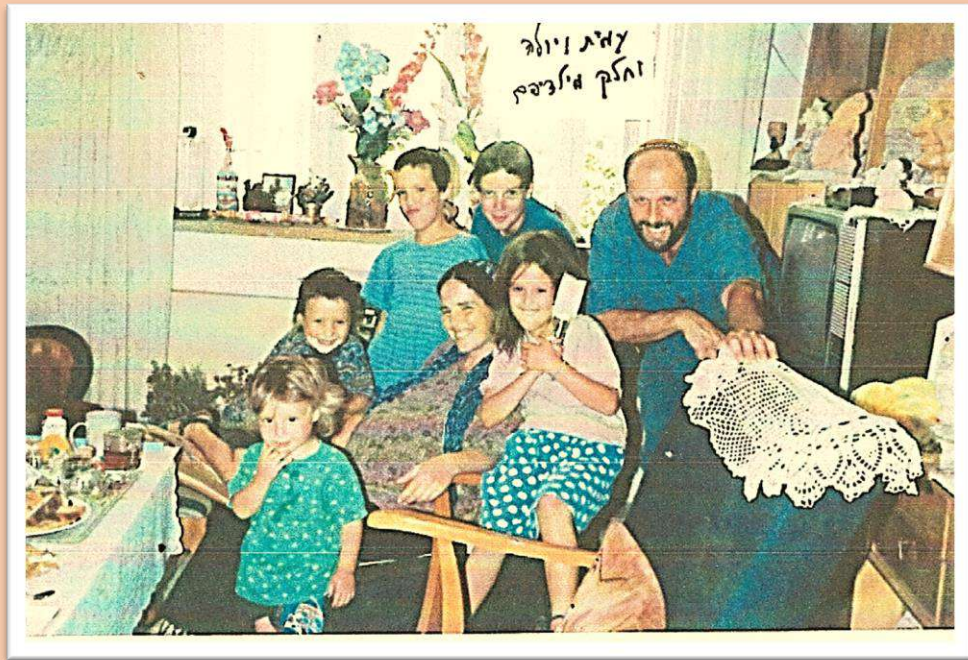

עם ילדי בתיה ומיכה -עדיין ללא יזהר

עם שמואליק בברית של יזהר-הצעיר בנכדים

יולה, בתו של שמואליק וחלק מילדיה בביקור אצל דודה הדסה

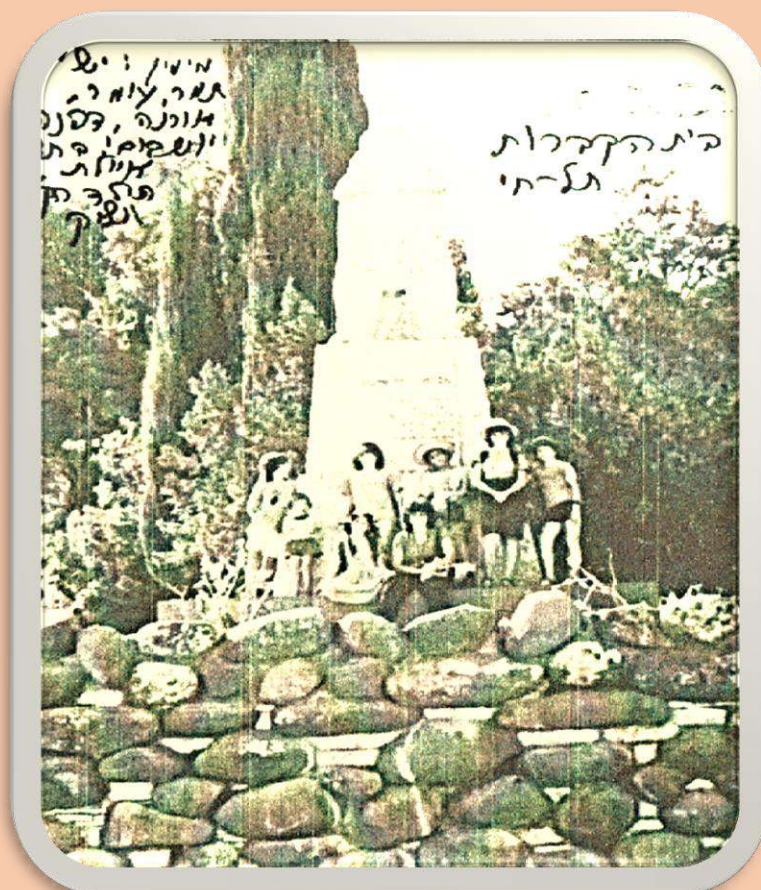

אחרי בר- המצווה של ישי בכותל

שמונה מתוך תשעת הנכדים

ילדי עוזי ויוכי ובתיה ומיכה ליד פסל האריה השואג

בתל-חי

הדסה האומנית

מילדותה נודעה הדסה כציירת מוכשרת ביותר בגיל למעלה משמונים החלה להשתתף בחוג לפיסול ותוך זמן קצר הפכה להיות פסלת מחוננת סדרת ראשי הממשלה שפיסלה ויתר פסלי המשפחה ופסלים אחרים מעוררים התפעלות רבה

שמעון פרס

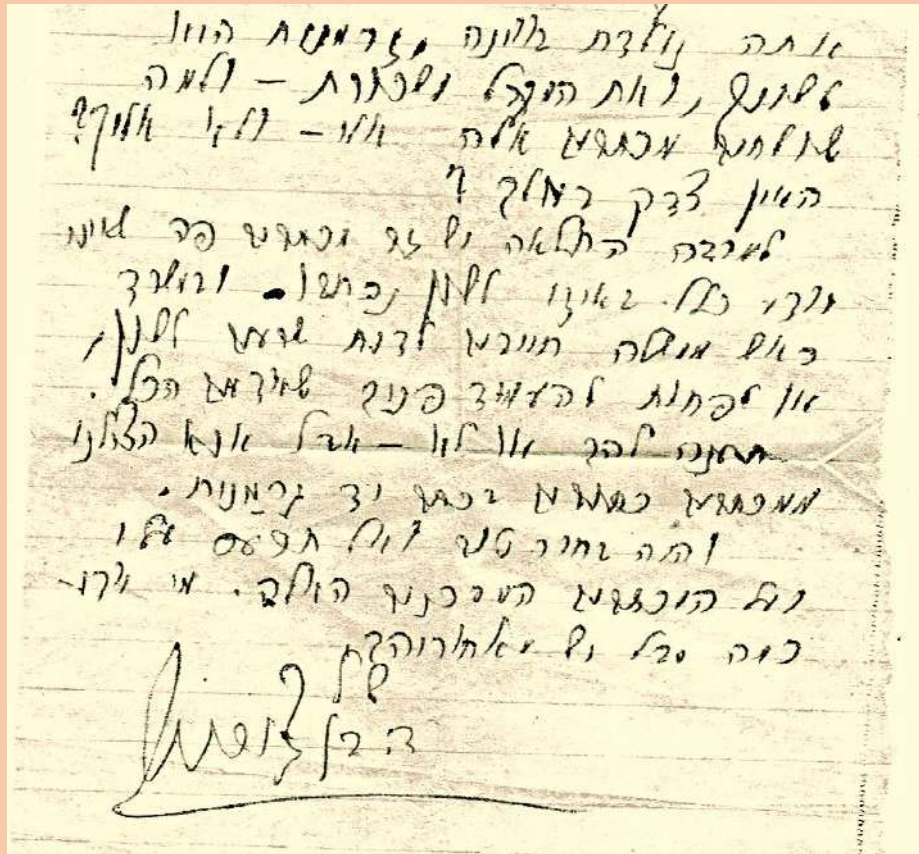
סוס ורוכבו

הדסה מקבלת פרס על קישוט ביתה ביצירותיה בשנת החמישים למדינה

פסל רבין

"אל תכעס על המכתבים המסכנים האלה מי יודע כמה סבל יש מאחוריהם"

שלך ד. בן גוריון

ובמילים אחרות היה קשוב תמיד ודאג תמיד לסובל.

כל מי שנתקל בבעיה היה פונה לראש הממשלה וכל המכתבים הללו היו מגיעים קודם כל להדסה שדאגה כי יועברו ויטופלו.

אך לא תמיד הניחו הפקידים בלשכת ראש הממשלה את המכתבים על שולחנם של העוזרים הבכירים פעמים רבות מדי הניחו אותם ישירות על שולחנו של ראש הממשלה ושר הביטחון..

בן גוריון אהב לענות ישירות לפונים אבל לעזרה היה זקוק.

וכך מצאה הדסה פתק שכתב כנראה לטדי קולק ברוח טובה ובהומור .

הדסה מצאה את הפתק שנזרק ושמרה עליו כי סיומו היה גם המוטו שלה לדרך חיים אותו השתדלה הדסה להנחיל גם לנו וגם לנכדים.

וכך כותב בן גוריון: "אתה נולדת בוינה וגרמנית היא לשונך ואתה מקבל משכורת ולמה שולחים מכתבים אלה אלי ולא אליך האין צדק בעולם?"

למרבה התלאה יש גם מכתבים פה שאיני יודע כלל באיזו לשון נכתבו ובמשרד ראש הממשלה חייבים לדעת שבעים לשון או לפחות להעמיד פנים שיודעים הכל.....**והיה בחור טוב אל תכעס עלי ועל המכתבים המסכנים האלה מי**

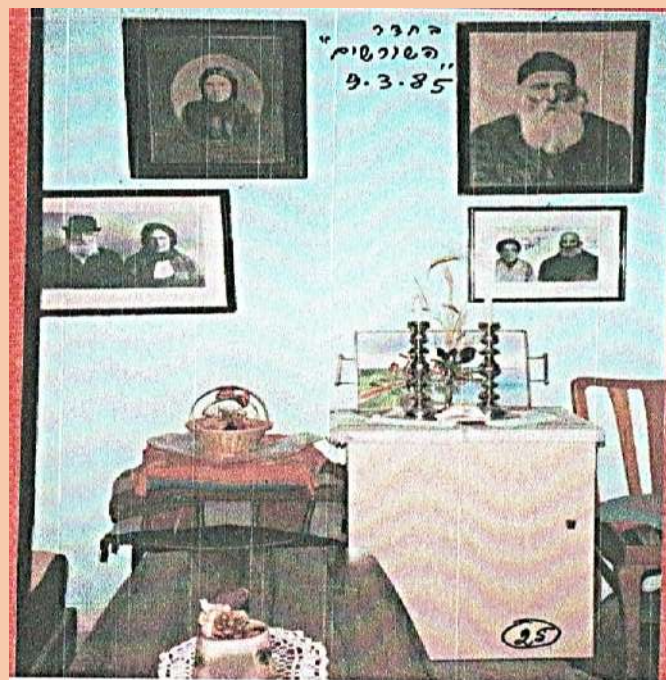
שלך ד. בן גוריון

יודע כמה סבל יש מאחוריהם "

ביום ההולדת התשעים של עקיבא בכפר גלעדי עם ותיקי הקיבוץ

הדסה עומדת מאחורי עקיבא

מתוך חדר הזיכרון לבני משפחתה בדירתה של הדסה

מי ייתן ויהיה ספר זה זיכרון גם לה.